

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 378.015:793.3(043.3)

TALPĂ SVETLANA

**FORMAREA VALORILOR ARTISTICE LA STUDENȚI ÎN PROCESUL
DE INSTRUIRE COREGRAFICĂ**

Specialitatea: 533. 01 – Pedagogie universitară

Teză de doctor în științe ale educației

Conducător științific:

Vacarciuc Mariana,
doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Consultant științific:

Koroliova Elfrida,
doctor în studiul artelor

Autor:

Talpă Svetlana

CHIȘINĂU, 2023

© Svetlana Talpă, 2023

CUPRINS

ADNOTARE (în română, rusă, engleză).....	5
LISTA TABELELOR	8
LISTA FIGURILOR	9
LISTA ABREVIERILOR	10
INTRODUCERE	11
1. ABORDĂRI TEORETICE ALE PROCESULUI DE FORMARE A VALORILOR ARTISTICE DE TIP COREGRAFIC	
1.1. Delimitări conceptuale ale valorilor artistice	23
1.2. Evoluția dimensiunilor axiologice ale diverselor genuri de dans (folcloric, clasic, modern).....	31
1.3. Concluzii la capitolul 1.....	48
2. REPERE METODOLOGICE DE FORMARE A VALORILOR ARTISTICE ALE STUDENȚILOR ÎN INSTRUIREA COREGRAFICĂ	
2.1. Configurații ale conținuturilor curriculare din domeniul <i>Arte</i> în vederea formării valorilor artistice	50
2.2. Conexiuni metodologice ale cursurilor de instruire coregrafică în formarea valorilor artistice	74
2.3. Modelul pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică.....	94
2.4. Concluzii la capitolul 2	110
3. VALORIFICAREA EXPERIMENTALĂ A MODELULUI PEDAGOGIC DE FORMARE A VALORILOR ARTISTICE ALE STUDENȚILOR ÎN INSTRUIREA COREGRAFICĂ	
3.1. Manifestarea valorilor artistice ale studenților (experimentul pedagogic).....	113
3.2. Validarea <i>Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică</i>	139
3.3. Concluzii la capitolul 3	146
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	149
BIBLIOGRAFIE	153
ANEXE	
Anexa 1. Glosar.....	164
Anexa 2. Curriculum la disciplinele practice.....	166
Anexa 3. Curriculum la disciplină. <i>Incursiuni în Opera Coregrafică (I, II, III)</i>	169
Anexa 4. Chestionar. Identificarea valorilor prioritare	172

Anexa 5. Gândirea imaginativ-creativă	177
Anexa 6. Anchetă. Determinarea și evaluarea valorilor artistice ale operelor de coregrafie ...	180
Anexa 7. Autoevaluare. Predilecția pentru genurile operei coregrafice	181
Anexa 8. Valorizarea operelor coregrafice autohtone.....	182
Anexa 9. Fișă metodologică. Analiza procesului de percepere a operei coregrafice	183
Anexa 10. Opere coregrafice analizate	185
Anexa 11. Perceperea operei coregrafice	186
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	187
CV-ul AUTOAREI	188

ADNOTARE

Talpă Svetlana

Formarea valorilor artistice la studenții în procesul de instruire coregrafică

Teză de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2023

Structura tezei: Introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (161 de surse), 11 anexe. În total conține 152 de pagini text de bază, 16 de figuri și 17 tabele. Rezultatele obținute au fost publicate în 30 de lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: valori artistice, valori estetice, instruire coregrafică, dans folcloric, dans clasic, dans modern, cultură coregrafică, profesor de dans, competențe coregrafice, perceperea operei coregrafice.

Domeniul de studiu: Pedagogie universitară.

Scopul cercetării constă în determinarea reperelor teoretico-aplicative de formare a valorilor artistice studenților-profesori de dans, în contextul cunoașterii, înțelegerii, interiorizării acestora în procesul instruirii coregrafice.

Obiectivele cercetării: Analiza reperelor teoretice, praxiologice și coregrafice ale procesului de formare a valorilor artistice studenților-profesori de dans, în procesul de instruire coregrafică; identificarea evoluției dinamice a semnificațiilor, conținutului și a structurii valorilor artistice implementate prin cursurile de *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern*; studierea analitico-sintetică a curriculumului privind formarea valorilor artistice la studenții-profesori de dans, în procesul de instruire coregrafică, din perspectiva particularizării conexiunilor ce se stabilesc între elementele componente ale diverselor genuri de dans; stabilirea criteriilor și elaborarea instrumentarului în vederea valorificării valorilor artistice studenților-profesori de dans, în procesul de instruire coregrafică, în vederea promovării sensibilității și expresivității; elaborarea, implementarea și validarea prin experiment a Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică și a Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică; analiza calitativă și cantitativă a rezultatelor experimentului pedagogic.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezidă în: fundamentarea, implementarea și valorificarea *Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică / Modelul VASIC*, întru sporirea culturii coregrafice a studenților-profesori de dans în procesul de instruire coregrafică, prin care se promovează ideea *orchestricii trihotomice* ca esență conexionistă a genurilor de dans (dans folcloric, dans clasic, dans modern); identificarea *perspectivelor actuale de valorificare a competenței coregrafice* în procesul instruirii; revizuirea analitică a *semnificațiilor de bază ale valorii artistice* (conținut și structură), prin sintetizarea multitudinii semnificațiilor estetice și psihopedagogice; *definirea valorii artistice* și descriptorilor acesteia, identificarea *Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică* și dezvoltarea unui sistem *complex de probe practice* pentru formarea valorilor artistice a studenților-profesori de dans; testarea *Fișei metodologice în perspectiva procesului de percepție a operei coregrafice*.

Rezultatele științifice care au condus la soluționarea problemei de cercetare constau în *determinarea și valorificarea reperelor teoretico-aplicative* ale valorilor artistice la studenții-profesori de dans, structurate în *Modelul pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică / Modelul VASIC* și *Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*, ceea ce a condus la formarea valorilor artistice ale studenților, contribuind la creșterea culturii coregrafice, *în vederea direcționării procesului instructiv spre accentuarea aspectelor de sensibilitate și expresivitate*.

Semnificația teoretică a cercetării constă în argumentarea teoretică și metodologică a procesului de formare a valorilor artistice la studenții-profesori de dans; analiza noțiunilor de *valoare*, *valoare artistică*, *valoare estetică*, *cultură artistică*, *competență coregrafică*; examinarea evoluției aspectului de valoare artistică, evidențierea conținutului și a structurii valorilor artistice; determinarea criteriilor de evaluare și descrierea nivelurilor de formare a valorilor artistice; conceptualizarea și elaborarea *Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*, în vederea eficientizării procesului *formativ* al cursurilor *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern*.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în identificarea Tehnologiei de formare și elaborarea unui *complex de probe, metode și forme practice*, orientat spre formarea valorilor artistice; descrierea nivelurilor și indicatorilor de formare a valorilor artistice la studenții-profesori de dans; validarea experimentală a *Modelului VASIC*, care poate fi aplicat cu succes și în cadrul altor discipline artistice.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic desfășurat la Facultatea Științe ale Educației și Informatică, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, pe un eșantion experimental alcătuit din 92 studenți (experimentul de explorare); 62 studenți (experimentul pedagogic de bază) și 6 cadre didactice, inclusiv prin intermediul ședințelor metodice și al activităților practice cu studenții.

ANNOTATION

Talpă Svetlana

The formation of artistic values in students in the process of choreographic training Doctoral thesis in Educational Sciences, Chisinau, 2023

Structure of the thesis: Introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography (161 sources), 11 annexes. In total, it contains 152 pages of basic text, 16 figures and 17 tables. The obtained results were published in 30 scientific papers.

Keywords: artistic values, aesthetic values, choreographic training, folk dance, classical dance, modern dance, choreographic culture, dance teacher, choreographic skills, perception of choreographic work.

Field of study: University pedagogy.

The purpose of the research is to determine the theoretical-applicative benchmarks for the formation of artistic values in students-dance teachers, in the context of their knowledge, understanding, and internalization in the process of analysis and interpretation of the choreographic work.

Research objectives: to record the theoretical, praxeological and choreographic-didactic benchmarks of the process of forming artistic values in students-dance teachers in the process of choreographic training; to identify the dynamic evolution of the meanings, content and structure of artistic values in the valorization of *Folk Dance*, *Classical Dance* and *Modern Dance* courses; to carry out the analytical-synthetic description of the curriculum regarding the formation of artistic values in students-dance teachers in the process of choreographic training from the perspective of the particularization of the connections that are established between the component elements of the various dance genres; to establish the criteria and develop the tools in order to determine the level of formation of artistic values in students-dance teachers in the process of choreographic training, so as to establish the initial basis of the pedagogical experiment; to develop, implement and validate through experiment *the Pedagogical Model for the formation of artistic values in students through choreographic training / VASIC Model*; qualitative and quantitative analysis of the results of the pedagogical experiment.

The novelty and scientific originality of the research lies in: the foundation, implementation and valorization of the *Pedagogical Model for the formation of artistic values in students through choreographic training / the VASIC Model*, in order to increase the choreographic culture of students-dance teachers in the process of choreographic training, through which the idea of *trichotomous orchestras* is promoted as the connectionist essence of dance genres (folkloric dance, classical dance, modern dance); the identification of the *current prospects for exploiting the choreographic competence* in the training process; analytical review of *the basic meanings of artistic value* (content and structure) by synthesizing the multitude of aesthetic and psycho-pedagogical meanings; *the definition of artistic value* and its descriptors, the identification of effective technology and the development of *a complex system of practical tests* for the formation of artistic values in students-dance teachers; testing the *Methodological Sheet in the perspective of the process of perception of the choreographic work*.

The scientific results that led to the solution of the problem consist in *the determination and valorization of the theoretical-applicative benchmarks* of the artistic values of students-dance teachers, structured in *the Pedagogical Model for the formation of artistic values in students through choreographic training / the VASIC Model*, which led to the formation of the artistic values of the students, contributing to the growth of choreographic culture, *in order to direct* the instructional process towards effectiveness.

The theoretical significance of the research consists in the theoretical and methodological argumentation of the process of forming artistic values in students-dance teachers; analysis of the notions of *value, artistic value, aesthetic value, artistic culture, choreographic competence*; examining the evolution of the aspect of artistic value, highlighting the content and structure of artistic values; determining the evaluation criteria and describing the levels of formation of artistic values; the conceptualization and elaboration of *the Pedagogical Model for the formation of artistic values in students through choreographic training*, in order to make the training process more efficient in the *Folk Dance, Classical Dance and Modern Dance* courses.

The applicative value of the work resides in the identification of the technology and the elaboration of *a complex of practical methods and forms tests*, oriented towards the formation of artistic values; description of the levels and indicators of formation of artistic values in students-dance teachers; experimental validation of the *VASIC Model*, which can also be successfully applied within other artistic disciplines.

The implementation of the scientific results was carried out during the pedagogical experiment undertaken within the Faculty of Educational Sciences and Informatics, "Ion Creangă" State Pedagogical University on an experimental sample consisting of 92 students (exploratory experiment); 62 students (the basic pedagogical experiment) and 6 teaching staff, including through methodological meetings and practical activities with students.

АННОТАЦИЯ

Талпэ Светлана

Формирование художественных ценностей у студентов в процессе хореографической подготовки в вузе

Кандидатская диссертация на соискание степени доктора педагогических наук, Кишинэу, 2023.

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, список литературы (161 наименование), 11 приложений. Работа включает 152 страницы основного текста, 16 фигур и 17 таблиц. Выводы и результаты исследования отражены в 30 научных работах.

Ключевые слова: художественные ценности, эстетические ценности, хореографическая подготовка, народный танец, классический танец, современный танец, хореографическая культура, учитель танцев, хореографические навыки, восприятие хореографического произведения.

Область исследования: педагогика высшей школы.

Цель работы состоит в теоретическом и методологическом обосновании процесса формирования художественных ценностей у студентов-преподавателей танцев в процессе хореографической подготовки на основе восприятия хореографического произведения.

Задачи исследования: определение теоретических, практических и методических ориентиров процесса формирования художественных ценностей у студентов-преподавателей танцев в процессе хореографической подготовки; определение эволюции значений, содержания и структуры художественных ценностей в процессе проведения дисциплин *Народный танец*, *Классический танец* и *Современный танец*; всесторонний анализ куррикулума с точки зрения формирования у студентов-преподавателей танцев художественных ценностей в процессе хореографической подготовки и выявления взаимосвязи элементов разных танцевальных жанров; определение критериев и разработка инструментария с целью определения уровня сформированности художественных ценностей у студентов-преподавателей танцев в процессе хореографической подготовки как основы педагогического эксперимента; разработка, внедрение и экспериментальное обоснование *Педагогической модели формирования художественных ценностей у студентов в процессе хореографической подготовки*; качественный и количественный анализ результатов педагогического эксперимента.

Научная новизна и оригинальность исследования заключаются в а) обосновании, внедрении и реализации *Педагогической модели формирования художественных ценностей у студентов в процессе хореографической подготовки* в целях повышения хореографической культуры студентов-преподавателей танцев в процессе хореографической подготовки, включающей идею *трихотомической интерцессии* как коннекционистской сущности танцевальных жанров (народный танец, классический танец, современный танец); б) определении *современных перспектив использования хореографической компетенции* в процессе обучения; в) аналитическом переосмыслении *основных структурно-содержательных характеристик художественной ценности* путем синтеза известных эстетических и психологопедагогических значений; г) *определении художественной ценности* и ее дескрипторов; д) выявлении эффективных стратегий и *разработке комплексной системы упражнений* для формирования художественных ценностей студентов-преподавателей танцев; е) тестировании *Методологических разработок по осмыслению хореографического произведения*.

Научная проблема, решенная в исследовании, состоит в *обосновании и использовании теоретических и методологических основ художественных ценностей* в процессе хореографической подготовки студентов-преподавателей танцев, включенных в *Педагогическую модель формирования художественных ценностей у студентов в процессе хореографической подготовки*, что привело к формированию художественных ценностей студентов и способствовало росту хореографической культуры *через направленность* процесса обучения к достижению результатов.

Теоретическая значимость исследования состоит в 1) теоретическом и методологическом обосновании процесса формирования художественных ценностей у студентов-преподавателей танцев; 2) анализе понятий *ценность, художественная ценность, эстетическая ценность, художественная культура, хореографическая компетенция*; 3) изучении эволюции аспектов художественной ценности, в представлении содержания и структуры художественной ценности; 4) определении критериев оценки и описании уровней формирования художественных ценностей; 5) концептуализации и разработки *Педагогической модели формирования художественных ценностей в процессе хореографической подготовки* с целью повышения эффективности образовательного процесса на занятиях по дисциплинам *Народный танец, Классический танец и Современный танец*.

Практическая значимость исследования заключается в выявлении технологии и разработке *комплексной системы упражнений*, ориентированных на формирование художественных ценностей; описании уровней сформированности художественных ценностей у студентов-преподавателей танцев; в экспериментальном апробировании *Педагогической модели формирования художественных ценностей у студентов-преподавателей танцев*, которая может быть использована и в преподавании других художественных дисциплин.

Внедрение научных результатов было реализовано в ходе педагогического эксперимента, проведенного в рамках Факультета Педагогических наук и информатики Кишиневского государственного университета имени И. Крянгэ. В эксперименте приняло участие 92 студента (исследовательский эксперимент); 62 студента (основной педагогический эксперимент) и 6 преподавателей. Внедрение результатов исследования осуществлялось и на основе обсуждений на методических семинарах и практических занятиях со студентами.

LISTA TABELELOR

Tabelul 3.1. Designul experimental.....	115
Tabelul 3.2. Lista valorilor prioritare, ca orientări principale, în viața studentului-profesor de dans (de Shalom H. Schwartz).....	117
Tabelul 3.3. Lista valorilor prioritare, ca orientări principale, în viața studentului-profesor de dans (de Shalom H. Schwartz)	118
Tabelul 3.4. Nivelul de gândire creativă imaginativă la studenții-profesori de dans.....	120
Tabelul 3.5. Nivelul de receptare/percepere a valorilor artistice ale operelor de coregrafie (comparat, studenți-profesori de dans din anul I, anii de studii 2016-2018).....	122
Tabelul 3.6. Date generale ale nivelului de receptare/percepere a valorilor artistice a operelor de coregrafie (2016-2018).....	124
Tabelul 3.7. Gradul de reflecție a valorilor în activitatea de formare profesională coregrafică la anul I	125
Tabelul 3.8. Gradul de reflecție a valorilor în activitatea de formare profesională coregrafică la anul II	126
Tabelul 3.9. Gradul de preferință a genurilor coregrafice de către studenții-profesori de dans	127
Tabelul 3.10. Gradul de preferință a genurilor coregrafice de către studenții-profesori de dans la anul I	128
Tabelul 3.11. Gradul de preferință a genurilor coregrafice de către studenții-profesori de dans la anul II	128
Tabelul 3.12. Criteriul de valorizare a creațiilor coregrafice autohtone.....	135
Tabelul 3.13. Nivelul de receptare/percepere a valorilor artistice ale operelor de coregrafie (comparativ)	137
Tabelul 3.14. Nivelul de receptare/percepere a valorilor artistice ale operelor de coregrafie (anul II).....	139
Tabelul 3.15. Gradul de reflecție a valorilor în activitatea de formare profesională coregrafică	139
Tabelul 3.16. Rezultatele aplicării <i>Probei Artistice</i>	144
Tabelul 3.17. Componentele pregătirii artistice la studenții-profesori de dans.....	146

LISTA FIGURILOR

Figura 1.1. Axa cronologică a evoluției artei dansului	35
Figura 2.1. Influențe în formarea valorilor artistice la studenții-profesori de dans.....	53
Figura 2.2. Competențele Curriculumului la Educația Coregrafică	55
Figura 2.3. Relația <i>student/receptor - dans</i> în procesul de instruire coregrafică	67
Figura 2.4. Principiile instruirii coregrafice	71
Figura 2.5. Competența coregrafică.....	72
Figura 2.6. Conceptul valoric al omului în interdependența valoare-cultură.....	78
Figura 2.7. Conceptul de competență generică de receptare/percepere artistică.....	102
Figura 2.8. Structura competenței de percepere artistică a operei coregrafice.....	103
Figura 2.9. Modelul pedagogic de formare a valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică	109
Figura 2.10. Tehnologia de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică.....	110
Figura 3.1. Lista valorilor prioritare, ca orientări principale, în viața studentului-profesor de dans (de Shalom H. Schwartz)	118
Figura 3.2. Gradul valorilor în activitatea de formare profesională coregrafică la anul I.	125
Figura 3.3. Designul etapei de formare a experimentului	130
Figura 3.4. Rezultatele analizei unei opere coregrafice la studenții-profesori de dans (anul I).....	136
Figura 3.5. Necesitatea implementării unei programe speciale de dezvoltare a expresivității artistice	147

LISTA ABREVIERILOR

a.î. - anul înmatriculării

CA – competență artistică

CC - competențe coregrafice

DC – dans clasic

DF – dans folcloric

DM – dans modern

IC – instruire coregrafică

LC – lot de cercetare

Modelul VASIC – Modelul pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în
instruirea coregrafică

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate

Actualitatea problemei se explică prin faptul că dinamismul societății contemporane și procesele culturale inerente acestuia generează apariția unor tendințe de clarificare a dimensiunilor artistice ale artei coregrafice (opera coregrafică de valoare), sub forma unor atitudini esențiale în interpretarea operei de coregrafie. Din acest punct de vedere, studiile universitare reprezintă perioada de formare a unui sistem de valori, în special al valorilor artistice, care pot deveni instrumente ale dezvoltării personale a studentului-profesor de dans pe tot parcursul vieții.

Oportunitatea temei de cercetare este determinată și de preocupările comunității științifice privind *educația artistică*, în special, *educația coregrafică*. Condiția operei de artă coregrafică, care, se știe, este unitară și plurală datorită unicității și suficienței de sine, ca și în cazul operei de artă în general, este atribuită și asociată demersului social. În conjunctura cerințelor școlii contemporane și a societății, sunt destul de susceptibile la noile schimbări astfel de domenii precum cele destinate cultivării la tinerele generații a valorilor artistice. Activitatea socială și artistică sunt completate de procesul educațional, care examinează unicitatea ființei educabilului, în general, și caracterul sincretic al cunoașterii studenților, în special, precum și spațiul extins al cunoașterii artistice la specialitatea *Dans*, în particular. Din acest punct de vedere, studiile universitare constituie perioada de formare a unui sistem de valori, în special, al valorilor artistice, care pot deveni instrumente ale dezvoltării personale ale studentului-profesor de dans pe tot parcursul vieții.

Sistemele de educație și programele educaționale trebuie să fie orientate către om, oferind perspective și mijloace satisfăcătoare și antrenând mai insistent și mai evident fenomenul artistic-coregrafic în susținerea dezvoltării spirituale, fără de care omul nu este doar lipsit de bogăție lăuntrică, dar este în pericol de dispariție ca om [28]. Cu privire la această idee, viața artistică a studenților-profesori de dans este percepută ca un proces continuu de adaptare la multiplele schimbări pe plan social, cultural, politic etc.

Alt aspect de actualitate se fundamentează pe faptul că, la zi, comunitatea mondială acceptă și susține o multitudine de obiective educaționale, unul dintre acestea fiind dezvoltarea personalității studentului, a capacității și aptitudinilor lui spirituale și fizice la nivelul potențialului său [34]. Instruirea coregrafică se încadrează plenar în realizarea acestui obiectiv, deoarece finalitățile instruirii coregrafice se axează pe necesitatea de a forma cultura coregrafică a studenților, ca parte componentă a culturii lor spirituale. În raport cu educația spirituală, arta coregrafică este marcată de evenimente istorice și psihologice a căror consecințe au fost

amplificate de cauze estetice, de felul în care artiștii de balet/dansatorii s-au adaptat la evenimentele și schimbările provocate de acestea. Contextul istoric al modernității a fost accentuat, la început, de comparația dintre raționalism și empirism, de procedeul metodologic al cunoașterii, promovat de Descartes, pentru ca mai apoi, Kant, Hegel și filosofi existențialiști ca Kierkegaard, Nietzsche, Sartre, Jaspers sau Heidegger să revină asupra relației dintre individ și experiențele individuale, unde arta este abordată parțial în natura ei specifică, în cererea ei, în acțiunea și puterea mesajului ce-l poartă, într-o viață spirituală și act de valoare [115]. În plan evolutiv, filosofi din diferite epoci au considerat dansul o dezlănțuire a propriului *Eu*, tocmai datorită forței filosofico-spirituale.

Actualitatea prezentei cercetări este determinată și de unele documente de politici educațională: Convenția UNESCO din 2005 pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (Document reînnoit în cadrul unei Agende Europene în 2018; Strategia externă a UE în domeniul Culturii) [149], Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020” [156], Regulamentul de activitate a formațiunilor artistice de amatori din Republica Moldova [151], Proiecte culturale: Tradiții și expresii ale artei sau practicii coregrafice tradiționale [153], Cadrul de referință al Educației și Învățământului Extrașcolar din Republica Moldova [147] și de atestarea unor lacune metodologice în instruirea coregrafică universitară.

Descrierea situației în domeniu și identificarea problemei de cercetare

La baza teoretică și metodologică a cercetării stau lucrările fundamentale din domeniul filosofic, al teoriei artelor și cel educațional, vizând aspectul axiologic reflectat în plan teleologic, conținutul și procesual. În acest context referențial, filosofi și pedagogii P. Andrei [2], L. Blaga [17], T. Vianu [109; 110] și Vl. Pâslaru [79; 80] au cristalizat problema valorilor din perspectiva filosofică și pedagogică, dându-le o definiție și clasificare. Determinarea valorilor din punct de vedere al culturii și civilizației, aspect esențial abordat în cercetare, este interesul științific al lui S. Mehedinți [69], M. Măciu [68], G. Mantzaridis [65], G. Antonescu [3], L. Antonesei [4], D. Pichiu și C. Albuț [85] etc.

D. Roșca [91] analizează următoarele valori cu caracter peren: adevărul, dreptatea, binele, frumosul, fericirea, ideile științifice, operele de artă; L. Blaga afirmă că valoarea este o modalitate existențială specifică numai omului și numai lui. El își argumentează poziția prin cele două ipostaze ale individului: paradisiacă – ființarea omului în orizontul lumii date, sensibile – și luciferice – ipostază în care omul devine creator de cultură și civilizație, de valori culturale [7, p. 260]; T. Vianu aduce dovezi pentru faptul că valorile estetice (*frumos, tragic, comic, sublim* etc.) sunt creații de ordin cultural, sunt valori-scop, au un caracter singular, concret, unic,

irepetabil și dezinteresat. Ele satisfac aspirațiile spirituale și nu nevoi materiale și vitale, sunt resimțite mai mult ca *o formă liberă a activității omenești, disociate de interesele practicii și, prin urmare, mai apropiată de joc*” [24, p. 72]. Un șir de idei concludente formulează Г. Гурвич, care susține că valorile sunt echivalente cu atitudinea pe care membrii unui grup social o au față de ei înșiși, față de produsele activității lor, față de ambianța în care trăiesc [Apud 11]. Autori reprezentativi în domeniu au determinat conotații și dimensiuni ale conceptului de *valoare artistică*: I. Gagim [49], care abordează axiologic dimensiunea educației; N. Silistraru cu sistemul de valori naționale; L. Cuznețov sursa care profilează soluțiile educației moderne prin educația prin optim axiologic și implementarea valorilor fundamentale/universale [34].

În lucrările cercetătorilor atestăm problema formării valorilor estetice și a valorilor general umane, în special, însă domeniul de formare a valorilor artistice este investigat secvențial. Cercetările menționate, dar și starea actuală a domeniului, care a generat o serie de contradicții în sistemul de instruire coregrafică în complexitatea sa progresivă, confirmă actualitatea temei de cercetare. Astfel, se face evidentă **contradicția** dintre exagerarea laturii tehnice de interpretare, rămânând pe plan secundar laturile esențiale: trăirea, sensibilitatea, expresivitatea artistică, cultivarea sufletească, înălțarea spirituală și formarea spiritului de continuitate a tradițiilor populare, formarea convingerilor față de promovarea folclorului autentic, dezvoltarea și completarea performantă a patrimoniului cultural cu noi opere coregrafice autentice, atestându-se o pregnantă incoerență între valorile artistice și valorile general-umane în structura finalităților profesionale.

Această stare a lucrurilor a generat **problema cercetării**: Care sunt reperetele teoretico-aplicative de formare a valorilor artistice studenților-profesori de dans în instruirea coregrafică în vederea valorificării laturilor esențiale, consemnate de sensibilitatea și expresivitatea artistică?

Scopul cercetării constă în determinarea reperelor teoretico-aplicative de formare a valorilor artistice studenților-profesori de dans, în contextul cunoașterii, înțelegerii, interiorizării acestora în procesul instruirii coregrafice.

Ipoteza cercetării: Procesul de instruire coregrafică în cadrul învățământului superior poate avea un impact pozitiv în acțiunea de formare a valorilor artistice la studenți, dacă:

- va fi determinată baza teoretică și tehnologică de valorificare a operei coregrafice;
- vor fi stabilite valorile artistice ale artei coregrafice sub aspect pedagogic, în corelație cu aspectele filosofice și psihologice;
- vor fi demonstrate posibilitățile estetice (artistice) prin elaborarea și validarea *Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*;

- va fi implementată *Tehnologia de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*.

Obiectivele cercetării:

1. Analiza reperelor teoretice, praxiologice și coregrafice ale procesului de formare a valorilor artistice studenților-profesori de dans, în procesul de instruire coregrafică;
2. Identificarea evoluției dinamice a semnificațiilor, conținutului și a structurii valorilor artistice implementate prin cursurile de *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern*;
3. Studiarea analitico-sintetică a curriculumului privind formarea valorilor artistice la studenții-profesori de dans, în procesul de instruire coregrafică, din perspectiva particularizării conexiunilor ce se stabilesc între elementele componente ale diverselor genuri de dans;
4. Stabilirea criteriilor și elaborarea instrumentarului în vederea valorificării valorilor artistice studenților-profesori de dans, în procesul de instruire coregrafică, în vederea promovării sensibilității și expresivității;
5. Elaborarea, implementarea și validarea prin experiment a Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică și a Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică;
6. Analiza calitativă și cantitativă a rezultatelor experimentului pedagogic.

Metodologia cercetării științifice. Investigația s-a realizat în baza studierii și valorizării concepțiilor și principiilor educației artistice și ale educației coregrafice, ale educației muzicale și ale educației plastice. În calitate de repere teoretice, privind formarea valorilor artistice la studenți, ca structură de bază a personalității lor, au servit: *teoria filosofiei artelor* R. Polin [126]; M. Scheler [129]; T. Vianu [108, 109, 110]; D. Pichiu, C. Albuț [85]; *cercetări în domeniul teoriei artelor*: B. Voicu [113], Aristotel [6], Platon [86; 87]; *cercetări în domeniul educației axat pe cultivarea estetică a individului și instruirea artistică a persoanelor de diferite vârste*: C. Cucuș [31], Gh. Bunescu [21], T. Vianu [108; 109], Vl. Pâslaru [79; 80], N. Silistraru [92], L. Cuznețov [34]; *unele aspecte filosofice și teze privind valorile estetice*: W. Allport [1], A. Antonescu [3], M. Hadîrcă [58; 59]; *strategii și principii ale educației coregrafice*: Z. Guțu [52; 53]; *cercetări în domeniul educației estetice*: L. Blaga [17], L. Bârlogeanu [10; 11], Ș. Bârsănescu [13], V. Bîcikov [15], C. Borhan [18], A. Cîrlan [25], M. Dufrenne [43] ș. a.

Metode de cercetare:

- *teoretice*: documentarea științifică, descrierea, clasificarea, analiza comparativă, analitico-sintetică, sistematizarea, generalizarea;

- *practice*: experimentul pedagogic, chestionarul, conversația, anchetarea, interviul, observarea, testul;
- *statistico-matematice* de prelucrare a datelor experimentale și a rezultatelor cercetării actuale.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezidă în: fundamentarea, implementarea și valorificarea *Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică / Modelul VASIC*, întru sporirea culturii coregrafice a studenților-profesori de dans în procesul de instruire coregrafică, prin care se promovează ideea *orchestricii trihotomice* ca esență conexionistă a genurilor de dans (dans folcloric, dans clasic, dans modern); identificarea *perspectivelor actuale de valorificare a competenței coregrafice* în procesul instruirii; revizuirea analitică a *semnificațiilor de bază ale valorii artistice* (conținut și structură), prin sintetizarea multitudinii semnificațiilor estetice și psihopedagogice; *definirea valorii artistice* și descriptorilor acesteia, identificarea *Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică* și dezvoltarea unui sistem *complex de probe practice* pentru formarea valorilor artistice a studenților-profesori de dans; testarea *Fișei metodologice în perspectiva procesului de percepție a operei coregrafice*.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea problemei de cercetare constau în *determinarea și valorificarea reperelor teoretico-aplicative* ale valorilor artistice la studenții-profesori de dans, structurate în *Modelul pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică / Modelul VASIC* și *Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*, ceea ce a condus la formarea valorilor artistice ale studenților, contribuind la creșterea culturii coregrafice, în vederea *directionării* procesului instructiv spre accentuarea aspectelor de sensibilitate și expresivitate.

Valoarea teoretică a cercetării constă în argumentarea teoretică și metodologică a procesului de formare a valorilor artistice la studenții-profesori de dans; analiza noțiunilor de *valoare, valoare artistică, valoare estetică, cultură artistică, competență coregrafică*; examinarea evoluției aspectului de valoare artistică, evidențierea conținutului și a structurii valorilor artistice; determinarea criteriilor de evaluare și descrierea nivelurilor de formare a valorilor artistice; conceptualizarea și elaborarea *Modelului pedagogic de formarea a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*, în vederea eficientizării procesului *formativ* al cursurilor *Dans folcloric, Dans clasic și Dans modern*.

Valoarea aplicativă a cercetării rezidă în identificarea *Tehnologiei de formare* și elaborarea unui *complex de probe, metode și forme practice*, orientat spre formarea valorilor

artistice; descrierea nivelurilor și indicatorilor de formare a valorilor artistice la studenții-profesori de dans; validarea experimentală a *Modelului VASIC*, care poate fi aplicat cu succes și în cadrul altor discipline artistice.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic desfășurat la Facultatea Științe ale Educației și Informatică, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, pe un eșantion experimental alcătuit din 92 studenți (experimentul de explorare); 62 studenți (experimentul pedagogic de bază) și 6 cadre didactice, inclusiv prin intermediul ședințelor metodice și al activităților practice cu studenții.

Aprobarea rezultatelor științifice. Ideile de bază și rezultatele investigației teoretice și experimentale au fost promovate și aprobate prin intermediul comunicărilor la conferințele naționale și internaționale și la conferințele științifice anuale ale profesorilor și studenților de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Rezultatele cercetării au fost expuse în 30 lucrări științifice: **publicații la manifestări științifice din Republica Moldova: 5 Publicații la manifestări științifice din RM (incluse în Registrele manifestărilor științifice aprobate de către ANACEC):** *Atribuirea comparativă a trăsăturilor metodologice și aspectuale ale dansului: popular scenic și de caracter.* În: Simpozionul național de studii culturale: dedicat Zilelor Europene ale Patrimoniului, 2021, Chișinău; *The formation of pedagogical students artistic communication competencies through the choreographic education.* În: The contemporary issues of the socio-humanistic sciences XI, 2020, Chișinău; *Dansul Hora – de ritual la divertisment.* În: Unicitate și diversitate prin folclor Simpozionul Internațional Științifico-cultural, 2019, Chișinău; *Metodica predării dansului clasic în sistemul pregătirii studenților pedagogi.* În: Preocupări contemporane ale științelor socio-umane, 2019, Chișinău; *Dansul Bătuta – definiția ritmului moldovenesc.* În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, 2018, Chișinău; **publicații la alte manifestări din Republica Moldova:** *Dansul folcloric – sursă de promovare.* În: Simpozionul național de studii culturale: dedicat Zilelor Europene ale Patrimoniului, 2022, Chișinău; *Dimensiunea interculturală în dansul folcloric.* În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, 2022, Chișinău; *Relevanța coeziunii sociale în studiul dansului folcloric românesc.* În: Tradiții și procese etnice, 2022, Chișinău; *The importance of extracurricular dance activities in the development of the school student personality.* În: Educația privind drepturile copilului: experiențe și perspective în învățământul preșcolar și primar, 2022, Chișinău; *Aspecte metodologice ale dansului Hostropăț ca parte indispensabilă a repertoriului formațiilor de dans din Republica Moldova.* În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, 2021, Chișinău; *Forming the spirit of continuity of popular traditions in students in the teaching learning*

process of folk dance. În: Implicarea studenților, masteranzilor și doctoranzilor în activități de cercetare dezvoltate de mediul asociativ: provocări și soluții, 2021, Chișinău; *Problematica elementelor de limbaj coregrafic ca mijloace de expresie artistică.* În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului, 2021, Chișinău; *Dansul „Moldoveneasca” – analiza și maniera interpretării elementelor de dans teatrale și tradiționale.* În: Simpozionul național de studii culturale: dedicat zilelor europene ale patrimoniului cultural, 2020, Chișinău; *Dansul tradițional, folcloric (popular) și academic: probleme de actualitate și de cercetare a trăsăturilor caracteristice culturii Republicii Moldova.* În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, 2020, Chișinău; *Implementarea instrumentelor digitale în procesul de predare învățare a dansului clasic.* În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului, 2020, Chișinău; *Importanța percepției operelor coregrafice în formarea-dezvoltarea personalității studenților din cadrul programului dans.* În: Calitate în educație – imperativ al societății contemporane, 2020, Chișinău; *Valorile artistice ale studenților specialității de profil coregrafic – nivelul de manifestare/ Artistic values of the students of the specialty of choreographic profile – level of manifestation.* În: Învățământul artistic – dimensiuni culturale, 2020, Chișinău; *Condiții psiho-pedagogice și artistice de formare a orientărilor valorice la studenți în procesul educației coregrafice.* În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului, 2019, Chișinău; *Educația coregrafică – imperativul timpului.* În: Valorificarea patrimoniului etnocultural în educația tinerei generații și a societății civile, 2019, Chișinău; *Forme teatrale ale dansului Hora în Republica Moldova.* În: Simpozionul național de studii culturale: dedicat zilelor europene ale patrimoniului cultural, 2019, Chișinău; *Methodics of teaching classical dance in the training system of pedagogic students.* În: The contemporary issues of the socio-humanistic sciences, 2019, Chișinău; *Formarea și dezvoltarea competențelor axiologice la studenții programului de studiu „Dans clasic și popular”.* În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului Materialele conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”, 2018, Chișinău; *Formarea abilităților pedagogice la studenți prin dansul scenic popular.* În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului Materialele conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”, 2017, Chișinău; *Evoluția dansului popular moldovenesc: istoria problemei reflectată în bibliografia de specialitate.* În: Valorificarea patrimoniului etnocultural al Republicii Moldova în cercetare și educație, 2018, Chișinău; *Procesul de relaxare și încordare al mușchilor ca unul din cele mai importante aspecte ale muncii studentului asupra sa în cadrul orelor de educație coregrafică.* În: Probleme ale științelor socioumanistice și

modernizării învățământului Conferința științifică anuală a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”, 2016, Chișinău; *Importanța dezvoltării abilităților fizice la viitorii antrenori de dans. În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului. În: Conferința științifică anuală a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”, 2015, Chișinău; articole în publicații ale conferințelor internaționale: *Expresivitatea artistică – componentă exhaustivă în procesul de predare-învățare la studenții-specialiști de „dans”/ Artistic expressiveness – exhaustive component in the teaching-learning process for “dance”*. În: Contemporary challenges in artistic education International Conference, 2021, Iași; *Methodological foundations for the formation of artistic values in students-future dance teachers through the implementation of the relationship of various practical dance courses*. În: Международной научно-практической конференции Музыка, образование и культура: научно-методическое сопровождение, 2021, Петропавловск, Казахстан.*

Sumarul compartimentelor tezei

Introducerea include actualitatea și importanța problemei de cercetare, descrierea situației în domeniul de cercetare, problema, obiectul, scopul, obiectivele și ipoteza cercetării, metodologia cercetării științifice, noutatea și originalitatea științifică a cercetării, semnificația teoretică și aplicativă a cercetării, aprobarea și implementarea rezultatelor cercetării, sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul 1, „Abordări teoretice ale procesului de formare a valorilor artistice de tip coregrafic”, conține studiul epistemologic al problemei și scoate în evidență esența și conținutul conceptelor de bază: *dans folcloric, dans clasic, dans modern, instruire coregrafică, educație artistică, valori estetice și valori artistice*.

Precizarea esenței teoriilor și perspectivelor filosofice, sociologice, culturologice privind valorile artistice a asigurat evidențierea specificului acestora, ceea ce a contribuit la determinarea direcțiilor funcționale ale instruirii coregrafice în contextul formării valorilor artistice în învățământul superior pedagogic. Prin sinteză analitică s-a constatat că valoarea artistică este formată din unitatea semnificațiilor obiective care stau la baza unei opere, în cazul dat această operă întruchipându-se în dans. Operele de artă cu adevărat semnificative aparțin artiștilor care creează pentru binele omului și, prin urmare, protejează, afirmă și poetizează valorile semnificative ale vieții și culturii. În funcție de mai multe criterii, cum ar fi: autor/subiect creator, importanța, apartenența națională, amploarea, frecvența, domeniul de utilizare etc., valorile au fost structurate în multiple *clase de valori-axiologii*.

Reieșind din faptul că teleologia educației în lumea modernă se constituie integral pe valorile fundamentale ale naturii umane, ale culturii spirituale ale omului, atât ca valori preexistente educației, cât și ca valori create de educație, educația/instruirea coregrafică esențială formează subiecților abilități inovatoare, permite participarea în diverse domenii ale activității creative, introduce valorile diversității culturale, cultivă reacția la arte și gustul artistic, stabilește capacitatea de reechilibrare critică și ajută la modelarea atitudinilor individuale culturale. Stabilirea și reliefaarea reperelor conceptuale, formularea criteriilor și notelor semnificative ale valorilor percepției artistice, care au fost corelate cu aspectele evoluției din punct de vedere metodologic și artistic a genurilor de dans, sunt un reper formativ esențial în asigurarea calității instruirii coregrafice în cadrul învățământului superior. Totodată, aspectul-cheie care a fost stabilit constă în necesitatea corelării domeniilor tematice în procesul de formare: *dans folcloric*, *dans clasic* și *dans modern*, care incumbă oportunități și valori estetice în inițierea și formarea valorilor artistice la studenții viitori profesori de dans în cadrul învățământului superior.

Capitolul 2, „Repere metodologice de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică”, reflectă conceptul de formare a valorilor artistice la studenții-profesori de dans din diverse perspective, și anume: filosofică, sociologică, psihologică și pedagogică, unde valoarea artistică are în vedere dezvoltarea capacităților creative și metodologice de creare a unei opere artistice specifice unei arte.

Tentativele teoretice, la care se adaugă cele praxiologice în diverse planuri analitice, au urmărit să reflecte particularitățile de formare a valorilor artistice la studenți, în procesul de predare-învățare a disciplinelor coregrafice: dans clasic, dans folcloric, dans modern, conexiunea activității specifice cu cele generale și conexiunea dintre cursurile de dans valorificate. S-a urmărit ideea că artei i se acordă o funcție compensatorie de echilibrare a spiritului prin cultivarea aspirațiilor înalte și a afectelor. Abordarea educației prin arte acceptă opțiuni multiple și combinate, cum ar fi: muzică și dans, muzică și pictură, teatru și cinematografie, muzică și teatru, fotografie și arte plastice, neignorându-se legea echilibrului și a coerenței conținuturilor specifice fiecărui domeniu artistic. S-a dedus că finalitățile urmărite trebuie să pună în evidență posibilitatea orientării proceselor de învățare și perfecționare artistică prin abordarea educației interdisciplinare și valorizarea aspectelor ce au ca scop comun formarea capacității de selecție și apreciere a frumosului, a interesului pentru artă, pentru calitatea estetică a existenței umane.

În viziunea pe care o propunem, competența coregrafică recuperează o parte din complexitatea reală a fenomenului de valoare artistică, întrucât aspectele pe care le avem în vedere pot fi considerate ca emanații ale formării rezultative, reprezentând competențe artistice, etapele

de formare a cărora se condiționează reciproc și constituie un ciclu continuu, care avansează performanțele artistice ale studenților. Este important de conștientizat că în practica universitară competența artistică ține de anumite domenii de activitate. În educația coregrafică, spre exemplu, aceste domenii sunt: audio-vizualizare, dans (interpretare), creație, reflecție. Însă formarea competenței coregrafice nu se epuizează în cadrul acestor domenii, ci presupune competența de audio-vizualizare-receptare a dansului; competența de improvizare; competența de creație; competența de analiză-caracterizare. Aprofundând această viziune, s-a afirmat că valorile artistice, formate în timpul instruirii (prin valori coregrafice) se axează pe „*cunoștințe – limbaj coregrafic, opere coregrafice, valorile artei coregrafice; capacități – artistice/ interpretative, estetice și atitudini – gen de artă coregrafică, preferințe estetice, gustul estetic. Valorile care apar în procesul instruirii coregrafice poartă numele de competențe generale ale studentului (emotivitatea, imaginația, gândirea creativă, conștiința coregrafică, inteligența coreică)*” și determină, până la urmă, valoarea spirituală ca devenire supremă a oricărei educații. Astfel, finalitatea *instruirii coregrafice*, la etapa actuală, fiind tratată ca o valoare, înglobează funcțiile și finalitățile valorilor culturii, în general, în procesul căreia omul cunoscând/valorificând lumea, se cunoaște pe sine, devenind *o valoare spirituală*.

Abordările filosofice, psihologice, sociologice și pedagogice au reprezentat fundamentele necesare pentru conceptualizarea și elaborarea *Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică / Modelul VASIC*. Abordarea psihologică a formării valorilor artistice la studenți, în procesul de instruire coregrafică, se axează pe psihologia artelor (legitățile creativității coregrafice, dimensiunea emoțională, atitudini, motivația etc.), psihologia valorilor (valorile artistice) și psihologia formării valorilor artistice la studenți (principiile creativității, interiorizării și producerii valorilor). Abordarea pedagogică a formării valorilor artistice la studenții-profesori de dans rezidă în cercetarea de pe pozițiile paradigmei umaniste și axiologice în educație: valorile umaniste, integralitate, frumosul, valorificarea potențialului axiologic al artei coregrafice, ceea ce asigură cadrul teoretic de conceptualizare și modernizare a formării valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică. Particularitățile *Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică* țin de integrarea lui în procesul general de formare profesională a specialiștilor în domeniul coregrafiei.

În **Capitolul 3, „Valorificarea experimentală a Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică”**, se configurează experimentul pedagogic în totalitatea etapelor sale (de explorare, de constatare, de formare și de control) în baza *Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*.

Este explicat designul cercetării, este prezentată dezvoltarea fiecărei etape, a acțiunilor și activităților investigate; se expun și se examinează rezultatele obținute; se evidențiază termenii de realizare a cercetării și concluziile efectuate pe baza investigației experimentale.

Capitolul cuprinde rezultatele experimentului de explorare, constatare (*tehnica aplicată înainte și după/ before and after method*) și a celui de formare: valorificarea *Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică* și *Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*, care înglobează reperele teoretico-aplicative, determinate și argumentate științific; și elucidează descrierea, analiza și interpretarea rezultatelor obținute la etapa finală de control. De asemenea, capitolul conține reprezentări grafice care descriu dinamica și rezultatele investigației realizate, fiind analizate și interpretate în conformitate cu obiectivele experimentului pedagogic și ale cercetării în totalitate.

Prin realizarea investigațiilor experimentale, s-a demonstrat faptul că variabilele cercetării au fost reprezentate de indicatori ai valorilor artistice viabili, care au permis anumite constatări privind nivelul de formare a valorilor artistice la fiecare etapă a experimentului pedagogic. Experimentul pedagogic a condus la verificarea situației reale privind instruirea studenților-profesori de dans în învățământul superior, situație care a direcționat procesul de formare a valorilor artistice, realizat în baza implementării *Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*. S-a constatat, astfel, că obiectivele cercetării experimentale au fost realizate, iar rezultatele obținute din aplicarea metodelor statistice au dovedit prin diferențe semnificative înregistrate eficiența *Modelului VASIC*, metodologia formativă fiind elaborată în conformitate cu reperele conceptuale, metodologice și cu datele experimentale colective la etapa de constatare care se axează pe interconexiunea cunoașterii științifice, a cunoașterii empirice și a cunoașterii artistice; valorile artistice ale artei coregrafice, corelate cu cele prezentate în conținutul disciplinelor *Dans folcloric, Dans clasic, Dans modern*; demersul teleologic al formării valorilor artistice la studenți, în procesul de instruire coregrafică: (structura valorilor artistice în valori-creativitate, valori-percepție (atitudine) și valori-emoție; corelarea finalităților de formare a valorilor artistice la studenți, în procesul de instruire coregrafică, cu valorile artistice de creativitate, cu valorile de percepție (atitudine), cu valorile emoționale, dar și cu valențele și conținutul disciplinelor *Dans folcloric, Dans clasic, Dans modern*. Această interconexiune, din perspectiva procesuală, creează centrul valoric care duce la formarea cadrului motivațional privind formarea valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică. S-a dedus că formarea valorilor artistice studenților are un plus de rezultativitate și sunt convingătoare în ceea ce privește decizia de a plasa *sensibilitatea și expresivitatea* pe primul loc în ierarhia valorilor, care este

capacitatea dansatorului de a reda mesajul operei coregrafice prin diverse expresii (faciale, pantomimă, gest, mișcare). S-a evidențiat faptul că *plasticitatea corporală* este componenta specifică și obligatorie pentru dansul clasic și dansul modern, aceasta plasându-se pe locul doi; *esteticul execuției artistice* vine pe locul trei, reprezentând importanța frumosului existent în arta coregrafică; pe locul patru se plasează *creativitatea*; *pe locul cinci* – originalitatea, care are, prin autenticitate, o valoare reală, de necontestat.

În ***Concluzii generale și recomandări*** sunt incluse rezumatul principalelor idei, a rezultatelor științifice și a celor experimentale ale investigației, recomandările, cât și deschiderile în vederea posibilelor cercetări.

1. ABORDĂRI TEORETICE ALE PROCESULUI DE FORMARE A VALORILOR ARTISTICE DE TIP COREGRAFIC

1.1. Delimitări conceptuale ale valorilor artistice

La intersecția preocupărilor morale, economice și estetice, noțiunea de *valoare* face obiectul unei iminente reinvestiri în științele umane și sociale. Sociologii și filosofii au ales arta drept câmp privilegiat pentru a face ca noțiunea de valoare să fie inteligibilă și operativă.

Actualmente, se obișnuiește să se afirme că valoarea este ceva (un *lucru*) necesar, de preț sau o calitate a unui lucru, o calitate care corespunde necesităților, așteptărilor, idealului uman, național, social etc. Dacă prin *lucru* înțelegem doar ceea ce se află în afara omului, atunci trebuie să admitem că și valoarea este ceva care se află în afara omului, ca rezultat, sensul vieții umane ar fi apropierea-atribuirea-monopolizarea cât mai multor valori. Prin urmare, valoarea ar trebui definită ca un lucru care face parte nu doar din exteriorul omului, ci și din interiorul acestuia, deci ca un obiect care aparține interior-exteriorului uman.

În spațiul cultural și educațional românesc, problema valorilor a fost abordată din mai multe *perspective*: filosofică – definirea și clasificarea filosofică a valorii: P. Andrei [2], L. Blaga [17], T. Vianu [109], Vl. Pâslaru [80; 81]; culturologică și a civilizației: S. Mehedinți – definirea valorilor din perspectiva civilizației și culturii [69], M. Măciu – definirea culturii ca sistem de valori [68], G. Mantzaridis – definirea valorii în contextul dinamicii globalizării și universalizării [65]; G. Antonescu [3], L. Antonesei [4], D. Pichiu și C. Albuț [85] – valorile drept componente ale culturii și ale educației; S. Ionescu – evoluția valorilor spirituale ale omenirii [61]; matricei națiunii române: C. Rădulescu-Motru [90], R. Vulcănescu [114], Vl. Pâslaru [76; 79] definiție, sistem, conceptul de frumos al poporului român, poziția românilor în axiologia universală ș. a.; M. Măciu – prezentarea științei valorilor în spațiul românesc [68]; estetică: T. Vianu – valorile artistic-estetice [108; 110]; psihologică: I. Negură – valori ale referențialului cadrului didactic [72]; pedagogică: valorile naționale și educația – B. Șerbănescu [96]; definirea valorilor curriculumului școlar (de bază, universitar, disciplinar) – Vl. Pâslaru [76; 78]; sistemul de valori al curriculumului psihopedagogic universitar de bază – I. Negură, L. Papuc și Vl. Pâslaru [72]; definirea, clasificarea și explorarea pedagogică a valorilor/valorilor educației interculturale – C. Cucuș [33], R. Burdujan [22]; definirea și structurarea valorilor educației artistice (epistemologice, teleologice, conținutale, metodologice), stabilirea sistemului de valori artistice ale elevilor/studentilor, epistemologia educației axiologice, manifestările valorilor atitudinale [75; 79] etc.

O clasificare **pedagogică** a valorilor este prezentată în baza taxonomiei valorilor, elaborată de T. Vianu:

- a) *valori vitale*, necesare securizării vieții și mediului, cum sunt sănătatea, tonusul și forța fizică, frumusețea și armonia organismului, starea de echilibru a mediului, bunurile materiale și prosperitatea economică;
- b) *valori morale, politice, juridice și istorice*, indispensabile existenței unui stat și națiuni, cum sunt: democrația, suveranitatea, binele, dreptatea, curajul, înțelepciunea, independența, legalitatea, iubirea de neam;
- c) *valori teoretice*, necesare cunoașterii și creației umane, cum sunt: adevărul, evidența, obiectivitatea, imaginația științifică, creativitatea;
- d) *valori estetice și religioase*, care privesc contemplarea lumii și creației umane [Apud 32, p. 109].

Tudor Vianu a definit valorile ca pe obiecte ale dorinței, ceea ce rezultă că valorile în sine nu există; există dorința noastră pentru ceva pe care îl definim ca valoare.

În timpuri diverse oamenii au acordat prioritate și/sau au creat sisteme de valori diferite, fiecare tip de societate fiind marcat și de anumite tipuri de valori. Societatea antică și cea medievală s-au constituit pe valori/ au constituit valorile etern-umane: *adevărul, binele, frumosul* și sentimentul *sacru*ului, iar puterea se subordona *statului „divin”*. Societatea modernă a promovat cele mai importante *valori sociale*, statul supunându-se societății care reprezintă întreaga umanitate. Voința societății democratice contemporane este acceptarea oricăror valori cu interacțiune armonioasă între: persoane, grupuri sociale, popoarele fiind în drept să acorde prioritate acelor valori pe care le consideră fundamentale, fără însă a dăuna prin opțiunea făcută altor persoane, grupuri sociale, popoare etc.

În funcție de mai multe criterii, cum ar fi: autor/subiect creator, importanța, apartenența națională, amploarea, frecvența, domeniul de utilizare etc., valorile au fost structurate în multiple **clase de valori-axiologii**. Una dintre remarcatele axiologii este structura valorilor pe aspectul globalității – *valorile (atitudini) fundamentale: adevărul, binele, frumosul, dreptatea, libertatea*, iar unii autori mai adaugă și *sacru*ul sau *pietatea* – acestea fiind și valorile fundamentale ale omenirii, care sunt și valorile fundamentale ale educației și învățământului. Teleologia educației în lumea modernă se constituie integral pe valorile fundamentale ale naturii umane, ale culturii spirituale ale omului, atât ca valori preexistente educației, cât și ca valori create de educație.

Valorile artistice și cele estetice constituie moduri de expresie a valorilor culturale. Valorile estetice formează o clasă de valori „care se raportează la ideea de frumos sau, mai exact, la proprietățile obiectelor considerate sub aspectul formei/configurației lor. Categoria frumosului rămâne fundamentală pentru orice sistem estetic, dar nu este mai puțin adevărat că frumosul nu constituie o categorie trans-istorică: dimpotrivă, el variază în funcție de epoci culturale, de coordonatele temporale și spațiale”, menționează cercetătoarea G. Duda [42, p. 233]. *Frumosul* nu apare încorporat doar în obiectele artistice, ci poate fi întâlnit într-o serie foarte mare de obiecte naturale, cum ar fi un luminiș în pădure, o cascadă, marea în amurg sau la răsărit de soare. Or, rezultă că valorile estetice au un câmp larg de manifestare. Într-o societate desăvârșită ca disciplină, unde armonia invizibilă se manifestă în existența profană pe care o percepem, *frumosul* este gândit mereu, pe de o parte, la nivel ideatic și, pe de alta, la nivel concret. Ceea ce înseamnă că frumosul nu este niciodată obiectiv sau subiectiv, ci deopotrivă aparent, aflându-se în existențele concrete și, esențial, frumosul ca idee ce poate fi perceput de suflet. Dar, deoarece lumea este într-o continuă transformare, ea trebuie să aibă un principiu care o stimulează și acest principiu al mișcării este numit de către filosofii epocii clasice „suflet”.

În comparație cu valorile estetice, valorile artistice „au un câmp limitat de manifestare, deoarece se raportează doar la frumosul artistic, deci la obiectele considerate în calitatea lor de operă de artă, adică libere de orice utilitate imediată” [Ibidem]. Valorile artistice nu pot fi gândite decât în măsura în care trimit la un obiect înțeles ca un obiect artistic. Prin urmare, *valoarea artistică pendulează între caracterul obiectiv și subiectiv, reprezentând rezultatul unei acțiuni de alegere.*

Potrivit dicționarului de estetică [36], valoarea artistică reprezintă o operă de artă în relevanța ei pentru cele mai înalte nevoi și interese umane, realizată în conținutul său – virtuți și funcții artistice, datorită cărora are un efect pozitiv asupra sentimentelor, minții, voinței oamenilor, contribuind la dezvoltarea lor spirituală. Valoarea artistică cuprinde conținutul emoțional, senzorial-psihologic, ideologic al unei opere ca sistem de imagini și un set de semnificații pe care le conține și le generează. De aceea, întrucât conținutul este obiectivat de către autor cu ajutorul unui „constructor” (creat dintr-un anumit material, în conformitate cu legile unui anumit tip de artă), unde calitățile au apărut ca urmare a prelucrării artistice, așa încât acest material are și valoare semnificativă. Aceste calități (unitatea organică a formei și conținutului, armonie compozițională, armonie, completitudine, expresivitate, veridicitatea artistică a mijloacelor, inteligibilitatea lingvistică) dobândesc valoare estetică ca perfecțiunea atinsă, o manifestare a talentului și o dovadă a priceperii.

Valoarea artistică este formată din unitatea semnificațiilor obiective care stau la baza unei opere. În funcție de genul operei, de scopul acesteia și de aspectele de conținut care sunt organice pentru ea (psihologice, social-analitice, filosofice etc.), unele dintre posibilele semnificații valorice pot predomina în această unitate (de exemplu, cognitive, educaționale, mobilizatoare social, hedoniste etc.). Operele de artă, cu adevărat semnificative, aparțin artiștilor care creează pentru binele omului și, prin urmare, protejează, afirmă și poetizează valorile semnificative ale vieții și culturii. În același timp, opera în sine este creată ca o potențială valoare artistică. Ea devine o valoare socială în măsura în care semnificațiile și gândurile autorului conținute în ea sunt cunoscute, meritele sale sunt recunoscute și funcțiile ei sunt dezvoltate și îndeplinite. Întrucât această dezvoltare este realizată de subiecți ale căror orientări valorice nu sunt identice, lucrarea obține o evaluare neidentică. Conform conceptului relativist, care ignoră dialectica relațiilor estetice subiect-obiect, valoarea artistică este interpretată ca o funcție de evaluare, dovedindu-se a fi un derivat al orientărilor, gusturilor și opiniilor uneia sau altei părți a publicului sau un destinatar individual. Astfel, produsele de avangardă, produsele pseudoartistice, percepute ca fenomene ale artei, se referă la sfera valorii artistice. O calificare adecvată a valorii artistice este posibilă numai dacă subiectul atitudinii valorice are o cultură comună, corespunzătoare educației artistice, bunului gust estetic și orientării valorice, corespunzătoare tendințelor progresului social și cultural. Variabilitatea istorică a gustului artistic nu numai că nu exclude, ci și presupune continuitatea ideilor despre merite bine conturate, care au o valoare durabilă, și despre criteriile corespunzătoare [145; 30; 2; 24].

Valoarea artistică este inegală în semnificația ei obiectivă, care este determinată de gradul de profunzime în subiectul de afișare, ideologie, originalitate creativă, inovație. Cea mai înaltă valoare o au lucrările în care, cu aspirație umanistă și veridicitate, sunt cuprinse achiziții și descoperiri creative, sunt întruchipate generalizări profunde ale relațiilor sociale, caractere și destine umane, stări și sentimente psihologice universal semnificative. În funcție de certitudinea subiectului-intrigă și de problematica operei, semnificațiile sale valorice pot avea un caracter preponderent „situațional” concret-istoric sau pot avea universalitate. Semnificațiile valorilor universale apar în condiții istorice, sociale, naționale și contexte culturale specifice. Cu toate acestea, dacă condițiile de viață ale oamenilor se schimbă, stereotipurile lor psihologice, morala, obiceiurile, atunci întrebările cardinale despre sensul vieții și fericirea unei persoane, demnitatea sa, căutarea armoniei în relațiile cu ceilalți oameni rămân, în general, valabile. Statutul valorilor artistice umane universale este dobândit de lucrări care ridică și discută aceste întrebări „eterne”, ce conțin semnificații universale deschise pentru citire oamenilor de diferite națiuni și epoci

diferite. Prin urmare, datorită certitudinii proprietăților „umanului uman” și prezenței constantelor axiologice ale conștiinței estetice umaniste, este posibilă moștenirea valorilor artistice, schimbul interetnic al acestora, apariția și îmbogățirea fondului lor uman comun [145].

Spre deosebire de alte tipuri de valori, cum ar fi cele *morale, religioase și politice*, valorile artistice nu admit repetiția și substituția, căci opera de artă este unică. În comparație cu valorile morale, care sunt rezultate dintr-un consens la nivelul unei comunități umane și revăzute de fiecare dată când este performat un anumit comportament, individual sau colectiv, *valorile artistice* sunt irepetabile prin faptul că ele au fost încadrate în opera artistică o dată și pentru totdeauna.

Prima caracteristică definitorie a *valorilor artistice* este că ele nu pot apărea altfel decât prin activitatea receptorului (studentului)/spectatorului de decodare – apropiere a sensurilor operei: *percepția-comprehensiunea-comentarea-interpretarea-creația*. M. Scheller consideră că valorile sunt reprezentate de cele șapte calități ale unei opere literare, însă, care sunt caracteristice și pentru operele coregrafice – sugestivitatea, permanența, universalitatea, stilul, valorile morale, valorile intelectuale, artistismul, care oferă trei dimensiuni definitorii cunoașterii și existenței artistic-estetice [129, p. 203]:

- *cognitiv-afectivă* (alimentează viața noastră emoțională);
- *cognitiv-intelectuală* (lărgesc perspectivele noastre asupra lumii);
- *cognitiv-dinamică* (dezvoltă o suplețe a minții, utilă în orice disciplină sau profesie).

Victor Franci (1905) este psiholog și psihiatru austriac, autorul concepției logo-terapiei, conform căreia un factor important în conduita omului este tendința de a găsi și de a realiza sensul vieții care există în lumea exterioară. Omul nu-și pune această întrebare, ci răspunde la ea prin faptele și acțiunile sale reale. Rolul sensului îl îndeplinesc *valorile* – niște noțiuni universale de sens, ce generalizează experiența umană.

V. Franci descrie trei tipuri de valori, care pot face viața omului conștientă, cu sens:

- 1) valorile de creație (munca);
- 2) valorile de retrăire (dragoste);
- 3) valorile relațiilor (poziția omului formată conștient în situații critice de viață, care nu pot fi schimbate).

Realizând scopul, omul se realizează în primul rând pe sine, auto-actualizarea este doar un product colateral, accesoriu al înfăptuirii scopului. Conștiința este organul care-l ajută pe om să diferențieze, care din sensurile unei situații concrete este pentru om veridic. Franci evidențiază trei dimensiuni (parametri) ontologice (sau niveluri ale existenței): *biologic; psihologic; poetic*

(spiritual). Anume în ultimul sunt localizate sensurile și valorile ce joacă un rol determinant în direcționarea conduitei.

Orientarea valorică reprezintă aspectul fundamental pentru o personalitate. Astfel, formarea personalității studentului-profesor de dans, care este preocupată de căutarea sensului vieții, adică a părții spirituale, reprezintă și unul dintre scopurile finale al procesului instruirii coregrafice.

În viața universității *rolul valorii* devine din ce în ce mai important, acesta derivând din *idealul universității* care semnifică pregătirea studentului pentru viață, din datoria de a-l învăța și a-l educa pe student astfel, încât să știe nu numai să trăiască, dar și cum să trăiască. Produsul inestimabil al educației, al universității îl reprezintă intelectualul, deci *personalitatea* studentului [111; 29, p. 375], căruia trebuie să i se formeze integritatea axiologică, *personalitatea lui se formează în baza setului axiologic, în baza valorilor umanității*, oferindu-i *mediul adecvat de stimulare a valorilor prin combinarea cunoștințelor cu practica*; un asemenea mediu oferă șansa de *a genera și a administra atât propriul set de valori, cât și al școlii și comunității*.

În anii de studii universitare la ciclul I, ca și pe parcursul întregii vieți, studenții își atribuie valorile fundamentale ale omului, dar le produc și prin propria activitate. Nu există *adevăr, bine, frumos, dreptate și libertate* decât cu referire la umanitate, la activitatea lor. În acest context, *există necesitatea unui proces integral de conștientizare* din partea profesorului universității/comunității, deoarece este important ca *fiecare student să conștientizeze ce este valoros și adecvat și ce nu este valoros și adecvat în procesul de educație și de socializare*. De aceea este foarte importantă, în primul rând, formarea profesională inițială (*ad valorem*) a profesorilor, în special, a celor de dans, ei fiind pe primul plan al demersului respectiv.

E. Spranger consideră că procesul de formare a valorilor prin educație presupune următoarele: receptarea valorilor, trăirea subiectivă a acestor valori, crearea de noi valori, grație posibilității de formare a valorilor obiective în valori subiective. În sistemul de învățământ, formarea intelectualului trebuie integrată în formarea profesională inițială și continuă, fundamentată pe dimensiunea axiologiei educației, care semnifică un context valoric, iar cercetările psihologice ale valorilor [Apud 2] – concepțiile: subiectivistă, materialistă și cea a simțirii intenționate – relevă relațiile între subiect și obiect ca fiind simțire și rațiune, deoarece ființa umană stabilește valorile conforme scopului spre care aspiră, circumstanțelor exterioare, stărilor sale sufletești. Pe lângă problema cunoașterii valorii, se

adaugă și cea a realizării valorii, de aceea valoarea se impune spiritului nostru atât în cercetarea teoretică, cât și în cea practică.

Referindu-ne la educație, trebuie să evidențiem că acest proces este construit din anumite fundamente cultural-axiologice precum: educația ca inițiere în lumea valorilor, idealul educativ-personal și educațional și formele concrete ale educației prin valori – educația moral-civică și educația moral-religioasă. Se știe că educația este o valoare în sine dacă vehiculează sau transmite valori, formează omul prin valori, formează creatorul de valori (stimulează și valorifică capacitățile creatoare). La etapa actuală, educația de tip axiologic este înțeleasă ca o educație prin și pentru valori autentice, ceea ce, din perspectiva axiologică, ar rezulta că educația înseamnă „a orienta procesul educativ pe traiectele cele mai profitabile sub aspectul eficienței, a identifica sau a exploata momentele didactice privilegiate, a răspunde la toate căutările prin cele mai bune alegeri, (...) a acționa în numele unei ordini de priorități” [32, p. 181].

Din cele mai îndepărtate timpuri și până în zilele noastre, au existat preocupări pentru educație, aceasta având un caracter particular sau public, religios sau laic, demonstrând grija pentru existența și sănătatea morală a fiecărui popor. Fenomenul educațional coregrafic a evoluat din două perspective: *sistemic și conceptual*. În plan conceptual, experții din domeniul psihologiei, pedagogiei și al artelor au pledat pentru includerea dansului/ coregrafiei în educația copiilor și a adulților. Învățarea dansului s-a realizat până în secolul al XIX-lea improvizațional, prin participarea la diverse baluri și divertismente, iar repertoriul coregrafic cult european și național, însoțit de alfabetizarea coregrafică, a devenit, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea până în prezent, coordonata educației coregrafice a copiilor/adolescenților, chiar dacă metodele specifice disciplinei, conținutul programelor și manualelor au fost diferite.

Grecii antici au reușit să reunească muzica, poezia și dansul în „ciclul cvadrivium” alături de arhitectură, geometrie și astronomie, ca știință, introducând în „educația tinerei generații *orchestrica* care (...) cuprindea arta dansului” [46, p. 50-51]. Educația armonică cerea ca exercițiile gimnastice, dătătoare de putere, agilitate și îndemânare să fie completate cu dansurile, care dădeau mișcărilor mlădiere, eleganță și grație. Arta dansului la greci ne este relevată pe desenele ceramice.

Educația, fiind concepută ca factor și mediu sociocultural și servind drept bază durabilă pentru procesul de valorificare a creațiilor/produselor spirituale specifice activității artistic-estetice, oferă o dinamică regeneratoare schimbării omului – unica ființă care are misiunea divină de a crea și a recepta frumosul artistic. Conform lui J. Dewey, educația nu este o pregătire pentru viață, educația este viața însăși, iar a transforma viața în artă și a crea

starea de trăire a vieții prin artă este o cerință elocventă și, în același timp, dificil de atins. Cu toate acestea, omul tinde să atingă aceste obiective în toate domeniile artistice-coregrafic, muzical, literar, plastic etc., nu doar prin activitatea de creație-receptare și de muncă, dar, îndeosebi, prin activitatea educațională, căci arta este definitorie ființei umane.

Structura valorilor în cadrul disciplinelor artistic-estetice este exprimată de formula → valori fundamentale ale *humanitasului* (*adevărul, binele, frumosul, libertatea*), valori specifice *creației artistice* (estetice, morale, religioase, teoretice), valori contextuale (valori imanente și valori *in actu*) ale operei de artă. Totodată, este necesar să ținem seama că educația este renovarea calității umane în om, ce are loc în dialogul dintre educator și educat, și această actualizare se referă la ambele părți sau interlocutori (profesor – student, în cazul nostru). Scopul educației este îndreptat spre formarea atitudinilor reflexive, creative, morale față de propria viață, în raport cu viața altor oameni. În acest sens, în prezent, educația constă, în primul rând, în relevarea semnificațiilor, valorilor sistemului de relații ale omului, ale sferelor lui emotiv-volitiv și reflexive, tot ceea ce îi permite să se aprecieze și să se perfecționeze pe sine, criteriul principal fiind *conștiința* [102]. *Esența valorii este în atitudinea polară a omului: ceva poate reprezenta o valoare doar ca obiect al binelui sau răului, frumosului sau urâtului, dreptății sau nedreptății, permisivității sau interdicției, utilului sau inutilului etc.* Autorul Vl. Pâslaru menționează că *principiul definitoriu al constituirii pedagogiei artei, care a apărut ca rezultat al estetizării artei în plan educativ, este corespondența originii didacticei și originii cunoașterii artistice* [78].

Educația artistic-estetică din Republica Moldova este legată de școala educației artistic-estetice care s-a constituit în anii '80 ai secolului XX și care a elaborat concepte originale de educație artistic-estetică care, pentru prima dată argumentează *teleologia, conținuturile și metodologia* acesteia prin principii ale artei în interacțiunea cu principii ale didacticei generale și ale educației, completând principiile didacticei generale cu principii specifice ale educației artistic-estetice. Din cadrul acestei școli fac parte C. Cucuș [31-33], Vl. Pâslaru [75-80], I. Gagim [47-49], C. Șchiopu, Z. Guțu [52-53], M. Morari [70-71], M. Vacarciuc [104-106], E. Koroliova [141-143] etc.

Reprezentanții acestei școli au formulat următoarele idei relevante:

- a) principiile educației artistic-estetice, precum adecvarea activității de receptare/percepere a operei de artă la structura artistică a acesteia, examinarea operei de artă în unitatea fond-formă, structurarea unui sistem de obiective ale educației artistic-estetice pornind de la trebuințele firești de dezvoltare artistică a educabililor, valorile istorice și ontice ale artei coregrafice și

demersul educativ social, valorificarea istoric-ontologică a operei de artă, adecvarea metodelor de educație artistic-estetică la specificul obiectului de cunoaștere (opera de artă, în cazul nostru arta coregrafică) și la cel al studentului/receptor/autor ș. a.;

- b) principiile de selectare-structurare a operelor de artă (coregrafică) pentru studiu pe trepte de învățământ și pe clase;
- c) sistemul original de activitate artistică – (coregrafică) a studenților în funcție de structura și mesajul operei și particularitățile psihologice și de vârstă;
- d) lansarea termenilor *educația artistic-estetică*, *educația literar-artistică*, *educația muzical-artistică*, *educația artistico-plastică*, *educația teatrală*, *educația cinematografică* ș. a.

Asimilarea valorilor de către studenți și logica de promovare a valorilor în educație se fundamentează pe dimensiunea pedagogică a acestora ce se identifică într-o dinamică a elementelor de moralitate și de cultură, acestea semnificând aspirația studenților de a trece de la starea de *realism moral* (când studentul respectă normele din varii motivații) la starea de *relativism moral* (când studentul raportează critic normele de situație).

1.2. Evoluția dimensiunilor axiologice ale diverselor genuri de dans

Arta constituie o lume exclusiv umană, în care înflorește întreaga natură a omului, participând la viața profundă a umanității și a colectivității umane, reflectând o desprindere a omenirii, referindu-se la o realitate personală și o viețuire marcată de conexiunea sistemelor artistice, simbolico-mitice ori ritual-religioase care au, fiecare în parte, un limbaj propriu. Arta coregrafică este o expresie a înaltelor valori umane, fiind simbolică, pentru că în parte este guvernată de idei, însă nefiind în întregime aservită simbolismului. Arta este ca o gândire care înflorește în senzație și invenție, conform unor legi, ce poate la fel de bine să-l deprindă pe om cu universul, pentru ca să-l îndepărteze de univers. Astfel, realismul și idealismul sunt adevărate ambele pentru că arta este întotdeauna realistă și idealistă, în același timp, și se poate înclina mai mult spre oricare dintre ele [39, p. 60]. Arta nu se învață, deoarece modul de concretizare al procesului creator rămâne unic și diferit în fiecare caz particular. Un artist poate învăța doar tehnici proprii artei pe care o practică. Însă cunoașterea tehnicilor, modurilor de folosire a materiei nu face din cel care le folosește decât un bun meșteșugar, un artizan, dar nu și un artist. *Arta coregrafică*, înțeleasă multă vreme ca o disciplină al cărei obiect îl reprezintă ordonarea și crearea unor mișcări de dans sau, altfel spus, își schimbă valențele și se impune ca o știință, capabilă să se infiltreze aproape în orice domeniu. În prezent, coregrafia constituie tot ce se referă la arta dansului [136, p. 7], iar noțiunea de „dans (de la cuvântul german *Tanz*) este un gen al artei, pentru

care drept modalitate de creare a imaginii artistice constituie mișcările și pozițiile corpului omenesc, un mijloc de influență emoțională, de descoperire a universului uman. Mijloacele expresive ale dansului sunt mișcările armonioase și pozele, expresivitatea plastică și mimica, dinamica, tempoul și ritmul mișcării, dansul în spațiu, compoziția” [132, p. 503]. De asemenea, autorul S. D. Petac menționează că dansul are un caracter sistemic, o gramatică proprie și valoarea unui sistem de cunoaștere [83, p. 10]. Ca formă a conștiinței sociale și ca o formă de activitate cultural-umană, specifică vieții sociale, materiale și spirituale, arta coregrafică se caracterizează printr-o autonomie relativă în câmpul culturii. Prin geneza, structura și funcțiile sale, prin formele sale instituționalizate, prin diversitatea de genuri și forme sub care se manifestă, prin schimburile permanente pe care le are cu societatea și natura, arta coregrafică, drept mijloc de reflectare prin imagini artistice și transformare a realității sociale, și-a constituit aproximativ un domeniu al său în sfera culturii.

Analiza rezultatelor creațiilor artistice, privită sub raportul condiționării sociale și al naturii sale (ceea ce se caracterizează prin reflectarea societății), activitatea creatoare a oamenilor de artă (coregrafi/dansatori/artiști de balet), care ca poziție și rol este socialmente determinată, sistemul de fenomene sociale, sistemul de relații dintre grupurile umane de artiști, în contextul căruia sunt analizate locul creației, al rezultatelor și difuzării ei în societate, reprezintă sociologia artei coregrafice. Dezbaterile asupra moralității în artă fac și ele parte din același demers de lămurire a relațiilor artei cu societatea, a rosturilor artei în raport cu destinul social și istoric al omului. Uneori, abordarea sociologică s-a identificat cu analiza comparativă a artelor în diverse societăți și perioade istorice. Preocupările pentru înțelegerea relației artei cu societatea sunt prezente la toate marile personalități care au gândit sensul și rosturile sociale ale artei, fie că arta era privită ca o „expresie” a tendințelor sociale, fie că se remarca valența socializatoare a artei, ori se formula întrebarea despre locul și rolul artistului în societate.

W. Egk afirmă că „prin dans omul se înalță fără ajutorul unui instrument sau acțiune străină până la opera de artă. El se făurește și se transformă prin spirit și voință în formă pură, expresivă. Prin plăsmuirea în spațiu, opera de dans e poezie, prin varietatea mișcărilor supuse legilor este înrudită cu muzica” [Apud 46, p. 30]. „Opera” se situează la intersecția dintre potențialitate (posibilitate) și realitate, iar ca rezultat Aristotel a fost determinat să lege opera atât de *dynamis* (potență, capacitate, putere, abilitate, forță), cât și de *energeia* (actualizare, punere la lucru) [Apud 109, p. 165]. Dansul, ca și celelalte arte în general, este căutarea *Eul-ui*, spre o mai mare împlinire a propriei ființe și un creator la rândul său, de a se regăsi pe sine însuși, o fugă sau

o evadare dintr-o lume înlănțuită de o puzderie de reguli, o exprimare a entității sale, pe care nu o poate exprima altfel decât prin mișcare, prin propriul limbaj corporal.

Arta dansului este clasificată de unii cercetători în următoarele categorii:

- a. dansul primordial, elementar sau ritmic;
- b. dansul mimic sau dramatic, ca o pantomimă descriptivă și dramatică;
- c. dansul extatic;
- d. dansul propriu-zis sau dansul estetic, dansul ca artă sau baletul [62, p. 41].

Dansul, împreună cu muzica, formează ceea ce numim noi *acțiuni coregrafice* [Ibidem, p. 56]. Prin dans are loc transformarea unei idei, a unui sentiment sau chiar a unui eveniment conform legilor esteticii, într-o mișcare ritmată, armonioasă. Unificarea corpului, sufletului și a spiritului prin dans produce realizarea combinațiilor pline de armonie și fericire, unde dansul este o dezlănțuire a propriului *Eu*, „este simbolul făpturii condiționate de materie care încearcă să găsească o șansă de eliberare binefăcătoare pentru suflet, deoarece dansul mângâie, vindecă, creează stări, emană sentimente de netradus în cuvinte, atât pentru cel care îl practică, cât și pentru cel care-l privește” [46, p. 7].

Scopul artei este să dea o cunoaștere completă despre lume și despre sine. Educația artistică în instituțiile de învățământ superior (muzical/plastic/coregrafic/teatral) urmărește formarea culturii spirituale și este interpretată ca proces individual continuu de autodesăvârșire spirituală a personalității, prin multiple forme de comunicare cu arta, potrivit următoarelor domenii de activitate: receptarea operelor de artă, interpretare/reprezentare artistică, creație artistică elementară, reflexiune artistică. *Educația coregrafică*, privită ca o disciplină, are ca obiectiv conștientizarea, ordonarea și producerea unor mișcări ale corpului, ale căror valoare se leagă de dans. Dansul este o totalitate de mișcări plastice, gesturi și de pași care se execută succesiv în ritmul unei muzici anumite, exteriorizându-și conținutul emoțional. Poate fi și o manifestare artistică sau o formă de distracție în societate.

Evoluția artei dansului reprezintă un îndelung proces istoric-cultural de la dansurile vechi ale omului primitiv, care erau niște imitații de mișcări caracteristice unor procese de muncă, până la formele complexe ale artei coregrafice contemporane. Coregrafia este responsabilă de strângerea și ordonarea acestor mișcări, fiind o artă practică de comunitățile omenești încă din cele mai vechi timpuri, transmise din generație în generație, mai întâi pe cale intuitivă sau orală (prin experiență) și mai apoi organizat, ca o disciplină de sine stătătoare, pornind de la etimologia cuvântului *coregrafie* care semnifică „scrierea sau notarea convențională a dansului” [145].

Totuși, dincolo de canoanele prezente, coregrafia încurajează și improvizația, în special în cazul învățământului superior pedagogic.

Educația coregrafică esențială, integrată în programele de învățământ general, dă subiecților abilități inovatoare, permite participarea în diverse domenii ale activității creative, introduce valorile diversității culturale, cultivă reacția la arte și gustul artistic, stabilește capacitatea de reechilibrare critică și ajută la modelarea atitudinilor individuale culturale sau anti-culturale. Actul educațional este identic cu procesul (calea) formării unor atitudini fundamentale care sunt cuprinse în termenul *cultură* și care semantic exprimă „totalitatea relațiilor oamenilor cu natura, societatea, cu ei înșiși ca indivizi și cu sfera metafizică și religioasă” [133, p. 47].

Problema primordială a școlii contemporane reprezintă atitudinea sa față de valorile culturii. O astfel de atitudine față de valorile culturale se manifestă în actul educațional, care este o activitate pur omenească, la fiecare dintre cei doi poli ai săi – educatorul și educatul – aflându-se indivizii umani. Între cei doi subiecți ai educației se află câmpul educațional, care este un câmp spiritual, constituit din valorile produse de omenire de-a lungul secolelor. În acest sens, re-conceptualizarea educației și învățământului, orientarea lor spre valorile umane, naționale, mondiale, ce constituie expresie a experienței fundamentale a omenirii, este prioritatea științei pedagogice și a practicii educaționale actuale. Concomitent, se impune o nouă viziune asupra proiectării curriculumului învățământului universitar, fixarea obiectivelor și a finalităților educaționale și profesionale.

- ***Particularități ale valorilor artistice în dansul folcloric***

Dansul, alături de muzică și sport, reprezintă astăzi unul dintre elementele culturii tradiționale, indicând atașamentul pe care românii basarabeni îl au față de propria lor tradiție culturală. Fiind o totalitate de mișcări plastice, de gesturi și de pași, care se execută succesiv în ritmul unei muzici anumite, exteriorizându-i conținutul emoțional [98], dansul poate fi o manifestare artistică (dansul popular; profesionist) sau o formă de distracție în societate, precum este considerat dansul de salon. Evoluția artei dansului reprezintă un îndelungat proces istoric-cultural, de la dansurile vechi ale omului primitiv, care erau niște imitații ale mișcărilor caracteristice unor procese de muncă, până la formele complexe ale artei coregrafice contemporane. Dansul a atins o înaltă perfecțiune artistică încă în antichitate, ceea ce este reflectat în Figura 1.1.

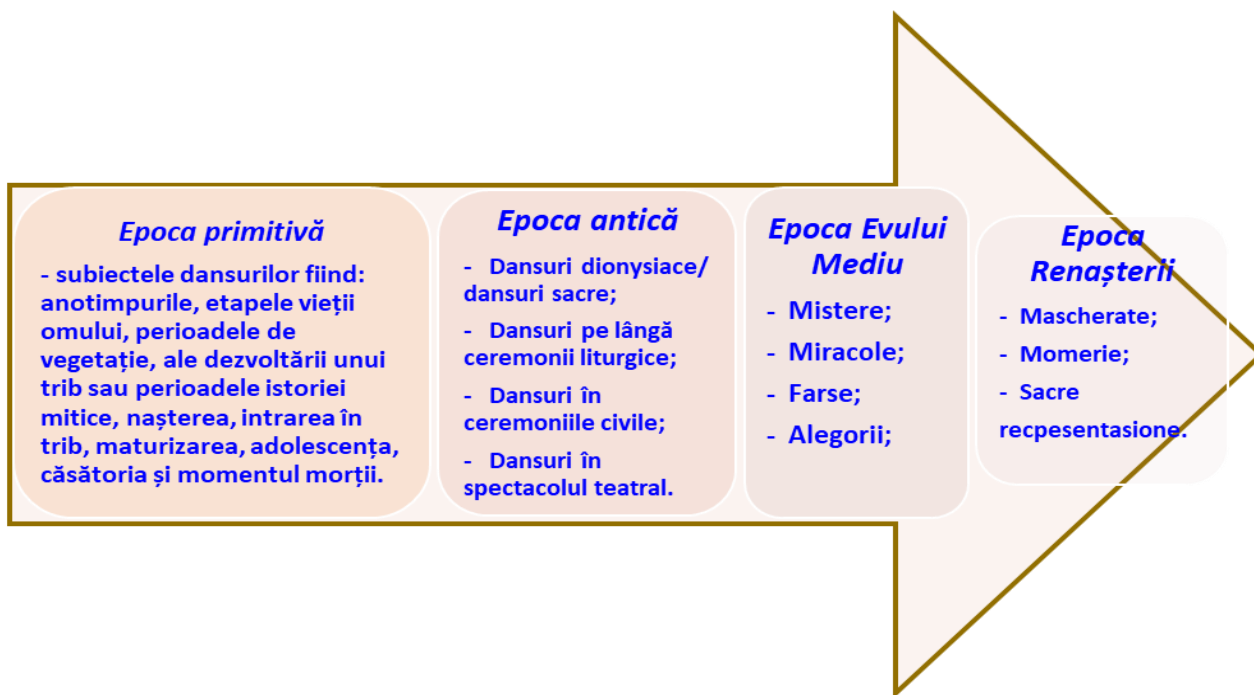

Figura 1.1. Axa cronologică a evoluției artei dansului

O altă viață a început atunci când omul a devenit sedentar. Odată cu agricultura, obiectivele dansului s-au schimbat. Cu toate acestea, importanța dansului nu a scăzut. Omul a practicat mai multe dansuri care corespundeau culturii, dansuri pe care le-a dansat astfel, încât pământul să fie suficient de fertil pentru o recoltă, fiind practicat în jurul câmpurilor [98, p. 82]. În lucrarea sa Y. Guilcher a clarificat, în special, conceptul de „dansuri populare tradiționale” din care a subliniat caracteristicile esențiale: diversitatea regională, profunzimea istorică, caracterul popular, distingerea între folclor, popular și regional, termeni pe care unii autori, precum Curt Sachs însuși, oarecum, i-a confundat [119].

Dansul popular, în general, reprezintă un tip de dans care este o expresie băștinașă, de obicei recreativă, a unei culturi trecute sau prezente, fiind interpretat spontan și realizat de întreaga comunitate a satului. Fiecare grup etnic are dansul său popular, care a luat naștere în conformitate cu modul lor de viață și cultura grupului respectiv. Valoarea *dansului popular* este mare, deoarece păstrează tradiția și cultura oamenilor. „Din această perspectivă, un dans tradițional poate fi definit ca fiind o variantă a unui text ideal întrupat (manifestat somatic) sub aspect spațial-temporal-energetic, în conformitate cu niște norme morfosintactice și norme stilistice și estetice, variantă aflată în strânsă corelație cu alte tipuri de texte tradiționale (numite de noi co-texte) și aderentă la niște norme sociale, culturale, magico-religioase etc., toate impuse de o anumită tradiție locală” [84, p. 4]. Potrivit lui Zecevic (1981), *dansurile populare sau tradiționale* pot fi dansate în formație constând din: un număr nelimitat de dansatori interconectați care interpretează dansul

împreună (hora) sau, un număr limitat de dansatori, împărțiți în grupuri specifice, formând entități separate (dans solo, dans în perechi, dans în trei, dans în patru).

La început, nu exista o categorie de dans numită „dansuri populare”. Abia în Evul Mediu dansurile țărănești au devenit ceea ce ulterior se vor numi *dansuri populare*, în același timp în care au apărut și clasele sociale. În lucrarea sa *Folklore and Dance* [124], autoarea Maurice A.-L. Louis menționează și comentează istoria dansului, dar reliefează și modul în care dansul țărănesc a devenit *dans popular*. Prin urmare, este mai relevant să vorbim despre ceea ce a devenit *dans popular* astăzi, adică dansurile țăranilor.

Primele referiri asupra existenței dansului la români își fac apariția începând cu secolul al XV-lea, (Gr. Ureche) și continuă cu secolul al XIX-lea, perioadă în care apar primele culegeri, se atestă și un număr important de *dansuri populare*, iar înființarea celor două arhive fonografice din spațiul românesc au evidențiat bogăția și varietatea acestui repertoriu. Terminologia este reprezentată de trei termeni: *hora* (Hora la joc pentru zonele Muntenia și Oltenia), *dans* (danț) și *joc* (gioc) în celelalte regiuni ale țării. În vederea determinării premiselor etnoculturale ale coregrafiei folclorice românești străvechi, se impune refacerea rădăcinilor esențiale de structuri reprezentative și anume: a) unitatea acelorași rădăcini coregrafice folclorice de continuitate (*traco-geto-dace*); b) caracterul general valabil, definitoriu: *creația horală*; c) caracterul colectiv de creație [Apud 98, p. 84]. *Dansurile populare* (folclorice) nu pot fi studiate fără a cunoaște folclorul muzical, prezentarea artistică și alegerea reușită a costumului. La categoria mijloacelor expresive ale *dansului popular* se referă mișcărilor, gesturile, pozițiile, mimica, particularitățile stilistice ale interpretării. Dansul, fiind într-o strânsă legătură evolutivă și semantică cu muzica, totuși nu a preluat ideile etnomuzicologilor care au înțeles deja, desigur cu o vădită întârziere față de savanții din Occident, că vechile concepte despre muzica zisă *populară* (asociată cu epitetele *folclorică, orală, tradițională, țărănească, din popor*) nu mai sunt lucrative și relevante în noul context social și cultural [Ibidem, p.85].

Dansul popular (folcloric) românesc este foarte variat în posibilități cinetice, cuprinzând o sumedenie de mișcări. La aceste mișcări predomină, în special, mișcărilor de picioare în atitudini și situații foarte diferite. Mișcărilor brațelor, ale corpului se coordonează cu mișcărilor picioarelor, unde mișcărilor picioarelor pot fi pe podea sau în aer. *Dansul folcloric* oferă operei coregrafice un conținut mai bogat și, respectiv, transmite un mesaj amplu. Epoca modernă impune forme și teme noi în arta coregrafică contemporană. Acestea sunt propuse, în primul rând, de către iscusiții maeștrii de balet, care se află în fruntea teatrelor sau a colectivelor profesionale.

Dansul tradițional este îmbrățișat și de către scenă. Drept exemplu este Ansamblul Academic Național de dansuri populare „Joc”, fondat în anul 1945 (23 august), la Chișinău, o instituție profesionistă de dans folcloric (academizat). Înființat de către maestrul de balet L. Leonardi și L. Zelțman, a avut un aport și din partea coregrafului de origine rusă Igor Moiseev, cuprinzând astfel un repertoriu bogat de *dansuri populare*, atât pe motivele folclorului național, cât și a altor țări.

Începând cu anul 1957, *Ansamblul de Dansuri Populare „Joc”* este condus de prim-maestrul de balet și director artistic Vladimir Curbet, care acordă o atenție constantă atât melodiei autentice, desenului original al mișcărilor, formei autohtone a fiecărui dans înregistrat la vatra horelor, cât și costumului național potrivit dansului respectiv și strigăturilor ce-l însoțesc. Principiul de bază al activității maestrului asupra tuturor aspectelor esențiale ale dansului a fost remarcat de coregrafi cu renume din Moscova, Brazilia, Mexic, Portugalia, Franța și alte țări [161, p. 8].

În acest context de analiză, trebuie să menționăm că A. Bucșan realizează un adevărat îndreptar privind modul în care *dansul popular* poate fi pus în scenă. Indicând indirect tipurile de spectacole prezente în acea perioadă (1974), el cerea realizatorilor spectacolelor în care era valorizat *dansul popular* să respecte câteva condiții minimale: „a) să se enunțe sincer, deslușit gradul de apropiere sau îndepărtare de folclor: folclor autentic, prelucrare, stilizare, baletizare sau orice altă formă care se poate ivi; b) să se respecte limitele gradului respectiv; c) să aibă o valoare corespunzătoare atât în concepție, cât și în execuție” [20, p. 15]. A. Bucșan este foarte dur cu realizatorii care au tendința să se îndepărteze de modelul folcloric, intrând în zona producțiilor fără valoare culturală. Tot el încearcă să demonstreze că pentru păstrarea elementelor care definesc dansul folcloric este esențială o armonizare a „legilor” scenei la „legile” folclorului și nu invers [Ibidem, p. 15-35].

Odată cu stabilirea formațiilor artistice de amatori, profesionale, prin procedurile de renovare a repertoriului lor, prin metodele de selectare a detaliilor tehnice, stilistice, muzicale, luate ca bază, ce dictează mai departe procesul de stabilire a repertoriului colectivului, au fost întreprinse schimbări majore în sfera textului coregrafic. În această ordine de idei, referindu-se la selectarea repertoriului, la lipsa de idei, de conținut, maestrul V. Curbet își exprimă îngrijorarea: „Astăzi aproape nu întâlnim în repertoriul formațiilor noastre dansuri cu semnificații magice, ceremonialuri vânătoarești, războinice, de muncă, păstorești, în stare să impresioneze spectatorii prin autenticitate și emotivitate. Nu valorificăm deloc zăcămintele de mișcări plastice din cadrul obiceiurilor de iarnă („Mălanca”, „Păpușile”, ș. a.), de primăvară și vară („Lăzărelul”, „Armindenul”), jocul ritualic al focului („Paparudele”, „Caloianul” etc.)” [Apud 98, p. 89].

Făcând o generalizare a celor expuse mai sus, deducem că pentru a valorifica mijloacele de expresie ale artei dansului în cadrul actului de creație, de executare și instruire ca latură cultural-spirituală de ordin practic a activității umane, este indispensabilă cunoașterea și exploatarea izvoarelor apariției dansului per ansamblu.

Trăsăturile caracteristice culturii Republicii Moldova, în perioada de globalizare, sunt din ce în ce mai dificil de perceput pentru omul de rând care, din diverse motive, însă cel mai frecvent din dorința de a vedea ceva exorbitant, acceptă și asimilează *dansul folcloric* (popular) prezentat pe scenă fără a pune multe întrebări privind autenticitatea și sursa de inspirație a coregrafului/maestrului de balet care a montat dansul respectiv. *Dansul folcloric* din Republica Moldova traversează astăzi un proces de profunde schimbări dictate de noile condiții socioculturale din perioada tranziției de după 1990. Normele și valorile culturii tradiționale încep să resimtă impactul puternic al globalizării economice și al revoluției tehnologice.

Dansul folcloric reprezintă domeniul activității de restaurare, resuscitare și valorificare a elementelor de *dans tradițional* (țărănesc) vechi într-un context sociocultural nou, mai larg, diferit de cel nativ: scenă, festival, concurs, concert, serbare populară, turneu artistic, televiziune, mass-media, educație, campanie turistică etc. Promotorii acestei categorii de dansuri sunt ansamblurile folclorice amatoriști și profesioniste, apărute la oraș prin anii '50-'60 [98]. Exigențele scenei și a spectacolelor folclorice conduc, uneori, la anumite devieri de la normele tradiției (rupere din context, selecție arbitrară, scenarizare, dramatizare, teatralizare, stilizare, academizare), iar alteori – la inventarea, mistificarea, prezentarea fragmentară și trunchiată a tradițiilor și repertoriilor coregrafice.

- ***Particularități ale valorilor artistice în dansul clasic***

La fel ca teatrul, baletul clasic are două patrii, una de origine și una de adopție. Dansul clasic, născut pe pământul italian, crescut și cultivat la curtea regilor Franței, devine în secolul al XVII-lea expresia rafinamentului suprem în arta coregrafică, pentru ca mai apoi, la mijlocul aceluiași secol, să putem vorbi despre geneza dansului clasic ca mod de creație estetică și adaptare a mișcării.

Odată cu utilizarea tehnicii *en dehors* pentru realizarea reprezentațiilor artistice, se impune ca o necesitate existența coregrafilor bine pregătiți, a unor actori care să poată dezvălui dansatorilor tainele expresivității și a unor artiști educați din punct de vedere scenic. Astfel, aspirația înființării unei școli de dans devine imperativă, iar Ludovic al XIV-lea fondează în anul 1713, sub conducerea discipolului lui Beauchamp, Louise-Guillaume Pécour (1653-1729), prima formă de organizare instituțională a coregrafiei. În documentele ce confirmă constituirea

Academiei Regale de Dans, care este prima instituție de acest gen din Europa, constatăm că „Arta dansului, se știe din cele mai vechi timpuri, este arta cea mai complexă și necesară ce oferă pregătirea cea mai naturală pentru dezvoltarea armonioasă a fizicului și minții. Prin exercițiile sale se educă utilizarea într-o manieră elegantă a brațelor, în consecință e una dintre artele cele mai stimabile și utile nobililor, cât și celor ce au onoare” [114, p. 65].

Succesivitatea spectacolelor de dans, în raport cu spectacolele dramatice, s-a transmis până în zilele noastre, confuziile între termeni fiind încă frecvente, iar cea mai curentă confuzie este cea dintre conceptul *clasic* și *academic*. În funcție de dinamica mișcării și destinația spectacolului, teoreticienii și practicienii disting în secolul al XVII-lea două categorii de dansuri, care au în calitate de omologi: *tragedia*, *comedia* și *pastorala* din teatrul dramatic. O caracteristică de bază a baletelor, întâlnită în toate etapele sale de dezvoltare este *umanizarea (antropomorfizarea)*.

Ierarhizarea spațiului și viziunea frontală au o importanță capitală pentru istoria baletului, dictând o serie de reguli de compoziție coregrafică și condiționând, totodată, privirea spectatorului. Teatralitatea în dans își continuă influența și în timpul baletelor de curte de la începutul secolului al XVII-lea prin adoptarea pantomimei ca metodă de comunicare a stărilor sufletești. Apariția baletelor se va remarca printr-o tehnică nouă specifică dansului care rămâne dependentă de comunicarea cu gesticulația teatrală. Colaborarea lui Molière cu maestrul de balet de la curtea regelui Ludovic al XIV-lea a dus la apariția baletului-comedie, iar în consecință au apărut spectacole compuse din balet, recitativ, cântece, dansuri, coruri, dar și glume și scamatorii în genul *Commediei dell'Arte* [99, p. 263]. Mijloace de expresie teatrală la care dansatorii nu doreau să renunțe erau masca stilizată și costumul greoi.

Unul dintre cei mai importanți reformatori și inițiatori importanți ai dansului în secolul al XVIII-lea a fost Jean George Noverre care a lăsat drept moștenire reforma fundamentală a dansului combinat cu pantomima, rezultând o formă de dans teatral. În viziunea sa, dansul reprezintă arta de a executa pași pe timpi și măsuri date unde partea tehnică este executată cu măiestrie, iar pantomima fiind partea expresivă a dansului. Creând spectacolul de balet de sine stătător, care este tangent cu euritmia, J. G. Noverre a creat baletul de acțiune, în care sunt prezente: acte și tablouri, expoziția, deznodământul, adică început-cuprins-încheiere [125], iar E. Faure în „Istoria artelor”, declară că „dansul a precedat însăși muzica și arhitectura. Caracterul viu și pasional ar trebui să-i asigure o proeminență eternă asupra artelor care se dezvoltă în paralel cu el și îi slujesc adeseori drept cadru” [Apud 46, p. 51].

Dansul clasic reprezintă forma cea mai clară a limbajului corporal. Prin dansul clasic sunt exaltate gestul și expresivitatea, atât individuale, cât și colective. Activitatea expresivă a corpului,

armonia gestului, percepția și controlul corpului în spațiu devin pentru spectatori un mesaj real, estetic și cultural. Expresia corporală reunește un ansamblu de elemente cognitive, afective, atitudinale și de motivație. Elementele perceptive, reprezentările, imaginația, stările emoționale, temperamentul sunt rezultatul ordonator al inteligenței și gândirii [41].

Evoluția artistică din pictură de la începutul secolului XX nu putea lăsa indiferenți promotorii artei coregrafice. Înainte de a lua în considerare procesele de transformare ce au avut loc în mijloacele artistice ale teatrului de balet, în secolul trecut, este necesar să evidențiem cauzele care au provocat schimbări atât de rapide. Una dintre cele mai importante condiții preliminare care a determinat schimbări esențiale nu doar în mijloacele expresive, ci și în înțelegerea însăși a fenomenului unui spectacol de balet, a fost o schimbare a esteticii, o schimbare a accentuării atitudinilor originale de balet. În primul rând, schimbarea estetică a contribuit la faptul că spectacolul de balet de la începutul secolelor XIX-XX și spectacolul de balet modern sunt fenomene artistice complet diferite. În general, secolul al XX-lea a adus schimbări cardinale în multe concepte, inclusiv într-o serie de categorii estetice. Schimbările în modul de viață al oamenilor, în conștiința lor, normele sociale, relațiile sociale au provocat schimbări reciproce în cultură și artă. Procesul de schimbare a esteticii de la începutul secolului trecut a fost caracteristic nu numai baletului, ci a acoperit toate domeniile și direcțiile artei. În unele, s-a manifestat în întregime, iar în altele – mult mai puțin vizibil. El a avut totuși un impact semnificativ asupra înțelegerii moderne a unei opere de artă în orice gen de artă.

Dacă în secolul al XIX-lea și mai devreme orice lucrare a fost abordată din punctul de vedere al anumitor reguli și canoane prin care a fost evaluată, atunci în secolul al XX-lea autorul a apărut dreptul de a avea lucrarea sa, considerată și evaluată din poziția acelor reguli, pe care le-a stabilit pentru sine. Rezultatul a fost libertatea completă de exprimare, nefiind constrânsă de niciun fel de canoane, tradiții și reguli. Din ce în ce mai des, cea mai mare valoare a fost atribuită acelor maeștri care au creat ceva nou, foarte original, au experimentat, au distrus abordările obișnuite, normele, structura, tradițiile etc. În mod firesc, acest lucru a determinat descoperirea de noi forme, direcții și mijloace de exprimare. Maeștrii din toate sectoarele au primit un domeniu larg pentru tot felul de experimentări și inovații. În balet, acest lucru s-a reflectat în căutarea unui nou vocabular, formă, gen și structură a operei, în experimente cu sinteza diferitelor tipuri de artă, într-o complicație ascuțită a tehnicii de interpretare și descoperirea de noi posibilități ale corpul uman, într-o gamă largă de opțiuni pentru interpretarea baletului [Ibidem].

Un alt punct important a fost schimbarea sensului *categoriei de frumusețe*. În epoca războaielor sângeroase, a revoluțiilor, a cataclismelor sociale, frumusețea nu mai putea fi un

criteriu universal sau o categorie dominantă pentru operele de artă, dacă doreau să vorbească despre modernitate și despre lumea din jur. Paleta de abordări și categorii cu semne pozitive și negative a fost extinsă semnificativ. Diferite tipuri de artă, inclusiv teatrul de balet, care abordează temele violenței, morții, războiului, singurătății, suferințelor, au fost introduse în cercul imaginilor lor artistice, împreună cu frumosul și urâtul, armonios – discordant, având sublimul la bază. Și, deși noile categorii estetice au fost adoptate inițial doar de dansul modern, baletul a inclus treptat în arsenalul său și multe mijloace expresive.

Schimbarea idealului eroului (sau eroinei) ce își are originea în imaginea unui om renascentist care a fost percepută mai devreme (și, în consecință, dotată cu o caracteristică de dans) într-o formă rafinată, sublimă, a început să permită posibilitatea unor noi teme și eroi în balet. Pentru caracterizarea plastică a noilor personaje (în special cele moderne din această epocă), limbajul principal al dansului nu mai putea fi dansul clasic. Acest lucru a contribuit la apariția unui număr de stiluri de dans, elemente sportive și mișcări, de zi cu zi, în teatrul de balet, utilizarea mai activă a dansului scenic popular sau a dansului grotesc, iar mai târziu împrumutarea tehnicilor și mișcărilor de dans modern, jazz, improvizații plastice. Așadar, schimbarea estetică a imaginii eroilor de balet a dus la o schimbare a vocabularului și a naturii caracteristicilor expresiv-plastice [41].

În secolul al XX-lea, dansul popular/folcloric a devenit un mijloc de expresie integrală în spectacolul de balet (*Jota aragoneză*, *Șeherezada* pusă în scenă de M. Fokine, *Flacăra Parisului*, *Zilele partizanilor* puse în scenă de V. Vainonen), dansul grotesc (drept exemplu fiind *Povestea preotului și a lucrătorului său Balda*, în regia lui V. Varkovitsky, *Ploșnița*, în regia lui L. Yakobson), tematică antică (*Daphnis și Chloe*, în regia lui M. Fokine, *Spartacus*, în regia lui L. Yakobson, *Isadora* – regia de M. Bejart).

Primii pași în schimbarea conceptului *ce este un spectacol de balet* au fost făcuți de A. Gorsky și M. Fokin. În opera lor, baletul nu mai este neapărat o performanță, rezolvată în principal prin prisma tehnicii dansului clasic, cu evoluția obligatorie a balerinelor pe pointe și forme tradiționale (pas de deux, pas de trois, grand pas etc.). Fiecare spectacol, potrivit lui M. Fokin, poate fi rezolvat cu acele mijloace plastice care sunt necesare regizorului la un moment dat. Această idee a fost realizată pe deplin în secolul al XX-lea. În același timp, o astfel de atitudine a contribuit nu numai la alegerea limbajului de dans, ci și la estomparea și transformarea structurii spectacolului. Conceptul de performanță de balet s-a schimbat de-a lungul secolului trecut, iar astăzi pot fi atribuite acestei categorii producții complet diferite (de exemplu, baletul „Fântâna Bakhchisarai”, pus în scenă de R. Zakharov și baletul „Frații Karamazov”, montat de

B. Eifman, „Simfonie în Do major”, pusă în scenă de G. Balanchine și „Simfonia Psalmilor”, montată de I. Kylian etc.). Ceea ce are acum în comun un spectacol de balet pentru înțelegerea fenomenului nu este limbajul plastic, nu structura sau forma (care au și o varietate infinită de opțiuni), ci faptul că coregraful și interpreții dezvăluie ideea principală a spectacolului prin dans.

O schimbare foarte clară în estetică și înțelegerea a ceea ce este arta baletului în secolele XIX și XX poate fi văzută în exemplul a două spectacole de balet bazate pe același complot (în al doilea caz, acesta fiind ușor modificat) și aceeași muzică de Adolph Adam. Acesta este baletul din secolul al XIX-lea *Giselle*, pus în scenă de J. Coralli și J. Perrot și *Giselle* din secolul al XX-lea, montat de Mats Ek. Dacă în prima reprezentație spectatorul a fost captivat de o poveste emoționantă (o tânără tandă, înșelată în dragoste, moare; iubitul ei se căiește, iar ideea iubirii veșnice, iertătoare și înnobilitoare triumfă), frumusețea ipostazelor, grația mișcărilor din textul coregrafic, atitudinea generală față de frumos, sublim, ideal este într-o antiteză completă cu performanța din 1982, care s-a bazat pe atitudini estetice și ideologice complet diferite. Coregraful Mats Ek a schimbat ușor libretul (tânăra fată Giselle, înșelată de elegantul domn al orașului, nu a murit în această versiune, ci a ajuns într-un spital de psihiatrie), punând accentul pe problemele societății, în același timp, introducând motive freudiene. Metodele de influențare a privitorului au fost șocul estetic, adevărul gol, care operează cu categoriile de „urât” și „dezarmonic”. Această producție a șocat cu o tragedie complet diferită – dură, agresivă, fără compromisuri în realism și chiar naturalism [136].

O altă caracteristică a secolului trecut a fost rata imensă a schimbării modei, a stilurilor și a tendințelor în artă. Totul a început să se schimbe prea repede și, ca urmare, secolul al XX-lea a fost caracterizat de coexistența simultană a unor tendințe și stiluri uneori *complet opuse* și independente în artă. Astfel, în mare parte, datorită schimbărilor în estetica și filozofia artei de balet, au fost deschise ușile pentru tot felul de inovații și experimente, iar ca rezultat au fost transformate vechile mijloace expresive de balet, precum și apariția altora noi. În același timp, sunt luate în considerare etapele principale ale dezvoltării teatrului de balet din secolul al XX-lea, deoarece acest lucru este asociat cu schimbări calitative caracteristice unei anumite perioade de timp. Estetica, vocabularul, forma și structura spectacolului s-au schimbat în mod constant de-a lungul secolului trecut, cu toate acestea, în unele perioade au avut loc mai multe schimbări în limbajul artei de balet, în alte perioade de timp, inovațiile se refereau în principal la compoziție și structură, iar în alte momente cheie, principiile s-au schimbat dincolo de recunoaștere, pe care a fost construită drama coregrafică. Prin urmare, distingem condiționat trei mari etape în dezvoltarea și schimbarea mijloacelor artistice de coregrafie în cadrul teatrului de balet din secolul al XX-lea.

Prima etapă: anii 1900-1920, a doua perioadă: anii 1930-1950 și a treia perioadă: anii 1960-1990 ai secolului trecut (această perioadă este, de asemenea, împărțită în segmentele sale interne).

- ***Particularități ale valorilor artistice în dansul modern***

Unul dintre cele mai importante motive pentru evoluția dansului clasic și schimbările care pot fi identificate în forme și mijloace ale expresivității teatrului de balet a fost apariția, la începutul secolului trecut, unor forme noi, direcții și sisteme de dans scenic. În primul rând, acestea sunt diverse tipuri de *dans modern* (modern, jazz, improvizație plastică, dans excentric etc.), precum și intrarea în etapa profesională a dansului popular, etnic, în versiunea sa non-balet.

Spre deosebire de dansul clasic, rădăcinile apariției dansului *jazz* se îndreaptă spre dansul popular, îndeosebi către țările de pe continentul african. Dansul *jazz* a parcurs un lung și anevoios drum înainte de a deveni o formă de dans scenic. Istoria apariției dansului *jazz* începe în secolul al XVIII-lea când arta populației afro-americane din Statele Unite ale Americii a primit drepturi egale cu arta americanilor. Fuziunea dintre dansurile populației de „culoare” și a celor „albi” a dat un impuls la apariția unei noi forme de dans, și anume dansul *jazz*. Această formă de dans s-a dezvoltat alături de muzica jazz în orașul New Orleans, la începutul anului 1900. Mișcările dansului *jazz* s-au răspândit rapid pe tot continentul american, punând bazele dezvoltării la astfel de dansuri ca: *charleston*, *boogie woogie* și *swing*.

Începând cu anul 1930 și continuând până în anul 1960, dansul *jazz* s-a transformat într-o formă regională (locală și tradițională), care necesită un antrenament riguros din partea dansatorului, pentru a dobândi performanța necesară acestui tip de dans. În toată această perioadă, coregrafii dansului clasic și modern precum: George Balanchine, Agnes de Mille, Jack Cole, Hanya Holm, Helen Tamiris, Michael Kidd, Jerome Robbins și Bob Fosse au încercat să experimenteze acest stil nou de dans numit *jazz* [118].

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, în SUA apare ca o „replică revoluționară” la decăderea pseudo-romantică a baletului clasic – *dansul modern*. La baza constituirii acestui nou gen de dans au fost primii dansatori „moderni” de origine americană: Martha Graham, Merce Cunningham, Erik Hawkins, Charles Weidman și Doris Humphrey care, pentru a crea noul gen de dans, au apelat la propria personalitate și gestică motrică, utilizând principii de bază diferite în alcătuirea repertoriului motric și realizând sisteme de pregătire originale ce au dus la înființarea unor „școli” cu origini diverse, dar care s-au influențat reciproc.

Dansul modern, opus stilului tradițional precum baletul clasic, a îmbinat diferite tehnici de dans specifice începutului secolului al XX-lea, perioada în care a apărut. Depistarea unei definiții cuprinzătoare a dansului modern este anevoioasă din cauza complexității, extinderii și

permanentei actualizării ale acestuia. Dansul modern nu este asociat cu anumite tehnici, ci cu o filosofie specifică, unde practicanții explorează energia naturală și emoțiile propriului corp pentru a da naștere unor mișcări, adeseori foarte personale. Dansatorii pot avea experiențe anterioare de diverse genuri coregrafice, începând cu baletul clasic și terminând cu toate stilurile urbane. De asemenea, ei au libertatea de a încadra tehnici ce aparțin unor practici precum Yoga sau Pilates, în prezent realizându-se mixarea cât mai multor arte pentru un rezultat spectaculos (pantomimă, costume inovative, tehnici video). Dansul modern se concentrează pe *relația dintre minte și trup*, iar practicanții sunt încurajați să își exploreze emoțiile prin mișcări ce depășesc barierele tradiționale. În realitate, de la origini și până în zilele noastre, dansul modern a avut același scop: exprimarea liberă a ființei umane, unde accentul cade pe comunicare, pe ceea ce-și propune artistul să transmită prin dans.

Dansul modern a început ca un balet liric în formă liberă, în rândurile comunităților de balerini profesioniști, care refuzau să încheie cariera lor de dansator(oare), unde respectarea riguroasă a mișcărilor specifice baletului clasic și prezența pointe-lor nu era obligatorie.

Forma acestei direcții a fost influențată de ideile lui François Delsarte și Emile Jacques-Dalcroze. F. Delsarte a susținut că doar un gest natural, eliberat de convenție și stilizare, poate transmite cu adevărat sentimentele umane. El și-a sistematizat observațiile, folosindu-le pentru a analiza actoria și pentru a crea imagini artistice. Toate mișcărilor din sistemul său au fost împărțite în grupuri (*centrifugă, centripetă și neutră*) [101]. De asemenea, el a dezvoltat o ierarhie a diferitor combinații prin analogie cu sistemul de tonalități muzicale. Totodată, F. Delsarte s-a străduit să fundamenteze fiecare mișcare în afara legăturii cu muzica, pornind de la natura sa expresivă. *Expresivitatea*, potrivit lui, s-a născut din proporționalitatea forței și vitezei de mișcare față de starea emoțională a unei persoane, iar „arta unui actor/artist nu este o experiență a sentimentului, ci capacitatea de a-l reproduce printr-un *gest* plastic corespunzător, care, prin propriul sens, oferă o amprentă expresivă a unei stări emoționale și a tuturor nuanțelor sale” [47, p. 36]. Teoria lui Delsarte a fost continuată în opera lui Em. Jacques-Dalcroze. El a asociat procesul de învățare a muzicii cu mișcarea. El credea că, pentru o mai bună și mai completă stăpânire a muzicii, ar trebui să fie „experimentată fizic”, să fie pusă în mișcare. El și-a bazat sistemul pe doctrina *ritmului ca element sintetizant* al fuziunii organice a muzicii și a plasticului, și pe doctrina „mișcării expresive” („solfegiu” pentru corp). Interpretările sale ritmoplastice ale muzicii simfonice erau cunoscute pe scară largă, unde se evidenția un fel de imagine vizibilă a materialelor muzicale („diferite părți ale corpului artiștilor creează un contrapunct cinetic al muzicii, iar mișcărilor corespundeau temelor melodice și vocilor individuale ale instrumentelor”).

Aceste lucrări au servit drept bază pentru „euritmia” care a apărut și sub influența antroposofiei lui R. Steiner [101, p. 139].

Primele experimente plastice datează din 1912, când R. Steiner a început să „reînnoiască arta dansului”. Euritmia transformă dezvoltarea dinamică, modelele de structură a muzicii și poeziei, procesele mentale în gesturi și le face accesibile percepției în timp și spațiu. Potrivit lui R. Steiner, cuvântul poetic este transformat de euritmie în „vorbire vizibilă”, iar muzica – în „cântat vizibil”. Un astfel de limbaj dezvăluie atât natura materială, cât și cea spirituală a unei persoane. Ideile lui R. Steiner și Em. Jacques-Dalcroze au fost, de asemenea, dezvoltate și continuate de studenții acestuia din urmă M. Rambert și M. Wigman, care au stat la originile dansului modern.

Isadora Duncan a devenit un alt fondator al noii direcții în coregrafie, iar principalul ei merit nu a constat în refacerea „dansului antic”. În opera ei, accentul era pus pe cea mai mică mișcare cotidiană în care se manifestau emoțiile umane, fiind fixată și poetizată. Spre deosebire de dansul clasic, distanța dintre mișcarea de dans și viața de zi cu zi, în improvizația ei plastică, a fost cu mult mai mică, iar sensul său specific a rămas aproape neschimbat. Un alt aspect important al influenței sale asupra multor coregafi a fost alegerea materialului muzical, optând adesea pentru piese de concert ale unor compozitori celebri care nu au fost scrise special pentru spectacole de balet.

Următoarea etapă în formarea coregrafiei moderne a fost apariția dansului modern și a esteticii sale, folosind realizările lui F. Delsarte, Em. J.-Dalcroze și I. Duncan. În această direcție, au fost dezvoltate noi mijloace artistice precum: includerea gesturilor cotidiene în vocabularul dansului, prelucrarea lor artistică și stilistică, utilizarea improvizației plastice, amestecarea stilurilor de dans, atenția la dansul primitiv cu profunzimea sa spirituală interioară, utilizarea elementelor de sport și acrobație, evidențierea conținutului, de fiecare dată într-o formă nouă prin existența unui dans la joncțiunea diferitelor tipuri de arte, improvizația interpretului.

Principalul teoretician al dansului modern a fost coregraful și profesorul austriac Rudolf von Laban care a fost fondatorul dansului expresiv german. El a compus un sistem universal de înregistrare a dansului (*Labanotation*), a formulat ideea că o mișcare semnificativă din punct de vedere artistic ar trebui să fie o expresie a vieții interioare a interpretului și nu conținutul muzicii, așa cum credea Em. J.-Dalcroze. El a propus o *teorie* universală a mișcării care să fie potrivită pentru toate caracteristicile plastic-dinamice, indiferent de stilul și direcția coregrafiei, o teorie bazată pe trei constante – *Spațiu, Timp, Forță* (energie). De asemenea, a cercetat dinamica expresivă a dansului, unde ritmul emoțional a determinat ritmul mișcărilor [47; 48].

În secolul XX, dansul folcloric și cel clasic au început să interacționeze mai mult, împletindu-se în unele baleturi într-o singură fuziune a vocabularului coregrafic, unde nu mai este posibil să se distingă fie dansul clasic, fie cel folcloric. Acest lucru a dus, în esență, la apariția unui nou tip în dansul de scenă – *dansul popular-scenic*.

R. Saint-Denis a fost unul dintre primii care s-a orientat spre arta *dansului etnic* și a creat versiuni scenice ale dansului popular [116]. Aspectul esențial în lucrările sale nu era prezența mișcărilor etnice, ci chiar spiritul oamenilor, atmosfera, costumele. Trebuie remarcat faptul că, în general, respectarea exactă a trăsăturilor regionale sau locale ale mișcărilor, analiza atentă și prelucrarea materialului lexical popular nu au interesat cu adevărat coregrafii străini.

Această stare de lucruri a fost și în cazul Republicii Moldova, atunci când imaginea poporului român a fost transmisă prin spectacolul de balet „Luceafărul” pe muzica lui Eugen Doga. Baletul „Luceafărul” a fost scris conform poemului omonim al lui Mihai Eminescu, fiind și cea mai importantă lucrare literar-clasică a limbii române. În anul 1983, compozitorul Eugen Doga compune muzica acestui balet care a cuprins 2 acte și 7 scene, iar libretul a fost scris de către Emil Loteanu. Principiile simfoniei clasice și caracterul național sunt combinate în muzica sa.

Influența acrobației s-a reflectat cel mai mult în arta suportului (prizelor). Dacă la început artiștii înșiși au încercat să introducă elemente mai complexe, atunci datorită interesului coregrafilor în anii '20 ai secolului trecut, a existat o creștere accentuată a complexității formelor dansului *duet*: elemente acrobatiche, complexe tehnice, ridicări înalte, aruncări diverse, aruncări de partener(ă), suport introdus în șezut, poziție culcată, tot felul de acrobații în aer etc. În plus, față de dansul *duet*, elemente complexe de gimnastică (diverse rotiri, sfoara, rulouri, „inel”, sărituri acrobatiche, „podețul” etc.) au devenit treptat consolidate ferm atât în limbajul dansului clasic, cât și a celui folcloric, grotesc. Concomitent, aceleași elemente au fost stăpânite de dansul modern, coregrafia dansului jazz, tendințele artei dansului de estradă [26].

Absorbind noi elemente tehnice, câștigând un nou caracter și viteză, tehnica dansului clasic (precum și alte direcții scenice ale limbajului coregrafic al teatrului de balet) a început să se schimbe radical, dobândind un aspect modern. Procesele de formare a noilor tehnici de dans se desfășurau, în paralel, atât în baletul autohton, cât și în cel străin. Astfel, în baletul occidental, un accent special a fost pus pe dezvoltarea variațiilor de mișcare. Pașii clasici tradiționali au început să fie utilizați nu doar în versiunea lor canonică. Coregrafii au experimentat cu ei, schimbând centrul de greutate, poziția brațelor, viteza și amplitudinea mișcării, accentele muzicale și ritmice în interpretare etc. Toate acestea pot fi urmărite în activitatea multor maeștri (G. Balanchine, M. Bejart, K. McMillon, J. Robbins, S. Lifar etc.). Coregrafii autohtoni erau interesați și de o

astfel de dezvoltare a mișcărilor, dar aceasta nu a fost linia principală în perioada respectivă, care mai ales s-a manifestat în lucrările lui Vladimir Curbet și Pavel Andreicenco.

Atenția sporită la regie, dramă și dezvoltarea libretului a trezit inevitabil nevoia de interpreți, nu doar dansatori, ci de artiști celebri și capabili să se obișnuiască cu imaginile și circumstanțele propuse, deoarece „calitatea mișcării îi deosebește pe artiștii adevărați de dansatorii obișnuiți” [26, p. 156]. Începând cu anii 1930, una dintre etapele de lucru asupra baletului a fost studiul sistemului Stanislavsky de către artiștii de balet, lucrul cu regizorul sau directorul de scenă, studierea unui număr imens de materiale, documente, iconografie și obișnuirea cu circumstanțele propuse.

Pentru secolul XX, și mai ales din a doua jumătate a acestuia, fuzionarea într-o singură operă a diferitelor straturi culturale, stiluri, genuri, direcții ale coregrafiei a devenit una caracteristică. Dansul postmodern/ contemporan a dezvoltat diferite tehnici de mișcare cum ar fi *Contact Improvisation* (Steve Paxton), unde mișcarea este coerentă și naturală și care se bazează pe contactul dintre două sau mai multe corpuri folosind legile fizicii, iar ca rezultat se ajunge chiar la prize spectaculoase. Rădăcinile dansului contemporan sunt la baza dansului clasic, însă se atestă și influențe derivate de la alte stiluri de dans modern. *Dansul postmodern* se bazează pe unele concepții universale precum *spațiul, timpul, curbele*, iar noul său limbaj coregrafic se exprimă cu ajutorul semnelor corpului. Prin intermediul instrumentului dansatorului – *corpul*, se încearcă o exprimare a emoțiilor și a sentimentelor proprii prin: gest, mișcare, figuri și combinații ce schițează în spațiu o oscilație de incertitudini și neliniști, care fac parte din cotidianul nostru.

Coregrafii dansului contemporan se dedică, înainte de toate, unei cercetări interioare, iar ca rezultat se obține un dans foarte „intelectual”, cu artiști care interiorizează toți pașii de dans. Continua evoluție, creativitatea, originalitatea și vitalitatea dansului din zilele noastre sunt semne pozitive că acest gen de artă continuă să se dezvolte. În Republica Moldova, cei mai de văză reprezentanți ai dansului postmodern sunt: Boris Eifman, Radu Poclitaru, Dmitrii Tanmoșan, Alexandra Soșnikova și Serghei Golovnea. Toți acești reprezentanți ai dansului contemporan influențează, în mod personal, evoluția și succesul acestui gen de dans atât în țară, cât și peste hotare. Dacă vorbim despre dansul modern în România, atunci menționăm următoarele personalități: Floria Capsali, Iris Barbura, Trixi Checai, Miriam Răducanu, Stere Popescu și Gigi Căciuleanu.

Arta coregrafică a epocii moderne nu mai are pretenția de a surprinde frumusețea ori perfecțiunea imaginii artistice, ci se poate constata posibilitatea artiștilor care, trecând prin diferite stări, pot influența creația și pot îmbogăți imaginația [37, p.132-144]. Creativitatea, tehnica

desăvârșită și asocierea acestor aptitudini cu un limbaj artistico-plastic fac diferența între artiștii de balet/dansatori ai epocii moderne.

Rezumând, putem spune că în general în lume operează patru sisteme principale de dans: *dansul folcloric*, *dansul clasic*, *dansul modern* și *dansul contemporan*. Așadar, calea pe care s-au dezvoltat și au apărut noi mijloace de expresivitate a artei coregrafice a dus la un scop comun, și anume: extinderea și aprofundarea sferei figurative a coregrafiei. Odată cu schimbarea mijloacelor expresive, nuanțele psihologice cele mai subtile, capacitatea de a pătrunde în profunzimea subiectului, reflectă diverse aspecte ale realității, inclusiv teme contemporane, precum și idei filozofice care au devenit disponibile pentru dans.

1.3. Concluzii la capitolul 1

1. Analiza și interpretarea teoretică au permis dezvăluirea esenței conceptelor de bază: *valoare*, *valoare artistică*, *valoare estetică*, *dans folcloric*, *dans clasic*, *dans modern*, cu repercusiuni în *instruirea coregrafică*. Precizarea esenței teoriilor și perspectivelor filosofice, sociologice, culturologice privind valorile artistice a asigurat evidențierea specificului acestora, ceea ce a contribuit la determinarea direcțiilor funcționale ale instruirii coregrafice în contextul formării valorilor artistice în învățământului superior pedagogic.

2. Prin sinteză analitică s-a constatat că valoarea artistică este formată din unitatea semnificațiilor obiective care stau la baza unei opere, în cazul dat această operă întruchipându-se în dans. Operele de artă cu adevărat semnificative aparțin artiștilor care creează pentru binele omului și, prin urmare, protejează, afirmă și poetizează valorile semnificative ale vieții și culturii. În funcție de mai multe criterii, cum ar fi: autor/subiect creator, importanța, apartenența națională, amploarea, frecvența, domeniul de utilizare etc., valorile au fost structurate în multiple *clase de valori-axiologii*. Una dintre remarcantele axiologii este structura valorilor pe aspectul globalității – *valorile (atitudini) fundamentale: adevărul, binele, frumosul, dreptatea, libertatea*, iar unii autori mai adaugă și *sacrul sau pietatea* – acestea fiind și valorile fundamentale ale omenirii, care reprezintă și valorile fundamentale ale educației și învățământului.

3. Reieșind din faptul că teleologia educației în lumea modernă se constituie integral pe valorile fundamentale ale naturii umane, ale culturii spirituale ale omului, atât ca valori preexistente educației, cât și ca valori create de educație, educația/instruirea coregrafică esențială formează subiecților abilități inovatoare, permite participarea în diverse domenii ale activității creative, introduce valorile diversității culturale, cultivă reacția la arte și gustul artistic,

stabilește capacitatea de reechilibrare critică și ajută la modelarea atitudinilor individuale culturale.

4. Stabilirea și reliefarea reperelor conceptuale, formularea criteriilor și notelor semnificative ale valorilor perceperii artistice, care au fost corelate cu aspectele evoluției din punct de vedere metodologic și artistic a genurilor de dans, sunt un reper formativ esențial în asigurarea calității instruirii coregrafice în cadrul învățământului superior. De asemenea, aspectul-cheie pe care l-am stabilit constă în necesitatea de a corela domeniile tematice în procesul de formare: *dans folcloric*, *dans clasic* și *dans modern*, care dispun de oportunități și valori estetice în inițierea și formarea valorilor artistice la studenții viitori profesori de dans în cadrul învățământului superior.

2. REPERE METODOLOGICE ÎN FORMAREA VALORILOR ARTISTICE ALE STUDENȚILOR ÎN INSTRUIREA COREGRAFICĂ

2.1. Configurații ale conținuturilor curriculare din domeniul *Arte* în vederea formării valorilor artistice

Educația în artă. Aceasta este un proces de dezvoltare a abilităților, de stăpânire și de reprezentare a lumii, folosind imagini artistice care contribuie la dezvoltarea potențialului creativ al individului, avansarea integrității spirituale și emoționale; operarea cu elemente de limbaj specific dansului, în abordarea creațiilor artistice și interpretarea creativă, utilizând limbajul propriu artei coregrafice.

În acest context, A. Г. Здравомыслов consideră că valorile culturii sunt cele mai importante elemente ale structurii personalității, dezvoltate pe parcursul acumulării experienței de viață a individului [138, p. 34-42]. Abordarea generală pedagogică a formării valorilor artistice la studenții-profesori de dans poate fi privită din mai multe perspective. Perspectiva fundamentală, în acest sens, ține de coordonatele concepției umaniste asupra educației. Paradigma educațională umanistă „reproduce la nivelul subsistemului educativ liniamentele fundamentale ale paradigmei socio-culturale existențiale, și anume: centrarea pe persoană, pe creșterea, pe evoluția sa” [Apud 39, p. 59]. Din perspectivă umanistă, subiectul/studentul trebuie să-și trăiască propriile valori, să le actualizeze în existența sa, găsindu-și întotdeauna drumul într-o situație concretă la care reflectează. N. Sacaliș consideră că rolul educației umaniste este „să reveleze educabilului lumea dreptății, lumea frumosului, lumea binelui și a celorlalte valori cardinale chemate să-l conducă în viață ...” [Ibidem].

Putem conchide că omul este o ființă care se raportează atitudinal la lumea din jurul său, având un sistem de ghidare a acțiunilor sale individuale și sociale. În contextul celor relatate, ar trebui să ne întrebăm ce se întâmplă în urma interacțiunii atitudinilor, deoarece este evident că lucrurile aici nu se termină. Dobândirea atitudinilor în cursul vieții are loc printr-un proces de învățare socială și aceste atitudini, după cum am menționat anterior, au o influență de direcționare sau de dinamizare a comportamentului. În această privință, putem afirma prompt că atitudinile nu se manifestă în comportament în sine, ci în funcție de valoarea lor morală. Când atitudinile intră în contact cu legile societății, atitudinile interiorizate, stabile și calitative devin valori. Ținând cont de criteriile vizate, constatăm că totalitatea mobilurilor individuale interiorizate de subiect este de fapt o relaționare axiologică, o valorizare, o cristalizare a spațiului axiologic. Astfel, atitudinile sunt ghidate de valori, iar sistemul atitudinal al personalității reprezintă o structurare subiectivă a

sistemului de valori împărtășite și promovate de o persoană. Valorile se asimilează prin experiență, prin relație cu mediul, prin educație, în funcție de sistemul de valori al societății, dar, odată constituite ca factori atitudinali, valorile acționează din interior spre exterior. Nu mai încap nici o îndoială că în structura internă a competenței, atitudinii îi revine rolul principal în relaționarea cu realitățile exterioare, și anume, atitudinile contribuie la configurarea orientării valorice a individului.

Artele i se acordă o funcție compensatorie de echilibrare a spiritului prin cultivarea aspirațiilor înalte și a afectelor [102, p. 37-39]. Abordarea educației prin arte acceptă opțiuni multiple și combinate, cum ar fi: muzică și dans, muzică și pictură, teatru și cinematografie, muzică și teatru, fotografie și arte plastice, neignorându-se legea echilibrului și a coerenței conținuturilor specifice fiecărui domeniu artistic. Finalitățile urmărite trebuie să pună în evidență posibilitatea orientării proceselor de învățare și perfecționare artistică prin abordarea educației permanente, interdisciplinare și introducerea noilor educații, ce au ca scop comun formarea capacității de selecție și apreciere a frumosului, a interesului pentru artă, pentru calitatea estetică a existenței umane (familială, socială, profesională).

Un adept al educației estetice este cercetătorul și pedagogul George Văideanu, care precizează că „estetizarea învățământului este o formă de respect față de școlar și un mod de manifestare a umanismului pedagogic. S-a demonstrat, apoi, că frumosul nu se adaugă conținutului lecției, ci se încorporează lui, fiind un principiu de organizare și prezentare a conținutului de idei. Există o relație organică între principiul estetic al învățământului și cerința actuală de creștere a randamentului activității didactice.” De aceea, profesorul trebuie să dispună de „capacitatea de a introduce permanent și în mod adecvat frumosul în munca sa, manifestând în conceperea și desfășurarea lecțiilor, cultura și gustul său estetic” [Apud 51, p. 96].

Creațiile/lucrările artei coregrafice ale marilor maeștri din istorie devin o sursă de inspirație și oferă imaginație, creativitate, formarea valorilor artistice și a criteriului estetic, printre multe alte avantaje. În cadrul științelor sociale și, mai ales, în viața de toate zilele, sunt deseori utilizate noțiunile de *om*, *individ*, *individualitate*, *persoană*, *personalitate*. În psihologie, noțiunea de *om* are mai multe semnificații, însă pe noi ne interesează cea a *Omului – ființă culturală*, deoarece anume el este un purtător și generator al valorilor culturale, al valorilor adevărului, binelui și frumosului, călăuzindu-se după semnificații, credințe și idealuri, conferind un sens superior propriei vieți. Dat fiind faptul că o ființă culturală întrunește în sine și noțiunea de personalitate, formarea valorilor artistice este în corelație și cu formarea personalității studentului-profesor de dans în procesul instruirii coregrafice. Termenul *personalitate* (cu rădăcina *persona*), în pofida

faptului că are un caracter foarte abstract, a intrat în circuitul comunicării din cele mai vechi timpuri. În latina clasică se folosea numai cuvântul *persona*, care, inițial, însemna *mască*, *aparență*. Treptat, sensul termenului s-a întregit, conferindu-i-se o funcție distinctivă nouă – aceea de a reprezenta și actorul din spatele măștii. Astfel, *persona* a ajuns să exprime reunirea trăsăturilor psihomorale și psihofizice. Termenul a fost apoi asociat și cu aspectele diferențiale, folosindu-se pentru a desemna un om important (personaj, paroh). *Personalitatea umană* este un subiect vast, căruia i s-au dat numeroase interpretări și definiții, iar în zilele noastre se vorbește tot mai mult despre personalitatea unui om și impactul acesteia asupra societății.

Principalele relații ale omului în cadrul culturii sunt definite de ***trihotomia culturii***, care se constituie din raporturile: *Om-Natură*, *Om-Om*, *Om-Absolut*. Aceste perspective stau și la baza procesului instruirii coregrafice. Relația *Om-Natură* presupune dezvoltarea unui sistem de legături cu toate sistemele vieții materiale – de la sistemele atomice și celulare până la Cosmos și Univers, unde studentul-profesor de dans cunoaște existența acestei legături încă din epoca primitivă. Relația *Om-Om* presupune atingerea unui astfel de grad de dezvoltare cognitivă, afectivă și psihomotorie care permite individului să se conștientizeze atât ca valoare intrinsecă irepetabilă, cât și ca parte componentă a întregii omeniri. Relația *Om-Absolut* nu este o inovație a pedagogiei contemporane. Această relație denotă faptul că fiecare om/student, ca ființă spirituală, face parte din Spiritul Universal, ce este absolut, că Spiritul Universal, deci Absolutul, se exteriorizează prin viața spirituală a fiecărui individ [157, p.5-10].

Unitatea și interdependența celor trei tipuri de relații este evidentă. *Valorile dominante ale disciplinei/cursului* în procesul instruirii coregrafice sunt:

- valorile epistemologiei disciplinei/cursului (bazei conceptuale);
- valorile teleologiei (sistemelor de obiective);
- valorile conținuturilor educaționale;
- valorile metodologiilor educaționale;
- valorile evaluării succesului școlar/ universitar.

În cotidianul pedagogic se operează cu *valorile contextuale* – acelea care se produc/apar în timpul activității educaționale, sursa lor fiind una din componentele curriculumului – epistemologia, teleologia, conținuturile, metodologia predării-învățării-evaluării (imaginea unui peisaj creat în opera coregrafică, operațiile de gândire, percepție, comunicare etc.). Fiecare disciplină universitară/curs dispune de resurse proprii, specifice, de educație axiologică și de resurse comune tuturor disciplinelor universitare din domeniul *Arte*.

Valorile personale (achiziționate – formate de educabili) au forma competențelor generale și speciale (cunoștințe-capacități-atitudini). Manifestările atitudinilor, după Vl. Pâslaru, sunt în:

- sfera *afectivă* (emoții, sentimente, stări sufletești, inclusiv ale personajelor din spectacolele de balet/ opere coregrafice);
- sfera *dezirabilului* (dorințele, aspirațiile, idealurile);
- sfera *volitivă* (actele de voință);
- sfera *evaluării* (opinii, aprecieri/autoaprecieri, acte evaluative);
- sfera *conceptuală* (convingeri, idei, principii, concepții *personale* etc.).

Comportamentele sunt sfera în care se produc primele cinci tipuri de manifestări ale atitudinilor, dar ea nu reprezintă o sumă a acestora, comportamentele umane având valoare proprie anume ca atitudini [80, p. 5-9].

Alt principiu fundamental de structurare psihopedagogică a valorilor în sistemul și procesul educațional este *adecvarea valorilor la particularitățile psihologice și de vârstă ale educabililor*. Sinteza unei astfel de structurări este dată de C. Cucuș, care indică șapte perioade de vârstă, a șaptea fiind cea matură, care are ca interese dominante nevoile trans-sociale, raționale, individul se centrează către valorile spirituale înalte (adevărul, frumusețea, dragostea, pietatea) [33, p. 30-31]. Astfel, studenții-profesori de dans, fiind admiși la studii superioare, la ciclul I (Licență), sunt în perioada de vârstă matură, adică valorile pe care sunt centrați sunt valorile spirituale înalte, printre care *frumosul*.

Vl. Pâslaru constată că definirea valorii nu este indiferentă nici față de educație, în general, prin care se înțelege un sistem de acțiuni ordonate *epistemologic, teleologic, conținutal (axiologic) și tehnologic de formare-dezvoltare a ființei umane*, fiecare din componentele definiției ale educației fiind o valoare, ca și acțiunea de a educa. Acest fenomen este prezentat în Figura 2.1.

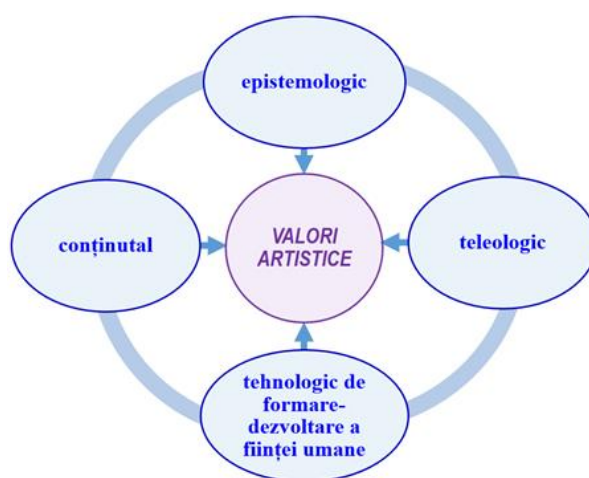

Figura 2.1. Influențele în formarea valorilor artistice la studenții-profesori de dans

Examineate în plan ontologic, valorile create de omenire sau valorile culturale care i se comunică omului prin educație sunt valori date pentru individ, deoarece el n-a participat la producerea lor. Însă, în momentul în care procesul de comunicare prin educație a valorilor culturale s-a declanșat, acestea nu mai aparțin doar omenirii, ci și educabilului, deoarece nici o valoare nu poate fi achiziționată altfel decât prin efortul aproprierii ei de transformarea acesteia într-o valoare proprie. *Valorile artistice* sunt și ele personale, semnificativ, apariția-existența cărora se datorează, dacă nu în egală măsură autorului și receptorului, cel puțin în măsură semnificativă și spectatorului (receptorului) [76]. O valoare artistică niciodată nu se dezvăluie receptorului de una singură, ci doar împreună cu alte valori ale operei. De exemplu, o perioadă istorică descrisă în opera coregrafică (spectacol de balet) este o imagine artistică complexă, care solicită studentului (spectatorului) reconstruirea ei prin apelarea la propriile experiențe de viață și estetice [121], iar atitudinea receptorului față de valoarea-imagine coregrafică este, în același timp, trăire estetică și acțiune morală.

De modul în care sunt înțelese-definite valorile artistice depinde deci și felul în care instruirea (educația) coregrafică este predată în instituțiile de învățământ și interpretată în studiile teoretice/practice. Astfel, deosebim „*valorile estetice* (din punctul de vedere al conținutului) ce cuprind o sferă mai largă, incluzând frumosul din natură, societate și artă de *valorile artistice*, care sunt asociate cu imaginea coregrafică și vizează doar frumosul din opera de artă, în cazul dat – din opera coregrafică.

Din punctul de vedere al finalităților, valoarea estetică presupune receptivitatea și creativitatea estetică, pe când valoarea artistică are în vedere dezvoltarea capacităților creative și metodologice de creare a unei opere artistice specifice unei arte”.

Curriculumul ca valoare a educației. Principalul instrument de proiectare, instruire și formare a celor educați (studenți-profesori de dans) este *curriculumul* care reprezintă „una dintre cele mai importante valori ale educației.” [29, p. 375]. Curriculum înseamnă toate experiențele planificate riguros pentru a fi furnizate subiecților pentru a atinge scopurile învățării la cele mai înalte standarde de performanță permise de posibilitățile lor individuale [12; 54; 55; 56]. *Curriculumul* actual de educație (instruire) coregrafică posedă, ca instrument de formare a unei personalități spirituale, un anumit sistem de valori, atât educaționale, cât și filosofic-artistice (Figura 2.2.) care sunt înscrise în fiecare componentă și subcomponentă a sa:

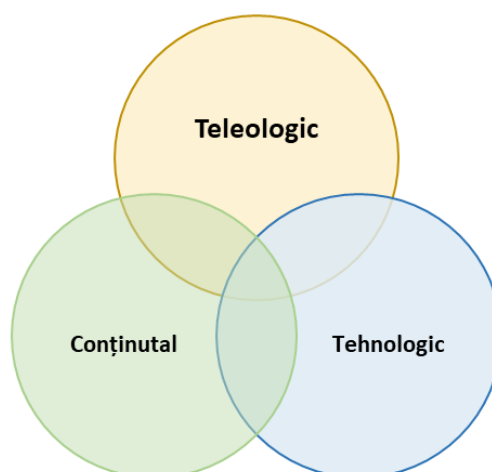

Figura 2.2. Componentele curriculumului la educația coregrafică

Aceste componente sunt:

- *componenta teleologică* (scopul *educației (instruirii) coregrafice*, deja desemnat și caracterizat din punct de vedere valoric și un sistem de obiective ordonate, care la rândul lor reprezintă ele însele un sistem de valori proiectate pentru a fi formate celui educat; cultivarea interesului și a dragostei pentru arta coregrafică; dezvoltarea deprinderilor de percepție coreică, de vizualizare și analizare, de simțire și trăire a dansului; formarea deprinderilor coregrafice practice, de interpretare individuală și în ansamblu a mișcării coregrafice, acumularea unui volum de cunoștințe coreice; cunoașterea unor forme simple de creativitate coregrafică; cultivarea gustului coreic elevat; formarea deprinderilor de a reflecta despre dans, de a o aprecia din punct de vedere valoric) [48, p. 7].

- *componenta conținutală* (conținuturile educației coregrafice reprezintă valori artistice, create în toate epocile dezvoltării umanității, începând cu Antichitatea, Evul Mediu, Renașterea, epoca modernă și contemporaneitatea. Scopul *instruirii coregrafice* impune anumite principii de selectare/structurate a conținuturilor curriculare după care și sunt structurate, bazate pe valorile artei coregrafice, reprezentate prin diverse genuri, stiluri și forme coreice valoroase a diferitor epoci. Însă toate aceste valori, așa numite *valori curriculare*, pot fi numite valori extrinseci personalității doar la modul convențional, căci actul de percepție coreică ce stă la baza percepției valorilor coregrafice este un act subiectiv-obiectiv, deoarece studentul percepe în mod subiectiv obiectivitatea conținută în mișcările plastice) [150, p. 163].

- *componenta tehnologică* (predarea-învățarea-formarea-evaluarea reprezintă valori-instrumente ale educației (instruirii) coregrafice. Prin aplicarea lor se formează cultura coregrafică – valoarea persoanei educate, ce constă din „competențe pedagogice-coregrafice (cunoștințe, capacități), care există exclusiv în raport cu experiența coregrafică – totalitatea stărilor emoționale în procesul actului coreic (de vizualizare, interpretare, creație) [48, p.11].

În acest sens, activitățile de predare-învățare-formare-evaluare capătă în procesul *instruirii coregrafice* specificul său, în primul rând, dansul fiind o activitate practică, bazată pe compunere-interpretare-audiovizualizare, în rezultatul căreia nu numai se produc valori ale persoanei, ci ele însele sunt considerate valori ale educației. Constatăm deci că toate structurile curriculumului la *instruirea coregrafică* reprezintă și provoacă valorile educației, astfel și curriculumul însăși este o valoare a educației fiind foarte important în întregul complex de acțiuni educaționale. În contextul dat, formarea valorilor artistice la studenții-profesori de dans impune o abordare interdisciplinară a domeniului de *educație coregrafică*: coreologic, psihologic și pedagogic.

Primele două domenii reprezintă temelia pentru realizarea *educației coregrafice* propriuzise, la fel ca în cazul educației muzicale [49, p. 10], iar domeniul pedagogic reprezintă reconceptarea legilor coregrafiei de pe poziții didactice – aculturarea pedagogică a dansului și creațiilor coregrafice în scopul facilitării însușirii de către studenți a fenomenelor coreice.

Opțiunea pentru *instruirea coregrafică* și profesor de dans este condiționată de principiile specifice ale *educației coregrafice*: pasiunea; intuiția; corelația *educației coregrafice* cu viața; unitatea educației-instruirii-dezvoltării coregrafice/ coreice; desfășurarea actului de *educație coregrafică* de la practică la teorie; reinterpretarea pedagogică a dansului; interiorizarea dansului.

Principiile specifice ale *educației coregrafice* formează un sistem de valori proprii în conformitate cu natura specifică a artei și afectează toate cele trei sfere de formare a profesorului de *educație coregrafică*, întrucât acesta nu este doar un translator al mesajului imaginii coreice și al percepției ei adecvate de către discipolii săi, dar și unul din creatorii acestei imagini. Din aceste considerente, profesorul de *educație coregrafică* este translatorul culturii coregrafice în mase prin contribuirea la crearea valorii imaginii coregrafice în interiorul sistemului valoric ce realizează valori spirituale; formatorul unei personalități spirituale cu o cultură coregrafică ce este capabilă de a percepe și de a trăi propriile valori coregrafice; executorul creativ al tuturor componentelor curriculumului proiectat/ predat teleologică (în calitate de re-creator al imaginii coregrafice admite reinterpretarea obiectivelor operaționale); conținutală (participă efectiv la declanșarea valorii imaginii coregrafice, la selectarea și structurizarea după anumite principii a repertoriului valoric din conținuturile predării-învățării); tehnologică (selectează, combină, aplică cele mai valoroase tehnologii educaționale). El însuși este o valoare prin exigențele sale profesional-artistice de creator-interpret – formator de valori coregrafic-spirituale.

Cunoașterea teoretică a disciplinelor coregrafice constituie o premisă necesară informativ, dar nu și suficientă formativ pentru viitorul cadru didactic. Ele trebuie să fie asimilate,

personalizate, asumate de cadrul didactic ca o conștiință profesională, care conduce spre formarea profesorului prin anumite unități de conținut [9, p. 6]:

- instruire coregrafică, concepte esențiale;
- geneza instruirii coregrafice ca știință și problemele ei de cercetare;
- principiile instruirii coregrafice;
- metodele de cercetare în instruirea coregrafică;
- esența și criteriile moralității coregrafice;
- funcțiile sociale ale moralei coregrafice;
- codul deontologic al profesorului de dans (prin următoarele funcții ale coregrafiei: →funcția cognitivă →funcția normativă →funcția persuasivă →funcția educativă etc.).

Înainte de orice tentativă de formare inițială, studentului-profesor de dans îi este necesară o formare sistemică din perspectiva percepției conceptului predare-învățare-evaluare și o percepțiune corectă a dimensiunii metodologice aplicate în cadrul cursurilor *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern* în procesul de instruire coregrafică.

Necesitatea vitală a schimbărilor fundamentale în sistemul de învățământ superior pedagogic a fost cauzată de contradicția observată între schimbările profunde ale situației spirituale și creative în țară, o creștere a complexității sarcinilor pe care le rezolvă colectivele folclorice de dansatori amatori și oportunitățile educaționale reale ale instituțiilor de învățământ superior pedagogic. Competența generală specifică instruirii (educației) coregrafice, și nu doar, este competența estetică calificată drept un ansamblu de achiziții atitudinale, comportamentale, afective, acționale care exprimă calitatea omului de a percepe și a aprecia, a trăi și a iubi *Frumosul* în concordanță cu spiritualitatea și cultura epocii în care trăiește. În literatura de specialitate, o competență poate fi definită prin cinci caracteristici esențiale [158, p. 37]:

- *Mobilizarea unui ansamblu de resurse*. Competența face apel la mobilizarea unui ansamblu de resurse: cunoștințe coregrafice și cunoștințe despre dans, experiențe, trăiri, aptitudini coregrafice (de interpretare, de audio-vizualizare, de creație) etc.
- *Caracterul finalizat*. Mobilizarea ansamblului de resurse nu se face în mod întâmplător: studentul trebuie să folosească resursele conștient, iar ele capătă o „funcționalitate”, aplicabilitate practică. Achizițiile fundamentale se transformă în achiziții funcționale.
- *Relația cu un ansamblu de situații*. Mobilizarea resurselor e posibilă doar în cadrul unui ansamblu de situații reale și în contextul rezolvării unor probleme reale.
- *Caracterul disciplinar*. Competența se definește printr-o categorie de situații corespunzătoare unor domenii/activități specifice educației coregrafice.

- *Evaluabilitatea*. Competența este o mărime evaluabilă, deoarece poate fi măsurată prin calitatea îndeplinirii sarcinii și prin calitatea rezultatului.

Prin urmare, formarea unei competențe artistice este un proces extins în timp, convențional, separabil în etape distincte:

- a) achiziționarea cunoștințelor coregrafice cheie și inițierea elementară în activități coregrafice de audio-vizualizare, interpretare, creație, reflecție (*știi*);
- b) transformarea cunoștințelor coregrafice cheie în cunoștințe funcționale, evoluția trăirilor emoționale din actul coregrafic spre o fortificare a motivației, interesului, convingerilor, aptitudinilor coregrafice și a gustului estetic (*știi să fac*);
- c) interiorizarea cunoștințelor și trăirilor, valorizarea creațiilor coregrafice și formarea atitudinilor (*știi să fiu*);
- d) exteriorizarea achizițiilor din domeniul artei coregrafice de ordin emoțional, cognitiv, comportamental (*știi să devin*).

Orele de instruire coregrafică vizează formarea/dezvoltarea gândirii artistice la studenți, educă simțul estetic și cultura emoțională. În acest context, se va ține cont de redirecționarea activității didactice de la instruirea artistică (care poartă caracter profesionist) spre instruirea coregrafică care presupune inițierea în domeniul artei coregrafice. Prin urmare, activitatea artistico-coregrafică va fi axată nu pe dezvoltarea abilităților tehnice de reproducere a mediului înconjurător și elementelor lui, ci asupra dezvoltării imaginației creative, spiritului de observație, a capacităților de analiză, comparație, sinteză, gândire divergentă și convergentă, auto-expresie și auto-afirmare, receptivitate emoțională, toate acestea, fiind însoțite de un proces continuu de creație și invenție.

De asemenea, curriculumul asigură deplasarea accentului de pe învățarea bazată pe obiective către învățarea bazată pe competențe, adică în procesul de studii este mult mai important nu ceea „ce facem”, dar „pentru ce facem” și „cum facem”.

Formarea competențelor la instruirea coregrafică necesită acumularea anumitor cunoștințe și deprinderi din partea studenților, de aceea procesul de instruire trebuie organizat în așa mod, ca studenții să aibă oportunități de a crea, a discuta și de a căpăta experiență artistico-coregrafică nu numai în sală, dar și prin excursii la teatre, prin participarea la festivaluri și la concursuri naționale/ internaționale etc.

Dacă e să ne întoarcem la competența profesională, menționăm că anume competența este criteriul de apreciere a comportamentului specialistului în devenire. Opțiunea pentru formarea competențelor, ca scop al instruirii profesionale este determinată de contextul social-economic

actual și de cerințele pieței forței de muncă. Se mizează tot mai mult pe funcționalitatea și transferul achizițiilor tânărului specialist, dobândite în cadrul învățământului superior.

Dimensiunile personalității specialistului în devenire justifică accentul plasat pe formarea competențelor cerute la locul de muncă: competențele de comunicare, vivacitatea, disponibilitatea de autoperfecționare, autoreglarea motivațională și orientarea teleologică profesională etc. După cum am menționat anterior, competența profesională nu constituie un ansamblu de acțiuni similare care pot fi reproduse în orice context. Din contra, sintagma *competență profesională* delimitează o capacitate de acțiune flexibilă și mobilizatoare în diverse contexte și situații profesionale problematice, care nu sunt nici descrise și nici prevăzute în programe sau curricula [12, 54]. A ști să acționezi în situații inedite și imprevizibile, într-un context particular, presupune, în opinia noastră, mai mult decât cunoștințe, abilități, atitudini.

Or, în opinia autorilor L. M. Spencer și S. M. Spencer, la „nivelul de jos al aisbergului care este neobservabil se află conceptul despre sine, atitudinile, valorile și alte caracteristici de personalitate”. Autorii menționează că anume aceștia sunt „factorii ce dirijează acțiunile complexe, care duc cu adevărat spre un comportament profesional” [Apud 51, p. 94].

Or, conținuturile structurate în cinci compartimente pot fi combinate într-o oră academică pentru a eficientiza și optimiza procesul de studiere, creându-se „compoziții folclorice, clasice, moderne” pe parcursul studierii materialelor, tehnicilor de artă, elementelor de limbaj plastic/artistic, istoriei artei coregrafice etc. Pentru a fi mai explicită proiectarea unităților de învățare vom stabili că unitatea de învățare aparține proiectării didactice concepute de profesor și reflectă o viziune proprie asupra activității de predare-învățare, iar unitatea de conținut aparține curriculumului și este fixată pentru grupa respectivă. Proiectarea unităților de învățare permite stabilirea activităților de învățare într-o succesiune logică, atingerea competențelor propuse și selectarea resurselor materiale și tehnicilor de lucru adecvate pentru fiecare temă coregrafică. În proiectarea unităților de învățare toate activitățile propuse trebuie să pornească de la nivelul studentului și să se integreze în strategiile didactice adecvate contextelor variate de învățare. Indicatorii de performanță ce vizează cadrul didactic:

- cunoașterea și valorificarea conținuturilor disciplinei predate;
- capacitatea de a elabora documentele necesare activităților didactice: proiecte artistice de lungă durată, proiectarea unităților de învățare, proiecte artistice zilnice, proiecte artistice ale activităților extracurriculare etc.;
- actualizarea, dezvoltarea conținutului disciplinei predate;
- utilizarea adecvată a limbajului de specialitate;

- realizarea legăturilor intra/interdisciplinare și aplicarea lor;
- operaționalizarea obiectivelor pentru o secvență de învățare;
- proiectarea și realizarea dezvoltărilor curriculare la specialitatea de profil;
- cunoașterea aparițiilor editoriale de specialitate.

Implementarea eficientă a curriculumului impune respectarea coerenței componentelor lui, utilizarea flexibilă a conținuturilor și acordarea priorității metodelor creative și activ-participative de predare/învățare, valorificarea creativității studenților și profesorilor în cadrul activităților didactice. Includerea actului de creație în procesul de instruire a studenților este una dintre condițiile principale ale evoluției educației coregrafice în instituțiile de învățământ superior și presupune formarea atitudinii pozitive a studentului față de lumea înconjurătoare și cultivarea propriei viziuni artistice [54; 56]. *Centrarea pe competențe* stabilește o viziune nouă în raport cu realizarea conținuturilor, în așa mod, conținuturile devin mobile, flexibile și redau viziunea cadrelor didactice în vederea realizării obiectivelor propuse. În procesul de implementare a instruirii/educației coregrafice, profesorul are misiunea de a selecta acele conținuturi care, în opinia lui, cel mai bine contribuie la formarea competențelor specifice stipulate de curriculum și anume: *culturalizarea studenților, formarea competențelor de comunicare artistică și auto-exprimare prin limbajul plastic (artistic)*.

În scopul pregătirii specialiștilor în domeniul educației coregrafice, Program de studiu *Dans popular și clasic*, în instituțiile de învățământ superior pedagogic a fost elaborat curriculumul la disciplina *Incursiuni în Opera Coregrafică* care va asigura eficacitatea procesului de predare-învățare-evaluare a cursurilor de dans și va permite viitorului cadru didactic posibilitatea selectării unor strategii de organizare a demersului educațional corespunzătoare standardelor de specialitate și cerințelor pieței muncii.

Studiul compartimentului I, *Materiale și tehnici de dans*, nu prevede o simplă enumerare a materialelor cu care vor lucra studenții pe parcursul anului de studiu, ci dezvoltarea imaginației și a creativității artistice prin experimentarea, exersarea, analiza efectelor oferite de către acestea. Utilizarea diverselor materiale clasice de artă și materiale netradiționale (tablouri, sculpturi, animale, păsări, plante, nisip, zăpadă, textile), instrumente și tehnici mixte, în cadrul activităților de improvizare, redarea și/sau montare vor ajuta studenții să însușească arta comunicării ideilor și mesajelor vizuale, să rezolve probleme și concepte complexe pe care nu le pot reda verbal.

Compartimentul II, care prevede *Inițiere în istoria artei coregrafice*, poate fi, de asemenea, realizat în îmbinare cu activitatea practică (studentul va realiza o lucrare în maniera, stilul, tehnica de lucru a artistului studiat), opera de artă coregrafică având diferite roluri în contextul didactic.

De exemplu, studierea elementelor de limbaj plastic și deducerea noțiunilor în baza operelor de artă coregrafică reprezentative sau prezentarea noțiunilor însoțite de opera artistică relevantă. În același timp, profesorul poate opta pentru realizarea unor lecții dedicate special dezvoltării percepției artistice a operelor de artă coregrafică la studenți pe cale emoțional-logică. În acest caz, se vor aplica diverse metode de dezvoltare a percepției artistice (testul, chestionarul, vizitarea teatrelor de operă și balet, dramatice, vizionarea înregistrărilor video etc.), ceea ce presupune că, în timpul analizei unei opere de artă, profesorul va evalua la studenți nivelul de percepere artistică având ca repere următoarele criterii de evaluare:

- perceperea fondului emoțional dominant al operei [153];
- perceperea mijloacelor de expresie prin care este redat mesajul artistic;
- sesizarea viziunii artistice a autorului reliefată în operă;
- atitudinea față de mesajul artistic;

Valoarea unei opere coregrafice depinde de capacitatea artistului de balet/interpretului de a găsi cele mai potrivite procedee și mijloace de exprimare artistică/plastică. Suportul audiovizual (înregistrări video, filme, reproduceri, site-uri internet etc.) va include creația artiștilor consacrați din diferite epoci și de diferite stiluri artistice. În activitatea didactică, profesorul va pune accentul pe metode creative și activ-participative de predare-învățare, va utiliza diverse mijloace de învățământ (reproduceri ale operelor de artă și/sau a imaginilor vizuale, fotografii, lucrări originale, lucrări plastice, lucrări din sculptură etc.). Pe parcursul realizării sarcinilor, studenții vor explora diverse suporturi, materiale de artă și materiale netradiționale, instrumente și tehnici mixte. Procesul de predare-învățare nu poate fi conceput fără prezența unui suport vizual care să realizeze o funcție instructiv-educativă, spre exemplu:

- prezentarea unei imagini pentru a ilustra discursul didactic (ca exemplu de mesaj, de tehnică, de procedeu etc.);
- demonstrarea reproducerilor, solicitând studenților să descifreze elementele artistice (învățarea prin descoperire);
- prezentarea unui grup de video-uri; compararea între ele cu scopul de a scoate în evidență (prin contrast) anume acele elemente de limbaj artistic, care sunt studiate la moment;
- demonstrarea imaginii la etapa finală a lucrului practic, în calitate de exemplu confluent cu problema artistică, care a fost rezolvată la curs/ prelegere;
- utilizarea unei lucrări din arta plastică – un tablou, drept suport pentru o acțiune artistic-plastică (imitare, improvizare, reconstruire, continuare a ideii, deturnare a ideii etc).

Accentul primordial se va plasa pe modul de realizare a cunoașterii care transferă importanța, accentul de la cunoașterea de tip disciplinar la cunoașterea de tip transdisciplinar. Curriculumul integrat presupune crearea de conexiuni semnificative între teme sau competențe care sunt de regulă formate separat, în interiorul disciplinelor [60]. Aceste teme sau competențe au o puternică legătură cu viața cotidiană a studenților și își propun, direct sau indirect, să contribuie la formarea unor valori și atitudini. Cunoașterea dansului/coregrafiei este un proces complex de conștiință care provoacă emoții, impresii, sentimente și idei în cadrul practicilor de audio-vizualizare/interpretare/creație/reflecție. Accesul la esența dansului este înlesnit de convergența trăirii și înțelegerii, sensibilului și mentalului, desfătării și cugetului. Trăirea emoțională a dansului/coregrafiei reprezintă punctul de plecare al cunoașterii artistice, care mai apoi accede spre experiența mintală, punând în vibrație rațiunea. Astfel, în toate activitățile coregrafic-didactice din cadrul cursurilor de instruire coregrafică descoperirea fenomenului plastic-artistic va solicita inițial retrăirea emoțională, apoi cunoașterea propriu-zisă. Prin coregrafia interpretată, audio-vizualizată, creată, se va modela comunicarea studentului cu lumea, autocunoașterea și formarea viziunii pentru viață.

Competența coregrafică. Pentru a găsi o formulă potrivită unei competențe artistice, este necesar să conștientizăm care sunt necesitățile contextului în care ele pot fi atinse, formate. Etapele de formare a competenței artistice se condiționează reciproc și constituie un ciclu continuu, care avansează performanțele artistice ale studenților. Este important de conștientizat că în practica universitară competența artistică ține de anumite domenii de activitate. În educația coregrafică, spre exemplu, aceste domenii sunt: audio-vizualizare, dans (interpretare), creație, reflecție. *Formarea competenței coregrafice* nu se epuizează în cadrul acestor domenii [53, p.12]. Caracterul integrativ al resurselor studentului în manifestarea competențelor corespunzătoare implică:

– *competența de audio-vizualizare-receptare* a dansului, care se formează nu doar în contextul activităților de audio-vizualizare, ci și în cadrul altor activități. În cadrul activității de interpretare, poate fi audio-vizualizată o înregistrare a creației coregrafice, conținutul creației poate fi audio-vizualizat în diverse variante interpretative (de unul singur, în doi/ pereche, în ansamblu etc.), creația aleasă pentru însușire poate fi redată/interpretată pe rând de câteva grupe de studenți, în timp ce ceilalți audio-vizualizează în mod apreciativ interpretarea colegilor potrivit unor criterii stabilite anterior;

– *competența de improvizare* se formează nu doar în cadrul dansului (folcloric, clasic, modern), ci și în cadrul audio-vizualizării creațiilor coregrafice din cele mai valoroase creații din

patrimoniul culturii coregrafice naționale și universale, în cadrul activităților de creație coregrafică prin utilizarea improvizăției și a posibilităților de exprimare prin plastică/ mișcare;

– *competența de creație* se formează nu doar în cadrul activității de creație propriu-zisă (compunere de mișcări, desen ritmic, acompaniament la un dans, elaborare de mișcări coregrafic-ritmice, crearea planului de interpretare a unui dans etc.), ci și în cadrul audio-vizualizării și interpretării artistice;

– *competența de analiză-caracterizare* a coregrafiei se formează în cadrul tuturor formelor de inițiere coregrafică a studenților: însușirea cunoștințelor coregrafice și despre dans, activitatea coregrafic-ritmică, creația coregrafic-artistică, jocul coregrafic, audio-vizualizarea dansului, executarea la bară sau la mijlocul sălii a mișcărilor/ combinațiilor din diferite genuri coregrafice.

Competențele coregrafice, ca unitate de analiză a pregătirii profesorilor de dans, evidențiază mecanismul formării profesionale a studenților. Componenta fundamentală a programelor analitice se referă la sistemul de competențe specifice (coregrafice) și conținuturi. Competențele specifice se definesc conform obiectului de studiu și se formează pe parcursul predării acestor discipline universitare prin instruirea coregrafică. Ele derivă din competențele generale, fiind detalieri ale acestora. Competențelor coregrafice specifice li se asociază, prin programă, unități de conținut. Conținuturile sunt identice cu formulările din programă și sunt ordonate într-un mod care facilitează accesibilitatea lor. Ele reprezintă „substanța” asupra căreia și prin care se acționează prin strategii didactice pentru atingerea unui nivel performant în realizarea finalităților proiectate. În sens larg, sistemul de conținuturi ale *Curriculumului* reflectă cele patru domenii intercorelate, specifice disciplinelor educației coregrafice: *audio-vizualizare, interpretare, creație, reflecție* – prin care se formează/dezvoltă cultura coregrafică a studentului, ca parte componentă a culturii spirituale, astfel, conținuturile de învățare cuprind cunoștințe (declarative și procedurale) și valori umane.

Unitatea de învățare reprezintă, după cum am menționat, o anumită parte (entitate) a programei, care determină formarea la studenți a unui comportament generat de valorile artistice. În acest context, propunem câteva variante de proiectări: *identificarea și denumirea unității de învățare; identificarea valorilor artistice specifice; selectarea conținuturilor*. În cadrul lor, conținuturile din programă (notate în planificare) pot fi detaliate sau pot avea anumite elemente care sporesc precizia; *analiza resurselor* (metode, materiale, resurse de timp, elemente de management al grupei, mediul educațional, nivelul inițial de atingere a obiectivelor de către studenți etc.); determinarea activităților de învățare care, utilizând conținuturile și resursele educaționale selecționate, pot duce la exersarea și formarea valorilor asumate; principalele

activități de învățare sunt sugerate de programa universitară (unde sunt menționate ca exemple posibile, nu exhaustiv), dar pot fi imaginate și altele, în funcție de experiența personală și gradul de inventivitate ale cadrului didactic; stabilirea instrumentelor de evaluare și construirea lor. Unitățile de conținut includ liste de termeni specifici disciplinei, cuvinte/sintagme care trebuie să facă parte din vocabularul activ al studentului la finalizarea respectivei unități de învățare.

Valorile artistice, apărute în timpul instruirii (prin valori coregrafice) se axează pe „*cunoștințe* – limbaj coregrafic, opere coregrafice, valorile artei coregrafice; *capacități* – artistice/interpretative, estetice și *atitudini* – gen de artă coregrafică, preferințe estetice, gustul estetic” [5, p. 8], fiind proiectate de Curriculum să fie rezultatul unor complexe acțiuni educaționale. Valorile care apar în procesul *instruirii coregrafice* poartă numele de *competențe generale ale studentului* (*emotivitatea, imaginația, gândirea creativă, conștiința coregrafică, inteligența coreică*) și determină, până la urmă, valoarea spirituală ca devenire supremă a oricărei educații. Astfel, finalitatea *instruirii coregrafice*, la etapa actuală, fiind tratată ca o valoare, înglobează funcțiile și finalitățile valorilor culturii, în general, în procesul căreia omul, cunoscând/valorificând lumea, se cunoaște pe sine, devenind *o valoare spirituală*.

În **activitățile de învățare** există tendința unei diversificări mai largi și a unei nuanțări reale a activităților (tradiționale) în forme noi, influențate de multimedia și mijloacele auxiliare. Astfel, activitatea preponderentă a studentului nu mai este de a asculta, a lua notițe, a transcrie, a copia, ci de a interacționa cu suporturi construite, de a investiga individual sau în grup, adică de a se implica activ în procesul formării sale ca profesor. Desfășurarea procesului de instruire coregrafică evidențiază o serie de corecții față de proiectul inițial, care cuprind informații referitoare la alocarea optimă a resurselor de timp, succesiunea momentelor instruirii, utilizarea nuanțată a curriculumului scris, utilizarea mijloacelor auxiliare, folosirea sistemelor multimedia, succesiunea etapelor proiectate în designul instrucțional, modificarea strategiilor de instruire, îmbinarea metodelor de predare a activităților de învățare și a demersurilor evaluative, corelarea competențelor generale cu cele specifice, imaginarea unor strategii și modalități alternative. Aceste constatări pot fi concretizate pe parcurs ca elemente reglatoare ale instruirii.

Comparativ cu modelele anterioare de proiectare, dezvoltarea competențelor-cheie presupune reconsiderarea unor elemente, precum: valorificarea experienței anterioare a studenților, elemente ale mediului universitar, așteptările comunității, învățarea diferențiată, pregătirea studenților ca proces continuu etc., elemente care apropie universitatea de nevoile studenților și de cerințele societății [53, p. 12; 54, p.3].

Materia instruirii coregrafice este divizată pe module, pe unități de învățare centrate pe conținuturile de bază („ideile-ancoră”), aplicabile în sensul instruirii diferențiate, individualizate prin obiective concrete, realizabile gradual. Tema fiecărui modul se divide în 3-5 subteme care *pot deveni mobile, flexibile* și care oferă profesorului de dans libertatea și responsabilitatea de a decide măsura și modalitatea de a le valorifica în procesul educațional, în funcție de diverși factori de impact (specificul studenților, al localității sau al zonei geografice etc.), iar resursele didactice sunt alese în funcție de tipul de învățare propusă pentru unitatea respectivă:

- *Activitățile de investigație, cercetare și experimentare, reale sau virtuale* constau în: analiza și descrierea unor situații redată prin imagini dinamice (TV, video, calculator); analiza unor situații (reale sau simulate) redată în formă grafică (desene, diagrame, alte reprezentări grafice); analiza unor situații redată în fotografii, imagini satelitare etc.; analiza unor situații redată sub forma unor modele; evaluarea activităților, autoevaluare și interevaluare; activități bazate pe explorarea informațiilor oferite de IT și pe alte mijloace tehnologice; activități bazate pe explorarea realității – a orizontului local [100, p. 532].

- *Organizarea instruirii* în cazul unităților de învățare (designul instrucțional) reprezintă încercarea de a identifica succesiunile activităților de învățare de acest fel în structuri raționale, sub forma unui „continuum” pentru parcursul proiectat.

În aceste structuri (unități de învățare) se pot include activități de „aplicații” ale competențelor dobândite, în alte situații (la alte discipline, în structuri interdisciplinare sau transdisciplinare etc.), sub forme diferite, precum sunt:

- *aplicări similare* (la alte discipline);
- *extinderi* (cu elemente de conținut și deprinderi care derivă din cele abordate în unitatea de învățare);
- *probleme deschise*, de interes pentru studenți și care pot constitui punct de pornire pentru următoarele unități de învățare;
- *aplicații în situații noi* ca activități pe care profesorul intenționează să le desfășoare cu studenții în bugetul de timp avut la dispoziție (25% din timp) sau în afara orelor, în diverse formule (cercuri de dans pentru studenți, proiecte la nivel de grup de vizualizare a operelor coregrafice naționale și universale).

Cercetările cu privire la predare constituie o importantă sursă de informare a profesorilor de dans care este utilă atât pentru validarea practicilor curente de predare/evaluare, cât și pentru identificarea unor noi direcții de ameliorare a acestor practici în procesul instruirii coregrafice.

Un comportament inteligent presupune interacțiunea a trei dimensiuni: *gândirea analitică*, *gândirea creativă* și *gândirea practică* și care este indispensabilă profesorilor de dans.

Similar activității de predare, evaluarea trebuie să vizeze componente analitice, creative, practice: profesorul poate solicita studenților, în cadrul unei evaluări analitice, să formuleze anumite comentarii asupra unei teorii/reguli (de exemplu, regula de executare a salturilor la mijlocul sălii în dansul clasic sau a unui exercițiu la bară, un alt exemplu ar fi principiile dramatice de montare a operei coregrafice etc.).

Aici trebuie să precizăm că în cadrul procesului didactic la specialitatea *Dans*, „evaluarea se clasifică în: (1) evaluarea creativă care poate presupune conceperea unei combinații de mișcări, ce permite testarea unei reguli de interpretare, generalizarea unei reguli de interpretare sau generarea unei reguli de interpretare proprii, pornind de la cele existente, și (2) evaluarea practică ce poate să vizeze modul în care pot fi exploatate rezultatele unei mișcări/ combinații de mișcări (reguli), respectiv în ce fel acestea ar putea fi aplicate în viața cotidiană” [127, p. 7].

Totuși, a solicita studenților care învață alte stiluri ale dansului să memoreze o cantitate mare de informații din alte genuri de dans străine lui devine contraproductiv. Dacă materialul predat sau cerințele nu se pliază pe stilul de asimilare/învățare a dansului al studenților, performanțele acestora vor avea de suferit. Predarea optimă permite valorificarea punctelor forte ale majorității studenților. Într-adevăr, cercetările dovedesc că performanțele studenților se îmbunătățesc substanțial, dacă aceștia sunt „stimulați să utilizeze metodele specifice stilurilor proprii de învățare” [130, p. 87]. Instruirea și evaluarea trebuie să-i ajute pe studenți să-și identifice și să-și corecteze/ compenseze punctele slabe. Există cel puțin trei procese de bază care facilitează achiziția de noi cunoștințe: *decodificarea selectivă*, *comparația selectivă*, *combinarea selectivă*.

Analiza practicii universitare a învățământului superior coregrafic a constatat că astăzi instruirea studenților-profesori de dans este construită în mod clasic, eforturile principale fiind axate pe glisarea, memorizarea mecanică a materialului educațional și nu pe dezvoltarea creativității, a aptitudinilor de *pedagogie a dansului*, a capacității de a înțelege rapid mediul și de a lua decizii folosind tehnologia calculatoarelor, ceea ce nu corespunde necesităților instruirii coregrafice de a forma specialiști cu o perspectivă pedagogic-coregrafică mai largă din punct de vedere creativ, cu un nivel cultural ridicat de dezvoltare și gândire creativă.

Fișele disciplinelor *Dans clasic*, *Dans folcloric* și *Dans modern* [45] din cadrul *Programului de formare inițială (Licență)*, *Dans popular și clasic*, constituie documente instructive. Disciplinele academice respective (*Dans clasic*, *Dans folcloric*, *Dans modern*) fac

parte din aria curriculară *Arte* și sunt obligatorii pentru toți anii de studii – I, II, și III. În acest sens, curriculumul disciplinelor date îndeplinește următoarele funcții:

- de conceptualizare a demersului curricular specific disciplinelor educației coregrafice;
- de reglementare și asigurare a coerenței dintre disciplinele *Dans clasic*, *Dans folcloric*, *Dans modern* cu alte discipline în ceea ce privește instruirea (produsele curriculare specifice disciplinelor; componentele structurale ale curriculumului disciplinar; standardele și finalitățile curriculare);
- de proiectare a demersului instructiv-educativ/contextual (la nivel de grupă concretă);
- de evaluare a rezultatelor învățării etc.

Documentul oferă profesorilor un cadru flexibil de organizare a educației coregrafice, lăsând o marjă considerabilă de libertate nu numai în privința alegerii repertoriului coregrafic pentru audiții și interpretare coregrafică, ci și a proiectării parcursului didactic educațional, a integrării modulelor de conținuturi în activitatea artistic-educațională extracurriculară.

O funcționalitate evidentă în acest context are interesul permanent al studentului pentru „modelarea” sa ca receptor [148], purtător și promotor al valorilor artistice (culturii) coregrafiei naționale și universale. Pe parcursul ultimilor ani, perspectivele de dezvoltare a curriculumului la disciplinele educației coregrafice s-au realizat prin piesele curriculare elaborate: manuale, ghiduri pentru cadre didactice, cercetări științifice etc., respectând, de fiecare dată, valorile instruirii coregrafice prezentate în Figura 2.3.

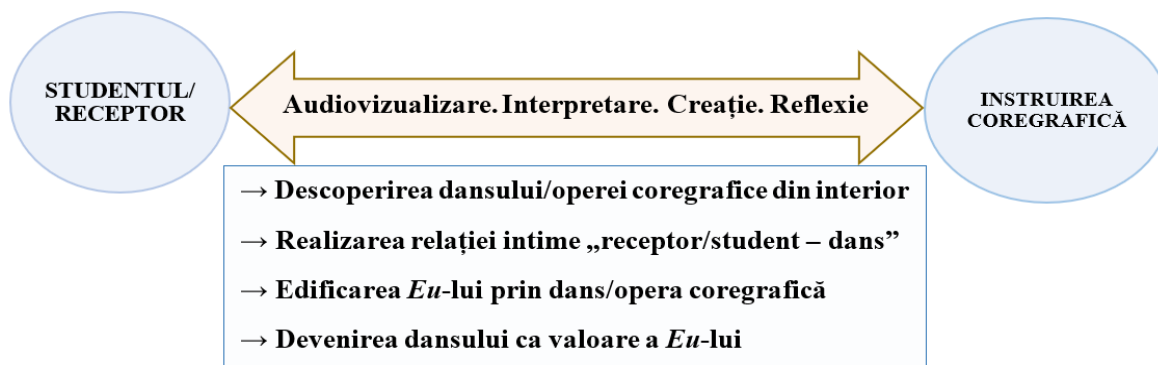

Figura 2.3. Relația „student-dans” în instruirea coregrafică

Noutatea curriculumului rezidă în mai multe aspecte, precum:

- Redefinirea competențelor specifice în conformitate cu: (a) domeniile de activitate coregrafic-artistice specifice pentru învățământul superior pedagogic: audio-vizualizare (receptare), interpretare (folclorică, clasică, modernă etc.), creație coregrafică elementară și reflecție (analiză-caracterizare a dansului (coregrafiei) în raport cu propriile valori); (b) nivelurile receptării unei creații coregrafice (audio-vizualizare – la nivel fiziologic, înțelegere – la nivel

psihologic, percepție – la nivel spiritual); (c) conexiunea dintre coregrafie și viață în situații de învățare și cotidiene. Competențele specifice educației coregrafice asigură: corelarea componentei *valori și atitudini specifice* la nivel de arie curriculară *Arte*; cunoașterea sinelui și a lumii prin valorile artistice ale coregrafiei naționale și universale (element de conexiune între ciclul I (licență) și ciclul II (master)); contexte variate de formare/dezvoltare a culturii coregrafice a studenților: situații de învățare și cotidiene, contexte educaționale și socioculturale; promovarea culturii personale, a tezaurului național și universal al coregrafiei; formarea/dezvoltarea studentului ca purtător, creator și promotor al culturii coregrafice.

– Reorganizarea unităților de conținut conform principiului modular concentric pe parcursul temporal al anului universitar.

Reconfigurarea curriculară. Ca elemente de reconfigurare curriculară pot fi menționate următoarele: au fost reconceptuate temele modulelor din anul I, astfel încât să fie asigurată continuitatea educației coregrafice dintre ciclul I (licență) și ciclul II (master). Conținuturile modulelor din anul I determină experiențele învățării din ciclul I (licență): în primul modul sunt generalizate conținuturile semestrului II, în modulul doi – conținuturile semestrului III și, în modulul trei – conținuturile semestrului V, toate abordate la un nivel mai înalt de sinteză. Cadrul didactic poate reveni, pentru activitatea de vizualizare, la unele exemple coregrafice incluse în curriculumul pentru învățământul superior pedagogic. În acest context, se sugerează valorificarea numai a repertoriului coregrafic pentru interpretare, iar pentru predare-învățare se utilizează suporturile de curs și ghidurile profesorilor de educație coregrafică din ciclul I.

Au fost reorganizate temele modulelor pentru semestrul V, astfel încât se vor studia conexiunile dansului cu alte arte, cu natura, cu istoria. Este important de menționat că în cadrul temei *Principiile perceperii operei coregrafice* se va continua studiul corelației coregrafiei cu alte domenii (natura, istoria, științele), în corespundere cu evoluția genurilor coregrafice (folcloric, clasic, modern). Au fost restructurate unitățile de conținut din semestrul V, studiul chipului (imaginei artistice) și al dramaturgiei coregrafice fiind incluse în primul modul ca inițiere pe baza unor creații de forme mici, iar în modulele doi și trei se vor studia chipul și dramaturgia în creațiile folclorice, clasice, moderne și, finalmente, în coregrafia dramatică (opera, baletul).

Bineînțeles, nu poate fi studiată configurația creației coregrafice fără a face referință la dramaturgia coregrafică și invers. Ordonarea temelor se raportează la clasificarea genurilor coregrafice și respectă gradualitatea procesului de învățare. Au fost dezvoltate unitățile de conținut din semestrul V, astfel încât studenții să evalueze coregrafia zilelor noastre înainte de a identifica coregrafia precum o valoare a eului.

Activitățile comunicative orientează cadrele didactice spre unele aspecte importante în studiul temei, care pot fi abordate în discuții dirijate, în cadrul analizei-caracterizării a coregrafiei vizualizate. Exercițiile reunesc oportunitățile de formare-dezvoltare a culturii de interpretare, vizualizare și creație coregrafică a studenților. Activitățile coregrafic-didactice reprezintă activitățile coregrafice propriu-zise.

Proiectele STEAM integrează activități/materii de studii (de la diferite discipline umaniste) într-o paradigmă de învățare coerentă, bazată pe aplicații din lumea reală. Sunt sugerate produsele evaluabile pentru a stabili mai eficient finalitățile activităților de învățare ale fiecărei unități de conținut. STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts and Mathematics) este o abordare educațională ce încorporează artele în modelul mai familiar STEM unde sunt incluse științele, tehnologia, ingineria și matematica. Programele STEAM pot cuprinde oricare dintre artele vizuale și audiovizuale, inclusiv cele ale coregrafiei (introducerea sistemelor sintetice de finalități educaționale pentru fiecare semestru).

Elementele de inovație ale curriculumului național (ediția 2019) la disciplinele educației artistice nu intră în contradicție cu principiile specifice cursurilor de instruire coregrafică:

- principiul psihologismului (emotivitate, pasiune, degajare interioară, trăire spirituală, inspirație, delectare);
- principiul dramaturgiei artistice (*Initio-Motus-Terminus*: impuls – dezvoltare – culminație – deznodământ – încheiere);
- principiul dinamismului derulării („spectacol” original, personajele cărui sunt studenții, dansul, profesorul);
- principiul integrității formei/conținutului (obținute prin sincretismul activităților de învățare, al subiectului prelegerii și al percepției/trăirii dansului);
- principiul creativității (proces viu, operă/creație originală a profesorului de dans și a studentului) [55, p. 45].

Transpunerea teoriei de formare a valorilor artistice la studenții-profesori de dans în ideile generale care reflectă just realitatea și noțiunile în procesul de instruire coregrafică, reprezintă unul din reperatele de formare a acestor valori.

Educația coregrafică, în rol de temelie a culturii autentice, traduce valori, norme etice și estetice, contribuind la stăpânirea creativă a lumii dinamice și multiculturală în scopul atingerii bunăstării sociale și culturale. În acord cu ideile și spiritul Programei *Dans clasic și popular*, educația în domeniul culturii și artelor este privită ca temelie pentru dezvoltarea creativă, cognitivă, emoțională, estetică și socială echilibrată a tineretului și cursanților de-a lungul vieții.

Aceste sarcini sunt îndeplinite de unicul sistem stabilit și în continuă evoluție a învățământului de *Artă* din Republica Moldova.

Considerăm că este necesară nu doar antrenarea metodologiilor de predare-învățare-evaluare în cadrul disciplinelor de studii, ci și evidențierea specificului ambilor subiecți ai creației artistice (al creatorului și receptorului), precum și specificul procesului de percepere/receptare. Cu atât mai mult, se impune elaborarea unei metodologii originale, aplicabile în cadrul tuturor cursurilor de artă coregrafică, cu cât studenții de la instituțiile de artă coregrafică se formează, concomitent, în postură de receptori și de creatori ai operelor de artă coregrafică. Or, activitatea studenților are ca obiect creația artistului, comunicarea artistică (receptarea) și propriul produs artistic (lucrările elaborate). Toate aceste condiții și aspecte ale problemei subliniază importanța ei deosebită în sporirea calității învățământului artistic superior pe o metodologie adecvată/potrivită specificului artei coregrafice.

Una dintre cele mai importante funcții ale universității este formarea unei atitudini valoroase a studentului față de lumea înconjurătoare, față de mediul în care acesta locuiește, față de cultura și eșantioanele pe care le evaluează sau, dimpotrivă, nu le observă. Prin valorile artistice ale tinerilor studenți se înțelege „un nivel ridicat al culturii spirituale, care permite să-și orienteze interesele spre cunoaștere și transformarea realității obiective, precum și un anumit nivel de auto-organizare, auto-control și auto-disciplină, un sentiment de responsabilitate, datorie, conștiință, dreptate, colectivism [12; 111]. Sistemul de învățământ artistic este o sinergie a instituțiilor, programelor, metodelor și a tehnologiilor conexe care asigură continuitatea practicilor de învățare în cadrul instituțiilor de învățământ din diferite tipuri. Acestea vizează dezvoltarea emoțională, cognitivă, socială și culturală a unui om și participă la realizarea artistică a unui individ.

Percepția operei coregrafice. Această percepție reprezintă procesul dirijat de formare a competențelor de comunicare artistică și de creare a imaginii artistic-coregrafice la studenți în instituțiile de învățământ superior pedagogic [153]. Ideea fundamentală a actualului concept de educație coregrafică constă în faptul că imaginea artistic-coregrafică este rezultatul actului de creație, a percepției operei coregrafice și, în același timp, metodă de instruire.

Includerea actului de creație și a percepției operei coregrafice în procesul de instruire a studenților-profesori de dans sunt unele din cele mai principale condiții ale evoluției educației artistic-coregrafice în instituțiile de învățământ superior pedagogic, un mod efectiv de optimizare a procesului de instruire în domeniul artei coregrafice. Studiul limbajului artistic, al materialelor de artă și al tehnicilor de lucru reprezintă mijloace de creare a imaginilor artistice, prin urmare sunt și mijloace de instruire. Valoarea incontestabilă a educației coregrafice constă în formarea

atitudinii fundamental pozitive a studentului față de lumea înconjurătoare și față de oameni, cultivarea propriei viziuni artistice.

Familiarizarea cu limbajul artei coregrafice sensibilizează studenții-profesori de dans față de cultura coregrafică națională și universală, oferind o posibilitate eficientă de formare/dezvoltare a sentimentelor estetice și a competențelor de percepere și exprimare a mesajului artistic-coregrafic. Astfel, posedarea limbajului coregrafic este una din componentele capacității de înțelegere a valorilor culturii coregrafice și un factor pozitiv care duce la excluderea kitsch-ului din activitatea artistică și din viața cotidiană a oamenilor.

Dezvoltarea creativității în cadrul activităților coregrafice include formarea competențelor de exprimare liberă a propriilor viziuni și preferințe în redarea temelor și subiectelor lucrărilor coregrafice. Pentru dezvoltarea cât mai eficientă a competențelor coregrafice în învățământul superior pedagogic se propune ca procesul didactic să fie axat pe următoarele principii specifice instruirii coregrafice, prezentate în Figura 2.4.

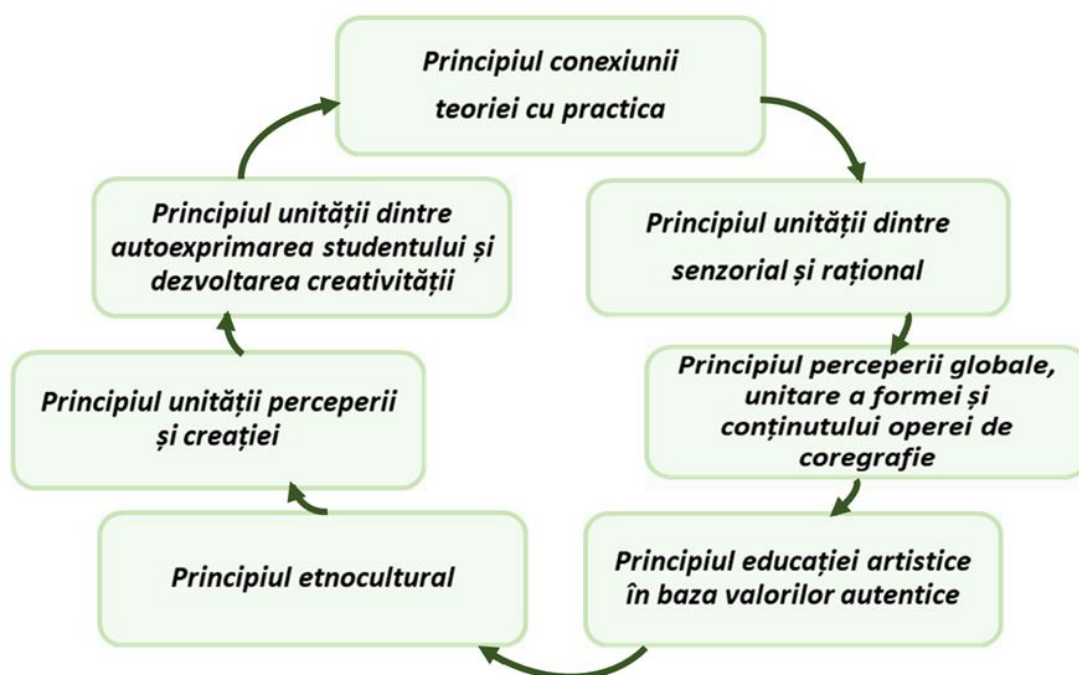

Figura 2.4. Principiile instruirii coregrafice

Principiile prezentate în figura 2.4. sunt comune și altor genuri de artă, precum: muzica, pictura, sculptura ș. a. Principiile instruirii coregrafice se afirmă în modul optim atunci când lucrarea coregrafică este una cunoscută și produce anumite emoții. Starea emoțională creată depinde de nivelul de cunoștințe al studentului, care este unul divers. În felul acesta, resursele studentului pot deveni criteriu eficient în formularea unei competențe. În lista acestor resurse pot fi incluse: abilitățile, cunoștințele, valorile și atitudinile. În formularea competenței

este necesar să indicăm strategiile și contextele de realizare a procesului de integrare a acestor resurse într-o competență.

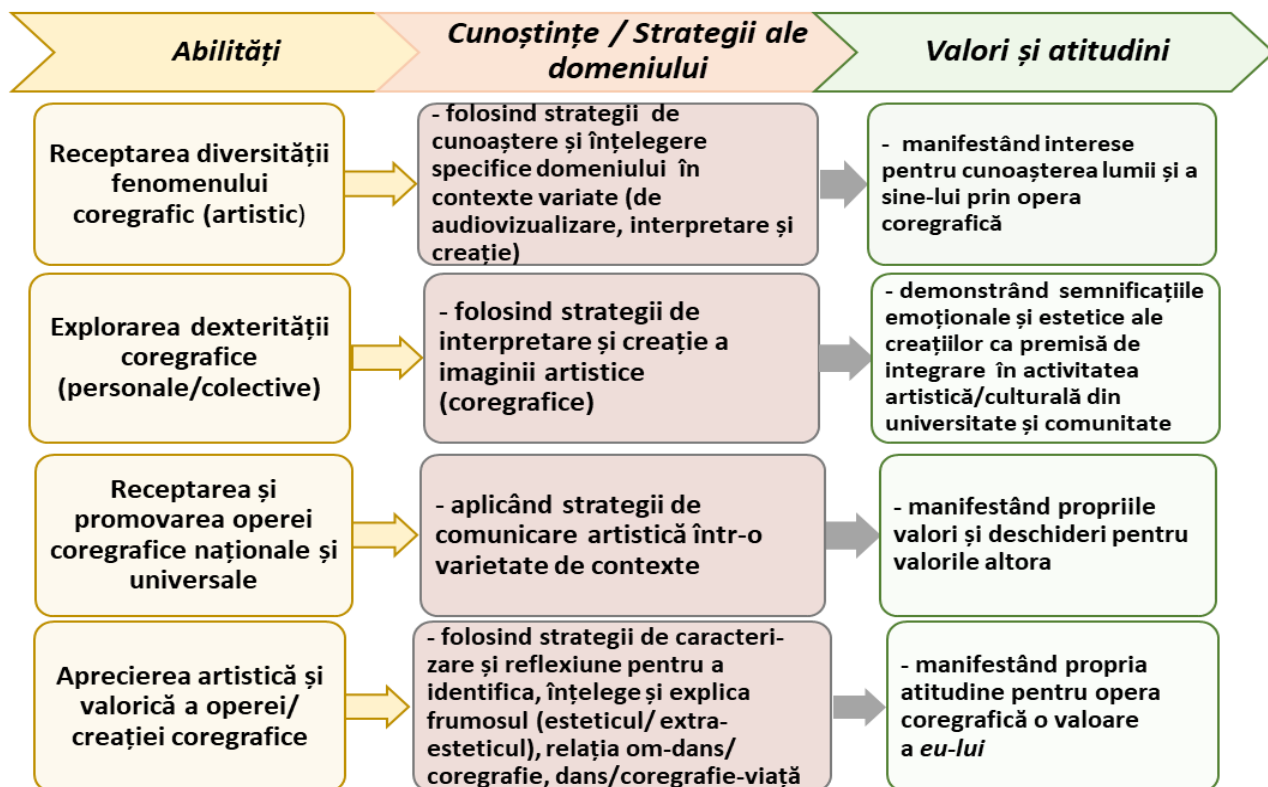

Figura 2.5. Competența coregrafică

Figura 2.5. prezintă un model de formulare a competențelor studenților la disciplina *Incursiuni în opera coregrafică*. Centrarea pe competențe stabilește o viziune netradițională față de utilizarea conținuturilor. Astfel, conținuturile devin mobile, flexibile și redau viziunea autorilor referitoare la realizarea obiectivelor propuse. În consecință, profesorul este acela care decide asupra conținuturilor care urmează a fi realizate pe parcursul unui an de studii, reieșind din competențele personale, interesele grupului de studenți, specificul localității sau zonei geografice utilizând în scop consultativ conținuturile cu titlu de recomandare propuse de autorii curriculumului. Conținuturile sunt informații care fundamentează teoretic formarea competențelor studenților în procesul educațional.

Activitatea de formare a competențelor va fi orientată spre un nivel necesar și suficient pentru a se realiza dezvoltarea deplină a personalității studentului și a permite accesul acestuia la următoarea etapă/treaptă a învățământului și/ sau inserția lui socială.

Unul dintre principiile pe care trebuie să le luăm în considerație în perceperea și aprecierea operei coregrafice reprezintă impunerea unei necesități de a înțelege diferențele cultural-coregrafice dintre diferite etape istorice abordate în capitolul 1. Deoarece arta coregrafică și creația artistic-coregrafică sunt fenomene ce se petrec în cadrul istoriei, aparținând unei anumite

culturi, dezbaterele pe marginea lor nu pot fi abstracte. Astfel, arta coregrafică nu are un fel de a fi absolut, din contra, ca și fenomen cultural-valoric, ea împrumută din ipotezele epocii în care ia naștere și poartă cu sine aceste supoziții prin evoluția istorică. Prin urmare, educația coregrafică în învățământul superior pedagogic, în esența sa, este procesul de formare a competențelor de percepere, de creare a valorilor artistice și de comunicare artistică cu opere de artă de valoare. Concepția disciplinei *Incursiuni în opera coregrafică* reprezintă un sistem de idei și principii privind predarea/învățarea educației coregrafice. Ea include structura și conținutul general al disciplinei, sugestiile fundamentale metodologice și de evaluare.

Competențe-cheie/ transversale (generale) sunt competențele-cheie cu care trebuie înzestrați toți studenții din învățământul superior pedagogic. Ele reprezintă „un pachet transferabil și multifuncțional de cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini, de care au nevoie toți” indivizii/studenții-profesori de dans pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru incluziune socială și inserție profesională [159, p. 11]. Aceste competențe au cel mai înalt grad de generalizare, ele se definesc pe toată durata universitară și se formează prin toate disciplinele de învățământ superior pedagogic. Disciplinele de studiu au un diferit nivel de influență asupra formării competențelor, dar fiecare dintre ele își aduce aportul în acest proces.

Competențele transdisciplinare ale disciplinei au fost proiectate ținând cont de echilibrul dintre dimensiunea cognitivă, metodologică, comunicativă, socială, valorică etc. Ele vizează principalele categorii de cunoștințe, capacități și atitudini ce se structurează prin studierea disciplinei date. Au și ele un grad înalt de generalitate și complexitate, se definesc și se formează pe durata unei trepte de învățământ.

Competențe specifice (de audio-vizualizare, de reflecție, de interpretare, de creație) ale disciplinei se definesc pe obiecte de studiu, ele sunt derivate din competențele generale, fiind etape în dobândirea acestora. În cazul educației coregrafice, fiecare din competențele specifice se referă la câte un compartiment din curriculum.

Ca finalitate, competența artistică a studenților-profesori de dans, care stimulează formarea valorilor artistice, se constituie (trebuie să se formeze) ca rezultat al studiului și al *Incursiunilor în opera coregrafică* ce se integrează în contextul formării profesionale. Valorile artistice obținute prin educație, care sintetizează valorile apropiate cu cele create/altoite de individ pe fondul său genetic, reprezintă *identitatea* acestuia [3, p.108; 85, p.99].

În concluzie, menționăm că formarea valorilor artistice la studenții-profesori de dans se caracterizează prin următoarele particularități:

- posedarea aptitudinilor și atitudinilor specifice, însușiri specifice artei coregrafice, gândirii creatoare, ajungând mai repede la idei și principii noi pentru sectorul lor de activitate sau la idei și principii noi pentru știința și cultura națională sau mondială;
- descoperirea noilor relații între obiecte și fenomene, noi metode sau procedee de investigație sau de producție, realizarea formelor artistice noi etc.;
- descoperirea lucrurilor deja cunoscute pentru artă, dar pe care ea le dobândește pe cale independentă (în sens individual-psihologic);
- găsirea rezolvării unei probleme de creație pe o cale diferită decât cea care a fost prezentată de către profesor în clasă, chiar dacă modul de rezolvare găsit de student nu este nou pentru știință;
- reflectarea realității prin intermediul unor imagini concret senzoriale, cu ajutorul senzațiilor, percepțiilor, reprezentărilor, prin imagini abstracte, create cu ajutorul limbajului artistic;
- fixarea rapidă a imaginii vizuale a desenului și a pașilor de dans, aprecierea din punct de vedere artistic, având abilitatea de a monta o lucrare coregrafică, acestea fiind premisele necesare pentru reușita în activitatea artistic-coregrafică;
- valorificarea aptitudinilor specifice prin exersare, prin antrenament permanent, perfecționându-și abilitățile prin exercițiu.

2.2. Delimitări ale conexiunii cursurilor de instruire coregrafică în formarea valorilor artistice

Formarea valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică reprezintă un subiect actual, de natură inovativă în științele pedagogice, unde „valoarea devine cu adevărat valoare abia atunci când este receptată ca atare de către un subiect, iar subiectul educat își poate consolida identitatea prin însușirea unei valori doar cu condiția ca valoarea respectivă să fie acceptată de el ca pe o achiziție personală, nu ca pe un corp străin care i se implementează în conștiință” [82, p. 223]. În plus, există o necesitate de a regândi și corecta, de a schimba opiniile cu privire la rolul, funcțiile, scopul și obiectivele sistemului de predare studenților instituțiilor de învățământ pedagogic, adecvate realităților moderne și perspectivelor de dezvoltare.

Schimbările ce au loc în societate tot mai mult accentuează impactul valorilor asupra dezvoltării personalității. Generalmente, valorile reprezintă comportamente, în mod personal, evaluative față de problemele curente de viață, cele legate de conduitele semenilor și cele privind munca, activitățile și produsele personale, inclusiv creative, stilul și valoarea lor. De fapt, toate

valorile sunt create de om/individ prin referirea la mediul înconjurător și la *Eu*-l său, fiind condiționată de motivația personală.

După cum am stabilit, educația coregrafică reprezintă *procesul dirijat de formare a competențelor de comunicare artistică și de creare a imaginii artistic-coregrafice la studenți în instituțiile de învățământ superior pedagogic*. Fiind una din principalele căi de a potența resursa pe care o are omul din plin: *creativitatea individuală, inteligența și sănătatea fizică*, educația coregrafică pune accentul atât pe acțiunea de formare continuă, cât și pe cadrul ideatic pe care o susține *cultura*. Ideea fundamentală a actualului concept de educație coregrafică constă în faptul că imaginea artistic-coregrafică este rezultatul actului de creație și, concomitent, metodă de instruire. Pentru că imaginea se află într-o relație intimă cu gândirea, element specific ființei umane/studentului-profesor de dans și pentru că filosofia practică are ca scop cunoașterea de sine în contextul în care imaginea motivează individul să gândească propriu-zis activitățile intelectuale, aceasta influențează modul de reprezentare, de gândire, dă sens lucrurilor și comunică date despre lumea din jurul nostru.

Din perspectivă filosofică, opera coregrafică solicită o interpretare estetică. Aname conduita estetică l-a determinat pe om să cerceteze ceea ce crea el în domeniul *frumosului*, deci să execute o analiză estetică a produselor sale cu *valoare artistică*. Unul din principiile de care trebuie să ținem seama în aprecierea operei coregrafice reprezintă necesitatea de a înțelege diferențele cultural-coregrafice dintre diverse etape istorice pe care le-am descris în capitolul 1. Deoarece arta coregrafică și creația coregrafică sunt fenomene ce se petrec în cadrul istoriei și aparțin unei anumite culturi, nu se poate vorbi despre ele într-un mod abstract.

Valoarea incontestabilă a educației coregrafice constă în: trăirea dansului drept chintesență a actului coregrafic; cultura coregrafică ca finalitate a educației coregrafice; principiul tematismului în traseul de realizare a curriculumului; lecția de educație coregrafică ca formă de activitate (creație) coregrafic-pedagogică, concepută în baza principiilor dramaturgiei coregrafice (teatrale); sistemul activităților coregrafic-didactice ale studenților ca produs derivat din cele patru forme de activitate coregrafică: creație – interpretare – audio-vizualizare – analiză. Formarea atitudinii pozitive a studentului/ individului față de lumea înconjurătoare și față de oameni, cultivarea propriei viziuni artistice, formarea convingerilor față de promovarea folclorului autentic, formarea spiritului de continuitate a tradițiilor populare [97], dezvoltarea și completarea performantă a patrimoniului cultural cu noi opere coregrafice autentice etc., reprezintă lista valorilor artistice prioritare.

Pedagogia (instruirea) coregrafică tradițională, centrată pe conținuturi, tratează valoarea în conformitate cu „ceea ce comportă imanent materiile predate-învățate-evaluate, aceasta (valoarea) putând fi transmisă prin efort intelectual, afectiv și psiho-motor celui educat” [28, p. 47]. Una din activitățile de bază ale ființei umane, prin intermediul căreia are loc asimilarea experienței, încadrarea în societate, explorarea necunoscutului și adaptarea la mediu, este educația coregrafică.

Din anul 2009, în cadrul Uniunii Europene, Parlamentul European a introdus o decizie în Studii Artistice care conținea următoarele recomandări: educația artistică ar trebui să fie obligatorie la toate nivelele școlilor; predarea artelor ar trebui să folosească cele mai noi tehnologii de informare și comunicare; predarea istoriei artei trebuie să implice întâlnirile cu artiștii și vizitele la instituții de cultură. Pentru a putea fi monitorizat progresul acestor aspecte, Uniunea Europeană a chemat la o mai mare supraveghere și la coordonarea educației artistice la nivel european, cuprinzând impactul predării-învățării artelor asupra competențelor tinerilor în UE [44, p. 8].

Profesorii care predau disciplinele artistice în general, și educația coregrafică în particular, joacă un rol esențial în dezvoltarea abilităților creative ale tinerilor și elevilor. Studiul recent despre impactul culturii asupra creativității (KEA Afaceri Europene 2009) [Ibidem] a identificat formarea profesorului ca fiind un domeniu principal care trebuie să fie optimizat pentru a genera un mediu de învățare creativ în instituții de învățământ. Astfel, instruirea, în viziunea lui Л. С. Выготский, constă în faptul că fiecare activitate respectă următoarele principii:

- învățarea și dezvoltarea reprezintă o activitate colaborativă, socială;
- zona proximei dezvoltări poate servi drept ghid pentru proiectarea curriculară și planificarea lecțiilor;
- învățarea trebuie realizată în context semnificativ și nu trebuie să fie separată de cunoașterea pe care studenții o realizează în lumea reală;
- experiențele din viață trebuie relaționate cu experiența școlară a elevului/studentului.

Spiritul continuității, fiind unul din principiile de bază ale tradițiilor, se caracterizează prin aceea că fiecare treaptă de învățământ finalizează cu pregătirea studentului pentru nivelul treptei următoare, fiind orientată spre conținutul și tehnologiile de bază, tipice ciclului succesiv. De aici și importanța spiritului de continuitate a tradițiilor populare în realizarea procesului de predare-învățare a *Dansului folcloric* la studenții de la specialitatea *Dans*, fiind identificate punctele comune și asemănările fundamentale ale celor două cicluri de învățământ superior. *Dansul clasic*, ca gen al artei coregrafice și ca disciplină de studii, fiind fundamental în ierarhia cursurilor de instruire în cadrul specialității *Dans popular și clasic*, reprezintă un factor și o modalitate de

educație artistică a studenților-profesori de dans [5, p. 11]. La fel, *Dansul modern* reprezintă disciplina care influențează formarea competențelor specifice, în special a competențelor artistice, prin stimularea creativității, competitivității și a sensibilității spirituale ale studenților, în cadrul învățământului superior. Toate aceste trei cursuri au atât metode general-didactice clasice de predare (*demonstrarea, explicația, exercițiul, povestirea, conversația și problematizarea*), cât și metode unice, cum ar fi:

- *Metoda auditivă* (conține explicarea mișcărilor, pașilor de dans, pozițiilor etc.);
- *Metoda vizuală* (ilustrează efectiv sau perceptibil exercițiile, mișcărilor, pașii de dans etc.);
- *Metoda cinetică* (presupune executarea/interpretarea de către student/interpret).

În cadrul unei grupe de studenți cu caractere diferite și pregătire fizică variată, cele trei metode/tehnici de predare trebuie să fie asortate, în scopul de a satisface atât necesitățile auditive și vizuale ale studenților, cât și pe cele de a experimenta de sine stătător.

Demonstrarea figurilor și a pașilor de dans trebuie să fie efectuată doar printr-o ilustrare exactă, atât timp cât predarea doar prin explicații, adică prin *metoda auditivă*, poate degenera calitatea perceperii și a executării exercițiilor sau a mișcărilor propuse de către profesor. Atât *Dansul folcloric, Dansul clasic, cât și Dansul modern* sunt dansuri predate pe etape, unde metoda esențială de predare este însuși profesorul și muzica/materialul muzical. De asemenea, în cadrul cursurilor de instruire coregrafică sunt utilizate și alte mijloace de predare care sunt secundare, însă recomandate pentru procesul de studii, acestea fiind: materiale ilustrative (cărți, poze, filme, diapozitive etc.); tablă (pe care este posibil de notat numele dansului, proveniența sa, coregraful etc.) și CD-uri/stick cu muzică/ (chiar dacă acestea nu sunt considerate mijloace de predare în adevăratul sens al cuvântului).

Pentru evaluarea rezultatelor obținute de către studenții-profesori de dans în cadrul cursurilor *Dans folcloric, Dans clasic și Dans modern*, trebuie să se aplice probe care să fie agreabile pentru a evalua: performanțele atinse de studenții-profesori de dans în formarea competențelor prevăzute de curriculum și specificate în matrice și în descriptorii de performanță; gradul de însușire a conținuturilor de învățare prevăzute în curriculum [5]. La selectarea probelor de evaluare trebuie să se stabilească:

- competențele și conținuturile care se evaluează;
- obiectivele de referință și descriptorii de performanță corespunzători;
- tipurile de itemi adecvați obiectivelor evaluate;
- modul de evaluare care se va aplica.

Evaluarea cunoștințelor coregrafice și despre dans poate fi realizată prin aplicarea unui șir de forme și metode, precum: probe practice, probe orale, probe scrise, observarea sistematică a comportamentului studentului-profesor de dans în timpul rezolvării sarcinilor: investigația, proiectul, portofoliul etc. Procesul de formare continuă a aspectului valoric, prin practicarea *Dansului folcloric, clasic și modern*, și formarea/dezvoltarea valorilor artistice influențează formarea *culturii* „ce reprezintă un ansamblu de valori constituite ca modalități specifice umane de reacție proiectivă, atitudinală, preferențială vis-a-vis de lume” [96, p. 87-88] (Figura 2.6.).

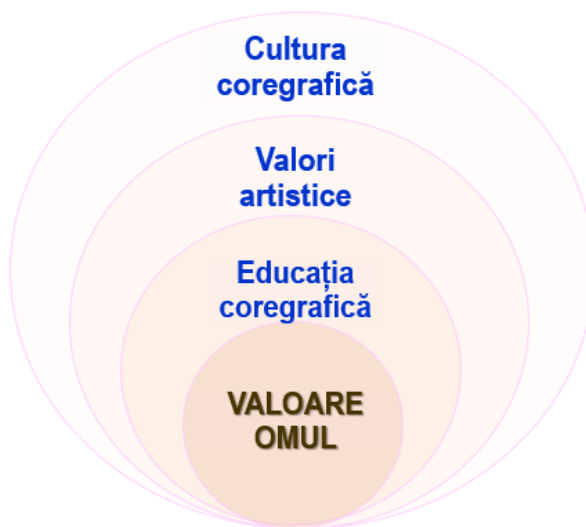

Figura 2.6. Conceptul valoric al omului în interdependența valoare - cultură

Termenul *cultură* provine din latinescul *cultivare* și are o istorie milenară. Această entitate, după O. Drimba, „înglobează în sfera ei atitudinile, actele și operele limitate – ca geneză, intenție, motivare și finalitate – la domeniul spiritual și al intelectului” [41, p. 65]. T. Vianu [109] și L. Blaga [17] menționează că termenul *cultură* definește identitatea națională a românilor, cultura fiind mediu și factor de prosperare individuală și națională, de avansare în universalitate. Prin cultură, afirmă V. Pârvan, se poate afla „rostul omenirii și al mersului ei”, cultura oferă suficiente probe pentru înțelegerea faptelor umane „după adevărata lor valoare”, de aceea un popor își poate cuceri locul și defini rolul în istoria universală numai prin cultură și forța sa de creație [Apud 74, p. 49].

Cultura reprezintă o moștenire ce se transmite cu ajutorul codurilor de comunicație specifice cum sunt gesturile ori cuvintele, scrisul și artele, mass-media (presa, radioul, televiziunea), media interactivă (telefonul). În același fel se transmit gesturile, ritualurile, cunoștințele teoretice, normele abstracte, religia. Cultura poate fi însușită prin diverse forme ale memoriei subiective (reflexe, cuvinte, imagini), dar și prin intermediul memoriei obiective (obiecte, peisaje, cărți, numere, reguli). Educația artistică și estetică, prin urmare, inclusiv

formarea studenților-profesori de dans prin instruirea coregrafică, nu constă în tehnologizarea instruirii artistice, precum s-a procedat tradițional secole de-a rândul, ci în dezvoltarea receptării–imaginației–gândirii–creației artistice a educabililor, căci numai astfel studenții de la specialitatea *Dans* pot deveni cu timpul *homo aestheticus*, adică oameni care trăiesc artistic-estetic, deci și-au creat cea de-a doua existență spirituală prin definiție – existența metafizică.

Din multitudinea ideilor lansate, referitoare la instruire și coregrafie, sesizăm incontestabilul fapt că atât educația, cât și coregrafia constituie o realitate inevitabilă a existenței și formării continue a studentului de la Facultatea *Științe ale Educației și Informatică*, catedra *Pedagogie Preșcolară, Educația fizică și Dans*, specialitatea *Dans* din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”.

Esențe conexionale ale dansului folcloric/ clasic/ modern. Arta coregrafică, la general, și dansul folcloric, în particular, reprezintă o componentă indispensabilă a unei pedagogii interactive, care valorizează dispozițiile și creativitatea studenților, unde atât emisfera stângă, cât și cea dreaptă se cer a fi antrenate. Emisferele cerebrale ale unei persoane vizează afectivitatea și spontaneitatea creativă, „există deci între ceea ce este artistic și ceea ce este cerebral o complicitate ale cărei efecte pot fi considerabile” [127, p. 149]. Astfel, procesul de formare și de asimilare a valorilor artistice, după cum afirmă psihologii din domeniul artelor, este determinat, în mare parte, de actul creativ al interpretului/spectatorului coregrafic și este direct subordonat etichetei „înaltei culturi/înaltei spiritualități”.

Dezvoltarea și completarea performanță a patrimoniului cultural cu noi opere coregrafice autentice, formarea convingerilor față de promovarea folclorului autentic, formarea spiritului de continuitate a tradițiilor populare, concomitent cu dezvoltarea expresivității artistice, a virtuozității, a limbajului plastic și nu, în ultimul rând, a limbajului național reprezintă repertoriul de formare a valorilor artistice în procesul de instruire coregrafică în cadrul învățământului superior pedagogic. Formarea și dobândirea unor competențe specifice – valori artistice, printre care și *expresivitatea artistică*, de către studentul-profesor de dans, reprezintă scopul absolventului ciclului I a specialității „Dans”, care aspiră să se integreze eficient în domeniul coregrafiei și în societatea actuală, în concordanță cu noile cerințe.

Formarea unor abilități practice ale dansului folcloric și dobândirea unor competențe artistice obținute în urma studierii cursului „Dans folcloric” are menirea să eficientizeze activitatea profesorilor de dans, în vederea atingerii și obținerii unor rezultate considerabile în practica profesională.

Dansul clasic (din latină: *Classicus* exemplar) este o disciplină fundamentală într-o școală coregrafică, cu atât mai mult într-o instituție universitară cu profil de dans, care are un rol principal în pregătirea profesională a viitorilor profesori de dans, de la specialitatea *Dans clasic și popular*. Învățarea elementelor din dansul clasic implică nu doar dobândirea cunoștințelor practice, teoretice, psihomotrice, ci și dezvoltarea abilităților intelectuale și a valorilor artistice la studenți. Capacitatea de a înțelege muzica, de a transmite mesajul și de a se mișca în mod expres, de a se implica în creativitatea artistică combinată cu capacitatea de a simți conținutul muzicii, constituie expresia/ artistismul. Experiența pentru iluminarea și construirea unui sens legat de existența indivizilor reprezintă formarea artistică [104, p. 15]. Profesorul de dans trebuie să se ocupe de factorii: dansul și personalitatea studentului, trăsăturile, aspirațiile și abilitățile lui.

Repertoriul clasic este principalul mijloc de educare și dezvoltare a studenților-viitoare cadre didactice, și el trebuie să fie diversificat în ceea ce privește conținutul, forma, stilul și textura. Este important ca repertoriul clasic să permită cadrelor didactice să desfășoare, în mod sistematic, consistent și cu răbdare instruirea, conducând la dezvoltarea eficientă și naturală a abilităților de dans și a valorilor artistice la studenți. Predarea-învățarea-evaluarea este specifică, astfel forma inițială de instruire este activitatea practică și apoi cea teoretică, care contribuie la dezvoltarea cuprinzătoare a studenților. Dezvoltarea abilităților psihomotrice, prin dansul clasic, influențează dezvoltarea generală, intelectuală și emoțională a studenților. La disciplina de dans clasic se învață limbajul coregrafiei prin care studentul se poate exprima: „pentru a stăpâni abilitățile performante ale dansului clasic, este necesar să-i facem să-și cunoască și să-și stăpânească natura, mijloacele de exprimare” [Apud 101, p. 513].

Fiecare student de la specialitatea *Dans clasic și popular* trece „testul” clasicilor – subiectul principal în pregătirea profesională a unui profesor de dans, care în viitor îi permite să devină cadru didactic organic nu numai în repertoriul clasic, ci și în producții, coregrafi moderni etc. „Tehnica Vaganova este o astfel de temelie, desigur că adaptată la condițiile și specificul specialității pedagogice a dansului, încât este posibilă construirea pe viitor a unei construcții profesionale de orice stil, de la clasic la modern” [134, p. 10]. „ABC-ul dansului clasic” (1983), autor H. Базарова, definește condițiile indispensabile pentru înțelegerea dansului clasic – eversiunea picioarelor, pasul mare de dans, flexibilitatea, stabilitatea, rotirea, grația, saltul înalt, controlul liber și plastic al brațelor, coordonarea precisă a mișcărilor și, în sfârșit, rezistența și forța [132, p. 13].

Construcția lecției este aceeași atât pentru primul semestru, cât și pentru semestrele ulterioare, singura diferență fiind aceea că în primul semestru mișcărilor sunt efectuate separat și în

combinații simple. Lecția zilnică de dans clasic constă în exercițiile la bară și exercițiile în mijlocul sălii, care sunt împărțite în exerciții și *adagio* (o combinație dintre pozele și pozițiile dansului clasic, *allegro* (sărituri) și exerciții pe *pointe* (clasa feminină).

Este cunoscut faptul că *expresivitatea* este una din caracteristicile definitorii pentru toate genurile de artă, fie spațiale, temporale sau spațial-temporale. Conceptul de *expresivitate* este abordat în sens unic de fiecare tip de artă individual, atât din punct de vedere filosofic, cât și cultural sau istoric, fiind un punct important de reflecție artistică și figurativă. *Expresivitatea artistică* reprezintă una din caracteristicile limbajului corporal în arta coregrafică, fiind o formă de comunicare conștientă (prin intermediul gesturilor) și/sau inconștientă (prin intermediul expresiei, redată la nivelul mimicii și a posturii corporale). Conform *Dicționarului de artă*, *expresivitatea* reprezintă o caracteristică a operei de artă care se referă la modul viu, clar, elocvent, sugestiv, în care sunt puse în evidență „informațiile” de natură plastică, emoțională și ideatică, semnificația lor și „mesajul” creatorului. În principiu, *expresivitatea* este implicită și indispensabilă oricărei opere de artă. Există, totuși, stiluri, curente și artiști în operele cărora *expresivitatea* dobândește un caracter programatic, urmărind accentuarea în intensitate a limbajului de forme, dar, în paralel, și a experienței interioare care constituie substanța de viață a operei [24, p. 174].

Conform teoreticianului rus В. Власов, *expresivitatea* este „[...] un grad (nivel) calitativ al percepției ideii de imagine. În creația artistică este prezentă *expresivitatea artistică*, care, într-o anumită măsură, se realizează prin mijloace specifice de exprimare, la fel ca expresia” [135, p. 48].

Expresivitatea artistică în arta coregrafică, conform opiniei lui П. Долгушин, este într-o interrelație cu dezvoltarea personalității: „Dansul este un mijloc de exprimare a emoțiilor, a energiei cinetice, a mișcărilor asociative, a experienței spirituale, a inducțiilor ritmice, unde toate aceste componente nu sunt altceva decât tendințe, stilistică, estetică și simțul timpului” [136, p. 12]. În lumea dansului este cunoscut postulatul: *corpul care gândește*. Doris Humphrey spunea: *mișcarea este esența – limbajul dansului și cel mai important principiu. Persoana care se simte atrasă de dansul profesionist este eminentemente non-intelectuală, ea gândește cu mușchii, îi place să se exprime prin intermediul corpului, nu al cuvintelor* [121]. Corpul în dans devine efectul discursului organizat de profesori, coregrafi, critici și analiști ai mișcării, ceea ce semnifică de fapt, *limbajul plastic*. Învățarea *limbajului dansului clasic* implică dezvoltarea conștientizării, cu claritate și precizie, a diferitelor mișcări atât ca tehnică, cât și ca implicare emoțional-interpretativă și stabilirea distribuției efortului necesar pentru realizarea optimă a mișcărilor.

Atât individualitatea, cât și talentul nu pot fi supuse procesului de instruire, însă ele pot fi expuse dezvoltării. Pe lângă faptul că studentului îi este atribuită solicitarea de a stăpâni tehnica perfectă, gestul, expresiile faciale, muzicalitatea și multe altele, el, de asemenea, are necesitatea de a dezvolta creativitatea, memoria, imaginația, atenția și de a-și îmbogăți limbajul corporal. Absolut necesară și utilă este acordarea unei atenții deosebite de dezvoltare a componentei de *expresivitate artistică* în cadrul procesului de instruire a studenților (viitori profesori de dans) la etapa incipientă, adică în primul an de studii la ciclul I. Aceasta contribuie la educarea virtuozității, eleganței, creativității, esteticului, plasticității și expresivității mișcărilor combinate, totodată, cu ritmul și mesajul emoțional-motric, toate exprimate în baza percepției mijloacelor de expresivitate ale combinațiilor din dans clasic, folcloric sau modern.

În conformitate cu conceptul teoretic al cercetării, activitatea artistică se realizează/ poate fi realizată la nivelul percepției artistice a operei coregrafice, la nivelul asimilării și interpretării operei coregrafice, la nivelul creării și montării operei coregrafice proprii. Menționăm că pregătirea artistică a studenților-profesori de dans se făcea sistematic în cadrul disciplinei: *Dans clasic* prin:

- repetarea de secvențe de expresivitate de mai multe ori;
- execuții de transpunere în rol, interpretarea personajului;
- exerciții de mimică și pantomimă;
- exerciții de exprimare plastică pe o linie melodică;
- respectarea ritmului, identificarea lui;
- exerciții cu elemente plastice și abstracte din dansul clasic;
- exerciții de comunicare artistică cu partenerul de dans și cu cei din curs/formație;
- comunicarea cu publicul, transmiterea mesajului, a stării create în dans, captarea spectatorului în povestea dansului;
- combinații și structuri muzicale, în diferite tempouri, indentificarea lor.

Cercetătorii din domeniul artei coregrafice, atribuind un rol variat muzicii în calitate de element al artei coregrafice, remarcă importanța acestuia împreună cu componenta coregrafică și, prin urmare, necesitatea unei lucrări/opere coregrafice cu material muzical, alfabetizarea muzicală elementară. Considerăm că utilizarea mijloacelor ce vizează expresia corporală a studenților-profesori de dans, determină formarea aptitudinii speciale de a comunica plastic și expresiv prin gest, postură, mimică și mișcare corporală diferite idei, mesaje compoziționale, în concordanță cu acompaniamentul muzical. Realizând o caracteristică generală, F. Levieux [123, p. 25] consideră că dansul trebuie să aibă următoarele variabile de diversificare, împărțite în patru clase și anume:

- 1) corp – spațiu – timp;
- 2) realizarea expresiei prin accentuări;
- 3) căutarea de expresii variate;
- 4) prezentarea pentru public.

Pentru variabilele de diversificare avem următoarea clasificare:

- 1) mobilizarea segmentară;
- 2) orientarea în spațiu, care vizează:
 - posturile/pozițiile corpului;
 - modalitățile de deplasare;
 - dinamismul mișcărilor;
 - ritmul;
 - evidențierea unor aspecte ale mișcării;
 - formarea grupurilor expresive;
 - sunete, obiecte;
 - emoții, sentimente, senzații;
 - personaje, situații;
 - dans, mimă, voce;
 - compoziții motric-artistice.

Între muzică și mișcare trebuie să existe o corelație totală exprimată prin:

- contrastul mișcărilor în acord cu tempoul, ritmul și accentele muzicale;
- abilitatea de exprimare a caracterului și răspunsul emoțional al muzicii prin mișcări (limbaj corporal).
- În cazul expresivității corporale, aceasta se caracterizează prin:
 - sinteza de forță, frumusețe și eleganță a mișcărilor în compoziția coregrafică;
 - participarea tuturor segmentelor corporale în mișcare (cap, umeri, trunchi, mâini, brațe, picioare);
 - expresia facială, ce trebuie să transmită tema muzicii și mesajul compoziției coregrafice;
 - continuitatea mișcărilor, fără întreruperi sau opriri nejustificate.

Astfel, *expresivitatea artistică* în arta coregrafică se bazează pe emoționalitatea interpretului/dansatorului, reprezentată prin plasticitatea mișcărilor și expresia feței sale în conformitate cu conținutul imaginii unde esența este emoția versată a dansatorului. Transmiterea non-verbală a conținutului trece prin instrumentul interpretului/dansatorului, adică corpul său. Într-o lucrare/operă coregrafică nu este atât de substanțială cunoașterea „setului” de pași sau a

posturilor corpului, potrivite cerințelor coregrafului, cât intenția sa pe care dansatorul/interpretul trebuie să o exprime prin expresivitatea artistică (emoții, expresii faciale, pantomimă), astfel încât spectatorul să înțeleagă măiestria unui dans sau complotul unui spectacol coregrafic.

Teoria este cea care a influențat *dansul modern*, afirmând că arta dansului este expresia sau transferul prin mișcările corpului, a experiențelor emoționale pe care individul nu le poate exprima prin mijloace raționale sau intelectuale [39]. Mișcările unui interpret/dansator de dans modern sunt efectuate intenționat, astfel încât să poată transmite stări care, la rândul lor, dețin/pot deține abilități de a deduce stări din spatele mișcărilor dansatorului [Ibidem]. Toate aceste mișcări sunt bazate pe tehnica dansului modern (*par terre, de mijloc și de sus*). Dansul modern include anumite direcții și anume:

- dans scenic (dans-show, modern, balet, acrobație, pantomimă, dans popular-etnic, jazz, step);
- dans de estradă (hip-hop, disco, electric-boogie, break-dance, disco-show etc.);
- dansuri de perechi (merengue, salsa, mambo, tango argentinian, swing).

Pentru instruirea dansatorilor se aplică diverse metode (clasice și originale). Derularea programului de încălzire a studentului/dansatorului este partea necesară și introductivă în cadrul orelor de *Dans modern*, indiferent de metoda și felul cum va derula lecția. Executarea demonstrațiilor de dans modern facilitează procesul de predare-învățare a dansului, practicând, deseori, metoda implicării doritorilor de a demonstra ideile proprii, deoarece fiecare student/dansator este unic, având idei și imaginație diversă care ar contribui extrem la întregirea și armonizarea dansului de orice gen. Fără a exclude importanța tehnicii dansului modern este atrasă o atenție sporită asupra acestui fapt prin: dezbateri, argumentări, demonstrații și, în final, prin evaluarea și cizelarea exhaustivă a ideilor proprii. În acest context, se profilează următorul pas, care este unul fundamental în procesul de instruire coregrafică – monitorizarea studentului-profesor de dans. O importanță majoră în procesul de instruire coregrafică are analiza evoluției și progreselor înregistrate de studenți în procesul de instruire a disciplinei *Dans modern*, în funcție de performanțele individuale și intențiile exprimate. Astfel, cea mai dificilă și agreabilă, în același timp, etapă este cea de evaluare a studentului, unde are loc aplicarea instrumentelor de evaluare colectivă, individuală și înregistrarea rezultatelor în urma evaluării.

Caracterul instruirii coregrafice impune o tratare specifică a metodelor de evaluare, fiind stabilite două grupe de metode de evaluare a disciplinelor coregrafice *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern*, anume: metodele directe și intuitiv-indirecte. Or, pe lângă modalități de evaluare „obiectivă”, directă, care se aplică în mod special la aprecierea aspectului informativ-instructiv al procesului de învățare (cunoștințe, aptitudini coregrafice etc.), se folosesc pe larg și metode

indirecte, tangențiale, intuitive, care se aplică la determinarea aspectului formativ-educativ (atitudini, interese, cultura coregrafică etc.). Probele aplicate la evaluarea cunoștințelor coregrafice pot fi realizate prin următoarele forme și metode: probe practice, probe orale, probe scrise, joc didactic, observarea sistematică a comportamentului studentului în timpul rezolvării sarcinilor: investigația, proiectul, portofoliul etc.

Dobândirea de **competențe artistice** pentru genurile de dans clasic, folcloric, modern reprezintă specificul procesului educațional care a stat la baza formării specialiștilor profesori de dans. Competențele artistice implică:

- dezvoltarea capacității de receptare și înțelegere a limbajelor artistice;
- dezvoltarea și cultivarea imaginației creatoare;
- cultivarea sensibilității și a creativității artistice;
- educarea și cultivarea ritmicității și a muzicalității (competențe artistice ce impun existența unui ritm, a unui tempo sau măsură de dans);
- dezvoltarea expresivității, comunicării gestuale, comunicării nonverbale – care întregesc componentele psiho-pedagogice ale dansului;
- educarea esteticii corporale și esteticii motrice;
- formarea și dezvoltarea unei culturi estetice pluridirecționale și deschise;
- cultivarea atitudinii de respingere și izolare a nonvalorilor, cultivarea bunului gust;
- prețuirea adevăratelor valori: etice, culturale, morale, spirituale;
- formarea și perfecționarea unor calități moral-volitive;
- formarea unor capacități valorizatoare autonome și responsabile;
- prețuirea și punerea în valoare a patrimoniului estetic național și internațional;
- dezvoltarea sensibilității pentru cultura motrică estetică autentică;
- dezvoltarea interesului pentru compoziție coregrafică și interpretare;
- antrenarea abilității de a ști teoretic și metodic dansul și semnificația acestuia;
- asimilarea posibilității de a executa, la înalt nivel artistic și tehnic, coregrafia dansului;
- dezvoltarea deprinderii individuale de a trăi în armonizare cu ceilalți, socializare și empatizare.

Necesitatea de actualizare a abordărilor axiologice a formării valorilor artistice la studenți, în procesul instruirii, se datorează necesității creării condițiilor pentru formarea unui sistem de valori umaniste unificat ca bază a viziunii asupra lumii studenților moderni.

Particularitățile formării valorilor artistice la studenți în conexiunea cursurilor de dans.

Identificarea reperelor valorice, dezirabile sau/și recomandate pentru un anumit scop stă la baza conceperii *referențialului valoric*, dacă vorbim de planul proiectiv, condiționând asimilarea

unor valori anumite. Astfel, formarea personalității umane, prin crearea și valorificarea noilor oportunități, inclusiv a aspectului profesional, a putut fi motivată și dinamizată de conceperea unui referențial valoric. După cum afirmă cercetătoarea Irina Gîncu în lucrarea sa, referențialul valoric profesional reprezintă „un sistem de valori pe care se bazează activitatea profesională și care asigură îndeplinirea factorilor profesionali” [51, p. 84], fiind privit ca un sistem structurat de indicatori de bază, căruia se circumscrie, în plan actual, procesul de formare profesională. Circumstanțele diversității culturale și ale globalizării impune constituirea unui referențial valoric ca sistem structurat de indicatori de bază căruia se circumscrie, în plan real, procesul de formare profesională. Necesitatea construirii referențialului valoric este o cerință indispensabilă procesului de formare a profesorului de dans. Referențialul valoric este un element de structură-cheie al cadrului de referință din domeniul de formare a profesorului de dans. În sensul general, referențialul determină dimensiunile, componentele și conținuturile secțiunii de formare a profesorului de dans. Autoarea Irina Gîncu menționează că *referențialul valoric profesional*, format din *integritate, responsabilitate, obiectivitate și corectitudine, respect și toleranță, creativitate, diligență, comportament civic, empatie* sunt specifice domeniului de formare *Științe ale Educației*, în care se încadrează plenar și instruirea coregrafică [50, p. 27].

Un alt aspect ce determină, în mare parte, particularitățile formării valorilor artistice la studenți este cel *procesual*, care poate fi analizat din patru perspective: a noilor educații, a filosofiei, a educației postmoderne și din perspectiva tehnologică/ instrumentală/ acțională. Anume această abordare presupune: axarea procesului educativ pe cel ce învață; utilizarea metodelor active/interactive; centrarea pe formarea atitudinilor; axarea pe creativitatea și producerea de noi valori și aspecte; fixarea pe contexte și situații reale din viață; centrarea pe interconexiunea sistemelor de valori etc. Analizând literatura de specialitate cu referire la noile educații a autorilor C. Cucoș [32], T. Callo [58], Vl. Guțu [55], M. Hadîrcă [58] etc. putem deduce următoarele premise:

- formarea valorilor artistice prin intermediul artelor face parte din conceptul educației prin valori și pentru valori;
- educația prin valori și pentru valori se încadrează în structura *noilor educații*.

Pentru ca instruirea coregrafică să se realizeze eficient este nevoie să se respecte anumite *condiții psihopedagogice*. Ansamblul măsurilor necesare ce contribuie la formarea eficientă a valorilor artistice la studenți în procesul educației coregrafice reprezintă acele condiții psihopedagogice necesare care includ: *condiții generale, condiții didactice, condiții specifice*, unde fiecare se caracterizează printr-o anumită regulă de desfășurare. *Condițiile generale* sunt

climatul psihologic pozitiv, axarea pe abordările psihologice și pedagogice fundamentale. *Condițiile didactice/ educaționale* ale învățării la studenți sunt modelul pedagogic de învățare la studenți, strategiile de învățare la studenți. *Condițiile specifice* ale învățării depline la studenți includ proiectarea unor activități cu caracter psihologic orientate spre particularitățile individuale ale studentului; conexiunea activităților specifice cu cele generale și educaționale.

Principiile metodologice de formare a competențelor coregrafice se deduc din principiile specifice pedagogiei generale: artistic-estetice, didactice, educativ-didactice la fel ca în cazul competențelor muzicale formate în cadrul educației muzicale. Procesul de reconvertire și de raționalitate a acestor principii, în acțiunea educativ-didactică, în principii specifice educației muzicale, iar în cercetarea noastră, în cazul instruirii coregrafice, este menționat și analizat în lucrările savantului D. Kabalevski [49, p. 44]. Pentru realizarea cât mai eficientă a obiectivelor instruirii coregrafice, la ciclul I (Licență), se propune ca procesul instruirii să fie axat pe următoarele principii specifice educației coregrafice:

- *principiul conexiunii teoriei cu practica* – asigură îmbinarea, în activitățile de educație coregrafică, a actului de însușire a cunoștințelor teoretice cu actul de formare a priceperilor și deprinderilor practice în baza cunoștințelor teoretice;
- *principiul unității dintre senzorial și rațional* – exprimă necesitatea studierii operelor de artă coregrafică, prin intermediul simțurilor, cunoașterea senzorială a imaginilor artistice (coregrafice), reper pentru facilitarea înțelegerii particularităților operei de artă coregrafică, a cunoașterii logice, raționale;
- *principiul percepției globale, unitare a formei și conținutului operei de artă* – asigură perceperea operei de artă coregrafică în integritatea formei și a mesajului, formarea capacității de pătrundere în mesajul operei prin intermediul formei; denotă necesitatea conexiunii aspectelor formale și de conținut în receptarea operei de artă coregrafică;
- *principiul educației artistice în baza valorilor autentice* – implică folosirea la activitățile de dezvoltare a percepției artistice a operelor valoroase, de o anumită tradiție culturală națională și universală (e necesar ca studenții să perceapă, prin comparație, și opere false, kitsch-uri – pentru cultivarea unei atitudini corecte față de valorile artistice);
- *principiul unității percepției și creației* – presupune instruirea fiecărei teme din curriculum, prin conexiunea mai multor genuri de activitate: examinarea materialului didactic, vizionarea spectacolelor coregrafice, audierea muzicii sau lectura unor texte corespunzătoare subiectului sau perioadei istorice studiate, executarea lucrului practic, analiza colectivă și individuală a lucrărilor/ toate grupate optim, în fiecare caz aparte, pentru formarea competențelor;

- *principiul etnocultural* – exprimă interferența artei profesionale, artei populare și a celei religioase. Funcționarea lui asigură păstrarea și transmiterea generațiilor viitoare a unor valori spirituale și materiale create de-a lungul veacurilor.

Analizând mecanismele procesului de receptare, ținem cont și de următoarele considerații de principiu: procesul de receptare artistică „reprezintă o formă specifică a activității umane, deoarece, așa cum a demonstrat psihologia percepției, nu există în acțiunea umană receptare fără activitate. Mai mult, forma însăși a receptivității este activitatea”, susține V. Mașek [66, p. 240]. În procesul percepției/receptării operei de artă coregrafică, forma principală a activității este interpretarea. Conform *Dicționarului de estetică generală*, „interpretarea artistică este un act creator prin care se dezvăluie conținutul și expresia unei lucrări (...). Interpretarea artistică realizează actul unei creații prin intermediul gândirii și sensibilității originale a interpretului, făcând sensibil pentru public chiar și ceea ce nu există (...) decât în stare vizuală” [36, p. 180]. Prin urmare, interpretarea artistică, în cadrul procesului de receptare a operei de artă, presupune manifestarea unei viziuni proprii a receptorului, după cum afirmă și V. Mașek: „Receptarea artistică este o activitate ce repetă și reproduce structura activității creatoare a artistului (prin *co-creație* și *post-creație*), dar în ordin invers” [66, p. 241].

Anume o operă de artă finalizată este acel proces de creație desfășurat în timp și spațiu, fixat în limbajul tipului dat de artă care, concomitent, demonstrează „ce” și „cum” se creează, prin acest fapt trezind la receptor/spectator acel proces al „co-creării” care este necesar pentru perceperea/receptarea estetică a oricărei opere de artă. Accentuarea specificului operei de artă se efectuează prin abordarea esteticului și artisticului, care rezidă în faptul că subiectul artistic, prin posibilitățile sale de a influența emoțional-creativ asupra subiectului-receptor, trece dincolo de logica cunoașterii prin noțiuni, termeni etc., ceea ce îl distanțează pe receptor de arta vie de a sensibiliza și medita asupra creațiilor coregrafice audio-vizualizate (în coregrafie). Aprecierea operei coregrafice ține de factorul subiectiv în realizarea principiilor specifice în educația coregrafică. Astfel, particularitățile individuale ale receptorului sunt: talentul, gustul, imaginația, memoria, experiența personală, rezerva de impresii artistice și de viață, pregătirea sa culturală. Studentul-profesor de dans își exprimă opinia în mod liber, fără a urmări coincidența într-un tot al răspunsului său cu opinia colegilor, iar profesorul trebuie să-i ghideze până la etapa când ei singuri, într-un mod deliberat, vor putea formula concluziile necesare, evitând insistarea asupra unui *răspuns unic corect*.

La determinarea imaginii artistice a lucrării coregrafice va fi evaluată opinia fiecărui student, unde profesorul va fi îngăduitor față de fiecare răspuns sau de inexactitățile de ordin

formal comise. Calitățile obiective ale imaginii artistice sunt factorii care, istoric, sunt condiționați de epocă, mediu și educație, ceea ce influențează receptarea artistică realizată doar prin corelația dintre opera de artă și receptor. Gradul de înțelegere a lucrării coregrafice, profunzimea valorificării ei spirituale reprezintă un aspect important pentru profesorul de dans, care judecă acest nivel de înțelegere și valorificare după felul cum a apreciat-o studentul-profesor de dans. El, în cele din urmă, trebuie să fie evaluat de către profesor după intensitatea trăirii emoționale, după gradul de pătrundere în lucrare și nu după volumul de cunoștințe de ordin formal-tehnic privind opera coregrafică (autor, formă, gen etc.).

Glosarul de semiotică definește prin *cod* sistemul de semne prin care se transmite informația de la emițător la receptor, sau se transmite o informație dintr-un sistem în altul; ansamblul de semne/gesturi/pași de dans și o combinație a lor care permite producerea mesajelor, iar *codificarea* – operația complexă prin care anumite semne ale codului sunt selectate, combinate și introduse în canal într-o anumită formă codificată de către emițător [38, p. 9]. Potrivit lui R. Berger, „codul permite celor ce-l folosesc să se asigure că au de-a face cu un mesaj comun, cu o configurație care, în context cultural, propune, implică sau nu o reacție sau alta” [14, p. 128]. Tot el menționează că în procesul perceperii/receptării operei de artă este decodificată informația pe care artistul a propus-o receptorului, adică spectatorului, dar „emițătorul și receptorul/spectatorul sunt reglați unul după celălalt și nu determinați unul de celălalt” [Ibidem, p. 129].

În cadrul comunicării estetice, personalitatea receptorului/spectatorului este cea care suportă efectul operei contemplate, întrucât formarea ca personalitate reprezintă finalitatea procesului dat. Trebuie, totuși, de menționat că niște condiții necesare pentru o percepere/receptare optimă sunt *talentul* și *gustul* – capacități de ordin subiectiv. Talentul se manifestă sub forma aptitudinilor și posibilităților de asimilare a comunicării artistice și se află în interdependență cu gustul, care se bazează pe înclinații congenitale ce pot fi dezvoltate prin educație sau degenerate în lipsa atenției [cf. 1] „Gustul este cel care ne permite să intrăm în comunicare cu opera dincolo de orice știință și de orice tehnică”, scrie M. Dufrenne [43, p. 121], iar, în afirmația lui J.W. Goethe, „gustul nu se formează decât prin contemplarea a ceea ce este excelent, nu a ceea ce este acceptabil” [Apud 8, p. 13].

Pentru încheierea procesului comunicativ printr-o percepere/receptare adecvată a operei coregrafice, este necesară prezența factorilor subiectivi care să completeze și să continue factorul obiectiv (opera de artă coregrafică). Coexistența acestor factori determină structura specifică a perceperii/receptării artistice a operei coregrafice, concepută ca un proces psihic complex,

asemănător procesului de creație artistică. Cu privire la aspectul dat, D. Cruțeru menționează: „problema culturii subiectului estetic poate fi judecată pe planuri diferite: ea se dezvoltă în virtutea unor coordonate proprii personalității, legate de aspirațiile, voința sa de perfecționare, dar și sub impulsul nemijlocit al obiectelor estetice existente, contact care are datoria de a produce o sensibilizare a subiectului, de a-l face receptiv la însușirile estetice” [30, p. 129]. Însuși procesul receptării operei de artă este creație, scrie Л. Мочалов, care solicită de la spectator un anumit consum de puteri spirituale [144, p. 139]. Receptarea artistică adecvată presupune un întreg sistem de orientări. Astfel, conform afirmațiilor lui V. Mašek [66], receptorului îi sunt proprii:

- orientarea *hedonistă* (hedonism – concepție etică, potrivit căreia scopul vieții este plăcerea; cultul plăcerii);
- orientarea *comunicativă*;
- orientarea *cognitivă*;
- orientarea *axiologică*;
- orientarea *coparticipativă*;
- orientarea *semiotică*.

V. Mašek mai adaugă că „această ultimă orientare a percepției/receptării artistice duce la *plăcerea* estetică, ce se constituie atunci când receptorul devine conștient de ordinea interioară a formei operei de artă coregrafică, de modul în care a fost construit, compus. Această conștientizare se bazează, mai întâi, pe contemplarea nemijlocită a formei în ansamblul ei, în interconținutul tuturor elementelor ei, și apoi pe surprinderea conținutului operei coregrafice, întrucât din el izvorăște principiul organizării interne a formei” [66, p. 252]. Aceste orientări, prezentate enunțiativ, sunt și motivații subiective. Se creează o impresie de ansamblu la care întotdeauna se revine, se reia de la început și se studiază. Ceea ce, la început părea doar spațial și de moment (trecător), se va descompune (nu destrăma) în elemente componente pentru a fi reorganizat. Se vor cunoaște consecutiv toate componentele obiectului dat, sub diferite aspecte, până se va ajunge la concluzie. H. Delacroix susține că „orice contemplație este întotdeauna succesivă și orice succesiune simte nevoia să se concentreze în simultaneitate” [35, p. 130]. „Interesul îl face pe receptor capabil să interogheze forma asupra sensurilor și semnificațiilor ei; respectul îl face capabil s-o asculte și s-o interpreteze”, sunt concluziunile veritabile pe care le evidențiază V. Mašek [66, p. 243].

Pentru perceperea/receptarea adecvată a unei opere coregrafice, contemplatorul ei trebuie să se plaseze în locul artistului/autorului, să pătrundă în procesul de „formare” a acesteia, trebuie să intre în dialog cu opera coregrafică respectivă. Receptorul trebuie să se încadreze în procesul de

creație a operei coregrafice, să încerce nu să destrame, ci să descompună în elemente ceea ce a compus autorul. „Nu există acces spre opera de artă, scrie L. Pareyson, decât prin intermediul interpretării” [73, p. 292] și „cerând să fie interpretată, opera nu reclamă nimic care nu este deja al său, iar cel care o interpretează nu face decât s-o redea, prezentă și vie, în realitatea ei. Interpretarea receptorului reia însăși creația artistului” [Ibidem, p.294].

Perceperea/receptarea artistică adecvată se datorează și accesibilității operei coregrafice propuse spre receptare. Gradul de accesibilitate sau dificultate a unei montări/lucrări coregrafice depinde de nivelul de codificare a operei și nivelul de pre informare și educație estetică a receptorului/spectatorului (care poate suferi anumite schimbări în timp). „Accesibilitatea nu indică așadar o calitate sau o mărime constantă a operei, ci un proces cu caracter istoric, o variabilă relativă” [Ibidem, p. 256]. Factorii menționați sunt de ordin subiectiv, cu caracter tranzitiv, suferind schimbări odată cu evoluția individuală și experiența de viață acumulată. Prin urmare, fără schimbări de ordin obiectiv, o operă coregrafică ce părea „de neînțeles” poate deveni „accesibilă” pentru percepere/receptare.

Așa cum menționează M. Breazu, „dacă opera de artă este purtătoarea unui mesaj aderent la problematica ideatică și emoțională a epocii, dificultățile inovației de limbaj vor fi mai ușor depășite datorită unei motivații voliționale, bazate pe un interes acut al receptorului” [19, p. 167]. Astfel, dacă un oarecare receptor/spectator va intui într-o operă coregrafică o comunicare importantă pentru sine, care-l va mișca, el va tinde să cunoască și limbajul specific al artei coregrafice, inclusiv al celei moderne. În acest caz, „artistul, opera și spectatorul aparține unei epoci, au deci o istorie, reflectă un conținut social, politic, ideologic, o concepție despre lume și viață sau cel puțin o mentalitate” [74, p. 9]. În orice act de comunicare apare și se stabilește o relație subiect-obiect. Artistul/autorul și publicul sunt în drept a se aștepta la înțelegerea reciprocă. Dacă perceperea audiovizuală este orientată la forma exterioară a operei, atunci perceperea/receptarea artistică include și momentul cognitiv care se realizează prin cunoașterea mesajului codificat de forma operei coregrafice și cunoașterea realității, modelată de mesajul specific al dansului. Acest aspect cognitiv al percepției/ receptării are un caracter practic, bazat pe conlucrarea intelectului și emoției.

Excluderea emoției duce spre analiza rațională a categoriilor respective, a intelectului – spre reacții afective. Receptorul/spectatorul, într-un proces comunicativ, este un partener de dialog, pentru participarea la care trebuie să posede cunoștințe necesare decodării mesajului comunicativ de către emițător, lucru ce poate fi sporit prin educație estetică. Or, scopul educației estetice trebuie să vizeze facilitarea unei comunicări eficiente între creator și receptor/spectator, deoarece

„viața se transformă în artă datorită autorului/coregrafului. Artă „devine” viață datorită spectatorului”, remarcă Л. Мочалов [144, p. 138]. Priceperea de a recepta artistic opera de artă coregrafică trebuie privită ca rezultat al unei educații estetice și al unei experiențe estetice individuale a receptorului/spectatorului. Aici tindem să ne referim și la cele două etape ale educației artistic-estetice: *etapa cultural-informativă* și *etapa formativă*.

Pentru a forma un profesor de dans în condițiile actuale, studentul care studiază arta coregrafică are nevoie, în primul rând, de:

- *intuiție* – în multiple combinații bine determinate, prin crearea unor structuri compoziționale ingenioase;
- *intelență* – artiștii artei dansului/coregrafii/profesorii de dans găsesc esența și chipuri generate de integritate audiovizuală și asociație, capabile să provoace imaginații și imagini figurative din viața reală, în creații cu adevărat profesionale, dar și accesibile oamenilor pentru a le trezi trăiri și emoții;
- *gust estetic* – educat și bazat pe perceperea realității și a activităților creative, ce poate fi considerat ca un produs obținut prin consolidarea facultăților umane;
- *intercalări și întrepătrunderi* – în care se observă o reciprocitate coerentă;
- *coeficientul de cunoaștere a lumii* – care ajută acțiunilor creative ale profesorului de dans să-și mențină permanent evoluția artistică.

Formarea profesională psihopedagogică a cadrelor didactice în universități reprezintă doar o provocare pentru o formare și dezvoltare profesională continuă pe parcursul întregii vieți. Postulatul este valabil pentru orice meserie, condiția primordială a existenței umane fiind îmbunătățirea, desăvârșirea propriei condiții, „deoarece scopul în sine al educației, esența ei este modificarea ființei studentului” [82, p. 160].

Reieșind din cele expuse mai sus, dar și pentru a răspunde necesității sociale prin specialiști calificați în domeniul educației (instruirii) coregrafice, și anume a pedagogiei dansului, în Republica Moldova, din anul 2010, în cadrul catedrei Pedagogie Preșcolară, Facultatea Științe ale Educației a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, a fost deschisă specialitatea *Dans*, unde prin curriculumul de specialitate, anume la cursurile *Dans folcloric*, *Dans clasic*, *Măiestria Coregrafică* și *Practica Pedagogică*, a fost posibilă studierea atât teoretică, cât și practică a tehnicilor și tehnologiilor de executare a operelor coregrafice, precum și deprinderea modului de folosire a termenilor și etapelor de executare a unei lucrări coregrafice. Cunoșcând tehnicile, canoanele și modul de manifestare a genurilor coregrafice, apare necesitatea de a înțelege mai profund și mai complex problemele, dar și farmecul artei coregrafice, în contextul relațiilor și

interacțiunilor artei dansului cu diverse forme artistice, fapt care necesită o aprofundare a cunoștințelor în vederea formării profesioniștilor practice a profesorului de dans, dar și o analiză a raporturilor structurale dintre arta coregrafică și alte domenii ale artei dramatice, teatrale și cinematografice, colaborând dinamic cu arta muzicală spre întrepătrunderea acestor două domenii.

Domeniului educației coregrafice în formarea unui profesor de dans care să perceapă și să practice dansul îi revine rolul de îndrumare în: sinteza tradiției cu inovația; prosperarea unor noi zone audiovizual-artistice și a gândirii metafizice, pentru a explora, experimenta și adapta creator posibilitățile coregrafice, oferite de noile materiale și tehnologii, în acord cu tendințele estetice contemporane; a însuși și a aplica un limbaj artistic adecvat legilor și principiilor dansului; a pregăti profesori de dans/coregafi cu cunoștințe atât teoretice, cât și practice în domeniul artei coregrafice, care pot fi realizate prin:

- individualizarea activității subiectului creator și a subiectului consumator;
- dezvoltarea cunoștințelor filosofice, artistice și metafizice, pentru a depăși existența tridimensională (care poate fi transpusă în viața cotidiană prin realizarea operelor coregrafice, în special, a celor folclorice (populare) și care ne demonstrează capacitatea umană de a exista în dimensiunea a patra (cea spirituală));
- combinarea studiilor profunde din diverse domenii (filosofie, istoria artelor dramatice, folclorismul, istoria muzicii, metafizica, istoria artelor populare) cu studiile profesionale (dans, compoziție) și cele specifice operei coregrafice (tehnica și tehnologiile de realizare).

Din cele expuse, rezultă că educația pentru dezvoltarea unei personalități trebuie făcută nu numai prin instruire, ci și prin activități și metodologii specifice de coordonare a studenților în universul și mediul complex artistic, fiind necesară educarea profesioniștilor cu:

- percepție audiovizuală dezvoltată;
- înalt potențial creativ;
- cultură bogată;
- intuiție artistică;
- gândire mobilă și profundă, care să țină cont de specificul compozițiilor coregrafice și proiectarea lor artistică;
- cunoștințe tehnologice și informaționale;
- capacități de a evalua operele create;
- însușiri de a putea sintetiza tradiția și inovația;
- aptitudini de a crea lucrări noi și originale;
- gândire metafizică pentru a explora, experimenta și adapta posibilitățile artistice;

- abilități de a folosi materialele și tehnologiile în acord cu tendințele estetice contemporane;
- însușiri de a aplica un limbaj artistic adecvat legilor și principiilor coregrafiei;
- iscusința de a aprofunda cunoștințele teoretice și cele practice în domeniul artei coregrafice;
- priceperea de a dezvolta cunoștințele filosofice, artistice și metafizice, pentru a depăși existența tridimensională, care poate fi transpusă în viața cotidiană prin executarea operelor coregrafice, în special, a celor tradiționale, pe suprafața bidimensională și care ne demonstrează capacitatea umană de a exista în dimensiunea a patra, cea spirituală;
- calitatea de a îmbina cunoștințele de ordin general (filosofice, istorice, folclorice, metafizice etc.) cu cele profesionale, specifice artei coregrafice (tehnica și tehnologiile de realizare).

Conchidem astfel că performanțele unui profesor de dans, la fel ca ale oricărei personalități creatoare, depind, în mare măsură, de educație. Din sistemul educațional ce vizează formarea cât mai competentă a unui profesor de dans/coregraf în domeniul instruirii coregrafice nu poate lipsi cunoașterea trecutului și a prezentului artistic universal și național, a patrimoniului cultural imaterial național, care și-a lăsat amprenta asupra generației de profesori de dans/coregrafi.

2.3. Modelul pedagogic de formare a valorilor artistice la studenții-profesori de dans

În procesul de elaborare a reperelor conceptuale și metodologice de formare a valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică ne-am axat pe abordarea axiologică a educației; teoria valorilor și a valorilor artistice; reperele axiologice ale artei coregrafice; legitățile psihologice și pedagogice de formare a valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică.

La elaborarea modelului, am pornit de la ideea că, datorită calității sale, modelul pedagogic este un instrument universal și indispensabil. Practic, toate științele, chiar și cele mai „nobile”, se pretează la cunoașterea prin modele. Modelele nu au certitudinea garantată de principiile fundamentale, însă pot să ajungă acolo unde măsurarea directă nu mai este posibilă [16, p. 118].

După cum am reușit să stabilim pe parcurs, educația artistică a studenților din învățământul superior pedagogic oferă tinerilor, viitoare cadre didactice, deschidere către estetic și artistic, le dezvoltă rafinament în receptarea ei vizuală. Această particularitate a educației artistice impune studiul, cercetarea și organizarea unui sistem de activități de receptare artistic-coregrafică, conceptualizat pe o metodologie specifică, ce să contribuie la *dezvoltarea sensibilității artistice-coregrafice* față de operele de artă din domeniul coregrafiei, *frumosul uman* și cel *al naturii*.

Lumea de azi este una a informatizării. Instrumentele acesteia au instituit un nou tip de învățare și comunicare, care influențează esențial nu doar cunoașterea umană, dar și comportamentul artistic-estetic al omului. A crescut suprasolicitarea vizuală a studenților, cauzată de utilizarea masivă a computerului și a televizorului, acestea prezentând și riscuri importante, precum scăderea sensibilității percepției artistic-coregrafice din cauza suprasolicitării ei permanente, însă fără a fi ghidată de anumite principii și reguli.

La etapa ciclului 1, îndeosebi anul I, studenții se confruntă și cu o diferență de nivel și valoare în receptarea fenomenelor artistic-coregrafice. Nu toți studenții au aceeași sensibilitate față de însușirile estetice ale operelor de artă coregrafice și ale naturii, dar toți pot învăța să le perceapă. Premisele indicate au marcat problema cercetării care se conturează prin necesitatea dezvoltării sensibilității studenților din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, specialitatea *Dans* și practica aplicării unei metodologii adecvate în perceperea operelor de artă coregrafică.

Rezolvarea problemei enunțate obține un rol deosebit în contextul dezvoltării personalității studentului prin educația artistic-coregrafică, deoarece opera de artă coregrafică are implicit nu doar o funcție artistică, dar și una socială. În aceste condiții, **receptarea corectă** a operelor coregrafice induce o adaptare la comunicarea emoțional-uzuală și artistic-estetică a studenților-profesori de dans. Există mai multe **criterii** în funcție de care un obiect poate fi considerat operă de artă:

– *Criteriul estetic* (frumusețea) este cel mai evident criteriu. Multe opere de artă se disting prin frumusețe. Frumusețea, însă, este un criteriu subiectiv și diferă în funcție de gusturile persoanei care receptează opera de artă. Criteriile estetice se schimbă de la o epocă la alta (ce este frumos într-o anumită epocă nu este neapărat frumos într-o alta). Frumusețea este un criteriu care contează destul de puțin în considerarea unui obiect ca fiind opera de artă. Există opere de artă care nu au nimic frumos în ele și totuși sunt considerate capodopere.

– *Renumele creatorului coregraf* este un alt criteriu care poate transforma un dans în operă de artă. Sunt situații în care creatorul nu are un renume în momentul creării operei de artă coregrafică și acest renume este câștigat mai târziu. Agripina Vaganova este una dintre coregrafii care a introdus schimbări esențiale în rolul principal masculin, în special al protagonistului Siegfried din spectacolul de balet *Lacul Lebedelor* care nu a avut un renume în timpul vieții, dar a devenit foarte cunoscută după moartea sa. Marius Petipa, în schimb, a fost un coregraf/mastru de balet extrem de renumit în epoca sa.

– *Rafinamentul sau finețea realizării* este la fel un criteriu estetic vizibil în arta dansului, în special în genul clasic. Spectacolele de balet clasic, care au rămas în *fondul de aur* mondial al dansului clasic, sunt exemple ce ilustrează acest criteriu.

– *Vechimea lucrării* (există montări care inițial au fost create ca niște improvizații în anumite circumstanțe și abia apoi, odată cu trecerea timpului, devin opere de artă. În cazul acestor montări, timpul este criteriul cel mai important pentru determinarea caracterului unei opere de artă (cu cât un dans este mai vechi, cu atât e mai valoros). De exemplu, *Lebăda muribundă* de Camille Saint-Saens, inițial a fost o improvizație a renumitei prime Anna Pavlova.

– *Criteriul afectiv* indică faptul că acea montare/opera coregrafică trezește sentimente puternice, pozitive sau negative. Îndeosebi aici se încadrează arta coregrafică: au existat opere/spectacole de balet care au avut un efect devastator în special asupra interpreților lor, au devenit foarte cunoscute în epoca în care au apărut, iar ulterior au devenit capodopere (de exemplu *Giselle* – muzica lui Adolphe Adam, coregrafia Jean Coralli și Jules Perrot).

– *Mesajul transmis de opera de artă* coregrafică este poate cel mai important criteriu, pentru că adesea mesajul este mai important decât frumusețea aceluși obiect, renumele celui care l-a creat sau vechimea lui. Operele coregrafice au, de obicei, un mesaj polisemantic, în sensul că fiecare persoană poate să recepteze un mesaj diferit, să înțeleagă altceva din aceeași operă de artă.

Fiecare receptor, în funcție de educația și sensibilitatea lui, de gusturile pe care și le-a cultivat, interpretează opera de artă coregrafică în mod diferit. La toate aceste criterii se adaugă *mecanismul de consacrare* a operelor coregrafice. În orice societate/cultură există instituții care au putere de consacrare, cum ar fi instituția educației (a introduce o operă în programa școlară pentru a fi studiată este o modalitate de consacrare), instituția criticii (critica literară, de teatru, de film, de balet, critica artelor vizuale), instituțiile ce intermediază vânzarea operelor de artă (teatre, sală de festivități etc.), instituții de artă (academii, muzee). Sunt diferențe între operele superficiale și cele profunde. *Operele profunde* sunt cele care permit interpretări multiple, care pot trezi interesul unor receptori cât mai diferiți. *Operele superficiale* sunt cele care nu pot fi interpretate decât într-un singur fel, au un mesaj extrem de simplu și de neproblematic. Sensurile operei coregrafice sunt doar un suport pentru imaginația receptorului care trebuie să găsească „chei” prin care să descifreze opera. *Interpretarea unei opere de artă* presupune a căuta să înțelegi ceea ce vezi, să comentezi să explici, să dai un sens imaginii [132]. Sentimentul estetic pe care-l trăiește omul în contact cu frumosul din arta coregrafică constituie reflectarea specifică în conștiința lui a realității obiective.

Prin sintetizare, deducem că izvorul artei este realitatea obiectivă, oglindită în creațiile artistice într-un mod specific, deosebit de reflectarea în știință. Știința operează cu noțiuni și legi, oglindind prin intermediul acestora obiecte și relații din realitate, în timp ce arta oglindește realitatea prin intermediul imaginii artistice. Artă, astfel, răspunde unor nevoi reale pe care le simte orice persoană de a-și lămurii unele idei, de a-și motiva unele comportamente, de a-și fundamenta unele atitudini, sugerând, explicând, valorificând sau problematizând. Prin caracterul ei stimulat, tonic, optimist, artă împinge la iubirea adevărului, a binelui, a științei și a vieții.

Percepția senzorială a imaginii în dans se ocupă de decodificarea percepției imaginii artistice și procesarea mentală a imaginii. *Percepția operei de artă coregrafică* și efectul pe care îl are o imagine coregrafică asupra studentului ne-au determinat să specificăm metode, procedee, forme de percepere a acestora de studenții-profesori de dans din cadrul învățământului superior pedagogic. În cadrul activității didactice, au fost operaționalizate următoarele metode:

- *exersarea* (contribuie la dezvoltarea sensibilității și receptivității estetice. Exercițiul stă la baza capacității de a folosi, a reproduce sau a crea valori estetice (artistice));

- *explicația* (intervine ca moment introductiv în achiziționarea de cunoștințe teoretice, în dobândirea deprinderi artistice specifice);

- *demonstrarea* (cu ajutorul vizitării teatrului de operă și balet și a teatrelor dramatice, vizionării filmelor despre domeniile artei coregrafice și căile de creație ale marilor artiști-coregrafi atât clasici, cât și contemporani, cu ajutorul concursurilor artistice, excursiilor și vizitelor tematice, întâlnirilor cu creatori de artă coregrafică, al acțiunilor de cunoaștere a frumosului din natură și societate);

- *problematizarea* (reflectă o activitate cu întrebări de situații problematizate, la acest tip de ore studenții sunt puși în situația de a găsi exemple, rezolvări ale problemelor, atât individual, cât și în grup. Ea contribuie la dezvoltarea gândirii studenților-profesori de dans și activității lor creative);

- *studiu de caz* (duce la dezvoltarea gândirii critice și a atitudinilor, lansarea ipotezelor de realizare a temei propuse în diferite modalități);

- *descoperirea* (această metodă se bazează pe explorare, spirit de observație, metodele euristice și experimente cu diferite tehnici ale artei coregrafice);

- *investigația* (ea face parte din metodele integrative care au la bază proiecte).

Pe parcursul anilor de studii de la ciclul I (licență), în activitățile de percepere a operelor de artă coregrafică studenții-profesori de dans primesc semnale vizuale, sonore, tactile, chinestezice pe care mintea lor le prelucrează, le interiorizează și le transformă în informații, mesaje sub formă

de imagini vizuale mentale, sonore, chinestezice, tactile, scheme de acțiuni, cuvinte, concepte etc. Toate aceste elemente, semnale exterioare sunt prelucrate de mintea indivizilor/ studenților, sunt interiorizate, stocate în memoria de lungă durată, devenind reflecția interiorului și a exteriorului.

Acestor informații, prelucrate și stocate în minte, le sunt, de regulă, atașate reacții emoționale, trăiri afective (agreabile, dezagreabile, stenice, astenice etc.) – acestea fiind unele dintre primele implicări, răspunsuri ale interiorității umane la informațiile primite din exterior. În funcție de sensibilitatea, atenția, spiritul de observație și alte caracteristici interne, studentul-viitor profesor de dans reține, prelucrează și interiorizează mai mult și mai intens anumite informații venite din exterior (un prim câmp de intervenție în sensul creativ al educației ar fi la acest nivel: dezvoltarea sensibilității, antrenarea spiritului de observație și a concentrării atenției).

Pe de altă parte, tot prin intermediul artei coregrafice, li se prezintă studenților-profesori de dans tipuri negative, dezvoltându-li-se o atitudine de repulsie/ dezaprobare față de ele. Astfel, indivizii/studenții învață să facă mai profund distincția dintre bine și rău, precum și dintre ceea ce este frumos și urât în viața oamenilor. Rolul artei coregrafice de asemenea este important în dezvoltarea *imaginației creatoare* și a *gândirii*. Opera de artă coregrafică, fiind un produs al activității creatoare a omului, influențează în mod direct posibilitățile creatoare ale studenților. Nenumărați artiști au menționat în amintirile lor că trăirile vii, intensitatea impresiilor din viața de zi cu zi, bagajul de observații acumulat le-au fost principalul punct de sprijin pe care s-a dezvoltat talentul lor. Artă în general, și artă coregrafică îndeosebi, exercită o influență profundă asupra omului. Creația artistică îl înobilează, îi trezește emoții și sentimente foarte variate care-l stimulează la acțiune și imprimă un anumit colorit vieții lui psihice.

Frumosul și alte valori estetice de artă impresionează în modul cel mai profund. El este produsul creației autorului care transfigurează realitatea, reflectând, în forme concrete, ceea ce este esențial, tipic, cu o puternică participare afectivă. Trăirile artistului se transmit, într-un mod propriu, și subiectului care le asimilează, angajându-și imaginația creatoare, gândirea concretă, emoțiile și sentimentele, voința, într-un cuvânt, toate aspectele personalității.

Din acest specific al valorilor estetice ale artei, ca produse ale actului de creație, rezultă importanța deosebită a educației artistice ca parte componentă de bază a educației estetice. Contactul cu opera de artă coregrafică contribuie la formarea receptivității față de frumos a studentului. Literatura, muzica, dansul, pictura, sculptura, teatrul și alte forme ale creației artistice îi dezvoltă sensibilitatea și capacitatea de sesizare a valorilor culturale. Operele coregrafice, operele muzicale sau picturile îl învață să prețuiască binele, să se bucure de victoria celor dreți și cinstiți, să admire pe cei curajoși și pe cei care luptă pentru binele celor mulți. De asemenea, din

operele de artă coregrafică învață să urască pe cei fățarnici, pe cei mincinoși și pe cei lași. În literatura noastră populară, mai ales în basme, victoria binelui asupra răului este pregnant reliefată și motivată, influențând asupra formării convingerii și sentimentelor morale ale studenților. Eroii unor lucrări de literatură sau eroii unor filme devin adesea modele pe care elevii/ studenții le imită mai întâi în joc, iar apoi în viață [94, p. 379].

Prin intermediul artei coregrafice, studenților li se educă interesul și dragostea pentru frumos, li se dezvoltă simțurile estetice. În fața lor se dezvăluie bogăția și varietatea de gesturi, forme și mișcări din lumea înconjurătoare. Alegând operele coregrafice, este necesar să se aibă grijă ca ele să influențeze pozitiv asupra studenților. Ele trebuie să reflecte evenimente și fenomene din viață cu care este important de a-i familiariza pe elevi/ studenți, față de care este necesar să li se educe anumite sentimente. Pornind de la obiectele și fenomenele apropiate și cunoscute, educatorul îi îndrumă spre perceperea unui cerc tot mai larg de evenimente și fenomene. Totodată, nu orice operă coregrafică este accesibilă studenților-profesori de dans. În ele pot fi exprimate sentimente și relații pe care studenții nu le înțeleg încă, aceste momente mereu trebuie luate în considerare de către profesor.

Perceperea artei coregrafice se dezvoltă treptat, de aceea, față de aceste opere destinate studenților-profesori de dans, se impun o serie de cerințe. Opera/ spectacolul coregrafic trebuie să facă parte din patrimoniul cultural imaterial național sau universal. Aceste lucrări coregrafice trebuie să fie dintre cele mai recunoscute opere coregrafice, pentru a da posibilitate studentului să se implice lesne în procesul didactic. De regulă, în operele coregrafice foarte renumite imaginea artistică este clar conturată, caracterizată astfel că spectatorul înțelege cine este reprezentat, când și unde are loc acțiunea. O mare importanță pentru înțelegerea operei coregrafice o are compoziția ei muzicală. Evidențierea anumitor pasaje sau pași de dans, prin diverse accente sau pauze muzicale, înlesnește percepția întregii lucrări și înțelegerea celor reprezentate în ea. Muzica îl atrage și îl bucură pe individ/student, de aceea majoritatea tablourilor coregrafice sunt selectate în funcție de acompaniamentul muzical. Includerea informației generale despre autorul și istoria compunerii acompaniamentului muzical îi dă imaginii artistice o mai mare integritate, produce impresia per ansamblu a operei coregrafice, ceea ce este foarte important pentru educația estetică. Bazându-se pe cerințele generale față de alegerea lucrărilor coregrafice, cadrul didactic îi familiarizează pe studenții-profesori de dans cu diferite ramuri ale artei coregrafice și nu doar.

Receptarea valorilor artistice presupune un efort participativ din partea studenților-profesori de dans. Opera de artă, nemijlocit în cazul artei coregrafice, îngăduie și tinde să fie „împlinită”, „continuată”, „recreată” ori de câte ori este receptată. Inepuizabilitatea ei constă în

multitudinea de interpretări posibile pe care receptorii i le pot da prin acest joc hermeneutic infinit. „Opera” trebuie să fie văzută ca un „construct al minții, un proiect imaginativ ce unește actul de creație, mișcarea minții într-o anumită direcție, cât și produsul acesteia” [8, p. 25]. Arta, ca limbaj universal, nu reprezintă o valoare în sine, ci se constituie doar în raport cu evaluările prin care, puțin câte puțin, li se oferă oamenilor, fără a se „termina” vreodată. Ea vine în lume indeterminată din punct de vedere semantic, supunându-se principiului de neutralitate, invocat de Raymond Polin [126, p. 250]. Prin urmare, atitudinea studenților față de mesajul artistic trebuie să fie deschisă, comprehensivă, exploratoare, iar receptarea trebuie să se sprijine pe angajarea acestui spațiu de libertăți bazat pe interpretări personale, creatoare. Acest mod de relaționare cu opera de artă coregrafică ar putea prefigura viitoare paradigme de raportare la întreaga existență. După cum afirmă Irena Wojnar, „atitudinea spiritului deschis este cea care permite alegerea mai bună a viitorului și trăirea din plin a momentului prezent. Această atitudine cuprinde mai multe elemente intim legate și interdependente: primul privește percepția, devenind mai atentă și mai ascuțită grație antrenamentului artistic; al doilea reprezintă experiența în general, lărgită prin experiență estetică; al treilea se referă la cunoașterea îmbogățită și aprofundată prin contactul cu operele de artă; al patrulea element este spiritul creator, cel care poate amesteca cele trei componente precedente și care este mai ales o consecință a activităților personale” [131, p. 269].

Prin intermediul artei coregrafice, studentul-profesor de dans învață să cuprindă, **să înțeleagă și să simtă întreaga existență**. Cu siguranță, criticii de artă/ artiștii de balet percep și înțeleg tablourile coregrafice mult mai amplu și mai profund, însă, chiar și ceea ce înțeleg studenții-profesori de dans din aceste creații exercită asupra lor o influență educativă, acționează asupra gândurilor și sentimentelor. Pentru dezvoltarea percepției estetice, mari posibilități ne oferă natura înconjurătoare. În acest gen de artă, redarea obiectelor/necuvântătoarelor atrage studentul, în primul rând, prin mijloacele lor expresive – gest, formă, mișcare. În primul an de studii la ciclul I se folosește înregistrarea video. Studenților-profesori de dans le este mai accesibilă perceperea acțiunii exprimată clar, de aceea – în cazul familiarizării studenților cu opera coregrafică din înregistrarea video – se cuvine să li se atragă atenția asupra specificului, mișcării, gestului, explorarea spațiului scenic. Este important de a avea un set de montări coregrafice, care reprezintă animale, păsări sau lumea înconjurătoare. Privind sistematic împreună cu studenții-profesori de dans, învățătorul le va îmbogăți percepția. Astfel, studenții-profesori de dans vor fi familiarizați cu diferite genuri ale artei coregrafice.

Acestea sunt opere cu un nivel artistic înalt, bogate în conținut ideologic și desăvârșite ca formă artistică, accesibile studenților-profesori de dans în primul an de studii la licență, atât în

privința „conținutului, cât și în privința mijloacelor de expresivitate” [92, p. 12-19]. Procesul de receptare este etapa cea mai importantă a creației artistice, pentru că, prin intermediul său, opera își realizează funcțiile. În cazul artei coregrafice, avem de-a face cu un mesaj polisemantic, deci ambiguu, care poate fi receptat în modalități diferite. De aceea, receptarea poate fi un proces extrem de complicat. Orice interpretare poate fi considerată o recreare a operei. Pentru a recepta o operă de artă coregrafică, spectatorul trebuie să posede un cod de descifrare, adică să cunoască sensul simbolurilor cuprinse în opera coregrafică. Această inițiere în simbolistica operelor de artă coregrafică se obține prin învățământul generalizat sau specializat de artă a dansului și prin experiență artistică directă, adică prin consumul de artă coregrafică. Alte criterii de receptare a unei opere de artă sunt experiența receptorului, modul de gândire, atitudinile față de artă coregrafică în general și față de opera respectivă, gusturile și valorile celui ce receptează.

Receptarea este un proces activ, este o formă de activitate umană, care presupune anumite faze: *percepția, trăirea estetică* (afectivitate produsă de opera respectivă), *înțelegerea și interpretarea operei coregrafice, judecata de gust* (îmi place/nu-mi place) și *de valoare* (e valoroasă/nu e valoroasă). Toate aceste faze au o dimensiune subiectivă și receptorul are un rol creativ în desfășurarea lor. În timpul receptării are loc o pierdere de informație, dar și un adaos de informație estetică. Perceperea unei opere de artă coregrafică se raportează existenței diferențelor dintre perceperea artistică și cea naivă (între felul în care percepe opera un artist și felul în care percepe opera un profan în artă). Perceperea naivă descifrează doar sensul denotativ al simbolului (pașii dintr-o operă coregrafică sunt interpretați simplu ca pași de dans). Acest tip de percepție se bazează pe experiența și pe proprietățile evidente ale operei de artă coregrafică. Perceperea artistică descifrează sensul conotativ al operei coregrafice (de exemplu, ridicarea brațelor deasupra propriului cap și executarea unei mișcări de rotație consecutivă a mâinilor nu este interpretată simplu, ca o mișcare, ci este un semn de distincție, o invitație la dans). Acest tip de percepție decodifică și elemente legate de stil, poate să plaseze opera coregrafică într-un anumit curent artistic/ perioadă istorică. Acest tip de percepere se învață, presupune o competență artistică. De regulă, stilul operei coregrafice cum ar fi *autohton, european, american, african, asiatic* ș. a. influențează în mod direct limbajul artistic utilizat în lucrare și se distinge printr-o varietate de aspecte tipice perioadei de apariție.

Conform acestor teze, conceptul general de competență de receptare/percepere artistică ar putea fi reprezentat de următoarea formulă grafică, fiind adaptată după Figura 2.7.

Cunoștințele artistice, estetice, teoretice și religioase includ cunoașterea mesajului operei, autorului, personajelor, acțiunilor acestora, a noțiunilor elementare de comic, tragic, liric; bine-

rău, frumos-urât, curaj-frică etc.; personaje reale și fantastice (imaginare). Capacitățile țin de aplicarea în cadrul jocului a acestor tipuri de cunoștințe elementare (vizionarea atentă a montării/operei coregrafice împreună cu colegii/grupa; caracterizarea personajelor, utilizarea mijloacelor verbale și nonverbale în reproducerea mesajului artistic etc.).

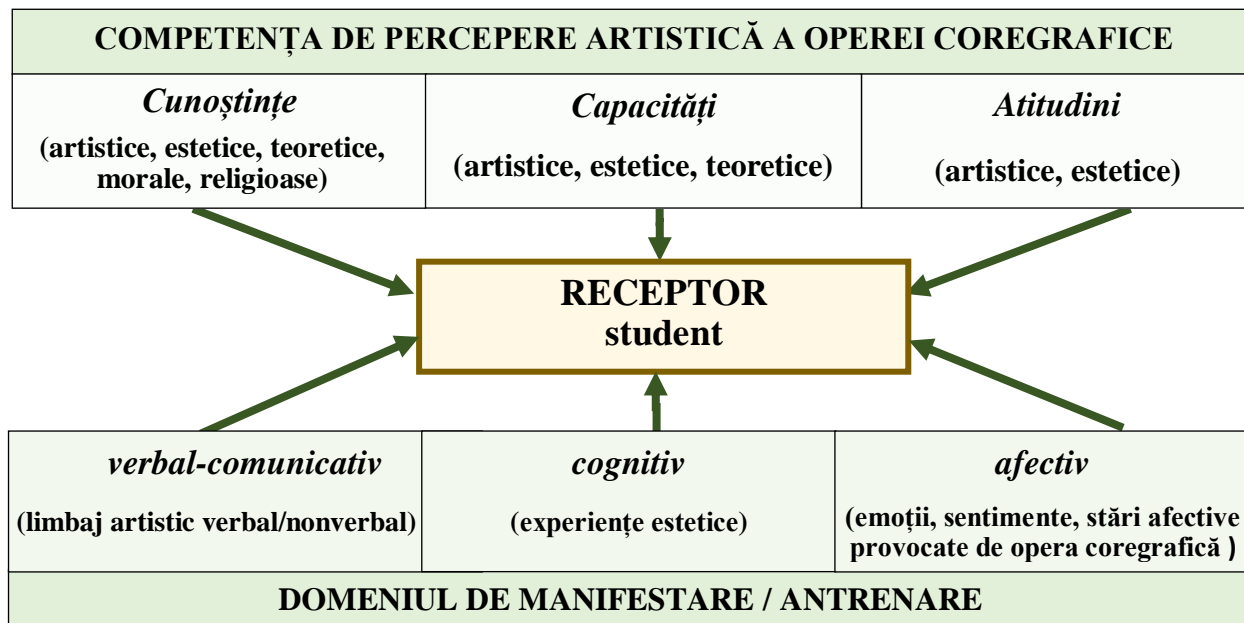

Figura 2.7. Conceptul de competență generică de receptare/percepere artistică

Atitudinile înglobează trăirile afectiv-spirituale ale studentului în legătură cu opera coregrafică, opiniile elementare și aprecierea personajelor, operei, autorului.

Astfel, receptarea operei coregrafice și, implicit, formarea competenței de receptare artistică întrunește următoarele criterii (Figura 2.8.):

- activitatea de audio-vizualizare a operei coregrafice;
- acțiunea care mobilizează cunoștințele, experiențele afectiv-spirituale, capacitățile, priceperile, reacțiile emoționale ale studentului;
- mecanismul de decodificare a mesajului artistic;
- activitatea de reproducere care reactualizează cunoștințele receptorului;
- acțiunea de apreciere estetică a operei coregrafice, axată pe capacitatea de a recepta frumosul și prezența gustului estetic.

Pentru profesorul de dans, indiferent ce vârstă au persoanele cu care lucrează, are o importanță deosebită înțelegerea, explicarea problemei *interiorității și exteriorității imaginii*. Imaginea, ca mediu, este o plăsmuire internă a psihicului uman (imaginea perceptivă, mintală, onirică, fantasmatică etc.) sau o reificare externă, materială (gest, pantomimă, pas de dans etc.), dar aceste plăsmuiri nu sunt niciodată pur interne sau pur externe.

Atât imaginile interne, psihice, cât și cele externe, fizice, sunt rezultatul intersectării, combinării, prelucrării, transformării unor informații interne stocate în psihicul uman și a celor existente în lumea exterioară, obiectivă și date nouă prin percepție. În primul rând, profesorul de dans le stimulează studenților interesul pentru operele de artă coregrafică, le atrage atenția asupra lor. Treptat el le formează capacitatea de percepție estetică. Privind înregistrările video, studenții-profesori de dans se interesează ce reprezintă ele, disting gesturile și mișcărilor cunoscute, se familiarizează cu cele pe care nu le-au cunoscut mai înainte.

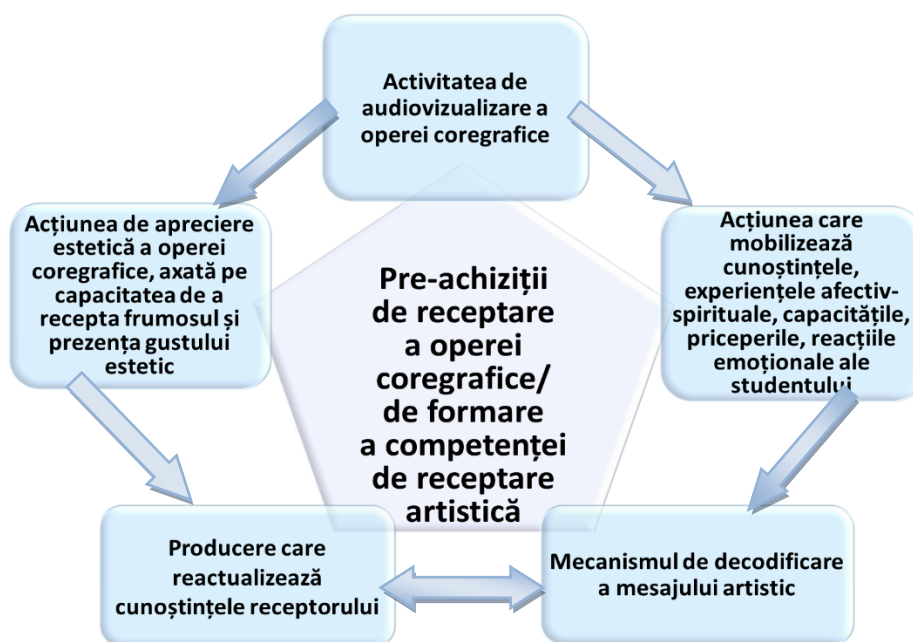

Figura 2.8. Structura competenței de percepere artistică a operei coregrafice

Dezvoltând la studenți percepția estetică, atenția lor trebuie să fie orientată nu numai asupra „conținutului imaginii reprezentate, ci și asupra formei de exprimare a ei, asupra mijloacelor de reprezentare care fac imaginea expresivă” [92, p. 12-19].

Procesul analizei unei opere de artă coregrafică în sine este destul de desfășurat, organizându-se în 3 pași: *descrierea, analiza și interpretarea*.

În *Descriere* ne axăm pe 5 întrebări importante. Orientarea atenției asupra expresivității în reprezentarea evenimentelor, chipurilor de oameni, imaginilor de animale, asupra bogăției detaliilor caracteristice, asupra pașilor de dans în operele de artă coregrafică permit să-i învățăm pe studenții-profesori de dans să perceapă a le aprecia. Atitudinea de apreciere la studenți se exprimă, în primul rând, prin preferarea unor opere coregrafice: ei cer, adesea, să li se demonstreze de câteva ori ceea ce le-a plăcut și ceea ce au memorat, în felul acesta ei încep să aibă operele lor preferate, li se dezvoltă un sentiment conștient de bucurie, de satisfacție după vizionarea acestora. Familiarizându-se în timpul activităților și jocurilor cu opere analogice,

studenții-profesori de dans vor privi cu interes „acțiunea, interpretarea artiștilor” și vor asculta atent acompaniamentul muzical. Tendințele date pot fi exploatate didactic în învățământul pedagogic superior, devenind adevărate strategii. Din aceste tendințe generale, strategii, analizate prin prisma interiorității și exteriorității imaginii în activitățile de percepere a operelor de artă coregrafică, se pot desprinde câteva câmpuri unde educația, prin strategii subtile, poate acționa în sens creativ:

- a) dezvoltarea sensibilității, antrenarea spiritului de observație și a concentrării atenției;
- b) starea internă a studentului; cum influențează starea sa internă comportamentul creativ, dacă starea sa internă poate fi influențată în sens pozitiv/benefic pentru susținerea comportamentului creativ – atmosfera activității educative etc.;
- c) nivelul mijloacelor de expresie și al expresivității audiovizuale, palier foarte important în ceea ce privește creativitatea artistică a cărei primă calitate este expresivitatea;
- d) nivelul citirii/analizei, contemplării, destructurării imaginii artistice;
- e) valorificarea experienței personale a fiecărui elev/ student și a interiorității proprii prin încurajarea încrederii în sine, a spontaneității și conștientizarea/ promovarea propriei personalități;
- f) câmpul imaginarului (cultural, mitic, arhetipal, colectiv, artistic) care poate fi explorat, cercetat, jucat, analizat, contemplat, fructificat;
- g) câmpul trucurilor artistice/ tehnice/ acrobatice (în special vizual-artistice) care e un fel de „poartă galactică de intrare în ireal, virtual sau imaginar și modalitatea principală de manipulare prin imaginea artistică” [23, p. 217-223]. Aceasta presupune că, în timpul analizei unei opere de artă coregrafică, profesorul de dans va evalua la studenți nivelul de percepere artistică având ca repere următoarele criterii de evaluare:
 - perceperea fondului emoțional dominant al operei coregrafice; perceperea mijloacelor de expresie prin care este redat mesajul artistic;
 - sesizarea viziunii artistice a autorului reliefată în opera coregrafică; atitudinea față de mesajul artistic.

Procesul de predare-învățare nu poate fi conceput fără prezența unui suport vizual, care să realizeze o funcție instructiv-educativă, spre exemplu:

- Prezentarea unei imagini artistice pentru a ilustra discursul didactic (ca model de mesaj, de tehnică, de soluționare dramatică/ tehnică etc.).
- Demonstrarea reproducerilor, solicitând studenților să descifreze elementele tehnice de dans sau artistice (învățarea prin descoperire).

- Prezentarea unui grup de imagini artistice; compararea între ele cu scopul de a scoate în evidență (prin contrast) anume acele elemente de limbaj artistic care sunt studiate la moment.
- Demonstrarea imaginii artistice la etapa finală a lucrului practic, în calitate de exemplu confluent cu problema artistică, care a fost rezolvată la lecție/ prelegere.
- Utilizarea imaginii descrise într-un text literar sau folcloric drept suport pentru o acțiune coregrafică (reconstruirea pașilor de dans, continuare a ideii, deturnare a ideii etc).

Rezultatele științifice de mai sus ne-au condus spre ideea de a elabora ***Fișa metodologică de percepere a operei coregrafice*** pentru a eficientiza această activitate. Astfel, cercetarea experimentală realizată în acest context s-a bazat pe rezultatele investigației teoretice, incluzând și Fișa metodologică dată. (Anexa 9)

Modelul pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică (Modelul VASIC) reprezintă o construcție teoretică necesară pentru valorificarea reperelor epistemologice și praxiologice în formarea profesională din perspectiva configurării valorilor artistice.

Modelul prezintă:

- un proiect interdisciplinar după aria de cuprindere și din perspectiva conținutului;
- un proiect de conexiune, deoarece preocuparea pentru formarea profilului valoric al studentului ține de un șir de aspecte specifice ale dansului folcloric, clasic și modern;
- un proiect integrativ care cumulează un demers pedagogic integral ce se desfășoară la nivel de sistem universitar și care asigură prezența circularității;
- un proiect educativ deschis care urmărește realizarea procesului de formare al valorilor artistice din perspectiva configurării valorilor estetice la nivelul cerințelor societății actuale și celei viitoare, cerințe aflate în continuă transformare calitativă.

Diverse valori cu semnificații specifice sunt reunite în orice cultură: tradițională, modernă sau postmodernă, constituită sau în curs de constituire. Ce reprezintă omul și ceea ce el poate deveni exprimă diverse valori dintr-o perspectivă socială și educativă, datorită asimilării valorilor culturii și civilizației umane în conformitate cu potențialul său genetic și psihologic.

Concepția „înaltei culturi/înaltei spiritualități” împreună cu cea a „eticii operei coregrafice” și a „fenomenului de popularitate” sunt cuprinse în fundamentarea cadrului conceptual al ***Modelului VASIC***.

Formarea de valori/competențe la studentul unei universități pedagogice este asigurată prin implementarea condițiilor teoretice și pedagogice, principiile formării și educației în trei domenii principale: dezvoltarea profesională a unui cadru didactic; educarea la studenți a calității morale și

estetice ca o componentă în formarea unui profesor; formarea personalității studentului ca cetățean și viitor profesor.

Valorile artistice sunt cele mai importante caracteristici în formarea viitorilor profesori de dans. Ele reflectă motivele pentru acțiunile viitorilor specialiști: profesori, cadre didactice și atitudine față de profesia pedagogică aleasă. În activitatea coregrafic-pedagogică modernă, orientarea individului către anumite valori este considerată dublă ca natură și origine a educației, bazată pe asimilarea experienței coregrafice individuale.

În activitatea coregrafic-pedagogică, componenta personală are cel mai important rol și, în primul rând, *valorile artistice* sunt cele care determină metodele și formele de lucru ale viitorilor profesori ce asigură implementarea lor și se manifestă în atitudinea persoanei față de activitatea în ansamblu.

Pentru a crea un model de formare a valorilor artistice la studenții specialității *Dans clasic și popular* la o universitate pedagogică, a fost necesar să se studieze mecanismele de formare a valorilor artistice care au arătat că procesul de asimilare a valorilor este împărțit în anumite etape.

Aceste etape, principii și metode sunt încadrate în *Modelul pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică (Modelul VASIC)*.

Pornind de la abordarea conexionistă la care ne-am referit pe parcurs și de la ideile valorificate anterior, în special cele cu referire la dans din Grecia Antică, acestea au și constituit reperul teoretic al structurării *Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică (Modelul VASIC)*, care preia premisele avansate anterior și susține teza ***orchestrării trihotomice a dansului*** în calitatea lui de mijloc specific de dezvoltare a valorilor artistice ale studentului. Elaborând modelul, am conștientizat că situația insuficiențelor în formarea și dezvoltarea culturală a studentului ca viitor profesor de dans este utilizarea unei sintaxe neorchestrate. De aceea, conexiunea dintre cele trei genuri ale dansului, *dansul folcloric, clasic, modern* în procesul de instruire coregrafică este un sinonim cosubstanțial unei construcții corecte a procesului respectiv.

Esența conexionismului constă în dinamica legăturilor între elementele stimulative și efectul acestei legături. Conexionismul modelează fenomenele sau comportamentele ca procese care se fundamentează pe mai multe unități interconectate. Un concept important pentru modelele conexioniste este cel de *activare*. În orice moment, o unitate conexă are un anumit nivel de activare. De exemplu, dacă unitățile se constituie din cele trei genuri de dans, activarea reprezintă probabilitatea ca anume unele aspecte specifice să genereze un potențial de învățare. Unele

avantaje ale abordării conexiuniste includ aplicabilitatea sa la o gamă largă de funcții, aproximarea structurală și capacitatea de distrugere grațioasă.

Această viziune cu elemente de noutate se axează pe faptul că procesele nu pot avea loc doar în serie, ci și în mod simultan și interactiv datorită unor conexiuni cu numeroase proprietăți. Conform acestei viziuni, fiecare element specific dansului ocupă un loc din conexiune, o părticică, un rol asemănător cuvintelor care, deși interacționează tot timpul, sunt totuși întrucâtva elemente de sine stătătoare. Iar felul în care se realizează această conexiune depinde de mai mulți factori. Ei normează și pun în legătură aceste „bucățele” din arhitectura dansului. Legături de conexiune între unități permit influențarea reciprocă a acestora, modificând comportamentul prin schimbări la nivelul conexiunilor. În cadrul conexiunismului, acest proces are loc prin schimbarea reperelor de conectare dintre unități, care duc la schimbări în modalitatea în care funcționează întregul ansamblu.

Reieșind din acestea, Modelul VASIC se configurează în felul expus în Figura 2. 9.

La nivelul unu al Modelului este prezentat raportul dialectic dintre cele două noțiuni-cheie ale cercetării: *valorile artistice* și *valorile coregrafice* ca repere funcționale. Valorile coregrafice sunt reprezentate aici ca valori *in actu* sau acționale, care se formează și se dezvoltă în procesul instructiv.

La nivelul doi se plasează valorile fiecărui gen de dans, selectate după principiului asemănării și deosebirilor, fapt care trebuie să fie conștientizat și acceptat de către studenți în procesul instructiv. De asemenea, relația respectivă este completată de esențele instructive: principiile educației coregrafice, formarea competenței coregrafice, nuanțarea activității de învățare a dansului.

La nivelul trei ne-am oprit la noțiunea inovativă de *orchestră trihotomică* (Anexa 1). În afara faptului că această noțiune reflectă adecvat viziunea pe care o promovăm, rezumând sintetic că valorilor artistice le corespund valorile coregrafice ale studenților, această noțiune traduce la fel de adecvat realitatea valorilor *in actu*, implicând un parcurs conexiunist în procesul instructiv al celor trei genuri de dans. În fapt, refăcându-se traiectul formativ, se plasează pe o poziție bună efortul energetic minim întru realizarea procesului instructiv.

Astfel, putem reafirma că interpretarea conexiunistă sau *orchestră trihotomică*, prin care se fixează discursului instructiv un loc deosebit, instituindu-l ca entitate conexă, este relevantă. În acest context, premisele de bază conțin latent posibilități de instruire mai adecvată.

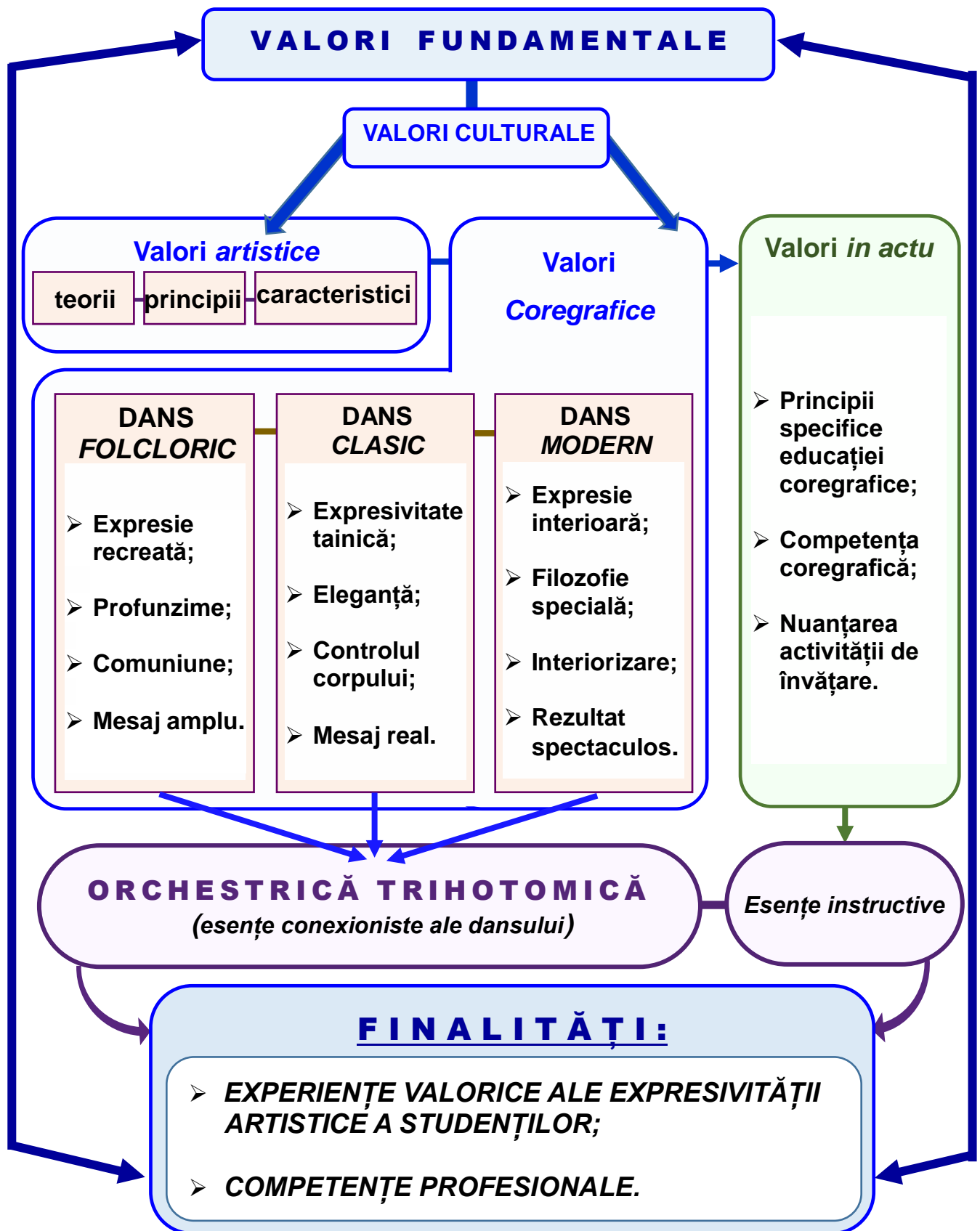
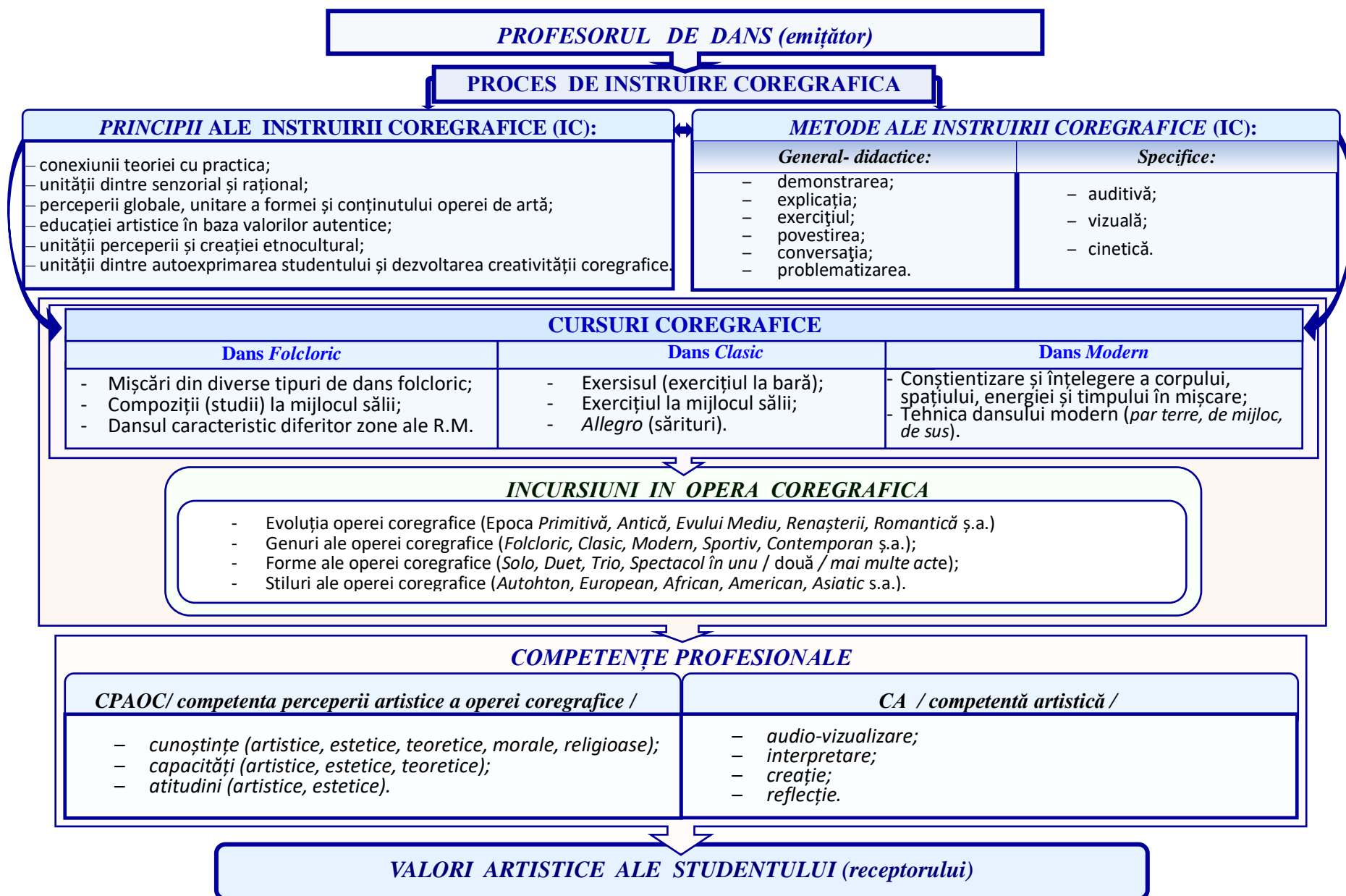

Figura 2. 9. Modelul pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică

În Figura 2.10. este prezentată *Tehnologia de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*, reperată pe Modelul respectiv.

Figura 2.10. Tehnologia de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică

Remarcăm că procesul de formare a valorilor artistice la studenții-profesori de dans trebuie să respecte câteva cerințe, și anume: materialul să fie dozat bine pentru învățarea pe parcursul întregului curs; procesul de instruire să corespundă curriculumului; profesorul trebuie să fie mereu în căutarea strategiilor active și interactive.

Tehnologia de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică asigură accesul deschis al studenților la receptarea audio-vizuală/interpretativă/creativă/reflexivă a operei coregrafice, formarea culturii coregrafice prin dezvoltarea competențelor artistice, coregrafice și de percepere artistică a operei de coregrafie.

Construcția *Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților* este asociată cu următoarele orientări metodologice: educația este un proces cultural complex de transfer al valorii și experienței creative și crearea condițiilor pentru autodeterminare, auto-dezvoltare și auto-realizare a individului; activitatea reprezintă un sistem integral de manifestare a proprietăților personale, a relațiilor și a acțiunilor umane. La formarea valorilor artistice este necesar să se ia în considerare specificul instituției de învățământ. Pentru a consolida componenta valoroasă a cunoștințelor regionale, am dezvoltat un curs special privind principiile perceperii operei coregrafice care include un sistem de valori naționale și universale. Aspectul conținutului cursului special poartă informații regionale; aspectul pedagogic este un aspect orientat pe valoare, aspectul organizațional-metodic reprezintă elementul de comunicare interculturală. Conform *Modelului VASIC*, implicând studenții în valorile culturale ale Republicii Moldova, a fost dezvoltat nivelul de formare a relațiilor de valoare și s-au proiectat următoarele sarcini:

- să dezvolte nivelul personal al cunoașterii în rândul studenților cu privire la valorile culturale din Republica Moldova;
- actualizarea acestor cunoștințe și generarea interesului pentru cunoașterea în continuare a realităților culturale, care ar trebui să ofere o motivație pozitivă pentru activitatea cognitivă;
- să dezvolte/elaboreze/reactualizeze un/o program(ă) a(l) cursului „Incursiuni în opera coregrafică”, care ar contribui la formarea de interese, dezvoltarea de abilități și de a utiliza cunoștințele dobândite despre valorile artistice naționale și universale (Anexa 3).

2.4. Concluzii la capitolul 2

1. Tentativele teoretice, la care se adaugă cele praxiologice în diverse planuri analitice, au urmărit să reflecte particularitățile de formare a valorilor artistice la studenți, în procesul de predare-învățare a disciplinelor coregrafice: dans clasic, dans folcloric, dans modern, conexiunea activității specifice cu cele generale și conexiunea dintre cursurile de dans valorificate. S-a urmărit ideea că artei i se acordă o funcție compensatorie de echilibrare a spiritului prin cultivarea aspirațiilor înalte și a afectelor. Abordarea educației prin arte acceptă opțiuni multiple și

combinat, cum ar fi: muzică și dans, muzică și pictură, teatru și cinematografie, muzică și teatru, fotografie și arte plastice, neignorându-se legea echilibrului și a coerenței conținuturilor specifice fiecărui domeniu artistic. S-a dedus că finalitățile urmărite trebuie să pună în evidență posibilitatea orientării proceselor de învățare și perfecționare artistică prin abordarea educației interdisciplinare și valorizarea aspectelor ce au ca scop comun formarea capacității de selecție și apreciere a frumosului, a interesului pentru artă, pentru calitatea estetică a existenței umane.

2. Optând pentru perspectiva valorică a instruirii, cu accent special pe conexiunea cursurilor de dans, oferind mai multe modele de analiză, prin care se dezvăluie funcționalitatea și dimensiunile proiectului de formare a valorilor artistice, s-a conchis că activitățile de instruire coregrafică vizează formarea/dezvoltarea gândirii artistice la studenți, educă simțul estetic și cultura emoțională. În acest context, se va ține cont de redirecționarea activității didactice de la instruirea artistică (care poartă caracter profesionist) spre instruirea coregrafică care presupune inițierea în domeniul artei coregrafice. Prin urmare, activitatea artistico-coregrafică va fi axată nu pe dezvoltarea abilităților tehnice de reproducere a mediului înconjurător și elementelor lui, ci asupra dezvoltării imaginației creative, spiritului de observație, a capacităților de analiză, comparație, sinteză, gândire divergentă și convergentă, auto-expresie și auto-afirmare, receptivitate emoțională, toate acestea fiind însoțite de un proces continuu de creație și invenție.

3. În viziunea pe care o propunem, competența coregrafică recuperează o parte din complexitatea reală a fenomenului de valoare artistică, întrucât aspectele pe care le avem în vedere pot fi considerate ca emanații ale formării rezultative, reprezentând competențe artistice, etapele de formare a cărora se condiționează reciproc și constituie un ciclu continuu, care avansează performanțele artistice ale studenților. Este important de conștientizat că în practica universitară competența artistică ține de anumite domenii de activitate. În educația coregrafică, spre exemplu, aceste domenii sunt: audio-vizualizare, dans (interpretare), creație, reflecție. Însă formarea competenței coregrafice nu se epuizează în cadrul acestor domenii, ci presupune competența de audio-vizualizare-receptare a dansului; competența de improvizare; competența de creație; competența de analiză-caracterizare.

4. Aprofundând această viziune, putem afirma că valorile artistice, formate în timpul instruirii (prin valori coregrafice), se axează pe „*cunoștințe* – limbaj coregrafic, opere coregrafice, valorile artei coregrafice; *capacități* – artistice/ interpretative, estetice și *atitudini* – gen de artă coregrafică, preferințe estetice, gustul estetic. Valorile care apar în procesul *instruirii coregrafice* poartă numele de *competențe generale ale studentului (emotivitatea, imaginația, gândirea creativă, conștiința coregrafică, inteligența coreică)* și determină, până la urmă, valoarea spirituală ca

devenire supremă a oricărei educații. Astfel, finalitatea *instruirii coregrafice*, la etapa actuală, fiind tratată ca o valoare, înglobează funcțiile și finalitățile valorilor culturii, în general, în procesul căreia omul cunoscând/valorificând lumea, se cunoaște pe sine, devenind *o valoare spirituală*.

5. Pentru și mai multă precizie, trebuie să arătăm și configurarea diferită a *percepției operei coregrafice*, care reprezintă procesul dirijat de formare a competențelor de comunicare artistică și de creare a imaginii artistic-coregrafice la studenți în instituțiile de învățământ superior pedagogic. Ideea fundamentală a actualului concept de educație coregrafică constă în faptul că imaginea artistic-coregrafică este rezultatul actului de creație, a percepției operei coregrafice și, în același timp, metodă de instruire. Includerea actului de creație și a percepției operei coregrafice în procesul de instruire a studenților-profesori de dans sunt unele din cele mai principale condiții ale evoluției educației artistic-coregrafice în instituțiile de învățământ superior pedagogic. Astfel, receptorului îi sunt proprii: orientarea *hedonistă*; orientarea comunicativă; cognitivă, axiologică, coparticipativă; semiotică. Această ultimă orientare a percepției/receptării artistice duce la *plăcerea estetică*, ce se constituie atunci când receptorul devine conștient de ordinea interioară a formei operei de artă coregrafică, de modul în care a fost construit, compus.

6. În ansamblu, abordările filosofice, psihologice, sociologice și pedagogice reprezintă fundamentele necesare pentru conceptualizarea și elaborarea *Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică (Modelul VASIC)* și a *Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților*. Abordarea psihologică a formării valorilor artistice la studenți, în procesul de instruire coregrafică, se axează pe psihologia artelor (legitățile creativității coregrafice, dimensiunea emoțională, atitudini, motivația etc.), psihologia valorilor (valorile artistice) și psihologia formării valorilor artistice la studenți (principiile creativității, interiorizării și producerii valorilor). Abordarea pedagogică a formării valorilor artistice la studenții-profesori de dans rezidă în cercetarea de pe pozițiile paradigmei umaniste și axiologice în educație: valorile umaniste, integralitate, frumosul, valorificarea potențialului axiologic al artei coregrafice, ceea ce asigură cadrul teoretic de conceptualizare și modernizare a formării valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafice. Particularitățile *Modelului VASIC* țin de integrarea lui în procesul general de formare profesională a specialiștilor în domeniul coregrafiei.

3. VALORIFICAREA EXPERIMENTALĂ A MODELULUI PEDAGOGIC DE FORMARE A VALORILOR ARTISTICE STUDENȚILOR ÎN INSTRUIREA COREGRAFICĂ

3.1. Manifestarea valorilor artistice ale studenților (experimentul pedagogic)

Valorificarea experimentală a cercetării s-a axat pe investigarea cadrului practic și a celui experimental. Experimentul pedagogic a fost realizat în scopul verificării ipotezei, determinării funcționalității *Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*, în vederea confirmării fundamentelor teoretico-practice ale acestui proces important. Investigația experimentală a acțiunii de formare a valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică s-a desfășurat în următoarele etape de bază interconexe.

Etapa 1. Experimentul de constatare. Acesta s-a fundamentat pe două acțiuni investigaționale, și anume: *explorarea și identificarea valorilor artistice și constatarea nivelului de manifestare a acestora*.

Explorarea reprezintă un experiment preliminar, rezultatele căruia au confirmat necesitatea stabilirii valențelor instruirii coregrafice în cadrul formării valorilor artistice la studenții-profesori de dans. Acesta s-a desfășurat pe un lot de **92 de studenți**, absolvenți de la specialitatea *Dans popular și clasic* și *Dans sportiv și modern*, în perioada anilor de studii 2013-2016. La această etapă, a fost evaluat nivelul de valori artistice formate în cadrul instruirii coregrafice. Realizarea educației coregrafice are două niveluri de însușire: nivelul *informativ-teoretic* și nivelul *formativ-aplicativ*. Nivelul *informativ-teoretic* vizează instruirea, dobândirea de cunoștințe, formarea unor priceperi și deprinderi reproductiv-interpretative, precum este: *exersisul* (exercițiul) la bară, *studiul* la mijlocul sălii, fragmentele din opere coregrafice etc., iar ca rezultat se formează cultura coregrafică teoretică, limbajul coregrafic, abilitatea de a descifra mesajul artistic etc. Nivelul *formativ-aplicativ* se referă la atitudinea adecvată față de valorile estetice coregrafice și se concretizează prin idealul estetic, sensibilitate, capacitatea de a avea emoții estetice, trăiri, satisfacții plene în fața frumosului din opera de artă coregrafică, dar și prin dorința și capacitatea de a audiovizualiza, crea, interpreta și reflecta valori coregrafice.

Identificarea valorilor artistice și constatarea nivelului de manifestare a acestora au fost realizate în raport cu următorul cadru de referință (indicatori):

1. Ancheta privind determinarea și evaluarea valorilor artistice ale operelor coregrafice.
2. Autoevaluarea predilecției pentru genurile operei coregrafice.

Totodată, pentru a stabili scara individuală de valori artistice ale studenților din lotul de cercetare, am aplicat unele probe (Anexa 4), am organizat diferite discuții și observări asupra comportamentului artistic al studenților în cadrul instruirii coregrafice.

Etapa 2. *Experimentul de formare* reprezintă a doua etapă a experimentului pedagogic și a avut drept scop formarea valorilor artistice la studenți prin disciplinele *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern* prin valorificarea *Modelului VASIC și a Tehnologiei respective*, folosind sarcini didactice, exerciții, situații de problemă, vizând perceperea/receptivitatea, creația, interpretarea și reflecția. *Experimentul de formare* a inclus, de asemenea, valorificarea, pe cale experimentală, a *Fișei metodologice în vederea elaborării și derulării procesului de percepere a operelor coregrafice*. (Anexa 9)

Etapa 3. *Experimentul de control* reprezintă ultima etapă a experimentului pedagogic și a avut drept scop evaluarea postexperimentală a nivelului de manifestare a valorilor artistice la studenții-profesori de dans și stabilirea nivelului de percepere a operei coregrafice prin compararea rezultatelor înregistrate de lotul de cercetare (LC) în toți cei trei ani de studii universitare la ciclul I (Licență). Concomitent, s-au studiat și opiniile profesorilor ce predau disciplinele *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern* din cadrul catedrei Pedagogie Preșcolară, Educația fizică și Dans. Pentru sistematizarea etapelor experimentului pedagogic în perioada de cercetare a fost schițat designul experimental privind formarea valorilor artistice la studenții-profesori de dans reprezentat în Tabelul 3.1.

Tabelul 3.1. Designul experimental

<i>Etapa</i>	<i>Perioada</i>	<i>Subiecți antrenați în cercetare</i>
De explorare	2013-2016	92 de studenți de la programul de studii licență Dans
Metode:		
1. Chestionar de identificare a valorilor prioritare, ca orientări principale, în viața studentului-profesor de dans (de Schwartz Shalom H)		
2. Test de analizare a gândirii imaginativ-creative la studenții-profesori de dans (de P. Torrance)		
De constatare	2016-2017 2017-2018 2018-2019	62 de studenți de la programul de studii licență Dans, anul I, septembrie
Metode:		
1. Ancheta privind gradul de determinare și evaluare a valorilor artistice a operelor de coregrafie		
2. Autoevaluarea predilecției pentru genurile operei coregrafice		
De formare	2016-2017 2017-2018 2-18-2-19	38 de studenți de la programul de studii licență Dans în anul I și II
Program formativ și probe de evaluare		
De control	2017-2018 2018-2019 2019-2020	62 de studenți de la programul de studii licență Dans, anul II, mai

Pentru a observa mai clar dinamica schimbărilor la nivelul de manifestare a valorilor artistice la studenții specialității de profil coregrafic, experimentul pedagogic a fost desfășurat pe un eșantion format din 62 de subiecți (38 formare și 24 control) și 6 profesori, conform tehnicii de cercetare *before-and-after method*, de tipul *înainte și după*. Eșantioanele de tipul *înainte și după* (investigarea unui singur eșantion conform *before-and-after method*), utilizat în cercetare, presupune realizarea acțiunilor de constatare, de formare și de verificare pe unul și același eșantion.

În examinarea psihopedagogică a studenților în procesul de instruire coregrafică eșantionul nominalizat se consideră a fi unul ce satisface exigențele studiului riguros și obiectiv, deoarece permite evidențierea clară a impactului factorului experimental și asigură monitorizarea transformărilor finale, dar și a celor secvențiale, compararea eficientă a situației inițiale cu cea postformativă, fără ca cercetătorul să se sustragă de la investigarea eșantionului de control/martor. Experimentul pedagogic a vizat un singur lot de cercetare, alcătuit din 62 de studenți de la Facultatea Științe ale Educației și Informatică, specialitatea *Dans* de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, a evidențiat/a accentuat rolul factorului experimental, urmând etapele standarde de realizare: *de constatare, de formare și de control*.

De asemenea, în cadrul experimentului a fost faza de explorare care a avut drept scop stabilirea nivelului de manifestare a valorilor artistice la studenții de la specialitatea *Dans*, din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”. Astfel, s-a stabilit lipsa nivelului de manifestare a valorilor artistice la studenții specialității cu profil coregrafic. Aceștia au demonstrat un nivel ridicat al valorilor tehnice ca rezultat al procesului de predare-învățare-evaluare a cursurilor instruirii coregrafice.

Etapa 1. Faza experimentului de explorare a fost realizată la începutul anului de studii pentru studenții din anul I, promoțiile anilor 2013-2016, specialitatea *Dans*. În total, în perioada 2013-2016, au fost testați 92 de studenți. În acest interval de timp au fost aplicate două metode de cercetare: chestionarul/testul de identificare a valorilor prioritare, ca orientări principale, în viața studentului-profesor de dans (de Shalom H. Schwartz) și testul de analizare a gândirii creative imaginative la studenții-profesori de dans (de P. Torrance), (Anexa 5).

Ca rezultat al aplicării chestionarului/testului de identificare a valorilor prioritare, ca orientări principale, în viața studentului-profesor de dans (de Shalom H. Schwartz) au fost determinate orientările valorice la studenții viitori profesori de dans. Chestionarul aplicat (Anexa 4) reprezintă unul dintre chestionarele elaborate de Shalom H. Schwartz și adaptate la psihologia educațională. La etapa incipientă studiilor, la ciclul I, era foarte important de a depista care este

atitudinea studenților recent înmatriculați, referitor la valorile general-umane de care sunt ghidați ei în viața personală și îndeosebi în alegerea profesiei viitoare. În acest test este redată lista celor 57 de valori, cele mai relevante, după părerea autorului, care au servit drept fundament pentru testarea la etapa de explorare a studenților de la specialitatea *Dans*. Sarcina principală era de a constata cele mai relevante valori pentru subiecții chestionați. Studenții, alegând din lista valorilor propuse, au stabilit un număr de șapte valori ce au acumulat punctajul maxim, fiind și cele mai relevante pentru ei: *libertatea, creativitatea, respectarea tradițiilor, lumea frumuseții – frumusețea naturii și a artei, sănătatea, curiozitatea și succesul*. Fiecare din aceste valori au acumulat punctajul mai mare de 6 puncte, ceea ce a permis crearea listei de 7 valori prioritare pentru studenții de la specialitatea *Dans*. Din această listă, punctajul minim a fost dat *creativității și lumii frumuseții – frumuseții naturii și a artei*, acumulând în mediu câte 10,3% (valoarea procentuală pentru 7 studenți). În continuare, prezentăm rezultatele experimentului de explorare în conformitate cu varietățile stabilite. Rezultatele sunt înregistrate într-un tabel și ilustrate grafic (Tabelul 3.2.)

Pentru cercetarea noastră sunt relativ importante toate valorile general-umane prezentate grafic și tabelar. În momentul admiterii la învățământul superior în cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, studenții viitori profesori de dans acordă cea mai mare atenție aspectului de *succes*, care a acumulat 20,6%. Evident, într-o epocă a globalizării, a vitezei evenimentelor și a posibilităților, îndeosebi celor financiare, studenții sunt ademniți de a deveni faimoși, într-un timp record, în lumea dansului, astfel fiind pregnantă alegerea studenților pentru valoarea *succesului*.

Tabelul 3.2.
Lista valorilor prioritare, ca orientări principale,
în viața studentului-profesor de dans (după Shalom H. Schwartz)

Valorile	2013	2014	2015	2016	Total nr. studenți	%
<i>Libertate</i>	3	3	2	2	10	17,64%
<i>Creativitate</i>	2	2	1	2	7	10,3%
<i>Respect pentru tradiții</i>	3	3	1	2	8	13,23%
<i>Lumea frumuseții - frumusețea naturii și a artei</i>	2	2	1	2	7	10,3%
<i>Sănătate</i>	2	3	2	2	9	13,23%
<i>Curiozitate</i>	2	2	3	3	10	14,7%
<i>Succes</i>	4	3	3	1	11	20,6%

Rezultatele valorilor prioritare ale studenților-profesori de dans sunt prezentate grafic în Figura 3.1.

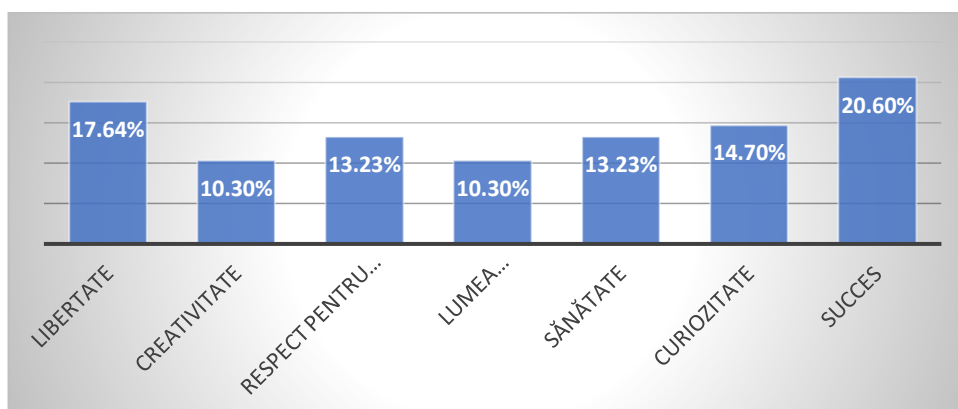

Figura 3.1. Lista valorilor prioritare, ca orientări principale, în viața studentului-profesor de dans

După cum se poate observa, în momentul admiterii în învățământul superior, la ciclul I, studenții au acordat cea mai mare importanță *succesului* (20,6%) și *libertății* (17,64%), iar valorii *lunii frumuseții* (*frumusețea naturii, a artei*) și *creativității* i-au acordat doar (10,3%). Acest aspect se datorează faptului că la momentul înmatriculării studenții sunt absolvenți fie ai instituțiilor de învățământ liceal, fie ai școlilor de artă. Dornici de a avea succes și de a fi liberi în decizii, studenții acordă o importanță majoră *libertății*. De asemenea, studenții anului I, în cadrul disciplinelor coregrafice de la specialitatea *Dans*, au demonstrat un nivel diferențiat al importanței pe care o acordă ei anumitor valori. Aceste valori, pentru care studenții au optat în chestionarul aplicat și care au acumulat un punctaj superior valorilor menționate în tabelul anterior (Tabelul 3.2.), sunt prezentate în Tabelul 3.3.

Tabelul 3.3. Lista valorilor prioritare, ca orientări principale, în viața studentului-profesor de dans

Valorile	2013	2014	2015	2016	Total nr. studenți	%
<i>Respect</i>	7	5	4	6	22	35,5
<i>Înțelepciune</i>	4	4	6	4	18	29,0
<i>Autoritate</i>	5	5	5	7	22	35,5

Indicii obținuți la valorile *respect*, *înțelepciune* și *autoritate* demonstrează, totuși, importanța studiilor superioare și nu a profesiei alese, adică de profesor de dans. Bineînțeles, aceste valori sunt importante și pentru specialitatea *Dans*, dar ele reprezintă o importanță majoră aproximativ pentru toate profesiile cu tentă pedagogică. În cazul analizării specialității *Dans*, unele din valorile

fundamentale pentru un student-profesor de dans ar trebui să fie *creativitatea și lumea frumuseții – frumusețea naturii și a artei*.

Sentimentele estetice au darul de a uni oamenii pe fondul unor valori înalte, sugerate de artiștii făuritori de *frumos*. Astfel, autoarea Hubert Rene afirmă că „acel ceva misterios este cel pe care artistul îl face să treacă din el însuși în operă, iar proprietățile estetice ale obiectului, dincolo de proprietățile sensibile și chiar cele inteligibile, nu sunt în el decât proiecția aspirațiilor creatorului. Această asimilare a operei cu artistul care a creat-o, o regăsește, la rândul său, și omul care o admiră: a percepe *frumusețea* presupune comunicarea cu obiectul sub mărcile exigențelor afective pe care le recunoaștem în el, ca și când ar veni dincoace de acestea, prin simpatie cu noi; înseamnă să comunici în același fel cu creatorul al cărui suflet a fost reînviat; înseamnă să comunici cu toți cei care sunt pătrunși de aceeași admirație pentru că aceleași exigențe afective sunt în ei. Iată de ce emoțiile artei par a fi ca elanurile de dragoste, elanurile fiind însă răspunsuri la o chemare venită din lucruri” [160, p. 2].

Pentru a înțelege mai bine principiile de selectare a valorilor prezentate în chestionarul/testul de identificare a valorilor prioritare, ca orientări principale, în viața studentului-profesor de dans (de Shalom H. Schwartz) și propuse inițial studenților-profesori de dans, s-a decis aplicarea unui alt *test de analizare a gândirii creative imaginative* la studenții-profesori de dans (de P. Torrance), ceea ce a permis demonstrarea și argumentarea grafică și statistică predilecției studenților viitori profesori de dans pentru *succes, libertate, respect* etc. și nu pentru cele esențiale, specifice specialității *Dans*, cum ar fi *creativitatea*.

Testul de analizare a gândirii creative imaginative la studenții-profesori reprezintă unul dintre cele mai optime instrumente utilizate la nivel internațional pentru analizarea gândirii creative-imaginative la oameni (*Torrance Tests for Creative Thinking*). Această celebritate se datorează, cu siguranță, nu doar celebrității lui Paul E. Torrance, care este o figură notorie în studiile dedicate creativității, ci și calității înalte a testelor. În viziunea autorului, creativitatea este pe larg definită ca proces de identificare a unei probleme, de căutare a unor soluții viabile, de trasare a unor ipoteze, de testare și evaluare și de comunicare a rezultatelor altora. În această definiție sunt incluse procesele de elaborare a ideilor originale, a unor perspective și construirea unor noi relații între idei (Anexa 4). Astfel, creativitatea este evaluată prin cinci indicatori: *fluentă, flexibilă, elaborată, originală, rezistentă*, măsurați conform abilităților creative ale persoanei/studentului prezentate în Tabelul 3.4 (*rău* – până la 30 de puncte); *sub normal* – 30-34 de puncte; *relativ normal* – 35-39 de puncte; *normal* – 40-60 de puncte; *ușor peste normal* – 61-65 de puncte; *peste normal* – 66-70 de puncte; *penalizare* – peste 70 de puncte).

Tabelul 3.4.
Nivelul de gândire creativă imaginativă la studenții-profesori de dans

<i>Abilitățile creative ale persoanei/studentului</i>	2013-2014	2014-2015		2015-2016		2016-2017	Total nr. studenți	%
	Anul II	Anul I	Anul II	Anul I	Anul II	Anul I		
Până la 30 rău	1	4	3	4	2	3	17	18,50%
30 la 34 sub normal	2	4	3	4	3	3	19	20,70%
35 la 39 relativ normal	2	3	2	3	1	2	13	14,10%
40 la 60 normal	2	3	2	3	1	2	13	14,10%
61 la 65 ușor peste normal	2	1	3	1	3	1	11	11,90%
66 la 70 peste normal	0	1	2	2	3	2	10	10,90%
Peste 70 penalizare	0	2	1	2	1	3	9	9,80%

Analiza rezultatelor prezentate în Tabelul 3.4 ne permite să constatăm că studenții din anul II (2013), după testarea inițială au manifestat un nivel foarte scăzut de gândire imaginativă creativă, aproximativ 1,08%, adică până la valoarea 30, în comparație cu testarea inițială la anul I (anul de înmatriculare 2014-2015 și 2015-2016). Studenții înmatriculați în anii 2013-2016 nu au manifestat un nivel optim de gândire creativă-imaginativă, adică ajungând la indicii 40-60 (conform testului P. Torrance) cu doar 14,1%. Aceasta confirmă alegerea studenților chestionați la etapa de explorare a valorilor prioritare ca orientări principale în viața studentului-profesor de dans prezentate în Tabelul 3.3, unde aspectul *creativitate* a acumulat doar 10,3%.

Cea mai favorabilă perioadă pentru formarea unei orientări profesionale și pedagogice o constituie anii de studenție, deoarece în timpul de pregătire universitară intențiile spirituale (imateriale) sunt incluse în sistemul de experiență personală al unui viitor specialist. Structurile motivaționale și semantice dominante în această perioadă de dezvoltare a personalității sunt îndreptate către propria lor individualitate. Înclinarea spre analiza vieții interioare, spre dirijarea propriei condiții sociale contribuie la o percepție sensibilă a artei, în special, a artei coregrafice care este un gen de artă sintetică.

În organizarea experimentului pedagogic s-a ținut cont de specificul educației artistice în procesul de formare a specialiștilor pentru instruirea coregrafică în cadrul învățământului superior (accentuarea laturii creative, flexibilitate în gândire, atitudini reflexive sporite, dominarea activităților practice și spațiul redus pentru exersare etc., fapt ce a condus la implicarea în experimentul pedagogic a unui număr redus de subiecți. Măsurarea și înregistrarea datelor au fost

realizate în condiții standardizate pentru lotul de cercetare și au urmărit reluarea dinamicii a rezultatelor obținute.

La faza a doua a experimentului de constatare, pentru a putea fi stabilită scara individuală de valori artistice ale studenților-profesori de dans, au fost aplicate chestionarele respective, elaborate în baza criteriilor de manifestare a valorilor artistice generalizate și structurate în două variabile:

1. Ancheta privind gradul de determinare și evaluare a valorilor artistice a operelor de coregrafie.
2. Ancheta privind autoevaluarea predilecției pentru genurile operei coregrafice.

Experimentul de constatare a fost organizat cu lotul de cercetare la începutul fiecărui an de învățământ: anul I → 2016-2017, anul I → 2017-2018, anul I → 2018-2019. Datele obținute în urma constatării nivelului de manifestare a valorilor artistice de către studenții din lotul de cercetare vor fi comparate în ordinea crescătoare a anilor. Or, vom analiza dinamica creșterii nivelului de manifestare a valorilor artistice la studenții din anul I (2016-2017) în comparație cu rezultatele constatării nivelului de manifestare a valorilor artistice la studenții din anul I (2017-2018), comparând cu rezultatele finale ale nivelului de manifestare a valorilor artistice la studenții din anul I (2018-2019).

La etapa de constatare au participat studenții primului an de studii, promoțiile 2016-2019, în continuare fiind prezentate rezultatele aplicării celor două instrumente stabilite în designul experimental.

1. Ancheta privind gradul de determinare și evaluare a valorilor artistice a operelor de coregrafie. Așadar, lotul de cercetare a fost constituit din 47 de studenți. Ancheta privind nivelul de determinare și evaluare a valorilor artistice ale operelor de coregrafie a fost aplicată la începutul anului de studii. Conform datelor de formare a grupelor academice, 13 studenți au fost admiși în anul de studii 2016-2017 la specialitatea *Dans* din cadrul Facultății Științe ale Educației și Informatică, 12 studenți au fost înmatriculați la studii în anul 2017-2018, 9 studenți au fost admiși la specialitatea *Dans* în anul de studii 2018-2019, iar 13 studenți au fost înmatriculați, în cadrul aceleiași specialități, în anul de studii 2019-2020. Se observă o similitudine de asemănare a numărului de subiecți/persoane chestionate în cadrul experimentului la etapa de constatare, cu o nesemnificativă diferență de aproximativ 19,1% de studenți înscriși la studii în anul universitar 2018-2019.

Interpretarea rezultatelor chestionării s-a realizat în plan comparativ pe anii de studii. Criteriile de evaluare a valorilor artistice ale operelor de coregrafie sunt cele menționate în

Ancheta privind determinarea și evaluarea valorilor artistice a operelor de coregrafie (Anexa 6). Aceste criterii au fost măsurate conform punctajului acordat pentru pozițiile afirmate de studenți și echivalate corespunzător: foarte important (3 puncte) = nivel înalt; important (2 puncte) = nivel mediu; puțin important (1 punct) = nivel sub mediu; deloc important (0 puncte) = nivel scăzut.

Criteriile care au orientat evaluarea privind gradul de determinare și evaluare a valorilor artistice ale operelor de coregrafie de către studenți au fost stabilite în număr de 9 prin următoarele: originalitatea, imaginea de ansamblu, sincronizarea mișcărilor cu muzica, logica desfășurării acțiunii, semnificația etică, aspectul estetic al costumului/imaginea dansatorului, impactul emoțional, impactul ideologic/intelectual, muzica (acompaniamentul muzical).

La finalul experimentului constatativ a fost realizată evaluarea nivelului de manifestare a valorilor artistice la studenții-profesori de dans. În cadrul instituțiilor specifice de profil coregrafic se realizează o fundamentare teoretică a activității practice. Practica nu poate exista fără teorie, precum nici teoria nu se poate realiza fără practică. Scopul acestei evaluări a fost de a stabili dinamica schimbării manifestărilor valorilor artistice la studenți-profesori de dans, precum și dinamica schimbărilor acestora în urma aplicării *Modelului VASIC*. Educarea și dezvoltarea unor abilități ce țin de muzică, dans, euritmie (frumusețe a succesiunii unor sunete, mișcări etc.), armonie (a sunetelor, a mișcărilor de dans, a vorbirii nonverbale), reprezintă o practică a exercițiului minții și a gândirii prompte, ceea ce ocupă un loc aparte în arta coregrafică. Rezultatele aplicării *Anchetei privind determinarea și evaluarea valorilor artistice ale operelor de coregrafie* sunt prezentate în Tabelul 3.5.

Tabelul 3.5.
Nivelul de receptare/percepere a valorilor artistice ale operelor de coregrafie
(comparat, studenți-profesori de dans din anul I, anii de studii 2016-2018)

Valori	Anul de studii	Nr. studenți chestionați	Niveluri							
			înalt		mediu		sub mediu		scăzut	
			nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
<i>Originalitatea</i>	2016-2017	13	1	2,9	2	5,9	7	20,6	3	8,8
	2017-2018	12	0	0,0	2	5,9	6	17,7	4	11,8
	2018-2019	9	2	5,9	1	2,9	3	8,8	3	8,8
<i>Imaginea de ansamblu</i>	2016-2017	13	1	2,9	3	8,8	6	17,7	3	8,8
	2017-2018	12	2	5,9	4	11,8	3	8,8	3	8,8
	2018-2019	9	0	0,0	2	5,9	2	5,9	5	14,7
<i>Sincronizarea mișcărilor cu muzica</i>	2016-2017	13	1	2,9	3	8,8	7	20,6	2	5,9
	2017-2018	12	0	0,0	2	5,9	5	14,7	5	14,7
	2018-2019	9	3	8,8	2	5,9	2	5,9	2	5,9

Continuare la Tabelul 3.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
<i>Logica desfășurării acțiunii</i>	2016-2017	13	0	0,0	3	8,8	6	17,7	4	11,8
	2017-2018	12	1	2,9	3	8,8	4	11,8	4	11,8
	2018-2019	9	3	8,8	3	8,8	2	5,9	1	2,9
<i>Semnificația etică</i>	2016-2017	13	1	2,9	3	8,8	5	14,7	4	11,8
	2017-2018	12	2	5,9	3	8,8	4	11,8	3	8,8
	2018-2019	9	0	0,0	2	5,9	4	11,8	3	8,8
<i>Aspectul estetic al costumului/imaginea dansatorului</i>	2016-2017	13	1	2,9	4	11,8	5	14,7	3	8,8
	2017-2018	12	1	2,9	3	8,8	4	11,8	4	11,8
	2018-2019	9	1	2,9	2	5,9	3	8,8	3	8,8
<i>Impactul emoțional</i>	2016-2017	13	2	5,9	2	5,9	5	14,7	3	8,8
	2017-2018	12	0	0,0	3	8,8	5	14,7	4	11,8
	2018-2019	9	1	2,9	2	5,9	4	11,8	2	5,9
<i>Impactul ideologic/intelectual</i>	2016-2017	13	2	5,9	1	2,9	5	14,7	5	14,7
	2017-2018	12	1	2,9	3	8,8	2	5,9	6	17,7
	2018-2019	9	1	2,9	2	5,9	3	8,8	3	8,8
<i>Muzica (acompaniamentul muzical)</i>	2016-2017	13	0	0,0	3	8,8	5	14,7	5	14,7
	2017-2018	12	1	2,9	3	8,8	4	11,8	4	11,8
	2018-2019	9	2	5,9	1	2,9	2	5,9	4	11,8

Analizând rezultatele incluse în Tabelul 3.5., la etapa de constatare, observăm că nivelul de percepere a valorilor artistice a operelor de coregrafie de către studenții-profesori de dans din anul I (anii de studii 2016-2018) este sub mediu.

Valorile care au acumulat cele mai multe procente, adică valorile cărora studenții-profesori de dans au acordat prioritate, cum ar fi: *originalitatea, sincronizarea mișcărilor cu muzica, aspectul estetic al costumului/imaginea dansatorului și impactul emoțional*, au acumulat aproximativ 12,0%, plasându-le astfel, la nivelul *sub mediu* al chestionarului aplicat. Atribuirea „esteticii unei opere coregrafice” este unul dintre cele mai dificile aspecte ale creării și percepției operei coregrafice.

Potrivit reprezentării obișnuite, opera de artă, în genere, și opera coregrafică, în particular, ia naștere *din și prin* activitatea artistului/autorului. Artistul/autorul este originea operei și viceversa, opera este originea artistului/autorului. Operei coregrafice îi este proprie mișcarea (plastică), astfel, modul în care ele apar, cei care le trăiesc și le gustă, adică spectatorul/receptorul, reprezintă trăirea estetică prin care autorul/artistul definește caracterul operei coregrafice.

Formarea și dezvoltarea valorilor artistice la studenți, în procesul instruirii coregrafice, a influențat și asupra calității percepției artistice a propriilor montări (evaluarea reciprocă). La specialitatea *Dans* din cadrul Catedrei Pedagogie Preșcolară, Educația Fizică și Dans, grație specialității sui-generis, unde partea practică este indispensabilă în procesul de absolvire a ciclului

1, montările coregrafice proprii constituie finalitatea de bază a pregătirii profesorilor de dans. Calitatea acestor montări reprezintă indicatorul de apreciere și notare a studenților-profesori de dans. Evaluarea reciprocă este o competență artistică care s-a format și s-a dezvoltat ca derivat al aplicării *Fișei metodologice în vederea elaborării și derulării procesului de percepere a operelor coregrafice*.

În Tabelul 3.6 este reprezentată media studenților implicați în experimentul pedagogic la etapa de constatare și care au manifestat un nivel de percepere a valorilor artistice a operelor coregrafice. Distribuția *T student* are un rol important într-o serie de analize sintetizatoare, destinată evaluării semnificației statistice în cazul eșantioanelor mici. Calcularea și obținerea datelor încadrate în Tabelul 3.6. a permis observarea și confirmarea datelor probelor aplicate în cazul experimentului pedagogic. Această analiză statistică a aprobat continuarea aplicării și altor chestionare, necesare cercetării date, ca un indiciu real al experimentului pedagogic desfășurat.

Tabelul 3.6.
Date generale ale nivelului de receptare/percepere a valorilor artistice ale operelor de coregrafie (34 de studenți - profesori de dans din anul I, anii de studii 2016-2018)

Valori	Anul de studii	Niveluri			
		înalt	mediu	sub mediu	scăzut
		T student	T student	T student	T student
<i>Originalitatea</i>	2016-2019	0,091260244	0,024110111	0,032677923	0,055040609
<i>Imaginea de ansamblu</i>	2016-2019	0,008970902	0,070483997	0,073926189	0,015799848
<i>Sincronizarea mișcărilor cu muzica</i>	2016-2019	0,101191507	0,25081536	0,089009343	0,189003658
<i>Logica desfășurării acțiunii</i>	2016-2019	0,064676894	0,724658636	0,155016211	0,158302423
<i>Semnificația etică</i>	2016-2019	0,01613009	0,643329963	0,023215158	0,00219213
<i>Aspectul estetic al costumului/ imaginea dansatorului</i>	2016-2019	0,000562004	0,767643915	0,01613009	0,024896163
<i>Impactul emoțional</i>	2016-2019	0,021311641	0,518518519	0,015799848	0,025721421
<i>Impactul ideologic/intelectual</i>	2016-2019	0,01613009	0,373900966	0,274576629	0,0132356
<i>Muzica (acompaniamentul muzical)</i>	2016-2019	0,007490434	0,724658636	0,189003658	0,000562004

Pentru a scoate în evidență gradul de reflecție a valorilor în activitatea de formare profesională coregrafică, am comparat și am introdus în Tabelul 3.7. rezultatele obținute la cei patru ani de studii, din perioada 2016-2020.

Tabelul 3.7.
Gradul valorilor în activitatea de formare profesională coregrafică la anul I

Anul de studii	Nr. studenți chestionați	Gradul de reflecție a valorilor							
		înt		mediu		sub mediu		scăzut	
		3		2		1		0	
		Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
2016-2017	13	0	0%	6	12,8%	3	6,4%	4	8,5%
2017-2018	12	1	2,1%	3	6,4%	4	8,5%	4	8,5%
2018-2019	9	4	8,5%	1	2,1%	1	2,1%	3	6,4%
2019-2020	13	9	19,1%	2	4,5%	1	2,1%	1	2,1%
Total	47	14	29,7%	12	25,8%	9	19,1%	12	25,5%

Interpretarea datelor statistice a permis compararea indicilor legați de semnificația diferenței dintre anul I de studii la licență. Ulterior, au fost testați și studenții lotului de cercetare în anul II de studii, la ciclul I. Atât anul I (2016-2017) cu 8,5%, cât și anul I (2017-2018) cu 8,5%, anul I (2018-2019) cu 6,4% au indicat același nivel scăzut de reflecție a valorilor în activitatea de formare profesională coregrafică, însă acești indici constituie doar un aspect din cadrul cercetării. Astfel, se observă o dinamică constantă a indicilor *sub mediu* și *scăzut* la studenții din anul de înmatriculare 2016-2017→2017-2018→2018-2019, indicând valoarea medie de 22,3%. O creștere considerabilă este observată la studenții din anul de înmatriculare 2019-2020, unde valoarea maximă a fost atinsă la gradul *înt* de reflecție a valorilor cu 19,1%. Grafic rezultatele sunt prezentate în Figura 3.2.

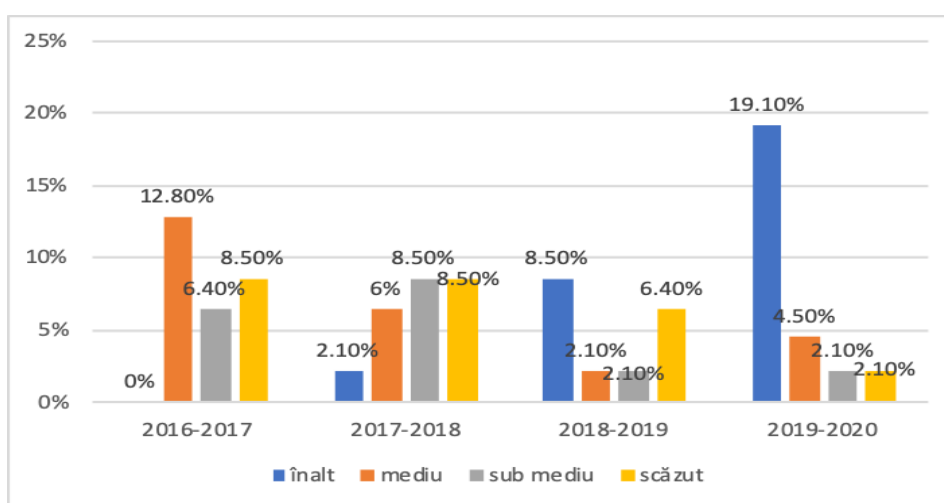

Figura 3.2. Gradul valorilor în activitatea de formare profesională coregrafică la anul I

Atunci, la fel au fost testați studenții anului II, din aceeași perioadă de înmatriculare, care au indicat un nivel diferit față de anul I. Fiind încadrați în activități didactic-coregrafice, studenții

în anul II de studii la ciclul I, deja dispun de o pregătire artistic-coregrafică care le permite și le stimulează dorința de dezvoltare a gradului de reflecție a valorilor în activitatea de formare profesională coregrafică. Astfel, majoritatea studenților din anul II (2017-2018, 2018-2019, 2019-2020) au indicat un nivel *înalt*, percepend 28,6%; 17,6% și, respectiv, 28,6%, ceea ce este prezentat în Tabelul 3.8.

Tabelul 3.8.
Gradul valorilor în activitatea de formare profesională coregrafică la anul II

Anul de studii	Nr. studenți chestionați	Niveluri							
		înalt		mediu		sub mediu		scăzut	
		3		2		1		0	
		<i>Nr.</i>	<i>%</i>	<i>Nr.</i>	<i>%</i>	<i>Nr.</i>	<i>%</i>	<i>Nr.</i>	<i>%</i>
2017-2018	12	8	28,6%	2	7,1%	1	3,5%	1	3,5%
2018-2019	7	5	17,6%	1	3,5%	1	3,5%	0	0%
2019-2020	9	8	28,6%	1	3,5%	0	0%	0	0%
Total	28	21	74,8%	4	14,1%	2	7,0%	1	3,5%

Autoevaluarea predilecției pentru genurile operei coregrafice este încă un instrument aplicat în aceleași condiții ca Ancheta 3 la studenții anului I. Fiecare gen de artă coregrafică dispune de diverse valori estetice, dar și de potențial diferit. Pentru a stabili predilecțiile studenților-profesori de dans față de un gen sau altul de artă coregrafică, am aplicat chestionarul în Anexa nr. 4 și am obținut rezultatele prezentate în Tabelul 3.9.

Interpretarea rezultatelor chestionării s-a realizat în plan comparativ. Criteriile de evaluare a preferințelor studenților-profesori de dans față de genurile coregrafice sunt cele menționate în *Autoevaluarea predilecției pentru genurile operei coregrafice* (Anexa 7), măsurate conform punctajului acordat pentru pozițiile afirmate de studenți și echivalate corespunzător: *foarte preferat (3 puncte) = nivel înalt; preferat (2 puncte) = nivel mediu; puțin preferat (1 punct) = nivel sub mediu; deloc preferat (0 puncte) = nivel scăzut.*

Autoevaluarea reprezintă un proces continuu și de lungă durată pentru orice persoană familiarizată cu arta dansului în general. În mod special, acest proces este bine reliefat la studenții-profesori de dans. Sistematizarea genurilor coregrafice și utilizarea acestora ca instrument la etapa de constatare a permis analizarea mai detaliată a nivelului de dezvoltare la studenții-profesori de dans a valorilor artistice. Chestionarul inclus în Anexa 4 este alcătuit din următoarele genuri coregrafice: *dans de epocă, dans folcloric, dans popular-scenic/de caracter, dans clasic, dans sportiv, dans modern și dans de estradă*, ceea ce formează, per ansamblu, *arta coregrafică*. Cunoașterea și practicarea genurilor coregrafice reprezintă unul din aspectele principale ale

procesului didactic al specialității *Dans* din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”. Prezentarea tabelară a preferințelor genurilor coregrafice de către studenții-profesori de dans facilitează interpretarea comparativă și generală a datelor obținute în Tabelul 3.9.

Tabelul 3.9.
Gradul de preferință a genurilor coregrafice de către studenții-profesori de dans

Genuri coregrafice	Anul de studii	Nr. studenți chestionați	Niveluri							
			Foarte preferat		Preferat		Puțin preferat		Deloc preferat	
			3		2		1		0	
			nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
<i>Dans de epocă</i>	2016-2017	13	1	2,9	2	5,9	3	8,8	3	8,8
	2017-2018	12	0	0,0	2	5,9	6	17,7	4	11,8
	2018-2019	9	2	5,9	1	2,9	3	8,8	3	8,8
<i>Dans folcloric</i>	2016-2017	13	1	2,9	3	8,8	6	17,7	3	8,8
	2017-2018	12	2	5,9	4	11,8	3	8,8	3	8,8
	2018-2019	9	0	0,0	2	5,9	2	5,9	5	14,7
<i>Dans popular-scenic/ de caracter</i>	2016-2017	13	1	2,9	3	8,8	7	20,6	2	5,9
	2017-2018	12	0	0,0	2	5,9	5	14,7	5	14,7
	2018-2019	9	3	8,8	2	5,9	2	5,9	2	5,9
<i>Dans clasic</i>	2016-2017	13	0	0,0	3	8,8	6	17,7	4	11,8
	2017-2018	12	1	2,9	3	8,8	4	11,8	4	11,8
	2018-2019	9	3	8,8	3	8,8	2	5,9	1	2,9
<i>Dans sportiv</i>	2016-2017	13	1	2,9	3	8,8	5	14,7	4	11,8
	2017-2018	12	2	5,9	3	8,8	4	11,8	3	8,8
	2018-2019	9	0	0,0	2	5,9	4	11,8	3	8,8
<i>Dans modern</i>	2016-2017	13	1	2,9	2	5,9	7	20,6	3	8,8
	2017-2018	12	1	2,9	3	8,8	4	11,8	4	11,8
	2018-2019	9	1	2,9	2	5,9	3	8,8	3	8,8
<i>Dans de estradă</i>	2016-2017	13	2	5,9	2	5,9	5	14,7	3	8,8
	2017-2018	12	0	0,0	3	8,8	5	14,7	4	11,8
	2018-2019	9	1	2,9	2	5,9	4	11,8	2	5,9

Interpretarea datelor statistice a permis compararea indicilor legați de semnificația diferenței între anul I de studii la licență, iar ulterior au fost testați și studenții lotului de cercetare din anul II de studii, la ciclul I. Vom prezenta tabelar și grafic rezultatele *autoevaluării predilecției pentru genurile operei coregrafice* cu scopul de a facilita interpretarea în plan comparativ a datelor statistice în Tabelul 3.10.

Studenții anului I (2016-2017) de studii la ciclul I manifestă un *nivel mediu* cu 12,8% și scăzut cu 8,5% față de genurile coregrafice, aceasta explicându-se prin cunoștințele teoretice și practice pe care le dețin privind aspectele caracteristice fiecărui gen coregrafic. Comparând rezultatele obținute și incluse în Tabelul 3.10, observăm o creștere evidentă a indicilor gradului de

preferință a genurilor coregrafice al studenților-profesori de dans din anul 2019-2020 care indică un nivel înalt, cu 19,1% și mediu cu 4,3%.

Tabelul 3.10.

Gradul de preferință a genurilor coregrafice de către studenții-profesori de dans la anul I

Anul de studii	Nr. studenți chestionați	Gradul de preferință a genurilor coregrafice							
		<i>Foarte preferat</i>		<i>Preferat</i>		<i>Puțin preferat</i>		<i>Deloc preferat</i>	
		3		2		1		0	
2016-2017	13	0 st.	0%	6 st.	12,8%	3 st.	6,4%	4 st.	8,5%
2017-2018	12	1 st.	2,1%	3 st.	6,4%	4 st.	8,5%	4 st.	8,5%
2018-2019	9	4 st.	8,5%	1 st.	2,1%	1 st.	2,1%	3 st.	6,4%
2019-2020	13	9 st.	19,1%	2 st.	4,3 %	1 st.	2,1%	1 st.	2,1%
Total	47	14 st.	29,7%	12 st.	25,6%	9 st.	19,1%	12 st.	25,5%

Pentru o imagine de ansamblu comparativă, rezultatele chestionării studenților-profesori de dans în anul II de studii, la ciclul I, sunt prezentate în Tabelul 3.11.

Tabelul 3.11.

Gradul de preferință a genurilor coregrafice de către studenții - profesori de dans la anul II

Anul de studii	Nr. studenți chestionați	Gradul de preferință a genurilor coregrafice							
		<i>Foarte preferat</i>		<i>Preferat</i>		<i>Puțin preferat</i>		<i>Deloc preferat</i>	
		3		2		1		0	
		Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
2017-2018	12	8	28,6%	2	7,1%	1	3,6%	1	3,6%
2018-2019	7	5	17,6%	1	3,6%	1	3,6%	0	0%
2019-2020	9	8	28,6%	1	3,6%	0	0%	0	0%
Total	28	21	74,8%	4	14,3%	2	7,2%	1	3,6%

Analiza rezultatelor prezentate în Tabelul 3.10 și Tabelul 3.11, cu referire la preferințele studenților din grupa de cercetare față de un gen sau altul al artei coregrafice, ne permit să constatăm următoarele:

- Semnificativ a crescut interesul studenților față de *Dansul clasic*, de la *puțin preferat* cu 17,7% până la *preferat* cu 8,8% și *foarte preferat* tot cu 8,8% la anul de înmatriculare 2018-2019. Totodată, au scăzut preferințele studenților față de *Dansul de estradă* de la *foarte preferat* cu 5,9% până la *puțin preferat* cu 14,7% și *deloc preferat* cu 11,8% la anul de înmatriculare 2017-2018. Creșterea interesului studenților-profesori de dans față de *Dansul clasic* se explică prin faptul că acesta (dansul clasic) se axează mai mult pe chipul coregrafic/imaginea artistică. Creșterea semnificativă a preferințelor studenților față de *Dansul clasic* și o descreștere nesemnificativă a preferințelor față de *Dansul popular-scenic/de caracter* se datorează influenței pe care au avut-o disciplinele respective în experimentul pedagogic și valorizarea altor genuri de artă coregrafică, care a permis o descoperire a „plăcerii” pentru alte genuri de artă coregrafică, cum ar fi *Dansul*

folcloric sau *Dansul de epocă*. Anume prin intermediul disciplinelor *Dans clasic*, *Dans folcloric* și *Dans modern* a fost aplicat *Modelul pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruire coregrafică*.

De menționat că aceste rezultate semnifică o preferință generală rezumativă privind genurile de dans, însă care pot fi și contextuale în raport reciproc cu cele trei discipline (*Dans folcloric*, *Dans clasic*, *Dans modern*) și/sau concret-temporale. Interesul studenților-profesori de dans pentru un gen sau altul de artă coregrafică justificat și de studiile sau pregătirea anterioară. De regulă, dacă studentul are la bază abilități de dans formate/dezvoltate în cadrul unui cerc/ansamblu de dans folcloric, atunci și preferințele acestuia sunt respective. Însă această circumstanță, nefiind o legitate, în unele cazuri se schimbă, după cum ne demonstrează și rezultatele experimentului pedagogic.

Identificarea nivelului de valorificare a genurilor de artă coregrafică de către studenții-profesori de dans este importantă din punct de vedere profesional și din punct de vedere estetic, deoarece astfel ei își pot realiza mai eficient intențiile și valorile artistice. Un tip aparte de cunoaștere este cunoașterea artistic-estetică, realizată prin *trăire* (emoțională) – *imaginație-gândire-creație* (artistică), orientate la cunoașterea de sine și la crearea universului intim uman.

Prin intermediul artei coregrafice, studenților li se educă interesul și dragostea pentru *frumos*, li se dezvoltă simțurile estetice. În procesul alegerii operelor coregrafice, este necesar să se țină cont de faptul că ele trebuie să influențeze pozitiv asupra studenților. Perceperea artei coregrafice se dezvoltă treptat, de aceea se impun o serie de cerințe față de aceste opere destinate studenților-profesori de dans. Procesul de receptare este etapa cea mai importantă a creației artistice, pentru că prin intermediul său opera își realizează funcțiile. În cazul artei coregrafice, avem de-a face cu un mesaj polisemantic, deci ambiguu, care poate fi receptat în diferite modalități. De aceea, receptarea poate fi un proces extrem de complicat. Receptarea este un proces activ, este o formă de activitate umană care presupune anumite faze: *percepția*, *trăirea estetică* (afectivitate produsă de opera respectivă), *înțelegerea și interpretarea operei coregrafice*, *judicata de gust* (îmi place/nu-mi place) și *de valoare* (e valoroasă/nu e valoroasă).

Experimentul de constatare a avut ca scop observarea capacităților de percepere a operelor de artă coregrafică și a genurilor coregrafice ale studenților. Am considerat de cuviință să realizăm probe care ar scoate în evidență aptitudinile de percepere a operelor de artă ale studenților-profesori de dans. Astfel, putem conchide că parcurgerea unităților de conținut elaborate de noi, din cadrul disciplinelor *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern* a influențat în mod pozitiv nu doar formarea personalității studenților-profesori de dans, unde sunt rafinate și specificate

calitățile semnificative, din punct de vedere profesional, ale viitorilor profesori de dans (creativitatea, stabilitatea emoțională, cunoștințele, abilitățile care contribuie la implementarea activităților practice în echipă), dar au format și au dezvoltat valorile artistice, ce reprezintă finalități de competențe specifice.

Epistemic și teoretic, experimentul a fost conceput și desfășurat pe ideile, conceptele, principiile, teoriile examinate în primele două capitole și consemnate în Modelul VASIC și pe ideea că „continuitatea tipurilor de valori și discontinuitatea conținuturilor lor constituie și funcționalitatea fiecărei valori” [51, p. 21] și că „valențele artei coregrafice sunt determinate de valorile estetice care reprezintă o varietate de atitudini față de arta coregrafică, dar și de crearea operelor coregrafice în conformitate cu legitățile frumosului” [37, p. 23].

Etapa 2. Experimentul de formare reprezintă următoarea etapă a experimentului pedagogic și a avut drept scop valorificarea Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților prin disciplinele *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern* pe baza *Modelului VASIC* elaborat, folosind sarcini didactice, exerciții, situații de problemă, vizând perceperea/receptivitatea, creația, interpretarea și reflecția. *Experimentul de formare* a inclus, de asemenea, valorificarea pe cale experimentală a ***Fișei metodologice în vederea elaborării și derulării procesului de percepere a operelor coregrafice***. Pentru o mai bună înțelegere a etapelor de formare a experimentului pedagogic, am elaborat designul etapei de formare a experimentului, indicând astfel numărul studenților înmatriculați la studii, la ciclul I în perioada anilor 2016-2019 prezentate în Figura 3.3.

2016-2017	13 st. Anul I - Admiterea 2016			
2017-2018	12 st. Anul II - Admiterea 2016	12 st. Anul I - Admiterea 2017		
2018-2019		7 st. Anul II - Admiterea 2017	9 st. Anul I - Admiterea 2018	
2019-2020			8 st. Anul II - Admiterea 2018	10 st. Anul I - Admiterea 2019

Figura 3.3. Designul etapei de formare a experimentului

La prima etapă a experimentului formativ, am reconceptualizat curriculumul la cele trei discipline de bază: *Dans folcloric*, *Dans clasic*, *Dans modern* în conformitate cu abordările fundamentale ale cercetării, atribuind fiecărei discipline funcțiile formative în raport cu valorile artistice ale acestora. În acest sens, disciplinele *Dans clasic*, *Dans folcloric* și *Dans modern* vor realiza preponderent atât modulul științific-cognitiv, cât și modulele valoric și creativ-constructiv (Anexele 2, 3).

Reconceptualizarea curriculumului la disciplinele respective a inclus:

- redefinirea finalităților acestor discipline din perspectiva formării valorilor artistice la studenții-profesori de dans (corelarea, redimensionarea, extinderea, introducerea noilor finalități);
- redimensionarea prezentării unităților de conținut, valorificând și accentuând dimensiunea axiologică, artistică a acestora;
- prezentarea unui sistem de activități de formare a valorilor artistice la studenți prin integrarea lor în procesul educațional general.

Aceste activități vor fi corelate cu finalitățile respective și cu unitățile de conținut, reprezentând strategiile educaționale axate pe legitățile și etapele de formare a valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică.

În continuare, sunt prezentate modificările operate în curriculumul la disciplinele *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern* din perspectiva formării valorilor artistice la studenții-profesori de dans. Analiza curriculumului respectiv, din punctul de vedere al reflecției cadrului artistic, ne-a permis să constatăm că nici la nivelul competențelor specifice disciplinelor (obiectivelor generale), nici la nivelul unităților de competențe (obiective de referință) nu se regăsesc aspecte legate de valori artistice ale viitorilor specialiști în educația coregrafică și în coregrafie. Totodată, nici în conținuturile acestor discipline nu sunt incluse unitățile/ subiectele/ abordările legate de aspectul artistic al artei/ educației coregrafice, și nici subiectele privind valențele formative ale artei/ educației coregrafice în formarea valorilor artistice la studenții-profesori de dans.

Reieșind din analiza abordărilor teoretice și praxiologice ale problemei ce vizează formarea valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică, dar și din specificul, oportunitățile educației coregrafice în acest sens, noi am completat sistemul de finalități generale ale disciplinelor respective cu competența artistică și cu derivatele acesteia, reflectate la nivelul unităților de competențe, în cadrul diferitor subiecte conținutale cu valori artistice. Așadar, competența artistică, ca una transversală pentru toate disciplinele profilului coregrafic, a fost formulată astfel: *Principiile perceperii dansului folcloric* pentru disciplina *Dans folcloric*, de asemenea *Principiile perceperii dansului clasic* pentru disciplina *Dans clasic* și *Principiile perceperii dansului modern* pentru disciplina *Dans modern*.

Derivatele competenței artistice pot fi formulate astfel:

- *La nivel de cunoaștere, activitățile teoretic-cognitive* (configurarea conceptelor și reprezentărilor despre valori, în general, și despre valori artistice, în particular; conștientizarea valorilor artistice din perspectiva „esenței profesiei creatoare” și „flexibilității psihologice” în percepția și crearea unei opere coregrafice; identificarea valențelor și a oportunităților ale diferitor

tipuri de artă coregrafică din perspectiva formării valorilor artistice la studenți în procesul instruirii coregrafice).

- *La nivel de aplicare și operare cu unități de cunoaștere și formare, activități valorice* (aplicarea limbajului coregrafic în crearea operelor coregrafice cu un demers artistic înalt („înalta cultură/înalta spiritualitate”); manifestarea preferinței față de un tip sau altul de artă coregrafică; manifestarea percepției emoționale a operei coregrafice; aprecierea valorică a operei coregrafice).

- *La nivel de integrare și transfer, activități creativ-constructive* (conceperea și crearea/montarea operelor coregrafice proprii cu valori artistice evidente, valorificând conceptul *Modelului pedagogic*; transferul valorilor artistice în domeniul dezvoltării valorilor-scop și a valorilor-instrumente, în general, și a valorilor artistice specifice specialității în domeniul educației coregrafice, în particular).

În raport cu acele finalități, am reactualizat curriculumul la disciplinele *Dans folcloric, Dans clasic, Dans modern*, introducând conceptul de *unitate de învățare* (competența specifică a disciplinei) + unitățile de competențe (constituentele competenței) + unitățile de conținuturi + activitățile de învățare, și prezentate în tabelul la Anexa 11.

Formarea și dobândirea unor competențe specifice – valori artistice, de către studentul-profesor de dans – reprezintă și scopul absolventului ciclului I a specialității *Dans*, care aspiră să se integreze eficient în domeniul coregrafiei și în societatea actuală în concordanță cu noile cerințe. Formarea unor abilități practice ale dansului (clasic, folcloric, modern) și dobândirea unor competențe artistice, obținute în urma studierii disciplinelor *Dans folcloric, Dans clasic, Dans modern* au menirea să eficientizeze activitatea profesorilor de dans, în vederea atingerii și obținerii unor rezultate considerabile în practica profesională. Dobândirea de competențe artistice pentru dansul clasic, folcloric, modern reprezintă specificul procesului educațional care a stat la baza formării specialiștilor profesori de dans:

- dezvoltarea capacității de receptare și înțelegere a limbajelor artistice;
- dezvoltarea și cultivarea imaginației creatoare;
- cultivarea sensibilității și a creativității artistice;
- competențele artistice ce impun existența unui ritm, a unui tempo sau a unei măsuri de dans, cultivarea și educarea ritmicității și a muzicalității;
- expresivitatea, comunicarea gestuală, comunicarea nonverbală care întregesc componentele psiho-pedagogice ale dansului;
- educarea esteticii corporale și a esteticii motrice;
- formarea și dezvoltarea unei culturi estetice pluridireționale și deschise;

- cultivarea atitudinii de respingere și izolare a nonvalorilor, cultivarea bunului gust;
- prețuirea adevăratelor valori etice, culturale, morale, spirituale;
- formarea și perfecționarea unor calități moral-volitiv;
- formarea unor capacități valorizatoare autonome și responsabile;
- prețuirea și punerea în valoare a patrimoniului estetic național și internațional;
- dezvoltarea sensibilității pentru cultura motrică estetică autentică;
- dezvoltarea interesului pentru compoziție coregrafică și interpretare;
- abilitatea de a cunoaște teoretic, metodic dansul și însemnătatea acestuia;
- posibilitatea de a executa, la înalt nivel artistic și tehnic, coregrafia dansului;
- deprinderea individuală de a trăi în armonizare cu ceilalți, socializarea și empatizarea.

Totalitatea acestor competențe ne-a permis reliefa pe plan experimental, atât a aspectului valorilor artistice ale meseriei căreia i se dedică profesorul de dans, cât și a laturii artistice a unui interpret, unde studentul de la specialitatea *Dans* este evaluat din punct de vedere practic și teoretic. În conformitate cu conceptul teoretic al cercetării, activitatea artistică-valorică se realizează/ poate fi realizată la nivelul percepției artistice a operei coregrafice, la nivelul asimilării, interpretării, creării și montării operei coregrafice proprii.

În cadrul experimentului formativ a fost implementată *Fișa metodologică de percepere a unei opere coregrafice* (Anexa 9). Aceasta apare ca o entitate operațională a unității de învățare, un plan anticipat al modului de stabilire și realizare în timp a interacțiunilor cu opera de artă coregrafică, în realizarea căreia se disting mai multe etape:

1. Descrierea operei coregrafice a inclus o serie de aspecte cu privire la opera/montarea coregrafică care urma să fie percepută: denumirea operei coregrafice, compozitorul și autorul/coregraful; din ce gen coregrafic face parte; durata montării; actualitatea și originalitatea; modificarea libretto, a compoziției sau a pașilor de dans; precizarea volumului operei coregrafice (numărul de acte/tablouri, fragmente).

Toate aceste date urmau să fie cercetate de studenții-profesori de dans din timp, folosind diferite surse, enciclopedii, internet, audio-vizualizarea înregistrărilor, vizitarea Teatrului de Operă și Balet etc.

2. Analiza operei coregrafice ce include niște operații. Pentru a reda caracteristicile operei coregrafice, studenții-profesori de dans trebuie să observe momentul zilei (anului) în care este fixat/surprins peisajul sau fenomenul; precizarea amănuntelor referitoare la prezența omului în cadrul peisajului, legătura om-natură; umanizarea naturii și rolul acesteia. Un rol important îl au menționarea tipului imaginii artistice (solo, duet, trio sau de masă); identificarea elementelor

constitutive ale imaginilor (liric, dramatic, comic, grotesc, real/fantastic); stabilirea felului de limbaj coregrafic/plastic ce se folosește și sugestia acestuia (felul mișcărilor/pașilor de dans folosite ce aparțin unui singur gen coregrafic – creează armonie); din două sau mai multe stiluri coregrafice – aflate într-o poziție opusă ca gen (clasic și hip hop – efect strident).

3. Interpretarea operei coregrafice evidențiază perspectiva autorului/ coregrafului (implicarea autorului/coregrafului se plasează în interiorul montării/operei coregrafice (devine personaj); detașarea autorului/coregrafului – privește din afară (devine spectator); descoperă intenția *artistului*/scopul operei coregrafice de a sugera gânduri, idei, stări sufletești; de a capta atmosfera unui loc de multe ori prin contrast – bunătatea și răutatea unui singur personaj; apariția sentimentelor în timpul vizionării operei respective.

Acțiunile de formare au presupus implicarea studenților-profesori de dans lotului de cercetare (LC) în activități de percepere a operelor coregrafice. Acțiuni care determinau anumite metode, procedee de orientare spre perceperea operei coregrafice. Unul dintre procedeele cu ajutorul căruia s-a trezi interesul studenților pentru conținutul operelor coregrafice este faptul să-și închipuie că se află în interiorul acțiunii operei coregrafice (spectacol de balet, montare de dans modern cu subiect). Astfel, studentul-profesor de dans devine personajul unui eveniment interesant și începe să povestească cu pasiune despre sine. În timpul examinării operei coregrafice, împreună cu studenții am inclus un procedeu original de joc care dezvoltă spiritul de observație și limbajul: prin întrebări îi atrăgeam pe studenți la întreceri: „Cine va vedea/ depista corect genul coregrafic al operei coregrafice propuse?”, trezindu-i interesul de a observa și de a-și spune părerea.

Studenții-profesori de dans la etapa inițială, de înmatriculare, erau obișnuiți să perceapă opere coregrafice (folclorice, clasice) care sunt vestite în Republica Moldova, cele mai preferate fiind dansurile din repertoriul Baletului Național *Joc*, al ansamblului de muzică și dansuri populare *Fluieraș* și al celor mai vestite ansambluri de dansuri populare autohtone. De regulă, preferințele erau motivate echivoc, fără o argumentare temeinică și fără utilizarea termenilor specifici artei coregrafice. Pe parcursul celor doi ani de studii la ciclul I, am practicat demonstrarea repetată a operelor coregrafice (Anexa 10). Opera cunoscută provoacă discuții aprinse, în timpul cărora se menționează părțile și detaliile care n-au fost observate prima dată. Convorbirile cu studenții erau orientate spre înțelegerea mai profundă a evenimentelor reprezentate în montarea/opera coregrafică. Studenții povesteau nu numai despre ceea *ce* este reprezentat, ci și *cum* este reprezentat. Povestirea, după opera coregrafică realizată, era accesibilă,

artistică, expresivă, stimula interesul studenților, le crea o anumită dispoziție. Studenții-profesori de dans au învățat să compare operele coregrafice, deci să facă o analiză comparativă.

Dacă privim capacitățile studenților în ansamblu, conchidem că lotul de cercetare, spre sfârșitul ciclului 1, conștientizează importanța metodologiei de orientare în perceperea operei de artă coregrafică. Analiza generală a activității formative prin examinarea literaturii de specialitate, selectarea metodologiei de percepere a operelor de artă coregrafică, organizarea activităților didactice în cadrul anului I, ciclul I, care să fie convergente și să slujească obiectivelor fixate, alegerea și combinarea optimă a metodelor și procedeele didactice în raport cu particularitățile studenților, mijloacele de învățământ disponibile, au demonstrat, la nivel intermediar, validitatea acțiunilor formative efectuate și prezentate în Tabelul 3.12.

De menționat că în cazul experimentului formativ, dezvoltarea percepției estetice a operei coregrafice de către studenții-profesori de dans a fost realizată cu ajutorul fișei (ansamblului) metodologice și i-a fost atrasă o atenție deosebită din mai multe considerente:

- Percepția estetică duce la *plăcerea* pe care ei o trăiesc prin crearea și consumul de operă coregrafică de valoare, ceea ce constituie menirea artei;
- Profesorul de dans, care de sine stătător percepe emoțional arta coregrafică, poate trezi – prin montările coregrafice proprii – emoții și la studenții săi sau la spectatori.

Tabelul 3.12.
Criteriul de valorizare a creațiilor coregrafice autohtone

Anul de studii		Nr. studenți chestionați	Gradul de preferință a operelor coregrafice autohtone							
			<i>Foarte preferată</i>		<i>Preferată</i>		<i>Puțin preferată</i>		<i>Deloc preferată</i>	
			3		2		1		0	
			Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
2016-	Anul I	13	1	2,6%	2	5,3%	6	15,8%	4	10,5%
2017	Anul II	7	3	7,9%	2	5,3%	1	2,6%	1	2,6%
2018-	Anul II	8	1	2,6%	2	5,3%	0	0,0%	6	15,8%
2019	Anul I	10	4	10,5%	2	5,3%	2	5,3%	1	2,6%

În acest aspect, am aplicat metodologia creării unei interconectări a „înaltei spiritualități” sau „înaltei culturi” cu „estetica operei coregrafice” și „fenomenul de popularitate” prin percepția unei operei coregrafice de valoare cu pregătirea adecvată a studenților cu scopul de a recepționa această operă coregrafică. Analiza rezultatelor prezentate în Tabelul 3.12, privind valorificarea operelor coregrafice autohtone de către studenții-profesori de dans din grupa de cercetare, ne-a permis să deducem următoarele constatări intermediare:

1. Studenților li s-a propus o listă de creații coregrafice autohtone (Anexa 8), care sunt fie montări coregrafice din repertoriul Baletului Național *Joc*, fie din repertoriul ansamblului de

muzică și dansuri populare *Fluieraș*, sau nu au un autor concret, făcând parte din categoria dansuri de ritual ori ceremoniale.

2. Dacă la studenții-profesori de dans la testarea inițială, adică în anul I (înmaticulați în 2016-2017) de studii la ciclul I, opera coregrafică autohtonă a înregistrat 17,6%, fiind *puțin preferată*, atunci la anul II (înmaticulați în 2016-2017) gradul de preferință a poziționat opera coregrafică autohtonă la nivelul mediu, adică *preferată*, cu 14,5%.

Astfel, se observă o dinamică pozitivă a gradului de preferință a operelor coregrafice autohtone de la anul I de studii la ciclul I către anul II de studii, tot în cadrul aceluiași program. Creșterea gradului de apreciere valorică a operelor coregrafice autohtone reprezintă un factor important, respectiv una dintre finalitățile de bază a formării unui cadru valoric pentru studenții-profesori de dans. Drept finalizare pentru aplicarea practică a tezelor examinate pe parcursul cercetării am stabilit condițiile pedagogice ale organizării eficiente a audiovizualizării și formării receptorului evaluator – parte componentă a Modelului VASIC: (a) pregătirea studenților pentru activitate; (b) prezentarea artistică a creației coregrafice prin: acțiunea profesorului mediator – interpret/artist, comentator, translator al expresivității, trăirilor, gândurilor și imaginilor zămislite de autor; comentarea verbală a profesorului mediator; mijloacele audio-video, calitatea înregistrărilor fiind conformă standardelor vizuale și acustice; (c) intervenția adnotărilor verbale; (d) cooptarea materialelor-stimuli din alte genuri de artă. Studenții au lucrat în baza tabelului și au demonstrat următoarele rezultate prezentate în Figura 3.4.

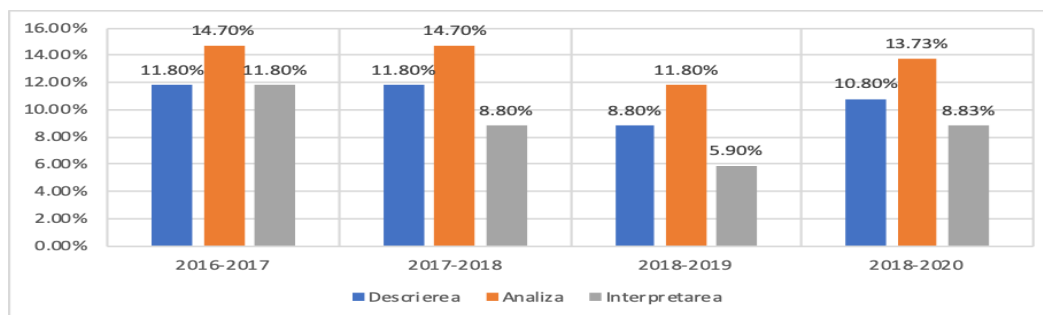

Figura 3.4. Rezultatele analizei unei opere coregrafice la studenții-profesori de dans (anul I)

În cadrul probei de evaluare și de observare, ca rezultat al aplicării *Fișei metodologice în perspectiva perindării procesului de percepere a operei coregrafice* ce conține indicatori de *descriere, analiză și interpretare* a unei montări/opere coregrafice, putem susține următoarele: *descrierea* la etapa inițială, adică la anul I de studii la ciclul I, reprezintă un aspect dificil de realizat pentru majoritatea studenților implicați în experimentul pedagogic, înregistrând în medie valoarea de 10,8%. Studenților-profesori de dans le-a reușit cel mai bine *analiza* tabloului coregrafic, atingând o maximă de 14,7%. Din păcate, aceste rezultate nu ating nici măcar nivelul

de 50% de reușită, ci doar aproximativ 15%, în medie. Cele mai slabe au fost rezultatele la *interpretarea* operei coregrafice: doar 8,8% din studenții anului I, la etapa inițială, au fost capabili să completeze indicatorii specificați.

Etapa de control. Obiectivele principale ale experimentului pedagogic vizează, la etapa de control, validarea Tehnologiei de formare în aspectul percepției unei opere coregrafice și ilustrarea nivelului de formulare individualizată a capacităților studenților de a distinge a unei opere coregrafice conform unor indicatori. Proba de control a presupus reluarea *anchetei privind gradul de determinare și evaluare a valorilor artistice ale operelor de coregrafie și autoevaluarea predilecției pentru genurile operei coregrafice*. Evaluarea s-a efectuat conform aceluiași criterii la faza de constatare a experimentului pedagogic. Rezultatele sunt incluse în Tabelul nr. 3.13 și relevă evoluția în formarea capacităților de percepere a unei opere coregrafice.

Rezultatele introduse în Tabelul 3.13 demonstrează nivelul de receptare/percepere a valorilor artistice ale operelor de coregrafie la aceiași studenți incluși în experimentul pedagogic, doar că la anul II de studii la ciclul I, pentru a observa mai deslușit evoluția sau involuția nivelului analizat.

Tabelul 3.13
Nivelul de receptare/percepere a valorilor artistice a operelor de coregrafie (comparat)

Valori	Anul de studii	Nr. studenți chestionați	Niveluri							
			înalt		mediu		sub mediu		scăzut	
			nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Originalitatea	2016-2017	12	5	17,8	4	14,3	1	3,6	2	7,14
	2017-2018	7	2	7,14	3	10,7	2	7,14	0	0,0
	2018-2019	9	3	10,7	3	10,7	1	3,6	2	7,14
Imaginea de ansamblu	2016-2017	12	6	21,4	5	17,8	0	0,0	1	3,6
	2017-2018	7	5	17,8	1	3,6	1	3,6	0	0,0
	2018-2019	9	4	14,3	3	10,7	1	3,6	1	3,6
Sincronizarea mișcărilor cu muzica	2016-2017	12	4	14,3	4	14,3	2	7,14	2	7,14
	2017-2018	7	3	10,7	2	7,14	1	3,6	1	3,6
	2018-2019	9	3	10,7	4	14,3	1	3,6	1	3,6
Logica desfășurării acțiunii	2016-2017	12	3	10,7	4	14,3	3	10,7	2	7,14
	2017-2018	7	5	17,87	1	3,6	1	3,6	0	0,0
	2018-2019	9	4	14,3	3	10,7	1	3,6	1	3,6
Semnificația etică	2016-2017	12	4	14,3	4	14,3	3	10,7	1	3,6
	2017-2018	7	3	10,7	2	7,14	1	3,6	1	3,6
	2018-2019	9	4	14,3	3	10,7	1	3,6	1	3,6
Aspectul estetic al costumului/ imaginea dansatorului	2016-2017	12	5	17,8	4	14,3	1	3,6	2	7,14
	2017-2018	7	4	14,29	1	3,6	2	7,14	0	0,0
	2018-2019	9	4	14,29	3	10,7	1	3,6	1	3,6

Continuare la Tabelul 3.13

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
<i>Impactul emoțional</i>	2016-2017	12	5	17,8	4	14,3	1	3,6	2	7,14
	2017-2018	7	2	7,14	3	10,7	2	7,14	0	0,0
	2018-2019	9	3	10,7	3	10,7	1	3,6	2	7,14
<i>Impactul ideologic/intelectual</i>	2016-2017	12	6	21,4	5	17,8	0	0,0	1	3,6
	2017-2018	7	5	17,8	1	3,6	1	3,6	0	0,0
	2018-2019	9	4	14,3	3	10,7	1	3,6	1	3,6
<i>Muzica (acompaniamentul muzical)</i>	2016-2017	12	4	14,29	4	14,29	2	7,14	2	7,14
	2017-2018	7	3	10,7	2	7,14	1	3,6	1	3,6
	2018-2019	9	3	10,7	4	14,29	1	3,6	1	3,6

Privind în ansamblu capacitățile studenților, se conchide faptul că lotul de cercetare, spre sfârșitul anului II de studii la ciclul I, conștientizează importanța metodologiei de orientare spre perceperea operei de artă coregrafică, înregistrând o creștere evidentă a nivelului de receptare/percepere a valorilor artistice a operelor de coregrafie cu 14,3% și 17,8% a *impactului emoțional*, poziționându-se astfel la un nivel *mediu* și *înalt*.

Inteligența emoțională a fost un subiect important și controversat în ultimele decenii.

Inteligența emoțională este cheia pentru simțire, gândire, învățare, rezolvarea problemelor și luarea deciziilor. Această modificare este una fundamentală și naturală, deoarece prin „*impactul emoțional*” studentul-profesor de dans își manifestă valorizarea calităților estetice, cărora în mod intenționat le dă viață prin crearea sau consumarea operelor de coregrafie. Anume asigurării acestei *plăceri* emoționale i-a fost atrasă atenția în procesul experimentului formativ. Deși *rolul* și *aspectul estetic al costumului/ imaginea dansatorului* în estetica operei coregrafice au mare importanță, totuși acestea nu sunt hotărâtoare, după cum se și observă poziționarea la o cotă *medie*, ca și în anul I de studii, la ciclul I, al nivelului de receptare a valorilor artistice ale operelor de coregrafie, o descreștere a acestei variabile spre anul II (an absolvent).

Diferența în receptarea cognitivă și emoțională a montărilor de artă coregrafică proprii, prin cunoașterea conținutului încorporat cu forma operei de către studenți și profesori, este una semnificativă. Evaluarea montărilor coregrafice din perspectiva valorilor artistice este un proces continuu, care durează în timp, și care își prelungește acțiunea la *ciclul II (Master)* și la *formarea continuă*. Arta este o experiență a adevărului, a misterului. Contemplarea operei de artă coregrafică presupune actualizarea acestui orizont în receptor/spectator, astfel încât individul/studentul devine parte integrată într-un mod propriu ontologic. Această renaștere a ființei umane este dată de o forță și un imbold exterior, luând forma unui act de inițiere, în care omul îi recunoaște natura sa intimă. În *Artă și valoare*, Lucian Blaga consideră că „opera de artă intervine ca un mijloc care aduce pe ins/student în situația nemijlocită de a fi om. Această capacitate a

operelor de artă îl transformă pe cel ce o contemplă, pe cel ce o experimentează. Opera de artă posedă această eficiență ontologică care, conform filosofiei blagiene, actualizează orizontul de existență specific uman, iar individul/studentul, ca univers ontologic propriu, ia naștere odată ce se produce contactul cu opera de artă” coregrafică.

Aplicarea chestionarului (Anexa 6), rezultatele căruia sunt descrise în Tabelul 3.13, a fost posibilă începând cu sfârșitul anului I, ca rezultat al implementării competențelor artistice specifice în curriculumul disciplinelor *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern*. Analiza rezultatelor prezentate în Tabelul 3.14 ne permite să formulăm unele concluzii și aprecieri. Rezultatele descrise în acest tabel se referă la perceperea artistică a operei coregrafice și la „plăcerea” pe care o trăiesc studenții prin crearea și consumul de operă coregrafică. Variabila „*Impactul emoțional*” reprezintă o *resursă* de preț pentru noutatea și valoarea adăugate în procesul instruirii coregrafice.

Tabelul 3.14.

Nivelul de receptare/percepere a valorilor artistice ale operelor de coregrafie (anul II)

Anul de studii	Nr. studenți chestionați	Niveluri							
		înt		mediu		sub mediu		scăzut	
		3		2		1		0	
2017-2018	13	1 st.	3,2%	3 st.	9,8%	5 st.	16,1%	4 st.	12,9%
2018-2019	9	2 st.	6,4%	4 st.	12,9%	1 st.	3,2%	2 st.	6,4%
2019-2020	9	1 st.	3,2%	4 st.	12,9%	3 st.	9,8%	1 st.	3,2%
Total	31	4 st.	12,8%	11 st.	35,6%	9 st.	29,0%	7 st.	22,5%

La etapa de control, după etapa de formare din nou prezentăm tabelul cu datele obținute la testarea 1. Or, sunt introduse deja rezultatele studenților anului II de studii la ciclul I, unde a sporit gradul de reflecție a valorilor în activitatea profesională coregrafică prezentate în Tabelul 3.15.

Tabelul 3.15.

Gradul de reflecție a valorilor în activitatea de formare profesională coregrafică

Anul de studii	Nr. studenți chestionați	Niveluri							
		înt		mediu		sub mediu		scăzut	
		3		2		1		0	
2017-2018	13	3 st.	9,7%	5 st.	16,1%	3 st.	9,7%	2 st.	6,4%
2018-2019	9	2 st.	6,4%	3 st.	9,7%	4 st.	12,9%	0 st.	0,0%
2019-2020	9	2 st.	6,4%	1 st.	3,2%	4 st.	12,9%	2 st.	6,4%
Total	31	7 st.	22,5%	9 st.	29%	11 st.	35,5%	4 st.	12,8%

Analizând datele din Tabelul 3.15, observăm că gradul de reflecție a valorilor în activitatea de formare profesională coregrafică a crescut considerabil la anul II de studii la licență,

poziționându-se la un nivel *mediu* și *înalt*. Cea mai evidentă creștere a indicilor, cu 16,1% și respectiv 9,7% o demonstrează studenții anului II de studii, înmatriculați în perioada 2017-2018.

Compararea datelor statistice a permis analizarea și reliefaarea experimentului pedagogic într-un mod efektiv, dând posibilitate la concluzionarea celor patru etape din cadrul experimentului pedagogic.

3.2. Validarea Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică

În desfășurarea aprecierii eficienței Tehnologiei de formare a valorilor artistice, pe parcursul procesului au fost analizate datele statistice înregistrate în lotul de cercetare pe parcursul celor trei ani de studii la ciclul I (Licență). Interpretarea datelor statistice a permis compararea indicilor referitor la semnificația diferenței dintre testările inițiale și finale la nivelul anului I de studii și, ulterior, au fost testați studenții lotului de cercetare de la finele anului II și III de studii, la ciclul I.

Validarea de conținut a Modelului VASIC s-a realizat în cadrul disciplinelor *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern*. Consemnăm că atât dansul clasic, dansul folcloric, cât și dansul modern dispun de valențe estetice semnificative privind organizarea procesului de formare a valorilor artistice la studenții-profesori de dans și reprezentând una dintre sursele principale ale valorilor artistice.

Programul formativ a fost elaborat în conformitate cu reperatele conceptuale, metodologice și cu datele experimentale colective la celelalte etape care se axează pe:

1. Interconexiunea cunoașterii științifice, a cunoașterii empirice și a cunoașterii artistice (disciplinele *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern*).
2. Valorile artistice ale artei coregrafice, corelate cu cele prezentate în conținutul disciplinelor *Dans folcloric*, *Dans clasic*, *Dans modern*.
3. Demersul teleologic al formării valorilor artistice la studenți, în procesul de instruire coregrafică: (structura valorilor artistice în valori-creativitate, valori-percepție (atitudine) și valori-emoție; corelarea finalităților de formare a valorilor artistice la studenți, în procesul de instruire coregrafică, cu valorile artistice de creativitate, cu valorile de percepție (atitudine), cu valorile emoționale, dar și cu valențele și conținutul disciplinelor *Dans folcloric*, *Dans clasic*, *Dans modern*).
4. Demersul didactic al formării valorilor artistice la studenți se axează, în procesul de instruire coregrafică, pe: interconexiunea conceptului „*înaltei spiritualități*” sau „*înaltei*

culturi”, teoria „*esteticii operei de artă*” (Nick Zangwill) și teoria „*fenomenului de popularitate*”.

Din perspectivă procesuală, această interconexiune creează centrul valoric care duce la formarea cadrului motivațional privind formarea valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică. Prin teoria esenței profesiei creatoare se descoperă valorile artistice ale artei/instruirii coregrafice și, respectiv, competențele specifice ale acesteia.

Specificul viitoarei direcții a activității profesionale nu schimbă logica și conținutul pregătirii speciale, ci are temelia pe predarea principiilor de bază ale creării unei lucrări coregrafice și a calităților pedagogice specifice, deși multe alte caracteristici joacă un rol semnificativ în determinarea obiectivelor și metodelor de pregătire profesională și pedagogică.

Pe de altă parte, *teoria flexibilității psihologice* presupune capacitatea individului de a vedea o „viziune holistică asupra lumii, a cărei manifestare este un sentiment de tempo, ritm, formă, stil; capacitatea de evaluare estetică, gustul artistic; capacitatea de a crea realitate artistică: imagini vizuale, obiectiv imitative, cu mișcare de sine care provoacă empatie subiectului; capacitatea de a folosi limbajul artei” [58, p. 100]; capacitatea studentului-profesor de dans de a se transforma, de a poseda o flexibilitate psihologică, controlabilitate și coordonare a aparatului locomotor și a vorbirii. De fapt, integrarea acestor abordări creează un „centru valoric”, un cadru motivațional care devine dominant în formarea valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică prin interacțiunea activității didactice și a celei valorice în cadrul predării disciplinelor *Dans folcloric, Dans clasic, Dans modern*.

Axiologizarea sau activitatea valorică, realizată prin actualizarea valențelor formative ale artei/instruirii coregrafice, reprezintă strategia educațională de formare a valorilor artistice la studenți. În acest sens, identificăm un ansamblu de metode specifice prin care se realizează activitatea valorică în cadrul predării disciplinelor respective: metoda reflecției; metoda gândirii imaginative; metoda proiectelor creative; metoda sistematizării; metoda problematizării. Totodată, activitatea valorică se va axa pe metodele: valorificarea operelor coregrafice, metoda receptării cognitive și emoționale a operei coregrafice.

Așadar, formarea valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică s-a realizat prin integrarea activității valorice în activitatea general-educațională în procesul de predare a disciplinelor *Dans folcloric, Dans clasic, Dans modern*, având drept scop formarea valorilor-atitudini, valorilor-creație și valorilor-personale, manifestate în diferite forme și grade de complexitate (Anexa 9).

În conformitate cu conceptul teoretic al cercetării, activitatea valorică se realizează/ sau poate fi realizată la nivelul percepției valorice a operei coregrafice, la nivelul asimilării operei coregrafice și la nivelul gândirii imaginative creative. Aceste trei niveluri se încadrează în trei module curriculare: *științific-cognitiv* (cunoașterea valorilor artistice ale operei coregrafice și modalitățile de manifestare și de formare a acestor valori prin arta/educația coregrafică); *valoric* (sistemul de valori specifice creației artistice și sistemul de valori contextuale ale operei coregrafice); *creativ-constructiv* (percepția creativă a dansului și a operei coregrafice, asimilarea și interpretarea creativă a pașilor de dans și a operei coregrafice, crearea și alcătuirea combinațiilor sau montarea operelor coregrafice din perspectiva axiologică și concret artistică).

Așadar, interpretarea (executarea) operei coregrafice este posibilă prin deținerea unui nivel optim de pregătire artistică. Pe parcursul celor trei ani de studii la ciclul I, studenților-profesori de dans le-au fost aplicate, în procesul instruirii coregrafice, probe specifice artistice:

- *Proba Nr. 1* - numită „Tempo Muzical” - (viteza în care se desfășoară melodia) a fost concepută pentru a urmări următoarele aspecte: pășirea în ritmul muzicii, racordate la acordurile emise la pian și diverse melodii executate în diferite tempouri necunoscute anterior. În cele din urmă, s-a verificat abilitatea studentului de identificare a tempoului propus (*lento* - lent, *moderato* – potrivit de repede/mediu, *allegro* – repede/rapid, *presto* - foarte repede); mersul artistic; prezența și ținuta scenică; atitudinea, siguranța și prestanța studentului.
- *Proba Nr. 2* – „Simțul Ritmic”, studenților li s-a propus, în vederea stabilirii nivelului lor de simț ritmic, să redea cu bătaia în palme formula/desenul ritmic complex și ritmuri suprapuse din diverse fraze muzicale necunoscute.
- *Proba Nr. 3* – „Mobilitatea Trunchiului”, studenții au avut de executat un șir de elemente, precum: menținerea poziției *în sfoară* înainte și înapoi; piruetă în demi *Plié* (semi-așezare cu ridicare), menținerea/fixarea echilibrului corpului (trunchiului) în poziție *attitude* (amplitudinea piciorului *derriere* (în spate) la 90°-180°); *fouettés en dehors/en dedans* (rotații/tururi înainte/înapoi (în spate)). În procesul evaluării probei respective, s-a urmărit performanța studenților de a executa ordinea elementelor acrobatice sau din dansul clasic și legarea corectă a lor, astfel, încât să fie realizată trecerea lentă/plastică dintre ele, ca un exercițiu acrobatic/dans clasic unic, îmbinându-se în mod rafinat cu pași de dans. La fel, a fost apreciată tehnica execuției și impresia artistică în procesul de executare.
- *Proba Nr. 4* – „Fragmente de Dans”, s-a cerut redarea corectă a unui ansamblu de exerciții pe 32-64 timpi, selectate dintr-o compoziție complexă însușită anterior. Astfel, s-a evaluat competența studenților de a compune instant un fragment de dans.

De menționat că pregătirea artistică a studenților-profesori de dans se făcea sistematic în cadrul disciplinelor: *Dans folcloric*, *Dans clasic*, *Dans modern* prin:

- repetarea de secvențe de expresivitate de mai multe ori;
- execuții de transpunere în rol, interpretarea personajului;
- exerciții de mimică și pantomimă;
- exerciții de exprimare plastică pe o linie melodică;
- respectarea ritmului, indentificarea lui;
- exerciții cu elemente plastice și abstracte din dansul clasic, folcloric și modern;
- exerciții de comunicare artistică cu partenerul de dans și cu cei din curs/formație;
- comunicarea cu publicul, transmiterea mesajului, a stării create în dans, captarea spectatorului în povestea dansului;
- combinații și structuri muzicale în diferite tempouri, indentificarea lor.

Aceleași probe au fost date la începutul anului I de studii, la ciclul I, și la sfârșitul anului II de studiu, la licență, pentru a se observa progresul realizat.

Proba artistică a fost constituită din:

1. *Tempo muzical* – viteza în care se desfășoară melodiile respective. Pășirea pe ritmul muzicii, pe acorduri de pian și melodii de diferite tempouri necunoscute. Se va verifica indentificarea tempoului: lent, mediu, rapid, foarte rapid, mersul artistic, prezența și ținuta scenică, atitudinea, siguranța și prestața concurentului; modul de pășire indentificând tempoul muzical.

2. *Simțul ritmic* – suprapuneri de ritm, indentificarea acestuia. (*Ritmul* este elementul primordial al mișcării. Întreaga activitate motrică a omului este guvernată de ritm. Ritmul, în muzică, este în strânsă legătură cu diversele înălțimi ale sunetelor care creează „baza expresiei muzicale”. Ritmul muzical reprezintă succesiunea în care se prezintă timpii tari, accentuați și timpii semiaccentuați. Ritmul dă caracterul muzicii și este alternarea regulată în timp a diferitelor sunete mai lungi sau mai scurte). Probă – ritmul dintr-o frază muzicală complicată se redă bătând din palme. Se va indentifica ritmul prin bătăi de palme (ritm de horă, sârbă, vals, tango, galop, oriental, samba, rumba, paso doble, marș, mazurca etc.).

3. *Mobilitatea trunchiului* – legarea corectă a elementelor acrobatice folosite în dans. Elementele pot fi: stând în sfoară înainte și înapoi, piruetă pe șezut cu ridicare, stând în echilibru în poziție *attitude* - amplitudinea piciorului înapoi la 180°, răsturnare lentă înainte, înapoi. Se punctează ordinea elementelor acrobatice și legarea corectă a acestora, așa încât să nu se simtă îmbinarea lor, desfășurându-se ca un lung exercițiu acrobatic. Îmbinare rafinată cu pași de dans. Se apreciază tehnica execuției și impresia artistică în execuție.

4. *Fragment de dans* – redarea corectă a unui complex de exerciții de 32-64 de timpi, dintr-o compoziție complexă. Compunerea unui fragment de dans pe loc.

Tabelul 3.16.
Rezultatele aplicării *Probei Artistice*

Anul de studii		Proba artistică							
		Tempoul muzical		Simțul ritmic și ținuta scenică		Mobilitatea trunchiului		Dans-compoziție coregrafică	
		Media notelor	%	Media notelor	%	Media notelor	%	Media notelor	%
2016-2017	Anul I	7,7	2,90%	8,0	5,90%	7,75	17,60%	7,0	11,80%
	Anul II	8,0	14,30%	9,0	14,30%	8,0	7,10%	8,0	7,10%
2017-2018	Anul I	8,0	5,90%	9,2	2,90%	8,3	11,80%	8,0	14,70%
	Anul II	8,5	10,70%	9,6	7,10%	8,5	3,60%	9,0	3,60%
2018-2019	Anul I	9,0	2,90%	9,5	5,90%	9,0	1,00%	9,2	17,60%
	Anul II	9,5	14,30%	9,9	7,10%	9,15	7,10%	9,6	3,60%

Din Tabelul 3.16. se observă că valorile obținute pentru fiecare probă artistică a studenților-profesori de dans, de la testarea inițială (anul I de studii, la ciclul I) și la testarea finală (anul II de studii, la licență), probe măsurabile cu aceeași unitate de măsură, respectiv notare (1; 2; 3; ... ;10), au crescut constant, ajungând la final aproape de valoarea maximă, ceea ce înseamnă că studenții-profesori de dans au manifestat interes în realizarea obiectivelor, acumularea cunoștințelor, dorință de afirmare și dobândire a performanței maxime.

O analiză a interpretării pașilor de dans ai studenților de la specialitatea *Dans* a demonstrat diferența nivelului de interpretare, tocmai redând conținutul emoțional al dansului prezent prin diferite nuanțe afective, cu plasarea variată a accentelor interpretative.

Evaluarea rezultatelor reieșite din cele patru probe artistice demonstrează că formarea competențelor artistice, anume a *expresivității artistice*, la studenții-profesori de dans are un impact pozitiv, motivând pregătirea intelectuală prin cunoaștere științifică și prin informații necesare formării lor calitative ca specialiști în domeniu.

Rezultatele experimentului formativ pun în evidență indicii activității artistice, obținuți de studenții-profesori de dans, pe parcursul studiilor la ciclul I (licență) care reprezintă activitatea incipientă de formare a competențelor artistice, proiectată și realizată semnificativ prin reprezentarea și crearea valorilor-atitudine, valorilor-creație și valorilor-emoție, grație nivelului de formare a valorilor artistice și a *expresivității artistice* în procesul instruirii coregrafice.

În pofida abordărilor și punctelor de vedere diferite privind *expresivitatea*, totuși autorii citați în lucrare sunt de părerea că *expresivitatea* este o interpretare artistică originală, posedând o saturație emoțională a imaginilor artistice, în care sunt prezente atitudinea autorului și a interpretului/dansatorului, lumea spirituală a creatorului, experiențele și sentimentele dansatorului.

O influență enormă asupra dezvoltării mișcărilor expresive ale unui actor/dansator a fost exercitată de dezvoltarea sa istorică, apariția sentimentelor pur umane în arta spectacolului. În procesul de comunicare, mișcărilor expresive sunt îmbogățite și diferențiate, dobândind caracterul unui limbaj figurativ, un cod specific pentru a transmite diverse nuanțe de sentimente, aprecieri, atitudini față de evenimente și fenomene. Interpretarea corectă a mișcărilor expresive se realizează în procesul de impact, mai mult sau mai puțin conștient asupra spectatorului. Putem spune că arta coregrafică nu este un set izolat de anumite componente, elemente, chiar și tipuri de dansuri, ci sinteza lor, unde principalul aspect este influența reciprocă în timpul căreia există o schimbare eficientă (sau ineficientă) în fiecare componentă a procesului. Chiar și lucrările coregrafice în care lipsește complotul, se poate observa transferul emoției, stării de spirit și a trăsăturilor stilistice ale muzicii, iar acest lucru ar trebui să fie predat de către profesorul de dans.

Analiza surselor teoretice a relevat importanța *expresivității artistice* în arta spectacolului, care se bazează pe emoție. În același timp, expresivitatea emoțională se bazează pe cunoașterea și înțelegerea exactă a conținutului, sensul acelei imagini artistice creată de dansator/interpret.

Pentru ca un student să poată fi expresiv în evoluția sa scenică, el trebuie să învețe această îndeletnicire de la un profesor care are el însuși un cadru emoțional și senzorial dezvoltat. Astfel, cei doi actori, participanți la procesul de predare-învățare, profesorul și studentul, sunt într-o interconectare continuă, unde informația despre mișcarea predată de profesorul de dans este emisă către student pe cale audiovizuală, incluzând o explicație a execuției mișcării și o demonstrație pedagogică, iar utilizarea comparațiilor figurative de către profesorul de dans ajută studentul la o mai eficientă și expresivă efectuare a mișcărilor, creând o anumită stare/dispoziție ceea ce provoacă o dorință de a acționa activ.

Cu toate acestea, modalitatea dată nu anulează repetările multiple ale mișcărilor de dans, deoarece studentul trebuie să antreneze aparatul muscular, să fortifice ligamentele ceea ce poate fi realizat doar prin eforturi repetitive, tensiune musculară, coordonarea tuturor acțiunilor la nivel muscular (aducerea la automatism). Stăpânirea bazelor tehnice ale artei coregrafice ar trebui să aibă loc în paralel cu dezvoltarea componentei emoționale ale dansatorului/interpretului, adică a *expresivității artistice*.

Pe marginea problemei de cercetare abordate în procesul de instruire a cursurilor *Dans folcloric*, *Dans clasic* și *Dans modern*, am conceput un chestionar ce a fost adresat profesorilor încadrați în activitatea Catedrei *Pedagogie Preșcolară, Educația fizică și Dans*, specialitatea *Dans*. Eșantionul care a răspuns întrebărilor chestionarului a fost format din 6 profesori de dans cu o pregătire profesionistă în domeniul dansului clasic, folcloric și modern. Chestionarul a cuprins

un număr de întrebări legate de nivelul actual de pregătire artistică a studenților la etapa incipientă, adică în momentul admiterii la studii la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” la ciclul I.

Întrebarea nr.1: *Conform propriei păreri, repartizați potrivit clasamentului valoarea componentelor pregătirii artistice la studenți (viitori profesori de dans).* Cu referire la valoarea componentelor pregătirii artistice, observăm următorul clasament prezentat în Tabelul 3.17.

Tabelul 3.17.
Componentele formării artistice la studenții - profesori de dans

Tipuri de pregătire	<i>esteticul</i>	<i>plasticitatea</i>	<i>expresivitatea</i>	<i>creativitatea</i>	<i>originalitatea</i>
<i>Media valorilor (puncte)</i>	2,4	2,8	3	2	1,2
Clasament	3	2	1	4	5

În arta coregrafică, *expresivitatea* este capacitatea dansatorului/interpretului de a reda mesajul operei/lucrării coregrafice prin expresii faciale, pantomimă, gest, mișcare. Una din trăsăturile individuale ale unui dansator care reușește să capteze atenția spectatorului este *expresivitatea artistică*, astfel, ea ocupă locul I în clasamentul nostru.

Evidențiem că plasticitatea corporală este componenta specifică și obligatorie pentru dansul clasic și dansul modern, însă, la executarea trucurilor din dansul folcloric, componentei (plasticității) îi revine un loc de frunte, clasând-o pe locul II.

Analizând itemii următori, observăm că opiniile profesorilor de dans sunt convingătoare în ceea ce privește decizia de a clasa esteticul execuției artistice pe locul III, cu media valorilor de *2,4 puncte*, reprezentând importanța frumosului existent în arta coregrafică, atribuit nivelului educației artistice și exprimat la nivel informativ-formativ. Pe locul IV se plasează creativitatea, cu media valorilor de *2 puncte* și locul V – originalitatea, cu *1,2 puncte*, care are prin autenticitate, o valoare reală, de necontestat. Creativitatea și originalitatea sunt categorii ale inteligenței motrice, determinând competența de execuție.

Posibilitățile de mișcare în arta coregrafică sunt nemărginite atâta timp cât dansatorul/interpretul, iar în cazul nostru studentul-profesor de dans, își folosește imaginația și creativitatea. Toate acestea înzestreză studentul cu individualitate, memorie și formează un aspect artistic. Pregătirea compozițiilor coregrafice prin căutarea mișcărilor și a combinațiilor de mișcări, lucrul cu acompaniamentul muzical, formarea și perfecționarea compozițiilor coregrafice și dezvoltarea calităților de execuție, ajută la formarea virtuozității și a artistismului la studenții de la specialitatea *Dans*.

Întrebarea nr. 2: După părerea dumneavoastră, este necesar ca expresivitatea artistică, la studenții de la specialitatea Dans, să fie realizată în procesul de predare-învățare încă de la etapa incipientă cu un program bine stabilit?

Din numărul total al profesorilor de dans chestionați, 83% afirmă un acord în cazul componentei *expresivitate artistică*, fiind necesară dezvoltarea ei în procesul de predare-învățare la disciplinele *Dans clasic*, *Dans folcloric* și *Dans modern*, cu un program bine determinat prezentat în Figura 3.5.

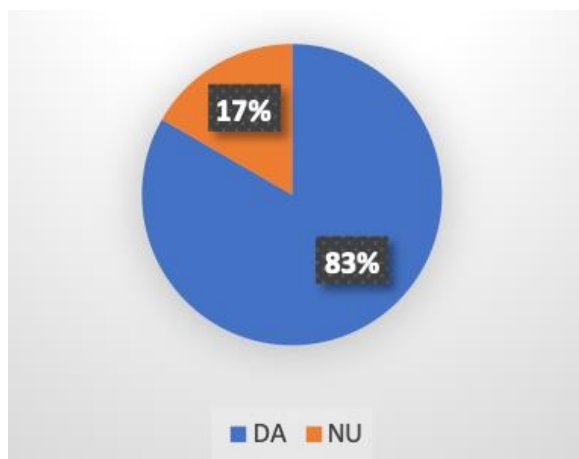

Figura 3. 5. Necesitatea implementării unei programe speciale de dezvoltare a expresivității artistice

Astfel, concludem că *expresivitatea artistică*, în calitate de concordanță exactă și completă a compoziției coregrafice interpretate (de la o combinație educațională la o imagine artistică-scenică), are ca fundament intenția autorului, baza muzicală, propria atitudine întemeiată pe emoționalitate. În momentul interpretării lucrărilor coregrafice, dansatorul/interpretul întruchipează ideile generate de propria imaginație, căutând să-și dezvăluie lumea interioară cu ajutorul diferitor mijloace artistice.

3.3. Concluzii la capitolul 3

1. Prin realizarea investigațiilor experimentale, s-a demonstrat faptul că variabilele cercetării au fost reprezentate de indicatori ai valorilor artistice viabili, care au permis anumite constatări privind nivelul de formare a valorilor artistice la fiecare etapă a experimentului pedagogic. Experimentul pedagogic a condus la verificarea situației reale privind instruirea studenților-profesori de dans în învățământul superior, situație care a direcționat procesul de formare a valorilor artistice, fundamentat pe *Modelul* pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică.

2. S-a constatat astfel că obiectivele cercetării experimentale au fost realizate, iar rezultatele obținute din aplicarea metodelor statistice au dovedit prin diferențe semnificative înregistrate eficiența *Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*, elaborată în conformitate cu reperele conceptuale, metodologice, care se axează pe interconexiunea cunoașterii științifice, a cunoașterii empirice și a cunoașterii artistice; valorile artistice ale artei coregrafice, corelate cu cele prezentate în conținutul disciplinelor *Dans folcloric, Dans clasic, Dans modern*; demersul teleologic al formării valorilor artistice la studenți, în procesul de instruire coregrafică: (structura valorilor artistice în valori-creativitate, valori-percepție (atitudine) și valori-emoție; corelarea finalităților de formare a valorilor artistice la studenți, în procesul de instruire coregrafică, cu valorile artistice de creativitate, cu valorile de percepție (atitudine), cu valorile emoționale, dar și cu valențele și conținutul disciplinelor *Dans folcloric, Dans clasic, Dans modern*. Această interconexiune, din perspectiva procesuală, creează centrul valoric care duce la formarea cadrului motivațional privind formarea valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafică.

3. Valorile artistice definite în spiritul postmodernității au semnat un amestec de elemente ale preferințelor studenților-profesori de dans în conformitate cu nevoile specifice specialității *Dans*. Eficiența experimentului pedagogic, în cadrul cercetării, a fost demonstrată prin datele experimentale obținute la etapa de control, care au evidențiat diferențele statistice considerabile privind sporirea nivelului de pregătire al studenților-profesori de dans, ale gradului de manifestare a valorilor artistice. Subiecții grupului de cercetare, la anul II de studii, la ciclul I, au înregistrat o dinamică pozitivă și progrese semnificative, demonstrând cunoștințe operaționale referitoare la perceperea operei coregrafice, cunoașterea dramaturgiei unei opere coregrafice, distingerea unei opere coregrafice valoroase de kitsch-uri etc. Receptivitatea coregrafică, improvizarea și interiorizarea sunt aspecte specifice ale dansului care conține valențe formative de mare valoare în contextul dezvoltării spirituale a studenților. Ansamblul de instrumente formative a pus în evidență performanțele studenților-profesori de dans și a valorificat perceperea operei coregrafice de către aceștia.

4. În cadrul probei de evaluare și de observare, ca rezultat al aplicării *Fișei metodologice în perspectiva procesului de percepere a operei coregrafice*, ce conține indicatori de *descriere, analiză și interpretare* a unei montări/opere coregrafice, putem susține următoarele: *descrierea* la etapa inițială reprezintă un aspect dificil de realizat pentru majoritatea studenților implicați în experimentul pedagogic, înregistrând în medie valoarea de 10,8%. Cea mai bună reușită a studenților-profesori de dans a fost *analiza* tabloului coregrafic, atingând o maximă de 14,7%.

Cele mai slabe au fost rezultatele la *interpretarea* operei coregrafice: aici doar 8,8% din studenții la etapa inițială au fost capabili să completeze indicatorii specificați.

5. Analizând rezultatele finale ale experimentului pedagogic, s-a dedus că formarea valorilor artistice studenților are un plus de rezultativitate și sunt convingătoare în ceea ce privește decizia de a plasa *expresivitatea* pe primul loc în ierarhia valorilor, care este capacitatea dansatorului de a reda mesajul operei coregrafice prin diverse expresii (faciale, pantomimă, gest, mișcare). S-a evidențiat faptul că *plasticitatea corporală* este componenta specifică și obligatorie pentru dansul clasic și dansul modern, aceasta plasându-se pe locul doi; *esteticul execuției artistice* vine pe locul trei, reprezentând importanța frumosului existent în arta coregrafică; pe locul patru se plasează *creativitatea*; *pe locul cinci* – originalitatea, care are, prin autenticitate, o valoare reală, de necontestat.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Afirmând o dată în plus că valorile artistice reprezintă suma esențelor deduse din diversitatea structurală a operelor coregrafice, vom putea fixa drept constante generale următoarele *idei concludive*, articulate între ele în baza ordinii logice a redării reflexive. Încercând o privire de ansamblu asupra demersului investigațional, se detașează o estetică ce a evoluat odată cu parcursul cercetării, clarificându-se în câteva arhitecturi ideatice.

1. Analiza și interpretarea teoretică au permis dezvăluirea esenței conceptelor de bază: *valoare, valoare artistică, valoare estetică, dans folcloric, dans clasic, dans modern*, cu repercusiuni în *instruirea coregrafică*. Precizarea esenței teoriilor și perspectivelor filosofice, sociologice, culturologice privind valorile artistice a asigurat evidențierea specificului acestora, ceea ce a contribuit la determinarea ***direcțiilor funcționale ale instruirii coregrafice*** în contextul formării valorilor artistice studenților-profesori de dans. Prin sinteză analitică s-a constatat că valoarea artistică este formată din unitatea semnificațiilor obiective care stau la baza unei opere, în cazul dat această operă întruchipându-se în dans. Reieșind din faptul că teleologia educației în lumea modernă se constituie integral pe valorile fundamentale ale naturii umane, ale culturii spirituale ale omului, atât ca valori preexistente educației, cât și ca valori create de educație, instruirea coregrafică esențială formează subiecților abilități inovatoare, permite participarea în diverse domenii ale activității creative, introduce valorile diversității culturale, cultivă reacția la arte și gustul artistic, stabilește capacitatea de reechilibrare critică și ajută la modelarea atitudinilor individuale culturale. (Capitolul 1, subcapitolele 1.1. și 1.2.)

2. Tentativele teoretice, la care se adaugă cele praxiologice în diverse planuri analitice, au urmărit să reflecte ***particularitățile de formare a valorilor artistice*** ale studenților, în procesul de instruire coregrafică: dans clasic, dans folcloric, dans modern, conexiunea activității specifice cu cele generale și conexiunea dintre cursurile de dans valorificate. S-a urmărit ideea că artele i se acordă o funcție compensatorie de echilibrare a spiritului prin cultivarea aspirațiilor înalte și a afectelor. Abordarea educației prin arte acceptă opțiuni multiple și combinate, cum ar fi: muzică și dans, muzică și pictură, teatru și cinematografie, muzică și teatru, fotografie și arte plastice, neignorându-se legea echilibrului și a coerenței conținuturilor specifice fiecărui domeniu artistic. S-a dedus că finalitățile urmărite trebuie să pună în evidență posibilitatea orientării proceselor de învățare și perfecționare artistică prin abordarea educației interdisciplinare și valorizarea aspectelor ce au ca scop comun formarea capacității de selecție și apreciere a frumosului, a interesului pentru artă, pentru calitatea estetică a existenței umane. (Capitolul 2, subcapitolul 2.2.).

3. În viziunea pe care o propunem, **competența coregrafică** recuperează o parte din complexitatea reală a fenomenului de valoare artistică, întrucât aspectele pe care le avem în vedere pot fi considerate ca emanații ale formării rezultative, reprezentând competențe artistice, etapele de formare a cărora se condiționează reciproc și constituie un ciclu continuu, care avansează performanțele artistice ale studenților. Este important de conștientizat că în practica universitară competența artistică ține de anumite domenii de activitate. În educația coregrafică, spre exemplu, aceste domenii sunt: audio-vizualizare, dans (interpretare), creație, reflecție. Însă **formarea competenței coregrafice** nu se epuizează în cadrul acestor domenii, ci presupune competența de audio-vizualizare-receptare a dansului; competența de improvizare; competența de creație; competența de analiză-caracterizare. Aprofundând această viziune, putem afirma că valorile artistice, formate în timpul instruirii (prin valori coregrafice) se axează pe „*cunoștințe – limbaj coregrafic, opere coregrafice, valorile artei coregrafice; capacități – artistice/ interpretative, estetice și atitudini – gen de artă coregrafică, preferințe estetice, gustul estetic*. Valorile care se manifestă în procesul *instruirii coregrafice* poartă numele de *competențe generale ale studentului (emotivitatea, imaginația, gândirea creativă, conștiința coregrafică, inteligența coreică)* și determină, până la urmă, valoarea spirituală ca devenire supremă a oricărei educații. Astfel, finalitatea *instruirii coregrafice*, la etapa actuală, fiind tratată ca o valoare, înglobează funcțiile și finalitățile valorilor culturii, în general, în procesul căreia omul cunoscând/valorificând lumea, se cunoaște pe sine, devenind *o valoare spirituală*. (Capitolul 2, subcapitolul 2.2).

4. Prin valorificarea abordărilor filosofice, psihologice, sociologice și pedagogice, au fost reprezentate fundamentele necesare pentru **conceptualizarea și elaborarea Modelului pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică (Modelul VASIC)**. În viziunea pe care o reprezentăm, în Model figurează **noțiunea de orchestrică trihotomică**, ca element de noutate. În procesul de instruire coregrafică, abordarea psihologică a formării valorilor artistice la studenți se axează pe psihologia artelor (legitățile creativității coregrafice, dimensiunea emoțională, atitudini, motivația etc.), psihologia valorilor (valorile artistice) și psihologia formării valorilor artistice la studenți (principiile creativității, interiorizării și producerii valorilor). Abordarea pedagogică a formării valorilor artistice la studenții-profesori de dans rezidă în cercetarea de pe pozițiile paradigmei umaniste și axiologice în educație: valorile umaniste, integralitate, frumosul, valorificarea potențialului axiologic al artei coregrafice, ceea ce asigură cadrul teoretic de conceptualizare și modernizare a formării valorilor artistice la studenți în procesul de instruire coregrafice. (Capitolul 2, subcapitolul 2.3.)

5. Prin realizarea investigațiilor experimentale, s-a demonstrat faptul că variabilele cercetării au fost reprezentate de indicatori ai valorilor artistice viabili, care au permis anumite constatări privind nivelul de formare a valorilor artistice la fiecare etapă a experimentului pedagogic. Experimentul pedagogic a condus la verificarea situației reale privind instruirea studenților-profesori de dans în învățământul superior, situație care a direcționat procesul de formare a valorilor artistice, fundamentat pe ***Tehnologia de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică***. S-a constatat, astfel, că obiectivele cercetării experimentale au fost realizate, iar rezultatele obținute din aplicarea metodelor statistice au dovedit prin diferențe semnificative înregistrate eficiența *Modelului VASIC*, Tehnologia de formare se axează pe interconexiunea cunoașterii științifice, a cunoașterii empirice și a cunoașterii artistice; valorile artistice ale artei coregrafice, corelate cu cele prezentate în conținutul disciplinelor *Dans folcloric*, *Dans clasic*, *Dans modern*; demersul teleologic al formării valorilor artistice la studenți, în procesul de instruire coregrafică: (structura valorilor artistice în valori-creativitate, valori-percepție (atitudine) și valori-emoție; corelarea finalităților de formare a valorilor artistice la studenți, în procesul de instruire coregrafică, cu valorile artistice de creativitate, cu valorile de percepție (atitudine), cu valorile emoționale, dar și cu valențele și conținutul disciplinelor *Dans folcloric*, *Dans clasic*, *Dans modern*. Ansamblul de instrumente formative a pus în evidență ***performanțele studenților-profesori de dans*** și a valorificat perceperea operei coregrafice de către aceștia, diferențele procentuale consemnând ***o creștere de la 10,5% la 34 % la nivel înalt***. (Capitolul 3, subcapitolul 3.2)

Analizând rezultatele finale ale experimentului pedagogic, s-a dedus că formarea valorilor artistice studenților are un plus de rezultativitate și sunt convingătoare în ceea ce privește plasarea ***sensibilității și expresivității pe primul loc*** în ierarhia valorilor, care este capacitatea dansatorului de a reda mesajul operei coregrafice prin diverse expresii (faciale, pantomimă, gest, mișcare etc.). Aceste rezultate confirmă ipoteza și obiectivele cercetării. Or, ***rezultatele științifice care au condus la soluționarea problemei de cercetare*** constau în *determinarea și valorificarea reperelor teoretico-aplicative* ale valorilor artistice la studenții-profesori de dans, structurate în *Modelul pedagogic de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică / Modelul VASIC și Tehnologiei de formare a valorilor artistice studenților în instruirea coregrafică*, ceea ce a condus la formarea valorilor artistice ale studenților, contribuind la creșterea culturii coregrafice, în vederea direcționării procesului instructiv spre accentuarea aspectelor de sensibilitate și expresivitate.

Limitele cercetării vizează, în principal, dificultățile de operare a unor conținuturi extra-curriculum disciplinar.

Recomandări:

1. Reactualizarea prin investigații praxiologice a curriculumului la disciplinele Dans folcloric, Dans clasic, Dans modern din perspectiva includerii în el a ***componentei dezvoltarea percepției operei coregrafice***, fapt care ar contribui la eficientizarea activității de formare a valorilor artistice.

2. Elaborarea unui ***sistem de valori artistice*** în contextul provocărilor sociale actuale și dimensionarea acestui sistem de valori artistice specifice artei coregrafice pe coordonata de elaborare a Cadrului Național al Calificărilor la specialitatea Dans.

3. Instrumentarul tehnologic propus în cercetare privind formarea valorilor artistice la studenții-profesori de dans, prin cercetări praxiologice suplimentare, poate fi aplicată în cadrul ciclului 2 și în cadrul cursurilor de formare continuă a profesorilor de dans, a coregrafilor prin elaborarea unui ***Ghid metodologic „Valori artistice – valori de dans”***.

4. Rezultatele cercetării pot fi puse la baza unei ***Strategii de dezvoltare a învățământului pedagogic superior artistic***, care ar facilita activitatea managerilor instituțiilor de învățământ superior în promovarea valorilor artistice la nivel instituțional.

BIBLIOGRAFIE

1. ALLPORT, W. G. *Structura și dezvoltarea personalității*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1991. 578 p. ISBN: 973-30-1151-7.
2. ANDREI, P. *Filosofia valorii*. Iași: Polirom, 1997. 238 p.
3. ANTONESCU, G. *Educație și cultură*. București: Cultură Românească, 1972. 225 p.
4. ANTONESEI, L. *Paideia. Fundamentele culturale ale educației*. Iași: Polirom, 1996. 347 p. ISBN: 973-9248-08-X.
5. APOSTOL, S., GUȚU, Z. *Curriculum la discipline și tipuri de activități pentru școlile de arte. Domeniul Arte. Profil Artă coregrafică*, Chișinău, 2021, 71 p.
6. ARISTOTEL, *Poetica*. Studiu introductiv și comentarii de D. M. Pippidi. București: Editura IRI, 1998. 285 p. ISBN: 973-97627-9-4
7. ASLAM, C., MORARU, C.- F. *Curs de filosofia artei: mari orientări tradiționale și programe contemporane de analiză, Vol. I. Filosofia artei în premodernitate*. București: Editura UNArte, 2017. 208 p. ISBN: 978-606-720-081-2
8. AVERMAETE, R. *Despre gust și culoare*. București: Editura Meridiane, 1971. 282 p.
9. BATRÎNCEA, I., GUȚU, Z. *Compoziția și montarea dansului*. Ghid metodic. Chișinău, 2019. 47 p. ISBN: 978-9975-149-41-9.
10. BÂRLOGEANU, L. *Psihopedagogia artei*. București: Polirom, 2001. 216 p. ISBN:973-683-713-0
11. BÂRLOGEANU, L. *Paradigma educațional-umanistă în contextul postmodernității*. În: Păun, E., Potolea, D. *Pedagogie: Fundamente teoretice și demersuri aplicative*. Iași: Polirom, 2002. 248 p. ISBN: 973-681-106-9.
12. BÎRNAZ, N., DANDARA, O., GORAȘ-POSTICĂ, V. et.al. *Cadrul de referință al curriculumului universitar*. Chișinău: CEP USM, 2015.128 p. ISBN: 978-9975-71-689-5.
13. BÂRSĂNESCU, Ș., VĂIDEANU, G. *Educația estetică*. București: Didactică și Pedagogică, 1961. 146 p.
14. BERGER, R. *Mutația semnelor*. București: Editura Meridiane, 1978. 290 p.
15. BÎCIKOV, V. *Estetica antichității târzii. Sec. II-III*. București: Meridiane, 1984. 420 p.
16. BÎRZEA, C. *Arta și știința educației*. București: Editura didactică și pedagogică, 1998. 218 p. ISBN: 973-10-4520-9
17. BLAGA, L. *Trilogia culturii*. București: Editura Humanitas, 2011. 461 p. ISBN: 978-973-50-2953-1.
18. BORHAN, CH. S., ZAHARIA, D. *Dimensiuni teoretice în artele actuale*. Iași: Artes, 2009. 158 p. ISBN: 978-973-8263-89-5.

19. BREAZU, M. *Convorbiri despre artă*. București: Editura Politică, 1971, 620 p.
20. BUCȘAN, A. *Unele sugestii pentru punerea în scenă a dansului popular (I)*. În: *Revista de Etnografie și Folclor*. București, 1974, 119 p.
21. BUNESCU, Gh. *Școala și valorile morale*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998. 268 p. ISBN: 9733051063 (9789733051060).
22. BURDUJAN, R. *Dezvoltarea competențelor literar-artistice ale studenților în contextul intercultural al formării profesionale inițiale*. Autoreferat la teza de doctor în pedagogie. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2010. 30 p.
23. CIOCA, V. *Interioritatea și exterioritatea imaginii. Reflecții despre educație și creativitate*. În: *Pledoarie pentru educație – cheia creativității și inovării*. Materialele conferinței științifice-internaționale. Chișinău, 2011, 1-2 noiembrie. p. 217-223, ISBN: 978-9975-56-010-8.
24. CIOS, I., DEMETRESCU, C., DENE, V. et. al. *Dicționar de artă, Forme, tehnici, stiluri artistice*, București: Meridian, 1995. p. 294, ISBN: 973-33-0268-6,
25. CÎRLAN, A. *Estetică și educație*. Iași: Prim, 2007. 39 p.
26. COROLIOV, E. *Stilul spectacolului de balet*. În: *Arta*, 2006, pp.156-162. ISSN: 1857-1050, pp.156-162.
27. COZMA, C. *Studii de filosofie a educației umanității*. Iași: Junimea, 1997. 231 p.
28. CRISTEA, S. *Curriculum pedagogic*. Vol. I. București: Didactică și Pedagogică , 2006. 552 p.
29. CRISTEA, S. *Dicționar de pedagogie*. Chișinău: Grupul Editorial Litera Internațional, 2000. 400 p. ISBN: 9733051306, 9789733051305.
30. CRUCERU, D. *Funcția socială a artei*. București: Meridiane, 1981, 206 p.
31. CUCOȘ, C. *Educația estetică*. București: Polirom, 2014. 224 p. ISBN: 97897349785.
32. CUCOȘ, C. *Pedagogie și axiologie*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995. 160 p. ISBN: 973-9248-03-9.
33. CUCOȘ, C. *Pluralismul valoric și exigențele educației interculturale*. În: *Didactica Pro*, 2003, nr. 4-5 (20-21), pp.30-31-74, ISSN: 1810-6455.
34. CUZNEȚOV, L. *Filosofia și axiologia educației*. Chișinău: CEP UPS „I.Creangă”, 2017. 121 p. ISBN: 978-9975-46-322-5.
35. DELACROIX, H. *Psihologia artei: Eseu asupra activității artistice*. București: Meridiane, 1983. 67 p.
36. *Dicționar de estetică generală*. București: Editura Politică, 1972. 398 p.

37. DOHOTARU, M. *Valențele axiologice și educative ale artei coregrafice*. Teza de doctor în pedagogie, Chișinău, 2019. 164 p.
38. DOROGAN, V. *Semiotica. Glosar*. Ploiești: Editura Universității din Ploiești, 2001, 704 p. ISBN: 973-99015-0-6.
39. DOXAN, A., GRIGOROV, M., *Elemente de sociologie muzicală cu aplicații în opera contemporană. Arta dansului*. Constanța: Ponto, 2004. 218 p. ISBN: 973-644-314-0.
40. DRAGNEA, A., BOTA, A. *Teoria activităților motrice*, București: Didactică și Pedagogică, 1999, 282 p. ISBN: 973-30-9721-7.
41. DRIMBA, O. *Pagini despre cultura europeană*. București: Excelsior-Multipres, 1994. 127 p. ISBN: 973-30-3567-2.
42. DUDA, G. *Introducere în teoria literaturii*, București: Editura ALL, 1998. 152 p. ISBN:978-9975-50-055-5.
43. DUFRENNE, M. *Fenomenologia experienței estetice. Obiectul estetic*. Vol. I. București: Meridiane, 1976. 138 p.
44. *Educația culturală și artistică în școala Europeană*: Agenția Executivă de Educație, Audiovizual și Cultură (EACEA P9 Eurydice)- Bruxelles, 2009. ISBN: 978-92-9201-075-1.
45. *Fișele disciplinelor. Dans clasic și Dans folcloric*. Disponibil: http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/339/FISELE_PROGRAMELOR_DANS_CLASIC_SI_POPULAR_LICENTA_2015-2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (accesat 15.02.2018).
46. FRENȚ, D. *Curs-Istoria dansului*, Târgu Mureș: Editura Universității de Artă Teatrală, 2003, ISSN: 1582-327X.
47. GAGIM, I. *Dimensiunea psihologică a muzicii*. Iași: Timpul, 2003, 138 p. ISBN:973-612-049.
48. GAGIM, I. *Educația muzicală. Curriculumul școlar. Clasele V-IX*, Chișinău, 2000, 28 p. ISBN9975-79-054-2.
49. GAGIM, ION. *Știința și arta educației muzicale*, Chișinău, Editura ARC, 2004. 222 p. ISBN: 9975-928-07-02.
50. GÎNCU, I. *Implicații formative în interiorizarea valorilor profesionale*. În: Studia Universitatis Moldaviae, Seria Științe ale educației, 2019, nr.5(125) pp.26-32. ISSN: 1857-2103; ISSN online: 2345-1025.
51. GÎNCU, I. *Orientările valorice în formarea profesională*: Teză de doctor în pedagogie, Chișinău, 2015. 184 p.

52. GUȚU, Z. *Educație estetică și educație artistică: concept și metodologie*. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Învățământul universitar și piața muncii: conexiuni și perspective”*, 21 noiembrie, 2014. Chișinău: CEP USM, 2014.
53. GUȚU, Z. *Procesul de instruire coregrafică a studenților din perspectiva creativității*. În: *Educația artistic-spirituală în contextul învățământului contemporan*. Bălți: Universitatea de Stat „A. Russo”, 2005, pp.12-15. ISBN: 9975-931-83-9.
54. GUȚU, VI. *Curriculumul universitar – factor determinant în realizarea continuității și interconexiunii între cicluri de învățământ superior*. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe ale educației*, 2019, nr.5(125), p.3-9. ISSN: 1857-2103.
55. GUȚU, VI. *Curriculum educațional. Cercetare. Dezvoltare. Optimizare*. Chișinău: CEP USM, 2014. 230 p. ISBN: 978-9975-71-526-3.
56. GUȚU, VI., BUCUB, N., GHICOV, A. *Cadrul de referință al curriculumului național*. Chișinău: Lyceum, 2017. 104 p. ISBN: 978-9975-3167-77.
57. GUYAU, J.-M. *Problemele esteticii contemporane*. București: Meridiane, 1990. 228 p. ISBN: 973-33-0091-8.
58. HADÎRCĂ, M., CALLO, T., CUZNEȚOV, L. et. al. *Formarea personalității elevului în perspectiva educației integrale*. Chișinău: Print-Caro, 2014. 140 p.
59. HADÎRCĂ, M.(coord.), PÂSLARU, VL., CALLO, T. et. al. *Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare*. Chișinău: IȘE, 2011. 180 p.
60. HADÎRCĂ, M., IAROVOL, R. *Formarea de competențe – o direcție de dezvoltare a educației contemporane*. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, 2022, nr.5 (155), pp. 37-43. ISSN: 2345-1025.
61. IONESCU, S. *Spiritualitatea omenirii în evoluție*. București: Odeon, 2001.171 p.
62. IORGA, AL. *Dicționar de dans*. Editura: Dacia, Cluj-Napoca, 2001. 340 p., ISBN: 978-973-50-2953-1; ISBN:973-97627-9-4.
63. KOROLIOVA, E. *Stilul spectacolului de balet*. În: *ARTA*, 2006, pp.156-162. ISSN: 1857-1050.
64. LUNGU, V. *Etica profesională*. Chișinău: CEP USM, 2011. 192 p. ISBN: 978-9975-71-103-6.
65. MANTZARIDIS, G. *Globalizare și universalitate*. București: Editura Bizantină, 2002. 413 p. ISBN: 83-85857-58-3
66. MAȘEK, V. E. *Arta de a fi spectator*. București: Meridiane, 1986. 263 p.

67. MAVHINA, S. *Arta coregrafică – între practica artistică și forma de cunoaștere*. În: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*, 2021, nr. 4(41), pp. 151-155. ISSN: 2345-1408.
68. MĂCIU M. *Știința valorilor în spațiul românesc*. București: Editura Academiei Române, 1995. 243 p. ISBN: 973- 27-0530-2.
69. MEHEDINȚI, S. *Civilizație și cultură*. Iași: Polirom, 1986. 241 p. ISBN: 973-9419-15-1.
70. MORARI, M., *Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor la educația muzicală*. În: Bucun, N., Pogolșa, L., Chicu, V. *Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor*. Chișinău: Inst. de Științe ale Educației, 2014. ISBN: 978-9975-53-333-1.
71. MORARI M. *Evaluarea culturii muzicale a elevilor în procesul de realizare a curriculumului școlar*. Teză de doctor în pedagogie, Chișinău, 2005.
72. NEGURĂ, I., PAPUC, LIUDMILA., PÂSLARU, VLAD. *Curriculum psihopedagogic universitar de bază*. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, 2000. 174 p. ISBN: 9975-7-071-7.
73. PAREYSON, L. *Estetica – teoria formativității*. București: Univers, 1977. 455 p. ISBN: 978-3-402-24763-1.
74. PÂRVU, N. *Studii de psihologia artei*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1967, 228 p.
75. PÂSLARU, VI. (coord.) ș.a. *Atitudini fundamentale*. Chișinău: Cartier Educațional, 1998. 44 p.
76. PÂSLARU, VI. *Introducere în teoria educației literar-artistice*. București: Sigma, 2013. 196 p. ISBN: 9975-906-419.
77. PÂSLARU, VI. *Noile educații ca stare a conștiinței pedagogice*. În: *Didactica Pro*, 2009, nr. 4 (56), p. 3-9. ISSN: 1810-6455.
78. PÂSLARU, VI. *Prolegomene pentru o didactică a artei*. Chișinău: Pro Libra, 2017, 132 p. ISBN: 978-9975-4371-5-8.
79. PÂSLARU, VI. *Valoarea educativă a interacțiunilor literare*. Chișinău: Lumina, 1985, 112 p.
80. PÂSLARU, VI. *Valoare și educație axiologică*. În: *Didactica Pro...*, 2006, nr.1(35), pp.5-10. ISSN: 1810-6455.

81. PÂSLARU, VI., GORAȘ-POSTICĂ, V., VOLCOVSCHI, M. et al. *Standarde educaționale. Învățământ gimnazial. Învățământ liceal. Discipline socio-umane*. Chișinău: Lumina, 2002, 107 p.
82. PÂSLARU, VI. *Principiul pozitiv al educației*. Chișinău: Civitas, 2003. 320 p. ISBN: 9975-912-08-7.
83. PETAC, S.-D. *Analiza călușului în relație cu dansurile rituale/ceremoniale masculine europene*. Editura: Muzeul Literaturii Române, 125 p. ISBN: 978-973-167-335-6.
84. PETAC, S.-D. *Dansul de tip etnografic – o formă a patrimonializării dansului tradițional*. Disponibil: <https://ro.scribd.com/document/410022979/4-Dansul-de-tip-etnografic-RO-FINAL-p-pdf>, (accesat: 12.03.2022)
85. PICHIU, D., ALBUȚ, C. *Teoria valorii și elemente de praxiologie*. Iași: Gheorghe Asachi, 1994. 268 p. ISBN: 973-9178-34-0.
86. PLATON. *Banchetul*. București: Humanitas, 1995. 173 p. ISBN: 978-973-50-3315-6.
87. PLATON. *Opere*. Vol.V. Republica. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1986. 502 p.
88. RAȚIU, M. *Arta ca activitate socială. Avatarurile discursului filosofic asupra artei contemporane*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2011. 256 p. ISBN: 978-606-17-0007-3.
89. RAȚIU, M. *Despre practici și valori artistice contemporane: spre o hibridizare a metodelor esteticii și sociologiei artei*. În: *Discursuri aspra artei. Contribuții la studiul artelor vizuale*. Cluj-Napoca: Eikon, 2014, pp. 89-135. ISBN: 978-606-711-094-4.
90. RĂDULESCU-MOTRU, C. *Etnicul românesc*. București: Editura Fundației România de mâine, 1999. 183 p. ISBN: 973-582-135-4.
91. ROȘCA, D. *Existența tragică*. Încercare de sinteză filosofică. București: Fundația pentru literatură și artă. 253 p. Disponibil: <https://vdocuments.mx/ddrosca-existența-tragică.html>; (accesat: 10.10.2022).
92. SILISTRARU, N. *Valori ale educației moderne*. Chișinău: IȘE, 2006. 176 p. ISBN: 9789975968508.
93. SINGER, M., SARIVAN, L. *Quo vadis, academia? Repere pentru o reformă de profunzime în învățământul superior*. București: Sigma, 2006. 427 p. ISBN: 978-973-649-266-2.
94. SOCOLIUC, N., COJOCARU, V. *Fundamente pentru o știință a educației copiilor de vârstă preșcolară*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2005. 407 p. ISBN: 9975-60-185-5.
95. SIEBERT, H. *Pedagogie constructivistă*. Iași: Editura „Institutul European”, 2001, 228 p. ISBN: 973-611-197-0.

96. ȘERBĂNESCU, B. *Valorile naționale și educația*. București: Editura Universitară Carol Davila, 2000. 207 p.
97. TALPĂ, S. **Importanța perceperii operelor coregrafice în formarea - dezvoltarea personalității studenților din cadrul programului dans. În: Calitate în educație - imperativ al societății contemporane, Vol. 2, 28 decembrie 2020, pp. 517-523. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”. ISBN: 978-9975-46-482-6; 978-9975-46-484-0.**
98. TALPĂ, S. *Dansul tradițional, folcloric (popular) și academic: probleme de actualitate și de cercetare a trăsăturilor caracteristice culturii Republicii Moldova. Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, ediția 12, Vol. 1, 2020. Chișinău: Institutul Patrimoniul Cultural. pp. 81-89. ISBN: 978-9975-84-123-8.*
99. TALPĂ, S. *Educația coregrafică – imperativul timpului. Conferința "Valorificarea patrimoniului etnocultural în educația tinerei generații și a societății civile", 30 octombrie 2019, pp. 259-270. Chișinău: Institutul Patrimoniul Cultural. ISBN 978-9975-84-105-4.*
100. TALPĂ, S. *Implementarea instrumentelor digitale în procesul de predare învățare a dansului clasic. În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului, Seria 22, Vol.2, 3 ianuarie 2020, pp. 528-533. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”. ISBN: 978-9975-46-449-9; 978-9975-46-451-2.*
101. TALPĂ, S. *Metodica predării dansului clasic în sistemul pregătirii studenților pedagogi/ Methodics of teaching classical dance in the training system of pedagogue students. În: Preocupări contemporane ale științelor socio-umane, Ed. a X-a, 29 iulie 2019, pp. 511-518. Chișinău: Print Caro. ISBN: 978-9975-3371-7-5.*
102. TALPĂ, SVETLANA. *Metodologia predării dansului clasic III. Suport de curs. Chișinău: Garomont Studio, 2019, 52 p. ISBN: 978-9975-134-35-4.*
103. TALPĂ, S. *Metodologia de formare a valorilor artistice la studenții pedagogi: validarea experimentală / Methodology of forming artistic values for the pedagogical students: experimental validation. În: Revista de științe socioumane, 2020, nr. 3, p. 68-77. ISSN: 1857-0119.*
104. VACARCIUC, M. *Didactica educației muzicale*. Chișinău: Garomont-Studio, 2015, 157 p. ISBN: 978-9975-115-91-9.
105. VACARCIUC, M. *Posibilități educaționale ale folclorului muzical. În: Artă și Educație Artistică, 2008, nr.1 (7), pp.94-100. ISSN: 1857-0445.*

106. VACARCIUC, M. *Considerații ale pedagogiei umaniste din perspectiva realizării procesului de educație muzicală*. În: *Perspective și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației*. Cahul, 2017, vol.2, pp. 142-146. ISBN: 978-9975-88-021-3.
107. VĂIDEANU, G. *Cultura estetică școlară*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1967. 338 p.
108. VIANU, T. *Estetica*. București: Minerva, 1968. 251 p. ISBN: 973-9154-71-9.
109. VIANU, T. *Introducere în teoria valorilor*. București: Albatros, 1997. 134 p. ISBN: 973-24-0441-8.
110. VIANU, T. *Studii de filosofie a culturii*. București: Eminescu, 1982. 472 p.
111. VINȚANU, N. *Educația universitară*. București: Aramis, 2001. 272 p. ISBN: 978-973-800-6824.
112. VLĂDUȚESCU, Gh. *Limbajul filosofilor greci*. București: Editura Academiei Române, 2012. 202 p. ISBN: 978-973-27-2178-0.
113. VOICU, B. *Valorile și sociologia valorilor*. Disponibil: [http:// www.iccv.ro/valori/texte/valori-cvb,%20v4.pdf](http://www.iccv.ro/valori/texte/valori-cvb,%20v4.pdf) (accesat: 9.09.2021) ISBN: 978-606-12-1225-5.
114. VULCĂNESCU, R. *Mitologie română*. București: Editura Academiei Române, 1987. 711 p.

În limba străină

115. ALDO, M. *Storia della Danza*, IV-a edizione. Novara: TuttoDanza, 2008. 224 p. ISBN: 9788890335105 (1)
116. GLAWSON, J., VINSON, D. *Human values: a historical and interdisciplinary analysis* Disponibil: <http://www.acrwebsite.org/volumes/9454/volumes/v05/NA-05> (accesat: 13.11.2021)
117. FRANCO, J. *Ruth St. Denis's Radha (1906): the West's assumption of the East*, decembrie 2018. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/335400698_Ruth_St_Denis's_Radha_1906_the_West's_assumption_of_the_East (accesat: 14.11. 2021)
118. GUARINO, L. *Jazz Dance: A History of the Roots and Branches*, Florida: Published by: University Press of Florida, 2014, 320 p. ISBN: 9780813048741.
119. GUILCHER, Y. *La danse traditionnelle en France: d'une ancienne civilisation paysanne à un loisir revivaliste*, Collection Modal folio. Parthenay: Editura FAMDT, 1998, 276 p. ISSN Electronic 2235-7688.
120. HUBERT, R. *Traite de pedagogie generale*. Paris: PUF, 1965.

121. HUMPHREY, D. *The Art of Making Dances* London: Princenton Book Company, 1991. 192 p. ISBN: 0871271583.
122. KOROLIOVA El. *Cultural Interference on the Example of the Reformance the Inspector General*. În: *Antropology and Etnology Open Access Journal*, 2021, vol. 4, nr.2, pp.1-3. ISSN: 2639-2119.
123. LEVIEUX, F., LEVIEUX, J.P., *Expression corporelle. Les apprentissages*, Paris: Edition Revue EPS, 1997. p. 25. ISBN-10: 2867130409, ISBN-13: 978-2867130403.
124. LOUIS M. A.-L. *Le Folklore et la danse*. Paris: G.-P. Maisonneuve et Larose, 1963. 408 p.
125. NOVERRE J.-G. *Letters On Dancing And Ballets*. Editura Princeton Book Co Pub, 2004.
126. POLIN, R. *La creation des valeurs*. Paris: Librairie Philosophique, 1977. ISBN: 978-2-7116-0620-7.
127. RACLE, G. *La pedagogie interactive*. Paris: Retz, 1983. 202 p. ISBN 10: 2725610583., ISBN 13: 9782725610580.
128. ROGER C., COHEN M. *What Is Dance?* New York: Oxford University Press, 1983. 582 p. ISBN: 9780195031973, ISBN: 9780195032178.
129. SCHELER M. *Le formalisme en éthique et l'éthique matérielle des valeurs*. France : Sant Armand (Cher), 1995.
130. STERNBERG R. J. *Thinking styles*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. ISBN-13: 978-0521657136, ISBN-10: 052165713X.
131. WOJNAR, I. *Esthetique et pedagogie*. Paris: PUF, 1963. 287 p.

În limba rusă

132. БАЗАРОВА Н., МЕЙ В. *Азбука классического танца*. Издательство: Art, 1983. 207 p., ББК 85.452.792.5
133. БАЛЕТ: энциклопедия. Москва: Советская энциклопедия, 1981, ISBN: 978-5-94865-191-0.
134. ВАГАНОВА А. Я. Советский балет и классический танец // Ваганова А.Я. *Статья. Воспоминания. Материалы*. Л., М.: Искусство, 1958, s. 67–68.
135. ВЛАСОВ, В. *Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства. Том 4. И-К*. 272 с. ISBN: 5-85902-067-2.
136. ДОЛГУШИН Н.А. *Совершенствование личности в хореографическом искусстве // Проблемы совершенствования хореографического образования: материалы ежегод. межвуз. науч.-практ. конф., 16 дек. 2003 г.* Санкт-Петербург: СПб ГУП, 2003. 76 с.
137. ЗАХАРОВ, Р. *Сочинение танца*. Москва: Искусство, 1983. ISBN: 5-210-00347-7.

138. ЗДРАВОМЫСЛОВ, А.Г. Этнополитические вопросы и динамика национального самосознания. В: Высшее образование сегодня, 2003, №5, р.34-42.
139. ИГНАТИЕВ Е. Восприятие и воспроизведение цвета детьми школьного возраста при обучении рисованию. În: Вопросы психологии, 1957, №1, с. 51.
140. КИРЬЯКОВА А.В. Диагностика и прогнозирование ценностных ориентаций школьников // Ориентация и деятельность школьников / под ред. Т. К. Ахаян, А. В. Кирьяковой. М.: Педагогика, 1991.
141. КОРОЛЕВА Э. Ранние формы танца. Кишинев: Штиинца, 1977. К 80101-204.
142. КОРОЛЕВА Э. Хореографическое искусство Молдавии. Кишинев: Картя Молдовеняскэ, 1970. 187 с.
143. КОРОЛЕВА Э. Мотивы древнейших танцев в современной народной хореографии. В: Человек, 2012, № 3, с. 83-85.
144. МОЧАЛОВ Л. Художник, картина, зритель. Л.: Художник РСФСР, 1963.

Surse on-line

145. Coregrafie. <https://www.dex.md/definitie/coregrafia> (accesat: 16.08.2021).
146. Educația estetică. <https://www.scribub.com/sociologie/psihologie/EDUCATIA-ESTETICA52224229.php> (accesat: 28.10.2021)
147. Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova. Disponibil:https://mecc.gov.md/sites/default/files/6_curriculum_eie_cultura_si_societate.pdf (accesat 28.10.2021).
148. Competențele artistice în contextul pregătirii specialiștilor în domeniul educației muzicale. Disponibil:
http://dispace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/2482/1/morari_m_competente_educatie_artistica.pdf (accesat: 20.12.2021).
149. Convenția UNESCO din 2005 pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (Document reînnoit în cadrul unei Agende Europene în 2018; Strategia externă a UE în domeniul Culturii). Disponibil: <https://culture.ec.europa.eu/>, (accesat 30.10.2022).
150. Kamenkina Yu. Coregrafia ca formă de artă. Arta dansului. Tipuri de dansuri. 2015. Disponibil: yar-legenda.ru/sport-for-health/choreography-as-an-art-form-dance-art/. (accesat 20.05.2022).
151. Ordin nr. 199 din 05.10.2015 cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate a formațiunilor artistice de amatori din Republica Moldova:

- https://www.mc.gov.md/sites/default/files/regulamentul_atestarii_formatiilor_de_amatori.pdf (accesat 30.10.2022).
152. Pledoarie pentru educație – cheia creativității și inovării. Disponibil: <https://www.yumpu.com/ro/document/view/6302722/pledoarie-pentru-educatie-institutul-de-stiinte-ale-educatiei/222> (accesat: 10.02.2022).
153. Proiecte culturale. Tradiții și expresii ale artei sau practicii coregrafice tradiționale. Disponibil: <https://mc.gov.md/ro/content/capitolul-iii-traditii-si-expresii-ale-artei-sau-practicii-coregrafice-traditionale>, (accesat: 30.10.2022).
154. Regulamentul-tip al instituției de învățământ extrașcolar. Chișinău: MECC, 2020. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/cadrul_de_referinta_al_educatiei_si_invmantului_extrascolar.pdf. (accesat: 28.10.2022).
155. Repere metodologice privind organizarea procesului educațional la arta plastică în anul de studii 2018-2019. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/16_educatia_plastica_2018-2019_final.pdf (accesat: 12.01.2022).
156. Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020”. Disponibil: <https://www.legis.md/>, (accesat: 30.10.2022).
157. Pâslaru Vl. Valoare și educație axiologică: definiție și structurare. Disponibil: http://www.prodidactica.md/revista/Revista_35.pdf, (accesat: 25.01.2023).
158. Xavier R. Manualul școlar și formarea competențelor în învățământ. Disponibil: <http://www.scribd.com/doc/16646130/Manualul-colar-i-formarea-competenelor-ininvmant>
159. Gremalschi A. Formarea competențelor-cheie în învățământul general: Provocări și constrângeri. Disponibil: https://ipp.md/old/public/files/Proiecte/Studiu_Formarea_Compentelor-Cheie.pdf (accesat: 25.01.2023).
160. Bodnar R. Urâtul și frumosul. Disponibil: https://www.academia.edu/32559858/UR%C3%82TUL_%C8%98I_FRUMOSUL_docx (accesat: 26.01.2023).
161. Țurcan E. Vladimir Curbet: În memoriam (5 decembrie 1930 – 8 decembrie 2017). Disponibil: http://tinread.usarb.md:8888/tinread/fulltext/expo_tem6/curbet.pdf (accesat: 27.01.2023)

Competență coregrafică – o unitate de analiză a pregătirii profesorilor de dans, care evidențiază mecanismul formării profesionale, care însumează competența de audio-vizualizare-receptare a dansului, competența de creație, competența de analiză-caracterizare a coregrafiei

Coregrafie – scrierea sau notarea convențională a dansului

Dans – gen al artei, pentru care drept modalitate de creare a imaginii artistice constituie mișcările și pozițiile corpului omenesc; o totalitate de mișcări plastice, gesturi, pași care se execută succesiv în ritmul unei muzici anumite, exteriorizând conținutul emoțional; un mijloc de influență emoțională, de descoperire a universului uman. Prin dans are loc transformarea unei idei, a unui sentiment sau chiar a unui eveniment, conform legilor esteticii, într-o mișcare ritmată, armonioasă.

Dans popular – reprezintă un tip de dans care este o expresie băștinașă, de obicei recreativă, a unei culturi trecute sau prezente, fiind interpretat spontan și realizat de întreaga comunitate a satului. Fiecare grup etnic are dansul său popular, care a luat naștere în conformitate cu modul lor de viață și cultura grupului respectiv.

Educația artistică – în instituțiile de învățământ superior (muzical/plastic/coregrafic/teatral) urmărește formarea culturii spirituale și este interpretată ca proces individual continuu de autodesăvârșire spirituală a personalității, prin multiple forme de comunicare cu arta, potrivit următoarelor domenii de activitate: receptarea operelor de artă, interpretare/reprezentare artistică, creație artistică elementară, reflexiune artistică.

Educația/instruirea coregrafică – reprezintă procesul dirijat de formare a competențelor de comunicare artistică și de creare a imaginii artistic-coregrafice la studenți în instituțiile de învățământ pedagogic superior; are ca obiectiv conștientizarea, ordonarea și producerea unor mișcări ale corpului, ale căror valoare se leagă de dans.

Grand pas – secvență a unui spectacol de balet clasic unde bărbați sau femei execută elemente/pași de dans din compartimentul *Allegro* a dansului clasic.

Orchestra – arta dansului: mlădierea, eleganța, grația mișcărilor (D. Frent)

Orchestra trihotomică – abordarea psihologică a formării valorilor artistice la studenți axată pe psihologia artelor (legitățile creativității coregrafice, dimensiunea emoțională, atitudini, motivația etc.), psihologia valorilor (valorile artistice) și psihologia formării valorilor artistice la studenți (principiile creativității, interiorizării și producerii valorilor).

Pas de deux – expresie utilizată în dans ce se referă la numărul de interpreți, bărbați sau femei, care execută împreună o secvență a unui balet sau a unei coregrafii. Există, mai rar, și *pas de trois* și *pas de quatre*.

Perceperea opere de artă coregrafică – se raportează existenței diferențelor dintre perceperea artistică și cea naivă (între felul în care percepe opera un artist și felul în care percepe opera un profan în artă).

Perceperea naivă – descifrează doar sensul denotativ al simbolului (pașii dintr-o operă coregrafică sunt interpretați simplu ca pași de dans). Acest tip de percepție se bazează pe experiența și pe proprietățile evidente ale operei de artă coregrafică.

Perceperea artistică – descifrează sensul conotativ al operei coregrafice (de exemplu, ridicarea brațelor deasupra propriului cap și executarea unei mișcări de rotație consecutivă a mâinilor nu este interpretată simplu, ca o mișcare, ci este un semn de distincție, o invitație la dans). Acest tip de percepție decodifică și elemente legate de stil, poate să plaseze opera coregrafică într-un anumit curent artistic/ perioadă istorică.

Podetul – element acrobatic ce măsoară mobilitatea la nivelul coloanei vertebrale, de asemenea suplețea musculară, dar și forța la nivelul membrelor superioare.

Pointes – pantofi de balet folosiți cel mai des de femei în practica dansului clasic, cu platformă și tălpi întărite, permițând dansatoarei să stea pe vârful degetelor de la picioare. Capătul este alcătuit din mai multe straturi de cânepă (cel mai adesea) lipite între ele care conferă pantofului aspectul său deosebit. O pereche de *pointes* poate fi folosită atât de femei, cât și de bărbați (chiar dacă nu le folosesc niciodată în timpul spectacolului de balet clasic).

Prize – susțineri în dans, formate pe echilibru sau pe transferul greutății de la un partener la alt partener, bărbați sau femei.

Sfoara – element acrobatic ce măsoară mobilitatea la nivelul articulației coxofemorale și suplețea membrelor inferioare.

Valori – obiecte ale dorinței; valorile în sine nu există, există dorința noastră pentru ceva pe care îl definim ca valoare (T. Vianu)

Valori artistice – moduri de expresie a valorilor culturale care se raportează doar la frumosul artistic, la operele de artă. Cuprinde conținutul emoțional, senzorial-psihologic, ideologic al unei opere de artă. Au un câmp limitat de manifestare.

Valori estetice – clasă de valori care se raportează la ideea de frumos sau la proprietățile obiectelor considerate sub aspectul formei/configurației lor. Au un câmp larg de manifestare.

Anexa 2. Curriculum la disciplinele practice

Denumirea programului de studii	Dans popular și clasic		
Ciclu	Ciclu I, licență		
Denumirea cursului	Metodica predării dansului clasic II		
Facultatea/catedra responsabilă de curs	Facultatea Științe ale Educației și Informaticii; catedra Pedagogia Prescolară, Educația fizică și Dans		
Titular de curs	Lector, Svetlana Talpă		
Cădre didactice implicate			
e-mail	Svetlanatalp@yahoo.com		

Codul cursului	Număr de credite ECTS	Anul	Semestrul	Total ore	Total ore	
					contact direct	Studiu individual
S.O2.O.016	5	I	2	150	75	75

Descriere succintă a integrării cursului în programul de studii	
Disciplina dată, Dansul clasic II cu metoda predării este o prelungire pentru disciplina Dans clasic I cu metoda predării din semestrul trecut, astfel pentru o dezvoltare continuă a studentului trebuie integrat acest curs în programul de studii.	
Competențe dezvoltate în cadrul cursului	
<ul style="list-style-type: none"> Competențe gnosivice: de descriere a exercițiilor, regulilor de bază ce țin de executarea la bară și la mijlocul sălii; de descriere a greșelilor des întâlnite. Competențe de aplicare: de aplicare a regulilor de executare; de corelare a conținuturilor și obiectivelor curriculare cu nivelul de pregătire a studenților. Competențe de analiză: de evaluare a eficienței exercițiilor la bară și la mijlocul sălii aplicate studenților cu absența pregătirii în dans. Competențe de comunicare: de utilizare în comunicare a unui limbaj științific corect și specific în cadrul activităților de dans clasic la bară și la mijlocul sălii 	
Finalități de studii	
La finele cursului studentul va fi capabil:	
<ul style="list-style-type: none"> Să definească noțiunile de bază ce țin de dansul clasic Să posede deprinderi de explicare -demonstrare a exercițiilor la bară și la mijlocul sălii Să descrie demersul logic de exerciții atât la bară cât și la mijlocul sălii Să coreleze obiectivele și conținuturile curriculare din aria dansului clasic, educația pentru structura musculară și cultura generală a studenților 	

<ul style="list-style-type: none"> Să integreze conținuturile și metodele didactice specifice dansului clasic cu metoda predării Să planteze în studenți dragostea față de efortul fizic, de autodezvoltare și nu în ultimul rând față de frumos. 						
Precondiții						
Pentru atingerea scopului dorit studentul trebuie să posede auz muzical, simțul ritmului, un nivel de pregătire în dans și nu în ultimul rând dorința de a se autodezvolta.						
Repartiția orelor de curs						
Nr. d/o	Unități de conținut	Total ore	Ore de contact direct			Ore de lucru individual
			Curs	Seminar	Laborator	
			Zi	Zi	Zi	
1.	Battement jete pique	9/10	1	6		8
2.	Develope	9/10	2	7		9
3.	Releve lente	9/10	2	7		8
4.	Battement jete pointe	11/13	2	7		8
Exerciții la mijlocul sălii						
1.	Port de bras	10/12	2	7		9
2.	Plie (demi plie și grande plie)	10/9	2	7		9
3.	Battement tendu	9/10	1	6		8
4.	Battement tendu jete	11/11	1	6		8
5.	Battement fondu	10/8	2	7		8
Total		75/75	15	60		75
Conținutul unităților de curs						
EXERCIIȚII LA BARĂ						
Tema 1. Battement jete pique						
Pentru a dezvolta și prelucra rezistența mușchilor mici ai gabei piciorului de activ este necesar de a face battement jete pique. Particularitățile de executare se determină prin aruncarea piciorului activ la 45° și la atingerea podelei cu vârful întins al piciorului activ. Etapele de executare ale exercițiului.						
Tema 2. Develope						
Scopul exercițiului dat este de a obține rezistența mușchilor mari în momentul de extindere a lor la înălțimi mari în orice direcție. Particularitățile de executare se determină prin viteza de executare și sfârșitul exercițiului dat. Regulile de executare diferă de la un tip la altul.						
Tema 3. Releve lente						

Particularitățile de executare a exercițiului necesită o fixare corectă și bună a corpului în momentul efectuării exercițiului de către piciorul activ la 45°, 90° și mai sus.
Tema 4. Battement jete pointe
Pentru a dezvolta și prelucra rezistența mușchilor mari ai gabei piciorului de activ este necesar de a face battement jete pointe. Particularitățile de executare se determină prin aruncarea piciorului activ la 90° și la atingerea podelei cu vârful întins al piciorului activ. Etapele de executare ale exercițiului.
EXERCIIȚII LA MIJLOCUL SĂLIII
Tema 1. Port de bras
Pentru început este necesar de a studia pozițiile mâinilor și a picioarelor în dansul clasic. Metodologia învățării și executării în diverse poziții ale corpului. Repede teoretice despre Port de bras, explicarea dezvoltării particularităților de coordonare a membrilor și capului.
Tema 2. Plie (demi plie și grande plie)
Plie - definiția, rolul și clasificarea metodelor de executare. Scopul acestui exercițiu care este ca o pregătire pentru toate săriturile de la mijlocul sălii. Metodologia studierii acestui exercițiu care se combină cu toate exercițiile săd de la bară cât și de la mijlocul sălii.
Tema 3. Battement tendu
Exercițiile la mijlocul sălii se studiază în ordine metodică pentru I-III-V poziție a picioarelor. Repede teoretice de studiere și metodologia învățării Battement tendu la mijlocul sălii. Etapele de executare a battement tendu pentru obținerea unei poziții eversibile cât mai bună și laabei piciorului. Corelarea conținuturilor și particularitățile de executare pentru battement tendu.
Tema 4. Battement tendu jete
Exercițiile la mijlocul sălii se studiază în ordine metodică pentru I-III-V poziție a picioarelor. Repede teoretice de studiere și metodologia învățării Battement tendu jete la mijlocul sălii. Etapele de executare a battement tendu jete pentru obținerea unei poziții verticale perfecte de corpului.
Tema 5. Battement fondu
Battement fondu la mijlocul sălii- studierea obiectivelor de dezvoltare. Particularitățile de executare: 1. cu terminația în podea, la 45° și la 90° fiind o pregătire pentru temps lie la 90 de grade și pentru grande temps releve. Scopul executării exercițiului cu diverse terminații.
Strategii de evaluare
Evaluare formativă se va realiza prin diverse metode: combinat
Evaluarea curentă I - lucrare oral/demonstrare
Evaluarea curentă II- lucrare oral/demonstrare
Evaluarea finală de examen constă în convorbire orală în baza subiectelor
Nota finală se constituie din următoarele componente:
40% din notă constituie rezultatul evaluării finale(lucrarea finală de examen), 40 % din notă constituie evaluările curente petrecute pe parcursul semestrului, prin verificări succesive (cel puțin 2 evaluări);
Lucrul individual

Nr.	Unități de conținut	Ore lucru individual	Subiectul	Produsul preconizat	Modalități de evaluare
		Zi			
1.	Battement jete pique	8	Battement jete pique	Prezentarea mișcării Fișa „Recomandările metodologice”	combinat
2.	Develope	9	Develope	Prezentarea mișcării Fișa „Recomandările metodologice”	Combinat
3.	Releve lente	8	Releve lente	Prezentarea mișcării Fișa „Recomandările metodologice”	combinat
4.	Battement jete pointe	8	Battement jete pointe	Prezentarea mișcării Fișa „Recomandările metodologice”	combinat
EXERCIIȚII LA MIJLOCUL SĂLIII					
1.	Port de bras	9	Port de bras	Prezentarea mișcării Fișa „Recomandările metodologice”	combinat
2.	Plie	9	Plie	Prezentarea mișcării Fișa „Recomandările metodologice”	combinat
3.	Battement tendu	8	Battement tendu	Prezentarea mișcării Fișa „Recomandările metodologice”	combinat
10.	Battement tendu jete	8	Battement tendu jete	Prezentarea mișcării Fișa „Recomandările metodologice”	combinat
11.	Battement fondu	8	Battement fondu	Prezentarea mișcării Fișa „Recomandările metodologice”	Combinat
Bibliografie					
Obligatorie:					
1. Mardari Miroca „Studiu coregrafic” Chișinău, 2014					
2. Н.П. Базарова „Классический танец” Искусство 1975					
3. Н.А.Александрова „Балет. Танец. Хореография” Пянага музыка 2011					
4. А.Я.Ваганова „Основы классического танца” Искусство 1980					

5.	Dansul folcloric "Sfredelușul", 2/4	4	Studierea pozițiilor mânilor, picioarelor. Pași de dans caracteristici dansului "Sfredelușul", 2/4, elemente de dans din compoziția coregrafică "Sfredelușul", 2/4.	Interpretarea materialului coregrafic, demonstrarea practică. Lucrul preventiv cu maestrul de concert.	Prezentare practică
6.	Dansul folcloric "Rata", 2/4	4	Pași coregrafici și elemente de dans specifice dansului folcloric "Rata", 2/4. Caracteristica și descrierea dansului.	Corespunderea caracterului, stilului, ritmului și tempoului compoziției muzicale în fiecare compoziție interpretată.	Prezentare practică
7.	Dansul folcloric "Păstaia", 2/4	4	Studierea pozițiilor mânilor, poziției picioarelor. Pași coregrafici și elemente de dans specifice dansului folcloric "Păstaia", 2/4. Caracteristica și descrierea dansului.	Alcătuirea și exersarea combinațiilor de mișcări pe baza materialului studiat. Respectarea regulilor de exersare.	Prezentare practică
8.	Dansul folcloric "Cărligul", 2/4	4	Învățarea pozițiilor mânilor, picioarelor, a elementelor și mișcărilor de bază.	Studierea și învățarea elementelor de bază a dansului folcloric "Cărligul", 2/4. Prezentarea unor combinații de mișcări.	Prezentare practică
9.	Dansul folcloric "Chindia", 2/4	4	Studierea pozițiilor picioarelor, mânilor, învățarea elementelor și mișcărilor (pas simplu, pas de schimbare – cu lovituri de pe călcâi, pas feminin cu lovituri); închinarea, tropări – duble, triple;	Interpretarea elementelor specifice dansului folcloric "Chindia", 2/4	Prezentare practică
10.	Dansul folcloric "Polca", 2/4	4	Învățarea elementelor și mișcărilor caracteristice dansului folcloric "Polca", 2/4	Studierea, exersarea și interpretarea elementelor. Memorarea denumirii elementelor.	Prezentare practică
11.	Dansul folcloric "Ițele", 2/4	4	Studierea pozițiilor mânilor, picioarelor; învățarea elementelor și mișcărilor de bază; tropări duble, triple, cheiță – lovituri cu călcăiele (ordinare, duble);	Dansul folcloric "Ițele", 2/4: studierea, montarea și prezentarea dansului folcloric "Ițele", 2/4	Prezentare practică
12.	Dansul folcloric "Șaierul", 2/4	4	Poziția picioarelor, mânilor, învățarea elementelor de bază,	Învățarea elementelor și mișcărilor <i>cheita cheita</i>	Prezentare practică

			mișcări ai dansului folcloric "Șaierul", 2/4	<i>fiuză</i> (ordinară, dublă, dublă pe loc și în rotație), desfășurarea piciorului la 45 sau 60 de grade în față în semisăsezare	
13.	Dansul folcloric "Căldrași", 2/4	4	Studierea pozițiilor de bază a mânilor, picioarelor; învățarea elementelor și mișcărilor de bază; tropări duble, triple, cheiță	Montarea coregrafică a dansului folcloric "Căldrași", 2/4	Prezentare practică
14.	Dansul folcloric "Oira", 2/4	4	Învățarea elementelor și mișcărilor caracteristice dansului folcloric "Oira", 2/4	Elaborarea compozițiilor de dans-studiu pentru dansurile studiate.	Prezentare practică
15.	Dansul folcloric "Căluțul", 2/4	4	Pași coregrafici și elemente de dans specifice dansului folcloric "Rata", 2/4. Caracteristica și descrierea dansului.	Interpretarea elementelor de dans conform materialului studiat.	Prezentare practică

Bibliografie

Obligatorie:

- Constantinescu M. Folclor Coregrafic Din Vâlcea, Vol 2, Centrul Creatiei Vâlcea, 1993
- Curbet V. Așa-i jocul pe la noi: [culeg.] Chișinău, Literatura artistică, 1985, p. 308.
- Curbet V. Grai și tradiții ne-au unit. Chișinău, Pontos, 2000, p.232, 961.
- Curbet V. Portul național și dansul popular // La gura unei peșteri de comori: valori basarabene / Chișinău, 1994. p. 246-250.
- Curbet V. Primii dansatori și cântăreți ai plaiului moldav// La gura unei peșteri de comori: valori basarabene, Chișinău, 1994, p. 34-41.
- Dance I. Jocuri Populare Codrenesti, Centrul Creatiei Satu Mare, 1971
- Dejeu Z. Dansuri Traditionale Din Transilvania, Clusium, 2000
- Popa P. Jocul vetrelor străbune. Chișinău, Ed. Grafena Libris SRL, 2005

Opțională:

- Богатикова Л. Танцы разных народов. - М.: Молодая гвардия, 1958.
- Васильева Е. Танец. - М.: Искусство, 1968.
- Венгерская рапсодия. Под ред. Л. Тарр. - Будапешт, 1959.
- Гаспаров К. Азербайджанский народный танец. - М.: Искусство, 1978.
- Гаспаров Ф. Башкирские танцы. - Уфа, 1978.
- Гребеншиков С. Белорусские танцы. - Минск: Наука и техника, 1978.
- Захаров Р. Работа балетмейстера с исполнителями. - М., 1967.

- Каримова Р. Ферганский танец. - Ташкент, 1973.
- Каримова Р. Хорезмский танец. - Ташкент, 1975.
- Кларуни А., Альбайков Ф. Искусство танца Физачено - М.: Искусство, 1986.
- Малый В. Народные танцы Карелии. - Петрозаводск: Карелия, 1978.
- Народно-сценический танец: Метод. разработка для хореографических отделений ДМШ и ДШИ - М., 1987.
- Северная кадрили. - Петрозаводск: Карелия, 1977.
- Сумина Х. Литовский народный танец. - М.: Искусство, 1983.
- Татаров В. Татарские танцы. - Казань, 1984.
- Тяченко Г. Вьетнамская народная хореография. - М.: Искусство, 1975.
- Тяченко Г. Народные танцы. - М.: Искусство, 1975.

Anexa 3. Curricula la discipline

Disciplina *Incursiuni în Opera Coregrafică I*

Denumirea programului de studii	Dans popular și clasic
Ciclul	Ciclul I, licență
Denumirea cursului	<i>Incursiuni în Opera Coregrafică I</i>
Facultatea/catedra responsabilă de curs	Facultatea Științe ale Educației și Informatică; catedra Pedagogie Preșcolară, Educația fizică și Dans
Titular de curs	Lector universitar, Svetlana Talpă
Cadre didactice implicate	
e-mail	talpa.svetlana@upsc.md

Codul cursului	Număr de credite ECTS	Anul	Semestrul	Total ore	Total ore	
					contact direct	Studiu individual
	2	I	II	60	30	30

Descriere succintă a integrării cursului în programul de studii
Disciplina *Incursiuni în Opera Coregrafică* a fost elaborată în scopul pregătirii specialiștilor în domeniul educației coregrafice, Program de studii Dans popular și clasic, în instituțiile de învățământ superior pedagogic. Oferind susținere sistematică curriculumului disciplinar la „Dans folcloric”, „Dans clasic” și „Dans modern”, curriculumul de față va asigura eficacitatea procesului de predare-învățare-evaluare a cursului *Incursiuni în Opera coregrafică* și va permite viitorului cadru didactic posibilitatea selectării unor strategii de organizare a demersului educațional corespunzătoare standardelor de specialitate și cerințelor pieței muncii.

- Competențe dezvoltate în cadrul cursului**
- **Competențe gnoseologice:** de descriere a noțiunilor elementare din domeniul artei coregrafice.
 - **Competențe de aplicare:** de aplicare a strategiilor didactice în cadrul activităților de educație coregrafică; de corelare a conținuturilor; unităților de competență cu pregătirea studenților; de elaborare a obiectivelor activităților cu conținut axiologic.
 - **Competențe de analiză:** de evaluare a eficacității strategiilor didactice aplicate în procesul activităților coregrafice; de explorare a diverselor instrumente, materiale și tehnici de artă coregrafică; de evaluare a lucrărilor coregrafice realizate în diverse tehnici și materiale de artă coregrafică.
 - **Competențe de comunicare:** de utilizare în comunicare a unui limbaj artistic/științific corect și specific în cadrul disciplinei studiate și în cadrul activităților coregrafice desfășurate cu grup; de argumentare a importanței valorilor și a funcționalității lor în acțiunea educației coregrafice.

- Finalități de studii**
La finele cursului studenții vor fi capabili:
 • Să analizeze învoalele apariției dansului.
 • Să identifice formele și genurile artei coregrafice.
 • Să identifice stilul/ limbajul plastic de exprimare a coregrafilor renumiți.
 • Să explice scopul tehnicii observării artistice.
 • Să selecteze 2-3 lucrări despre lumea înconjurătoare din jurul de lucrări propuse de profesor.

Precondiții
Programa cursului se axează și valorifică cunoștințele precedente ale studenților în educația muzicală, având în acest sens un caracter interdisciplinar.

Repartizarea orelor de curs

Nr.	Unități de conținut	Ore de contact direct

d/o	Total ore	Curs		Seminar		Laborator		Ore de lucru individual	
		Zi	Zi	Zi	Zi	Zi	Zi	Zi	Zi
<i>Inițiere în istoria artei coregrafice.</i>									
1.1	8	2	1	1	1	4			
1.2	8	2	1	1	1	4			
1.3	8	2	1	1	1	4			
1.4	9	2	1	1	1	4			
1.5	9	2	1	1	1	4			
<i>Tehnica observării artistice.</i>									
2.1	9	2	1	2	2	5			
3.	9	2	1	2	2	5			
TOTAL		60	14	7	9	30			

Conținutul unităților de curs

1. Inițiere în istoria artei coregrafice

- 1.1. GENEZA DANSULUI.
- 1.2. DANSUL ÎN ANTICHITATE.
- 1.3. DANSUL ÎN EVUL MEDIU.
- 1.4. CULTURA ROMÂNEASCĂ SECOLUL XIV.
- 1.5. FUNDAMENTAREA ABALETULUI.

2. Tehnica observării artistice.

- 2.1. ÎN SITU: Înregistrarea datelor în procesul observării artistice a operei coregrafice de către student sau de către un grup de studenți.

3. Lumea înconjurătoare. Mijloace artistico-coregrafice aplicate în opera coregrafică pentru a reda structuri și fenomene ale naturii.

Strategii de evaluare
Evaluare formativă se va realiza prin diverse metode: expunere verbală, exersare în practică, autoevaluarea, participarea la discuții interactive, etc.
Evaluarea curentă I – Testul Metodologic.

Evaluarea curentă II – Testul Metodologic.
Evaluarea finală - examen se va executa sub forma scrisă, metoda de evaluare – test sumativ. Nota finală se constituie din următoarele componente: 40% din notă constituie rezultatul evaluării finale (lucrarea finală de examen), 60 % din notă constituie evaluările curente petrecute pe parcursul semestrului, prin verificări succesive (cel puțin 2 evaluări).

Nr.	Unități de conținut	Ore lucru individual	Subiectul	Produsul preconizat	Modalități de evaluare
<i>Inițiere în istoria artei coregrafice.</i>					
1.1	DANSULUI	4	Învoalele apariției artei dansului	Analizarea și dezbaterea informației	combinat
1.2	DANSUL ÎN ANTICHITATE.	4	Evoluția artei dansului în epoca antică	Analizarea și dezbaterea informației	combinat
1.3	DANSUL ÎN EVUL MEDIU.	4	Evoluția artei dansului în epoca medievală	Analizarea și dezbaterea informației	combinat
1.4	CULTURA ROMÂNEASCĂ SECOLUL XIV.	4	Aspecte dansului în cultura românească din secolul XIV	Analizarea și dezbaterea informației	combinat
1.5	FUNDAMENTAREA ABALETULUI	4	Nașterea și fundamentarea baletului	Analizarea și dezbaterea informației	combinat
<i>Tehnica observării artistice.</i>					
2.1	În Situ: înregistrarea datelor în procesul observării artistice a operei coregrafice de către student sau de către un grup de studenți.	5	Operele artei coregrafice	Prezentarea informației Fișă metodologică	combinat
3.	Lumea înconjurătoare. Mijloace artistico-coregrafice aplicate în opera coregrafică pentru a reda structuri și fenomene ale naturii.	5	Operele artei coregrafice	Prezentarea informației Fișă metodologică	combinat
Total		30			

Bibliografie:
Obștești:
 1. Angel, Sergiu. Rolul dansului în istoria teatrului. Univ. de artă teatrală și cinematografică „I.L. Caragiale”, 1998.
 2. Bughici D. Dicționar de forme și genuri muzicale București: Ed.Muzicală, 1978.
 3. Caraman-Fotea C. Ghid de balet. București: Ed.Muzicală, 1973.

- Ciobanu, Maia. Ambiguitatea textului muzical în spectacolul coregrafic // Muzica, București, nr.4, 1999, p. 25-54.
- http://www.balletmusic.narod.ru/library_books.htm
- Moraru M. Dicționar de forme și genuri muzicale. Chișinău
- Negri, Gabriel. Memoria dansului. Breviar despre arta coregrafică. București: Ed. Muzicală, 1986.
- Urseau T, Ianeșcu L, Ionescu L. Istoria baletului. București: Ed. Muzicală, 1967.
- Balet : enciclopedie. M.: Sov. enciclopedie, 1981.
- Влок Л. Д. Классический танец. История и современность. М.: Искусство, 1987.
- Богданов-Варезовский В. Оперное и балетное творчество Чайковского. Л.—М., 1956.
- Ванслов В.В. Статьи о балете. Музыкально-эстетические проблемы балета. Л.: Музыка, 1980.
- Ванслов В. Балеты Григоревича и проблемы хореографии. М.: Искусство, 1971.
- Вольянский А. Статьи о балете. СПб.: Гиперон, 2002.
- Вольянский А. Книга живописей: азбука классического танца. М.: АРТ, 1992.
- Выготский Л.С. Собрание сочинений: В 6т. М.: 1984.
- Гавский В. Дивертисмент. Судьбы классического балета. – М., 1981.
- Гавский В. Дом Петита - М., Артист. Режиссер Театр., 2000.
- Добровольская Г. Михаил Фокин. Русский период - С.-П., Гиперон, 2004.
- Добровольская Г. Павел Павлович. Балет. Л.: Искусство, 1975.
- Добровольская Г. Михаил Фокин. Русский период - С.-П., Гиперон, 2004.
- Друскин М. Очерки по истории танцевальной музыки. Л., 1936.
- Дубина Н.О. Специфика художественной образности в хореографическом искусстве. М., 1984.
- Дулова, Е. Н. Балеты П. И. Чайковского и жанры классической балетной музыки XIX века: лекция по курсу «История русской музыки» / Мин-во культуры РФ/СПб.; Ленингр. гос. консерватория им. Н. А. Римского-Корсакова. – Л.: ЛОЛК, 1989.
- Житомирский Д. Балеты Чайковского. М., 1957.
- Катанова С. Музыка советского балета. Л.: Советский композитор, 1990.
- Косачева Р. О музыке зарубежного балета. М.: Музыка, 1984.
- Косачева Р. О некоторых художественно-эстетических противоречиях антиромантизма в зарубежном балетном театре 1917-1939 годов // Музыка и хореография современного балета. Вып. 4, М., 1982.

Опционал:

- Красовская В. Западноевропейский балетный театр. От истоков до середины XVIII века.- Л., Искусство, 1979.
- Красовская В. Западноевропейский балетный театр. Эпоха Новерра.- Л., Искусство, 1981.
- Красовская В. Западноевропейский балетный театр. Романтизм. Л., Искусство, 1983.
- Красовская В. Западноевропейский балетный театр. Романтизм. М., Артист. Режиссер. Театр., 1996.
- Куриленко Е. Проблемы художественного синтеза в балетном спектакле. М., 2003.

Disciplina *Incursiuni în Opera Coregrafică II*

Denumirea programului de studii	Dans popular și clasic	
Ciclu	Ciclu I, licență	
Denumirea cursului	<i>Incursiuni în Opera Coregrafică II</i>	
Facultatea/catedra responsabilă de curs	Facultatea Științe ale Educației și Informaticii; catedra Pedagogie Preșcolară, Educația fizică și Dans	
Titular de curs	Lector universitar, Svetlana Talpă	
Cadre didactice implicate		
e-mail	Svetlanatalpa@yahoo.com	

Codul cursului	Număr de credite ECTS	Anul	Semestral	Total ore	Total ore	
					contact direct	Studiu individual
	2	II	III	60	30	30

Descriere succintă a integrării cursului în programul de studii
Curriculumul *Incursiuni în Opera Coregrafică II* propune studentului de la specialitatea *Dans*: experiența creației și comunicării artistice în domeniul artei coregrafice. Implementarea eficientă a curriculumului impune respectarea coerenței componentelor lui, utilizarea flexibilă a conținuturilor și acordarea priorității metodelor interactive de predare și metodelor activ-participative de învățare, valorificarea creativității studenților și profesorilor în cadrul activităților didactice.

- Competențe dezvoltate în cadrul cursului**
- **Competențe specifice**
 - ✓ Stimularea interesului pentru cunoașterea folclorului local,
 - ✓ Stimularea interesului pentru cunoașterea operelor coregrafice de valoare
 - ✓ Cunoașterea și utilizarea diverselor materiale, tehnici și instrumente de artă coregrafică.
 - ✓ Valorificarea limbajului artei coregrafice în exprimarea plastică (non verbală).
 - ✓ Reprezentarea plastică a structurilor și fenomenelor naturii în diverse materiale și tehnici de artă coregrafică.
 - ✓ Crearea compozițiilor coregrafice în diverse tehnici și materiale de artă.
 - ✓ Perceperea artistică a operelor de artă coregrafică din cultura națională și universală.

- Finalități de studii**
La finele cursului studenții vor fi capabili:
- Să numească coregraful și compozitorul operelor coregrafice de valoare din cultura națională și internațională.
 - Să clasifice genurile coregrafice.
 - Să identifice în imaginile prezentate (înregistrări video) lucrări ale culturii naționale și universale.
 - Să descrie fondul emoțional al imaginilor prezentate.
 - Să explice rolul culturii naționale în realizarea unei opere coregrafice.
 - Să realizeze unul din subiectele propuse într-un gen coregrafic la dorință.
 - Să exprime în cuvinte proprii ideea/conceptul de compoziție/compunere în domeniul artei coregrafice;
 - Să sesizeze centre de interes, linii de forță, ritmuri și scheme geometrice în diferite imagini artistice/opere de artă coregrafică;
 - Să construiască diferite contexte coregrafice structurate pe baza unor principii compoziționale;

- Să sesizeze și să explice în ce constă unitatea/echilibrul/tendința centripetă sau centrifugă în orice tip de imagine;
- Să poată analiza vectorial orice imagine artistică/opera de artă coregrafică;
- Să înțeleagă și să sesizeze în imagini artistice diferite soluții spațiale (perspective);
- Să înțeleagă și să aplice în realizarea unor compoziții plastice relațiile dintre structura cadrului și distribuția diferitelor elemente coregrafice.
- Să și auto-evalueze lucrarea coregrafică conform criteriilor propuse de profesor.

Precondiții
Pentru atingerea finalităților, studentul trebuie să posede cunoștințe din cursurile universitare de Educația muzicală și Perceperea Operei coregrafice I.

Nr. d.o.	Unități de conținut	Total ore	Ore de contact direct			Ore de lucru individual Zi
			Curș Zi	Seminar Zi	Laborator Zi	
			1.	Operele coregrafice ale culturii naționale și universale.	9	
	11.1 Dansul folcloric în secolul XIV-XVII	9	2	1	1	5
	11.2 Dansul folcloric în secolul XVIII-XIX	9	2	1	1	5
	11.3 Dansul folcloric în secolul XX-XXI	9	2	1	1	5
2.	Compoziția coregrafică și lectura operei coregrafice.	12	3	1	3	5
3.	Tehnica abordării individuale	12	3	1	3	5
TOTAL		60	14	6	10	30

Conținutul unităților de curs

1. **Operele coregrafice ale culturii naționale și universale.**
 - 1.1. Dansul folcloric în secolul XIV-XVII.
 - 1.2. Dansul folcloric în secolul XVIII-XIX.
 - 1.3. Dansul folcloric în secolul XX-XXI.
2. **Compoziția coregrafică și lectura operei coregrafice.**
3. **Tehnica abordării individuale**

- Strategii de evaluare**
Evaluare formativă se va realiza prin diverse metode: oral și în scris, prezentări, rapoarte, participarea la discuții, portofolii, teste etc.
Evaluarea curentă I – lucrare scrisă
Evaluarea curentă II- lucrare scrisă
Evaluarea finală de examen constă în convorbire orală în baza subiectelor

Nota finală se constituie din următoarele componente:
40% din notă constituie rezultatul evaluării finale (lucrarea finală de examen), 40 % din notă constituie evaluările curente petrecute pe parcursul semestrului, prin verificări succesive (cel puțin 2 evaluări);

Lucrul individual					
Nr.	Unități de conținut	Ore lucru individual Zi	Subiectul	Produsul preconizat	Modalități de evaluare
1.	Operele coregrafice ale culturii naționale și universale.	5	Identificarea și analiza operelor coregrafice din cultura națională și universală.	Portofoliul	combinat
	1.1 Dansul folcloric în secolul XIV-XVII.	5	Analizarea și investigarea perioadei istorice a dansului folcloric din secolul XIV-XVII	Eseu	combinat
	1.2 Dansul folcloric în secolul XVIII-XIX	5	Analizarea și investigarea perioadei istorice a dansului folcloric din secolul XVIII-XIX	Eseu	combinat
	1.3 Dansul folcloric în secolul XX-XXI	5	Analizarea și investigarea perioadei istorice a dansului folcloric din secolul XX-XXI	Eseu	combinat
2.	Compoziția coregrafică și lectura operei coregrafice.	5	Modele teoretice ale compoziției coregrafice.	Realizarea unei montări coregrafice	combinat
3.	Tehnica abordării individuale.	5	Comprehenșiunea (simțirea și înțelegerea) sintaxei/structurii imaginii artistice și importanța acesteia în receptarea și analiza operei de artă coregrafică.	Eseu	combinat

Bibliografie:

Obligatorie:

1. Susala, I., Barbulescu, O. 1993, Dicționar de artă (termeni de atelier), Editura: Sigma.
2. Arnheim, R., 1995, Forța centrului vizual, Editura: Meridiane;
3. Căciuleanu G., 2009, Vant, Volume, Vectori, Editura: Curtea veche

Opțională:

1. Angel, Sergiu. Rolul dansului în istoria teatrului. Univ. de artă teatrală și cinematografică „I.L.Caragiale”, 1998.
2. Bughici D. Dicționar de forme și genuri muzicale București: Ed.Muzicală, 1978.
3. Caraman-Fotea C. Ghid de balet. București: Ed.Muzicală, 1973.
4. Ciobanu, Maia. Ambiguitatea textului muzical în spectacolul coregrafic // Muzica, București, nr.4, 1999, p. 25-54.

Disciplina *Incursiuni în Opera Coregrafică III*

Denumirea programului de studii		Dans popular și clasic		
Ciclul		Ciclul I, licență		
Denumirea cursului		<i>Incursiuni în Opera Coregrafică III</i>		
Facultatea/catedra responsabilă de curs		Facultatea Științe ale Educației și Informaticii; catedra Pedagogie Preșcolară, Educația Fizică și Dans		
Titular de curs		Lector universitar, Svetlana Tâlpă		
Cadre didactice implicate		e-mail Svetlanatalb@yahoo.com		

Codul cursului	Număr de credite ECTS	Anul	Semestrul	Total ore	Total ore	
					contact direct	Studiu individual
	2	III	V	60	30	30

Descriere succintă a integrării cursului în programul de studii
Cursul este construit structurat în jurul a două centre de interes: *studiumul și imaginea*. În cadrul activităților coregrafice studentul face imagini, privește/descrie/analizează imagini, explorează prin mijlocul imaginilor lumea reală, lumea interioară, imaginarul; prin aceste relaționări multiple cu imagini studentul își dezvoltă sensibilitatea, simțul estetic, creativitatea, cunoașterea, capacitatea de comunicare și își armonizează propria personalitate în formare cu lumea. Din imagini deducem limbajul plastic cu elementele sale și problemele de sintaxă (compoziție), tehnicile plastice, sensibilitatea, originalitatea studentului; cunoscând geneza și fazele exprimării plastice la student, funcțiile percepției /imaginției/inteligenței, afevității și implicarea lor în facerea și receptarea imaginilor artistice.

- Competențe dezvoltate în cadrul cursului**
- ✓ Explorarea diverselor instrumente, materiale și tehnici de artă coregrafică.
 - ✓ Valorificarea elementelor de limbaj plastic în exprimarea artistic-coregrafică.
 - ✓ Realizarea lucrărilor coregrafice în diverse tehnici și materiale de artă coregrafică.
 - ✓ Cunoașterea noțiunilor elementare din domeniul artei coregrafice.
 - ✓ Prezentarea procesului de receptare a operei de artă coregrafică.
 - ✓ Caracterizarea atitudinii estetice în receptarea operei coregrafice.
 - ✓ Analiza percepției estetice a operei coregrafice.
 - ✓ Examinarea mecanismelor percepției caracteristice recepțiilor estetice a operelor de artă coregrafică.
 - ✓ Evidențierea importanței primei impresii în receptarea operei de artă coregrafică.
 - ✓ Delimitarea componentei extraestetice a procesului recepției operei de artă coregrafică de cea estetică.
 - ✓ Identificarea surselor satisfacțiilor estetice și formarea deprinderilor de amplificarea a lor
 - ✓ Prezența și analiza fenomenul kitsch și de a propune o terapie anti-kitsch

- Finalități de studii**
La finele cursului studenții vor fi capabili:
- Să perceapă fondul emoțional dominant al operei coregrafice.
 - Să perceapă mijloacele de expresie prin care este redat mesajul artistic.
 - Să sesizeze viziunea artistică a autorului reliefată în operă coregrafică.
 - Să posede o atitudine față de mesajul artistic.

- Să explice ce este contrastul.
- Să dea exemple de contrast în opera coregrafică etc.
- Să identifice în imaginile înregistrările video prezentate contrastul.
- Să realizeze o compoziție coregrafică în contrast.
- Să exprime părerea referitor la contrastul în opera coregrafică proprie și contrastul în opera coregrafică a colegilor.
- Să descrie emoțiile provocate de lucrările executate în contrast.

Precondiții
Pentru atingerea finalităților, studentul trebuie să posede cunoștințe din cursurile universitare Incursiuni în Opera Coregrafică I și Incursiuni în Opera Coregrafică II.

Nr. d/o.	Unități de conținut	Total ore	Ore de contact direct			Ore de lucru individual Zi
			Curs Zi	Seminar Zi	Laborator Zi	
1.	Comunicarea prin imagine. Imaginea și educația artistică.	5	1	1		3
2.	Limbajul plastic (non verbal): mișcarea, gestul, mimica, pasul de dans.	7	2	2		3
3.	Utilizarea potențialului expresiv și creativ al unor tehnici plastice.	8	2	2		4
4.	Metode didactice și mijloace de învățământ în educația coregrafică.	8	2	2		4
5.	Creativitatea generală și specifică. Creativitatea artistică și sursele ei.	8	2	2		4
6.	Stimularea potențialului creativ prin activitățile coregrafice (sensibilitate, spontaneitate, antrenament).	8	2	2		4
7.	Metode specifice de stimulare/dezvoltare a creativității coregrafice.	8	2	2		4
8.	Contrastul în opera coregrafică (Frumos-urât, Mic-mare, Tristețe-bucurie)	8	2	2		4
TOTAL		60	15	15		30

- Conținutul unităților de curs**
1. Comunicarea prin imagine. Imaginea și educația artistică.
 2. Limbajul plastic (non verbal): mișcarea, gestul, mimica, pasul de dans.
 3. Utilizarea potențialului expresiv și creativ al unor tehnici plastice.

4. Metode didactice și mijloace de învățământ în educația coregrafică.
5. Creativitatea generală și specifică. Creativitatea artistică și sursele ei.
6. Stimularea potențialului creativ prin activitățile coregrafice (sensibilitate, spontaneitate, antrenament).
7. Metode specifice de stimulare/dezvoltare a creativității coregrafice.
8. Contrastul în opera coregrafică.

Strategii de evaluare
Evaluare formativă se va realiza prin diverse metode: oral și în scris, prezentări, rapoarte, participarea la discuții, portofolii, teste etc.

Evaluarea curentă I – lucrare/proba scrisă
Evaluarea curentă II – lucrare/proba scrisă
Evaluarea finală de examen constă în convorbire orală în baza subiectelor
Nota finală se constituie din următoarele componente:
40% din notă constituie rezultatul evaluării finale (lucrarea finală de examen), 40% din notă constituie evaluările curente petrecute pe parcursul semestrului, prin verificări succesive (cel puțin 2 evaluări);

Lucrul individual

Nr.	Unități de conținut	Ore lucru individual Zi	Subiectul	Produsul preconizat	Modalități de evaluare
1.	Comunicarea prin imagine artistică. Imaginea și educația artistică.	3	Imaginea și educația artistică.	Fișa metodologică	combinat
2.	Limbajul plastic (non verbal): mișcarea, gestul, mimica, pasul de dans.	3	Mișcarea, gestul, mimica, pasul de dans.	Fișa metodologică	combinat
3.	Utilizarea potențialului expresiv și creativ al unor tehnici plastice.	4	Utilizarea potențialului expresiv și creativ al unor tehnici plastice.	Fișa metodologică	combinat
4.	Metode didactice și mijloace de învățământ în educația coregrafică.	4	Metode didactice și mijloace de învățământ în educația coregrafică	Fișa metodologică	combinat
5.	Creativitatea generală și specifică. Creativitatea artistică și sursele ei.	4	Creativitatea generală și specifică. Creativitatea artistică și sursele ei	Fișa metodologică	combinat
6.	Stimularea potențialului creativ prin activitățile coregrafice (sensibilitate,	4	Tehnici și metode în arta coregrafică	Fișa metodologică	combinat

7.	Metode specifice de stimulare/dezvoltare a creativității coregrafice.	4	Creativitatea și metodele ei	Fișa metodologică	combinat
8.	Contrastul în opera coregrafică	4	Frumos-urât, Mic-mare, Tristețe-bucurie, etc.	Fișa metodologică	combinat

Bibliografie:

- Obligatorie:**
1. ANGHIEL, S. Interferența genurilor în spectacolul contemporan. București: Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”, 1998.
 2. ANGHIEL, S. Rolul dansului în istoria teatrului. București: Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”, 1998.
 3. BUGHICI, D. Dicționar de forme și genuri muzicale. București: Editura Muzicală, 1978.
 4. CARAMAN FOTEA, D., CONSTANTINESCU, G. Fascinația dansului. Dicționar de balet. București: Editura Muzicală, 2008.
 5. NOVERRE, J.-G. Scrisori despre dans și balet. București: Editura Muzicală, 1967.
 6. АЛЕКСАНДРОВА, Н.А. Балет. Тавен. Хореография. 2008
 7. URSEANU, T., IANEGIC, I. Istoria baletului. Editura Muzicală, 1967, 318 p.
 8. Балет: энциклопедия. Москва: Советская энциклопедия, 1981.
 9. БЛОК, Л. Классический танец. История и современность. Москва: Искусство, 1987.
 10. ВЕРШИНИНА, И. Искусство русской культуры XIX-XX вв. Москва: Искусство, 1977.
 11. ДОВРОВОЛЬСКАЯ, Г. Танец. Пантомима. Балет. Ленинград: Искусство, 1975.
 12. ЗАХАРОВ, Р. Сочинение танца. Москва: Искусство, 1983.
 13. ЗАХАРОВ, Р. Слово о танце. Москва: Молодая гвардия, 1977.
 14. ЗАХАРОВ, Р. Искусство балетмейстера. Москва: Искусство, 1984.
 15. КАРП, П. Балет и драма. Ленинград: Искусство, 1980.
 16. КОРОЛЕВА, Э. Твои танцы. Молдова. Кишинев: Тимпупл, 1979.
 17. КРАСОВСКАЯ, В. Западно-европейский балетный театр. Ленинград: Искусство, 1970.
 18. КУРБЕТ, В. Аш-й жокуп пе ла ной. Кишинев: Литература артистикă, 1985.
 19. КУРБЕТ, В. Жокуп популяр. Кишинев: Литература артистикă, 1985.
 20. ЛИНЬКОВА, Л. О драматургии балета. In: Музыка и хореография современного балета. В.3, Ленинград: 1977.
 21. МЕССЕРЕР, А. Танец. Мысль, Время. Москва: Искусство, 1979.
 22. ОШУРКО, Л. Народные танцы Молдавии. Кишинев: Государственное издательство Молдавии, 1957.
 23. СЛОНИМСКИЙ, Ю. В честь танца. Москва: Искусство, 1968.
 24. СМІРНОВ, М. Основы классического танца. Москва: Искусство, 1987.
 25. СМІРНОВ, И.В. Искусство балетмейстера. М.: Просвещение, 1986.
 26. СОХОР, А. Композитор-драматург в балете. In: Музыка советского балета. Москва: Музгиз, 1962.

Identificarea valorilor prioritare

Test I (valorile) preluat de la Shalom H. Schwartz

Întrebați-vă: *Ce valori sunt importante pentru mine ca orientări principale în viața mea? Ce valori sunt mai puțin importante pentru mine?*

Sarcina ta: *să evaluezi cât de importantă este fiecare valoare pentru tine ca principiu călăuzitor în viața ta.*

Înainte de a începe, citești lista cu 57 de valori și selectați-o pe cea care este cea mai importantă pentru dvs. și evaluați importanța sa ca „7”. Apoi, selectați cea mai puțin importantă valoare pentru dvs. și evaluați-o cu -1, 0 sau 1, în funcție de importanța sa. Apoi, evaluați valorile rămase (de la -1 la 7).

<i>Scala de evaluare/ - Lista valorilor</i>	7 - extrem de important	6 - foarte important	5 - destul de important	4 - important	3 - nu foarte important	2 - puțin important	1 - nu este important	0 - complet indiferent	-1 opusul principiilor pe care le urmează
1. Egalitate (oportunități egale pentru toți)									
2. Armonie internă (a fi în pace cu sine)									
3. Forța socială (control asupra celorlalți, dominanță)									
4. Plăcere (satisfația dorințelor)									
5. Libertate (libertate de gândire și acțiune)									
6. Viața spirituală (accentul pe problemele spirituale, mai degrabă decât pe cele materiale)									

7. Sensul apartenenței (sentimentul că la alții le pasă de mine)									
8. Ordinea socială (stabilitatea societății)									
9. Viață plină de impresii (dorință de noutate)									
10. Sensul vieții (obiective în viață)									
11. Politețe (curtoazie, bune maniere)									
12. Sănătate (proprietate materială, bani)									
13. Securitate națională (protejarea națiunii unuia împotriva dușmanilor)									
14. Respect (credița în propria valoare)									
15. Respect pentru alte opinii (ținând cont de interesele altor persoane, evitând confruntarea)									
16. Creativitate (unicitate, imaginație bogată)									
17. Pace în lume									
18. Respect pentru tradiții (păstrarea tradițiilor, obiceiurilor recunoscute)									

19. Iubirea matură (intimitate emoțională și spirituală profundă)									
20. Self/auto-disciplina (autoreglare, rezistență la ispite)									
21. Dreptul la viața privată (dreptul de spațiu disponibil)									
22. Securitatea familiei (siguranță pentru cei dragi)									
23. Recunoașterea socială (aprobare, respect de la ceilalți)									
24. Unitatea cu natura (contopirea cu natura)									
25. Instabilitatea în viață (viața plină de probleme, fără noutate și schimbări)									
26. Înțelepciunea (înțelegerea matură a lumii)									
27. Autoritatea (dreptul de a fi lider sau să comanzi)									
28. Adevărata prietenie (prieteni apropiați)									
29. Lumea frumuseții (frumusețe a naturii și a artei)									
30. Justiție socială (corectarea nedreptății, grija pentru									

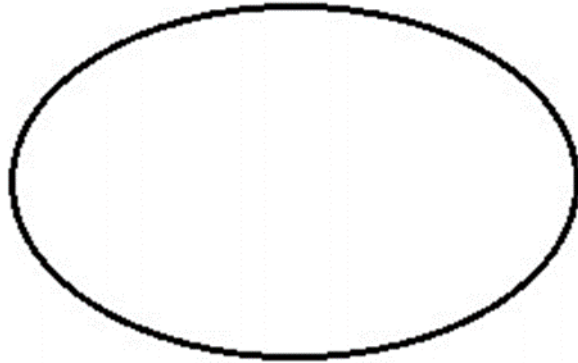
cei slabi)									
31. Independent (auto- încrezător, autosuficient)									
32. Continuat (evitând extremele în sentimente și acțiuni)									
33. Credit (dedicat prietenilor, grupului)									
34. Scop (muncitor, inspirat)									
35. Deschis pentru o altă opinie (tolerant la idei diferite și toleranță)									
36. Modern (simplu, care nu încearcă să atragă atenția)									
37. Îndrăzneț (căutând aventură, risc)									
38. Proteja rea mediului (păstrarea naturii)									
39. Influent (având influență asupra oamenilor și evenimentelor)									
40. Alegerea scopurilor proprii (a-și înlătura propriile intenții)									
41. Sănătate (nu bolnav fizic sau psihic)									
42. Abil (competent, capabil să acționeze eficient)									
43. Accep tarea vieții									

(respectarea circumstanțelor de viață)									
44. Franc (sincer)									
45. Salvarea imaginii sale									
46. Obedient/ Ascultător (executiv, respectând regulile)									
47. Deștept (logic, gânditor)									
48. Util (lucrează în beneficiul altora)									
49. Iubitor de viață (bucurarea de mâncare, intimitate, divertisment etc.)									
50. Pios/ credincios (respectând credința și credințele religioase)									
51. Responsabil (de încredere)									
52. Curios (interesat de tot)									
53. Predispus la iertare (căutând să-l ierte pe celălalt)									
54. Succes (atingerea scopului)									
55. Curat (îngrijit, ordonat)									
56. Confident dorințelor proprii (a face ceea ce este plăcut)									

Anexa 5. Gândirea imaginativ-creativă

Test de creativitate preluat de la P. Torrance

Tabelul A 5.1.

Desenați o imagine.

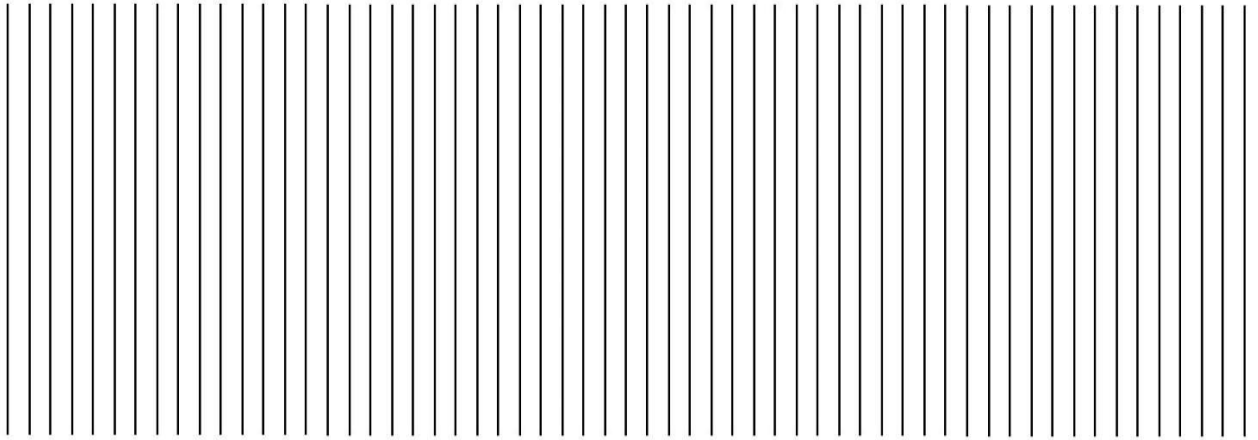
Desenați o imagine, iar ca bază luați figura ovală din Tabelul 1. Nuanța/ culoarea este propria voastră alegere. La sfârșit, denumiți desenul obținut.

Tabelul A 5.2.

 1. _____	 2. _____
 3. _____	 4. _____
 5. _____	 6. _____
 7. _____	 8. _____
 9. _____	 10. _____

Completarea cifrei. Desenați zece figuri de stimulare neterminate din Tabelul 2 de mai sus. Și, de asemenea, veniți cu un nume pentru fiecare desen.

Tabelul A.5.3.

Linii duplicate. Materialul de stimulare este de 30 de perechi de linii verticale paralele. Pe baza fiecărei perechi de linii, trebuie să creați un fel de model (care nu se repetă).

Determinarea și evaluarea valorilor artistice ale operelor de coregrafie

**Evaluati aspectele care, în opinia Dumneavoastră, sunt importante pentru ca dansul/montarea să poată fi considerat(ă) operă de valoare artistică.*

Valori artistice ale operelor de coregrafie	Foarte important 3	Important 2	Puțin important 1	Deloc important 0
<i>Originalitatea</i>				
<i>Imaginea în ansamblu</i>				
<i>Sincronizarea mișcărilor cu muzica</i>				
<i>Logica desfășurării acțiunii</i>				
<i>Semnificația etică</i>				
<i>Aspectul estetic al costumului/ imaginea dansatorului</i>				
<i>Impactul emoțional</i>				
<i>Impactul ideologic/intelectual</i>				
<i>Muzica (acompaniamentul muzical)</i>				

Predilecția pentru genurile operei coregrafice

Ce gen de artă coregrafică este preferat de Dumneavoastră?

<i>Genurile coregrafice</i>	<i>Foarte preferat 3</i>	<i>Preferat 2</i>	<i>Puțin preferat 1</i>	<i>Deloc preferat 0</i>
<i>Dans de epocă</i>				
<i>Dans folcloric</i>				
<i>Dans popular-scenic/de caracter</i>				
<i>Dans clasic</i>				
<i>Dans sportiv</i>				
<i>Dans modern</i>				
<i>Dans de estradă</i>				

Anexa 8. Valorizarea operelor coregrafice autohtone

Dinamica de valorizare a creațiilor coregrafice autohtone

	Foarte important 3	Important 2	Puțin important 1	Deloc important 0
Hora de la sud (Ansamblul <i>Fluieraș</i>)				
Hora Moldoveneasca (Ansamblul <i>Joc</i>)				
Hora Răzeșilor (Ansamblul <i>Joc</i>)				
Dansul Drăgaica				
Dansul Călușarii (Ansamblul <i>Joc</i>)				
Dansul Păparuda				
Dansul Alunelul				
Dansul Ciuleandra				

Analiza procesului de percepere a operei coregrafice

DESCRIEREA OPEREI COREGRAFICE	
1. Denumirea operei coregrafice, compozitorul și coregraful.	_____
2. Din ce gen coregrafic face parte? S-a montat repede sau într-o perioadă mai lungă de timp?	_____
3. Este interpretat(ă) și astăzi? Este originară, a fost remontată (IN SITU)? I s-a schimbat libretto, compoziția muzicală sau pașii de dans?	_____
4. Volumul (din câte fragmente/ tablouri/ acte este format)?	
5. Precizați personajele prezente: ☒ <i>Principale (soliștii)</i> ☒ <i>Secundare</i> ☒ <i>Corpul de balet (corps de ballet)</i>	☒ _____ ☒ _____ ☒ _____
ANALIZA OPEREI COREGRAFICE	
1. Observați! ☒ momentul zilei (anului) în care are loc acțiunea; ☒ precizarea amănunțelor referitoare la prezența omului în cadrul peisajului, legătura om – natură; ☒ umanizarea naturii și rolul acesteia;	☒ _____ _____ ☒ _____ _____ ☒ _____ _____
2. Menționați tipul imaginii artistice!	☐ solo ☐ duet ☐ trio ☐ de masă
3. Identificați elementele constitutive ale imaginilor artistice	_____
4. Stabilește! a. limbajul artistic folosit: b. <i>puritatea</i> sau combinarea limbajului artistic; c. combinarea diferitor genuri muzicale pentru acompaniamentul muzical; d. combinarea diferitor genuri coregrafice într-o singură montare;	☐ <i>plastic</i> ☐ <i>pași de dans</i> ☐ <i>pantomimă/ trucuri</i> ☒ _____ _____ ☒ _____ _____ ☒ _____ _____

INTERPRETAREA OPEREI COREGRAFICE	
1. Evidențiați perspectiva coregrafului (autorului):	☐ <i>Implicarea coregrafului</i> ☐ <i>Detășarea coregrafului</i>
2. Care a fost intenția operei coregrafice?	_____
3. Ce sentimente vă trezește vizionarea operei coregrafice respective?	_____ _____

Anexa 10. Opere coregrafice analizate

<i>Genurile coregrafice</i>	<i>Denumirea operei coregrafice</i>
<i>Dans de epocă</i>	<i>Menuet</i>
<i>Dans folcloric</i>	<i>Hora de la sud - Ansamblul de muzică și dansuri populare Fluieraș</i>
<i>Dans popular- scenic/de caracter</i>	Dans <i>Moldoveneasca</i> - Baletul Național <i>Joc</i> ; Dans <i>Mazurca</i> - spectacolul de balet <i>Lacul lebedelor</i> (Actul II)
<i>Dans clasic</i>	Variația <i>Odette</i> - spectacolul de balet <i>Lacul lebedelor</i> (Actul II)
<i>Dans sportiv</i>	<i>Hai, la joc!</i> Ansamblul <i>Codreanca</i>
<i>Dans modern</i>	<i>Bolero</i> - spectacol de dans modern de Maurice Bejart
<i>Dans de estradă</i>	Repertoriul Ansamblului <i>TeoDance</i>

Anexa 11. Perceperea operei coregrafice

Dans folcloric/Dans clasic/Dans modern (unități de învățare)

Unitate de competențe	Unități de conținuturi	Activități de învățare
<ul style="list-style-type: none"> – Definierea valorilor artistice și importanța lor. – Descrierea de către studenții - profesori de dans a mesajului artistic al unei opere coregrafice, reliefând valențele artistice ale montării. – Compararea lucrărilor artistice/operele coregrafice receptate și caracterizarea diferențelor sau asemănarilor. – Exprimarea propriilor impresii și sentimente în raport cu opera coregrafică. – Montarea/alcătuirea propriilor opere coregrafice. 	<p>Tema: Perceperea mesajului artistic prin receptarea adecvată a universului emoțional și artistic/estetic al operei coregrafice.</p> <p>Dansul folcloric/clasic/modern în sistemul artelor/educației coregrafice.</p> <p>Limbajul dansului folcloric/clasic/modern.</p> <p>Formele și conținutul dansului folcloric/clasic/modern.</p> <p>Valorile artistice ale dansului folcloric/clasic/modern.</p> <p>Rolul dansului folcloric/clasic/modern în formarea valorilor artistice la studenți.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Studenților - profesori de dans le-a fost propus spre receptare/percepere dans folcloric/spectacol de balet/ opera coregrafiei moderne (înregistrare video). – Identificarea în baza experienței artistice acumulate anterior a următoarelor fenomene: starea emoțională, starea spațio-temporală a narațiunii dramaturgiei coregrafice. – Aprecierea mesajului artistic al dansului folcloric/spectacolului de balet/operei coregrafice moderne fiind îndrumați de profesor.

DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, Talpă Svetlana, declar pe propria răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Data

Curriculum vitae Europass

Informații personale

Nume / Prenume Svetlana Talpă
Adresă(e) str. I. Pelivan, 17/3, ap. 66, MD-2003, Chișinău, Republica Moldova
Telefon(oane) Mobil: +373 69608700
E-mail(uri) Talpa.svetlana@upsc.md
Naționalitate(-tăți) Republica Moldova
Data nașterii 18/05/1987
Sex Feminin

Locul de muncă vizat / Domeniul ocupațional

Experiența profesională

- 2017-prezent Cercetător științific la Institutul Patrimoniul Cultural, secția Arte Audiovizuale
- *Participarea la diverse conferințe, simpozioane, lecții publice de promovare a științei;*
 - *promovarea politicilor de cercetare și instituționali;*
- Academia de Științe a Moldovei, Bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt 1, Chișinău, Republica Moldova
- 2014-prezent Lector universitar la Catedra Pedagogie Preșcolară, Educație fizică și Dans.
Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, Republica Moldova
- 2010-2014 Lector universitar la Catedra Canto Academic și la Catedra Canto Estradă și Jazz, Catedra Actor teatru și cinema, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
- 2014-2020 Lector universitar la Departament, Arta Coregrafică și Performanța motrică,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
- 2014-2018 Doctorandă, Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, Republica Moldova
- *Realizarea studiilor de doctorat;*
 - *Organizarea experimentului formativ;*
- 2011-2013 Coregraf – repetitor la Teatrul Național Satiricus „I. L. Caragiale”, Chișinău (Republica Moldova)

- *Antrenarea actorilor angajați la teatrul național Satiricus "I.L. Caragiale";*
- *Repetarea fragmentelor coregrafice din diverse spectacole a repertoriului teatral Satiricus;*

2010-2013 Artist de balet la SRL „Art-studio Repede”, Republica Moldova

Educație și formare

- 2010 Licențiat în Arte, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
- 2012 Master în Arte, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
- 2014-2018 Studii de doctorat, Universitatea Pedagogică „Ion Creangă”, Republica Moldova
- *Realizarea studiilor de doctorat;*
 - *organizarea experimentului formativ;*

Aptitudini și competențe personale

Limba maternă Româna

Alte limbi străine cunoscute

Autoevaluare

	Înțelegere		Vorbire		Scriere
	Ascultare	Citire	Participare la conversație	Discurs oral	Exprimare scrisă
Rusă	C1/2	C1/2	C1/2	C1/2	C1/2
Franceza	C1/2	C1/2	C1/2	C1/2	B1/2
Italiana	C1/2	C1/2	C1/2	C1/2	C1/2
Engleza	A1/2	A1/2	A1/2	A1/2	A1/2

Niveluri: A1/2: Utilizator elementar - B1/2: Utilizator independent - C1/2: Utilizator experimentat
Cadru european comun de referință pentru limbi străine

Competențe și abilități sociale

2018- prezent Membra Uniunii Muzicienilor din Moldova

2018-prezent Membra Federației Dansului Modern din Republica Moldova

Competențe și aptitudini de utilizare a calculatorului Utilizator al tehnologiilor de informare, comunicare și predare interactivă (Microsoft Office, Internet Explorer, Mail Clients, Instrumente Digitale Web, GSuite)

Competențe și aptitudini artistice Coregrafia, Vioara

Permis(e) de conducere Categoria B

Informații suplimentare

Participare la conferințe științifice

- 2015 „Conferința științifică anuală” a doctoranzilor, Chișinău, UPS „Ion Creangă”
- 2015 Conferința științifică internațională „Învățământul artistic - dimensiuni culturale”, 3 aprilie 2015, AMTAP

2016	Conferința științifică internațională „Învățământul artistic - dimensiuni culturale” AMTAP.
2017	Conferința științifică internațională „Învățământul artistic - dimensiuni culturale” AMTAP.
2018	Conferința științifică națională consacrată jubileului de 90 de ani din ziua nașterii academicianului Boris Melnic, UPS
2018	Simpozionul Științific Internațional „Integralizarea domeniilor de educație artistică: repere teoretico-metodologice, provocări și perspective”, Universitatea de Stat „Alec Russo” Bălți
2019	Conferința internațională „Educația din perspectiva valorilor”, Ediția a XI-a Chișinău.
2019	Simpozionul internațional științifico-cultural „Unicitate și divertisment prin folclor”, Ediția II, Chișinău,
2019	Conferința Științifică Internațională a Tinerilor Cercetători: Valorificarea patrimoniului etnocultural al Republicii Moldova în educația tinerei generații și a societății civile. Ediția a IV-a
2020	Metamorfoză identitară prin dansul folcloric „Drăgaica”. în: ARTA, 2020, nr. 2(AAV), pp. 96-102. ISSN 1857-1042/ ISSNe 1857-1050.
2020	Metodologia de formare a valorilor artistice la studenții pedagogi: validarea experimentală. în: Revistă de științe socioumane, 2020, nr. 3(46), pp. 68-77. ISSN 1857-0119/ ISSNe 2587-330X.
2020	Conferința științifică internațională Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, Ed. 12, cu comunicarea <i>Dansul tradițional, folcloric (popular) și academic: probleme de actualitate și de cercetare a trăsăturilor caracteristice culturii Republicii Moldova</i> . 4 decembrie 2020.
2021	Simpozionul național de studii culturale Ed. 2, 24 septembrie 2021, cu comunicarea <i>Dansul „Moldoveneasca” - analiza și maniera interpretării elementelor de dans teatrale și tradiționale</i> .
2021	„Simpozionul național de studii culturale”, Chișinău, Moldova, 28 septembrie 2021, comunicarea <i>Atribuirea comparativă a trăsăturii metodologice și aspectuale ale dansului: popular scenic și de caracter</i>
2021	Seminarul „Implicarea studenților, masteranzilor și doctoranzilor în activități de cercetare dezvoltate de mediul asociativ: provocări și soluții”, Chișinău, Moldova, 24 iunie 2021, comunicarea <i>Forming the spirit of continuity of popular traditions in students in the teaching learning process of folk dance/ Formarea spiritului de continuitate a tradițiilor populare la studenți în procesul de predare-învățare a dansului folcloric</i> .
2021	Conferința „Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului” Chișinău, Moldova, 26 martie 2021, comunicarea <i>Problematica elementelor de limbaj coregrafic ca mijloace de expresie artistică/ The problem of the elements of choreographic language as means of artistic expression</i>
2021	Conferința „Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare” Chișinău, Moldova, 27-28 mai 2021, comunicarea <i>Aspecte metodologice ale dansului hostropăț ca parte indispensabilă a repertoriului formațiilor de dans din Republica Moldova</i>
2022	Conferința Științifică Internațională „Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare” Ediția a XIV-a, Chișinău, Moldova, 30-31 mai, 2022, comunicarea <i>Dimensiunea interculturală în dansul folcloric</i>

Coordonare științifică

Publicații în domeniul învățământului și educației artistice

1. Actorii secolului XXI sau histrionii din Evul Mediu. Revista „Învățământul artistic - dimensiuni culturale”, 3 Aprilie 2015 ISBN: 978-9975-9617-5-2
2. Importanța dezvoltării abilităților fizice la viitorii antrenori de dans”, Conferința științifică anuală a doctoranzilor Chișinău, UPS „Ion Creangă”, 14 mai 2015
3. Motivația – cel mai important factor de formare și dezvoltare a personalității studentului, Conferința științifică internațională AMTAP, revista „Învățământul artistic - dimensiuni culturale”, 22 Aprilie 2016
4. Elemente de psihosociologie a grupului de studenți prin arta educației coregrafice, Seminarul științific metodologic, 18 Martie 2016
5. Punctul de tangență dintre educația axiologică și educația coregrafică, Conferința științifică internațională AMTAP, revista „Învățământul artistic - dimensiuni culturale” ISBN: 978-9975-9617-8-3 ,7 aprilie 201
6. Dansul - echilibrul stabil între fizic și psihic, Conferința științifică națională consacrată jubileului de 90 de ani din ziua nașterii academicianului Boris Melnic, UPS, revista „Conferința științifică națională consacrată jubileului de 90 de ani din ziua nașterii academicianului Boris Melnic”, ISBN: 978-9975-71-971-1, 12 februarie 2018
7. Arta coregrafică - potențialuri și oportunități în formarea orientărilor valorice la studenți. Simpozionul Științific Internațional „Integralizarea domeniilor de educație artistică: repere teoretico- metodologice, provocări și perspective”, Universitatea de Stat „Alec Russo” Bălți, 18-20 octombrie 2018
8. Oportunitățile educației coregrafice în învățământul universitar pedagogic, În: Conferința internațională „Educația din perspectiva valorilor” Ediția a XI-a Chișinău, 24-25 septembrie 2019, articol în: EDUCAȚIA DIN PERSPECTIVA VALORILOR, Tom XVI: Summa Paedagogica, Editura EIKON, ISBN 978-973-757-730-6, București, 2019, p. 233-238.
9. Dansul Hora – de la ritual la divertisment. In: Unicitate și diversitate prin folclor Materialele Simpozionului Internațional Științifico-cultural. Chișinău: Tipogr. Garomont Studio, 2019, pp. 104-107. ISBN 978-9975-134-66-8.
10. Dansul tradițional, folcloric (popular) și academic: probleme de actualitate și de cercetare a trăsăturilor caracteristice culturii Republicii Moldova. În: Materialele și programul conferinței: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare, Ed. 12, Vol.1. 28-29 mai 2020, Chișinău. pp.59-59. ISBN 978-9975-84-123-8.
11. The formation of pedagogical students artistic communication competencies through the choreographic education In: The contemporary issues of the socio-humanistic sciences, XI, 3-4 decembrie 2020, Chișinău, pp. 92-93. ISBN 978-9975-3471-0-5.
12. Aspecte metodologice ale studiului dansului (H)ostropăț ca parte indispensabilă a repertoriului formațiilor de dans din Republica Moldova. În: ARTA, Arte audiovizuale. Serie nouă. Vol. XXXI, nr. 2, Chișinău: 2022 ISSN 2345-1181, pp.87-91

Activitatea de creație	
2014	Fondarea ansamblului de dansuri „Dansomania”
2012-prezent	Organizarea și participarea la diferite evenimente artistice și culturale atât în Republica Moldova, cât și peste hotare.
2012-prezent	Crearea și montarea pentru Ansamblul de dansuri DANSOMANIA a programelor artistice, în repertoriul căruia intră o varietate de dansuri populare, contemporane și demi clasice, printre care sunt „Hora din Moldova”, „Mamma”, „Ciocârlia”, „Kalinka”, „Tarantella”, ș. a.
2018-prezent	<p>Ansamblul de dansuri „Dansomania” sub conducerea artistică a Svetlanei Talpă participă la diferite manifestări culturale orășanești, republicane și internaționale, printre care:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ participarea anuală la concertul dedicat Zilei Internaționale a Dansului cu diferite programe coregrafice; Ginta Latină,
2018-prezent	<p>Ansamblul de dansuri „Dansomania” a participat cu succes la mai multe evenimente artistice și festivaluri Internaționale printre care pot fi menționate:</p> <p><i>International Festival of Arts GLOBAL</i>, Teatrul muzical de comedie „AkopParonian”, Erevan, Republica Armenia, 24-25 martie 2018</p> <p><i>International Festival of Arts KAVKAZ</i>, Teatrul de revistă „GINTA LATINĂ”, Chișinău, Republica Moldova, 20 aprilie 2018</p> <p><i>Фестивальний МАРАФОН 2018</i>, Ujgorod, Ucraina, 26-29 octombrie 2018</p> <p><i>Dance Open 2019</i>, Sala Polivalentă, Piatra Neamț, România, 23 martie 2019</p> <p>Seminarul <i>DALCROZE, ritmică, solfegiu, impro</i>, București, 25-26 septembrie 2021</p> <p>Program de susținere a acțiunilor culturale și educaționale în diasporă cu titlul: Dor de țară, dor de neam, implementat de Cancelaria de Stat prin intermediul Biroului Relații cu Diaspora, Padova, Italia 12 septembrie 2022 – 14 octombrie 2022.</p>